

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

SZÍN – KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

2014. AUGUSZTUS – 18/4

6

36

13

45

57

Magyar Értékek	3
Az Agora és az Agora Pólus Program	4

HÁLÓZAT

Bácskertesi értékek, hagyományok „közösséget építeni csak szolgálattal lehet”	6 13

HELYI ÉRTÉK

Helyi értékek példaértékű továbbvitele Szatmárban	20
Ásotthalmi Tanyasuli. Batátát Ásotthalomról	22

SZÍN SZÓKINGSTÁR

Érdek, érdekes, érdeklődés, érdeklődést keltő, érdektelen	25

SZÓKIMONDÓ

Beke Kata: ... mert az ember kétnemű	27

MÓDSZERTAN

Királyok, fejedelmek útja	32
Az Élő Forrástól a Pajtafesztiválig	36
Racionális szenvedéllyel a minőségért!	39

CIVILEK – ÖNKÉNTESEK

A Tuttu Mikka-Makka Gyermek és Ifjúsági Egyesületről	42
A Kecskeméti Szatyor Egyesület	45
Önkéntesség – lehetőség a közösségi művelődésben	48

KITÜNTETTEK – AUGUSZTUS 20.

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata kitüntetés: Bicskei Zoltán	51
Bessenyei György-díjasok: Czégény Ilona, Kardos László, Nyitrai Mária, Péterfi Ferenc, Tánczos Tamás	

INTERJÚ

Tudás, tisztelet, szeretet	54

MŰVÉSZET

20 éves az AKT Képzőművészeti Társaság	57
A hely szelleme, ahol e képek jól érzik magukat...	62
A Váci Vox Humana kórus	65

ARCKÉPEK

Balipap Ferenc	68
Halmos Béla	69
Buda Béla életútja	70
Püski Sándor	71
Vekerdi László emléktáblája	73

VISSZATEKINTŐ

A nemzeti ellenállás jeles képviselőjének laudációja	75
Bevezetés a politikai pszichiátriába	76

KÖNYVISMERTETÉS

Egy könyv a látható és láthatatlan világokról	77

RÍMELŐ

Hamvas Béla: Fák	79

NAPLÓ

A kőrösi kézirat	80

MIKROSZKÓP

Roma napló IX.	82

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Stratégiai megállapodás a Magyar Nemzeti Hungarikumok és Értékek Szövetségével

Szeptember 2-án stratégiai együttműködési megállapodást írt alá a Nemzeti Művelődési Intézet a Magyar Nemzeti Hungarikumok és Értékek Szövetségével a települési, tájegységi, megyei és ágazati értéktárak, valamint a határon túli magyar közösségek értékeinek feltárásában való együttműködés, a közműveltség, a tradicionális magyar nemzeti értékek széleskörű elterjesztésének érdekében.

Závogyán Magdolna, Dr. Mengyi Roland és Prohászka Béla az aláírást megelőzően tájékoztatót tartottak

Korszerű közösségi tér született Mikepércsen

Új Integrált Közösségi és Szolgáltató Teret adott át Mikepércsen Halász János, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára 2013. augusztus 2-án. A több mint ötvenmillió forintos támogatással létrejött beruházással az egykori romos épületből korszerűen felszerelt közösségi tér született a településen.

Meghalt Dr. Barsi Ernő

Augusztus 8-án elhunyt a neves magyar néprajzkutató, zenepedagógus, zenetörténész, hegedűművész, főiskolai tanár. Etnográfusi és pedagógusi munkájának eredménye, hogy Győr-Sopron megyében több mint 50 intézményben indult meg a néprajz oktatása. A tanítás mellett több szakmai könyvet és több száz újság cikket publikált, több mint ötezer előadást tartott. Győr díszpolgára volt. Egy hitében, magyarságában, világnézetében, tudásában rendíthetetlen ember sétált át a „túlso partra”. Barsi Ernő 93 éves volt.

Megnyílt az Agóra Szekszárdon

Békéscsaba, Győr, Hódmezővásárhely, Kaposvár, Szeged és Tatabánya után 1,7 milliárd forintos támogatás felhasználásával Szekszárdon is új Agóra közösségi központ jött létre, A Babits Mihály Kulturális Központot augusztus 19-én Halász János, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára nyitotta meg.

Hatvan éves a Népművészet Mestere díj

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere tíz kiemelkedő népművésznak adta át a Népművészet Mestere díjakat augusztus 18-án Budapesten, a Mesterségek Ünnepén. A kitüntetést idén hatvanadik alkalommal osztották ki.

Véget a Hagyomány – Érték – Tudás gazdaságélénkítő mintaprojekt Hunyán

Lekvárfőzéssel ért véget a Hagyomány – Érték – Tudás gazdaságélénkítő mintaprojekt Hunyán. Korábban mind a kenyérsütés, mind a tarhonyakészítés célja az volt, hogy az idősebb generáció átadja tudását az ifjabbaknak, valamint megismertesse velük és a tágabb környezettel az önfenntartás lépéseit.

MAGYAR ÉRTÉKEK

MEGYÉINK MUTATKOZNAK BE ÉRTÉKEIKKEL A SZENT ISTVÁN BAZILIKA ELŐTT

Mindannyiunk számára fontos feladat hazánk kulturális sokszínűségének megőrzése, kincseinek és hagyományainak megmutatása, ünnepeinken keresztül kulturális identitásunk közös megélése.

Magyarország földrajzi adottságaiból és történelmi hagyományából adódóan különösen változatos táji, természeti és kulturális értékekkel, termelési hagyományokkal rendelkezik, amelyek jó része egyedülállóan érintetlen és természetes állapotban maradt meg. Ezek az értékek speciális táji és térségi adottságként a térségek megújulásának és fejlődésének erőforrásai lehetnek. Ezen értékek megőrzése, feltárása, gondozása és széles körű nyilvánosságuk megteremtése a hivatalos állami szervezetek, a civilek és az állampolgárok közös ügye.

A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény elfogadásával elindult folyamat szervezeten és hatékonyan támogatja a települési értékek feltárását és megőrzését, és ez az értékgyűjtő folyamat kiválóan alkalmas a helyi közösségek identitástudatának fejlesztésére, erősítésére.

Az eseményt meghirdető szervezetek a hagyományteremtő rendezvénnyel Magyarország egyedülálló értékeire, a térségek kulturális örökségének sokszínűségére kívánják felhívni a figyelmet.

Több ágazati minisztérium és állami szervezet összefogásaként 2013. szeptember 14-én hagyományteremtő szándékkal kerül megrendezésre a „Magyar Értékek” esemény, melyen tizenkilenc megye egyedülálló értékeit ismerhetik meg a rendezvény vendégei. Az értékőrző esemény az ország szimbolikus jelentőségű helyszínén, a Szent István téren és a Bazilikában kerül megrendezésre.

Az eseményt megelőzően, szeptember 12-én rendezi A Magyar Kézművességért Alapítvány az IPOSZ-szal és a BKIK Kézműipari Tagozatával együttműködve a Magyar Kézművesség Napját, a két esemény erősíti egymást, hiszen az értékek jelentős része éppen a kézműves mesterségek, mesterek által születik, akik életői és továbbadói a tudásnak, a nemzeti kultúra tárgyiasult formáinak.

A „Magyar Értékek” nap az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kulturális Államtitkársága, a Vidékfejlesztési Minisztérium, a Honvédelmi Minisztérium védnökségével, a Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásában, a Szent István Bazilika, az Állami Számvevőszék, Budapest Főváros Kormányhivatala, valamint a Minta-menza Program együttműködésében valósul meg.

A rendezvény fővédnökei: Lezsák Sándor a Magyar Országgyűlés alelnöke, Domokos László az Állami Számvevőszék elnöke, Balog Zoltán az Emberi Erőforrások Minisztériuma minisztere, Dr. Fazekas Sándor a Vidékfejlesztési Minisztérium minisztere, Hende Csaba a Honvédelmi Minisztérium minisztere, Halász János az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára, Dr. Pesti Imre a Budapest Főváros Kormányhivatala kormány megbízottja.

Együttműködő partnerek: Szent István Bazilika, Országos Minta Menza Program, Magyarország Megyei Önkormányzatai.

Dr. NÉMETH JÁNOS ISTVÁN kultúrakutató, a Nemzeti Művelődési Intézet Stratégiai és Fejlesztési Főosztálya vezetője. 1986-ban az ELTÉ-n bölcsészettudományi doktori címet szerez. Több mint húsz éve részt vesz a művelődésszervezők egyetemi, főiskolai képzésében. Három könyvet publikált, ezek közül A kultúra üzenete 3.0 (Mikszáth Kiadó – MMIKL, 2003), valamint a Magyar közművelődésről (Arcus Kiadó, 2012) címmel megjelent könyvek ismertek a közművelődési szakemberek és művelődéskutatók körében.

AZ AGORA ÉS AZ AGORA PÓLUS PROGRAM

A Nemzeti Művelődési Intézet Szakmai Koncepciója nagy hangsúlyt fektet a közművelődési tevékenységek gazdagítására, ennek érdekében a külső erőforrások bevonására, költségvetési pozíciójának javítására. Ilyen új elemként jelent meg az Intézet munkájában az EU-s pályázati rendszerben való részvétel. A program elengedhetetlen része a közművelődési szakterület 2007-2013-as időszakban elért fejlesztéseinek a megismerése, mind az infrastrukturális, mind a tartalmi megújulás területein. Az Intézet szakmai lapjában sorozatot indítunk e fejlesztések példatárának nyilvános hatását elősegítve. A Művelődési Intézet megújuló honlapján rendszeres és átfogó tájékoztatást kap minden érdeklődő a magyar közművelődést megújító Európai Unió támogatások eredményeiről, azok hatásáról.

AZ AGORA ÉS AZ AGORA PÓLUS PROGRAMRÓL

„Az igazságnak s nemes törekvéseknek nincs hatalmasabb fegyvere, mint a köztudat s az a boldogító érzet, hogy azt mások is osztják. Az erkölcsi érzület nem vesztethet ki soha a nemzetek kebeléből, de gyengülhet, ha nincs támasza az együtt élők nyilatkozatában. Ily támasz vala az agora a múltban, ilyen lesz jövőben a közművelődési csarnok, a nép szellemi életének központja.”

(György Aladár 1879)

Az Agora az európai kultúra bölcsőjének számító Athén polgárainak találmánya és időtöltésük kedvelt színhelye volt. A közélet központjaként működő Agorát érdemes volt látogatni mindenkinek, aki a friss hírekre és minden más újdonságra kíváncsi volt, aki találkozni akart a város jelentős személyiségeivel, vagy csupán a szép beszélgetések végtelen folyamatában és véges vitáiban gondolatot, eszmét akart cserélni polgártársával, miként tették ezt többek között Szókratész és filozófiai témákban kedvelt beszélgetőtársa, Szimón, az Agora népszerű cipésze.

Kell egy hely, ahol jó lenni – ez a természetes igény hívta életre a 2013. év végéig megvalósuló Agora programot. Az Agora program a közművelődés Új Széchenyi Tervből támogatott, kiemelkedő jelentőségű fejlesztése. A program a közművelődési intézmények korszerűsítését, működési költségeinek csökkenését, multifunkcionális átalakítását valósítja meg.

A kulturális szakterületen belül a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programban a legnagyobb jelentősége az Agora és az AgoraPÓLUS programoknak van. Figyelembe véve, hogy a mintegy 23.7 Mrd Ft-os támogatás kedvezményezettjei megyei jogú városok, teljes joggal mondhatjuk, hogy a kulturális életben ilyen maradandó, a szakterület koncepciója alapján létrejövő fejlesztés utoljára a millennium idején volt Magyarországon. Az eddig Kaposváron, Hódmezővásárhelyen, Békéscsabán, Tatabányán és Szekszárdon átadott Agora-közművelődési intézmények ismeretében elmondhatjuk, a megyei jogú városok azonosultak a programmal és a közművelődési fejlesztést stratégiai kitérés lehetőségnek tartják a városok és vonzáskörzetük életében.

A program elsődleges célja az egyes régiók, illetve térségek közötti

fejlettségbeli különbségek mérséklése, a kulturális alapú városfejlesztés megvalósulása. Olyan közművelődési intézménytípus kialakítása – mindenek előtt a korábbi elavult intézményi feltételek jelentős javításával –, amely az oktatási és közművelődési rendszerek összekapcsolása, az egész életen át tartó tanulás új tanulási formáinak terjesztése, az intenzív élménykínálat és személyiség-fejlesztés feltételeinek biztosítása révén hozzájárul a közösségi és civil kezdeményezések kibontakozásához, végső soron az egyének sikeres társadalmi alkalmazkodásához. Mindezt a sokszínűséget egy többfunkciós, korszerű, magas színvonalú épített térben valósítja meg az Agora program.

A TIOP 1.2.1. kódjelű pályázati útmutató szerint, ami a beruházási szerződések alapját képezi: *„az Agora többfunkciós (multifunkcionális) közösségi központ, közművelődési intézmény, amely sajátosan kialakított épített környezetben alkalmas a közösségi-művelődési, oktatási-felnőttképzési és élményfunkciókat integráló, e funkcióknak megfelelő gazdag kulturális szolgáltató működésre, a helyi társadalom, a város szocio-kulturális fejlesztésére. Működése közvetlenül, illetve közvetve kihat a tágabb földrajzi környezetben élő lakosság közművelődésére, jó minőségű programokat, szolgáltatási és módszertani segítséget nyújt a környező települések, kistérségek közművelődési intézményeinek”.*

Az Agora programra rendelkezésre álló „EU-s pénz” 14.6 milliárd Ft. *Ki kell emelni, hogy ezek a pályázati támogatások vissza nem térítendő anyagi eszközökként jelentek meg az önkormányzatoknál, ami a kulturális*

mentesség eredménye, és nagyon ritka gyakorlat az Európai Unióban. A kedvezményezettek vállalták továbbá, hogy korszerűtlen, költségesen működtetett közművelődési intézményhálózatukat átszervezik, ezzel jelentős költségeket megtakarítva. Ez az átszervezés természetesen nem sérti a településrészek hagyományosan kialakult közművelődési életét, illetve intézményeket.

A programot megvalósító megyei jogú városok szerződésben rögzítették, hogy a megépülő agorákat 12 évig önkormányzati fenntartású közművelődési intézményként működtetik, azokat nem idegenítik el, továbbá fő funkcióit nem változtatják meg.

Az eredményes pályázókat bemutató táblázatban közölt adatok 2011-ig megkötött szerződések konkrét támogatásait tartalmazzák. A beruházások befejezésével lesz kimutatható az agorákat építő önkormányzatok hozzájárulása az Európai Unió által biztosított támogatáshoz. Ekkor lehet összesíteni azt a tényleges ráfordítást, amely a közművelődési célú fejlesztésekben megjelenik e program keretében.

Az Agora Pólus program átfogó szándéka a pólus városok versenyképességének növelése a kulturális alapú városfejlesztés eszközeivel. A Program szorosan kapcsolódik a felsőoktatáshoz, a beruházó városra jellemző csúcstechnológiát alkalmazó ipari háttérhez, a nem-formális és informális tanulás változatos alkalmait megvalósító közművelődési infrastruktúra fejlesztésére irányul.

A fejlesztési pólusokban és társközpontokban egy-egy innovatív, komplex szolgáltatásokat nyújtó, a felsőoktatási intézményekhez kapcsolódó, önkormányzati alapítású és fenntartású közművelődési intézmény, úgynevezett Agora Pólus jön, illetve jött létre 2012-2013-nan. Ez az intézmény egyben a pólus fejlesztési tartalmához illeszkedő és a helyi igényekhez igazodó közösségi szolgáltatások biztosítására, befogadására, ellátására is alkalmas.

A létrejövő intézmény közművelődési tevékenységet folytat, amennyiben, a térségi innováció eredményeit közzétehető módon mutatja be, elősegítve azok helyi és országos ismertségét. Az Agora Pólusokban a látogatók interaktív módon ismerhetik meg a város felsőoktatásához és gazdaságához szorosan kötődő tudományterületeket, pólustematikát.

A tematikus ismeretterjesztés a pályaválasztásban is meghatározó tényezőként működik: a továbbtanulók

Az első pályázati körben kedvezményezett városok

Tatabánya (megvalósult)	1 568
Eger (visszalépett)	1 746
Hódmezővásárhely (megvalósult)	1 121
Szolnok	1 716
Nyíregyháza	1 685
Szekszárd (megvalósult)	1 713
Kaposvár (megvalósult)	1 656
Békéscsaba (megvalósult)	1 703
Összesen	12 908

tájékozódását szolgálja azoknak a tudomány- és iparágaknak a megismerése, amelyek hangsúlyosak, illetve a megalkotott stratégiák alapján a közeljövőben megvalósuló fejlesztések révén hangsúlyossá válnak az adott fejlesztési pólus felsőoktatási és munkaerő-piaci kínálatában.

A létrejövő intézmény emellett a műszaki- és természettudományos területek iránti érdeklődést is növeli, s ezzel hosszabb távon hozzájárul az adott szakterületen felsőfokú végzettséget szerző hallgatók számának növekedéséhez, így a helyi munkaerő-piaci kereslet és -kínálat közelít egymáshoz. Az Agora Pólus lehetőséget nyújt a felsőoktatási intézmények tudományos eredményeinek és céljainak szélesebb körű megismertetésére, társadalmi- és közönségkapcsolatainak bővítésére.

Az Agora Pólus programra rendelkezésre álló „EU-s pénz” 9.1 milliárd Ft. A táblázatban közölt adatok a 2011-ig megkötött szerződések konkrét támogatásait tartalmazzák. A beruházások befejezésével lesz kimutatható az Agora pólusokat építő önkormányzatok önrésze, és az a tényleges ráfordítás, amely a közművelődési célú fejlesztésekben megjelenik e program keretében.

Az imponáló adatok, és a már működő Agora-, Agora Pólus közművelődési intézmények vitathatatlanul igazolják, hogy a közművelődési szakterület nagy lehetőséget kapott arra, hogy világszínvonalú feltételek között tegye a dolgát, a közhaszon és a közjó érdekében, a közösségek, a helyi társadalom javára. Ahogy Halász János kultúráért felelős államtitkár fogalmazott a tatabányai Vértés-Agorája átadásán mondott köszöntőjében: „Ezek a gyönyörű épített terek csak akkor töltik be hivatásukat, teljesítik a kormányzat szakpolitikai szándékát, amennyiben képesek lesznek arra az itt dolgozó szakemberek közreműködésével, hogy a város civil társa-

AGORA PÓLUS	
Város	Összeg (M Ft)
Debrecen	1 637
Győr (megvalósult)	1 672
Miskolc	1 681
Szeged (megvalósult)	1 562
Székesfehérvár	1 710
Összesen	8 262

dalmának, közösségeinek kedvelt helyévé, valódi otthonává váljanak”.

Az is fontos körülmény a program megvalósulása során, hogy a szűkebb szakterületen túl jelentős hatást gyakorolt például a magyar építészek társadalmára, a belsőépítészekre, a szcenikusokra, valamint a kivitelező vállalatokra egyaránt. A kivitelezés során több ezer munkahely stabilizálódott. Tatabányától Kaposvárig, Békéscsabától Szekszárdig csodálhatjuk e kitűnő művészek, mérnökök, szakemberek valóban világszínvonalú teljesítményét. Ez talán akkor lesz igazán közismert, ha sikerül valóra váltani a Művelődési Intézet egyik kiemelt programját, valamennyi beruházás egy kötetben történő megjelenítését. Ez a kiadvány fogja igazolni, és láthatóvá tenni itthon és Európában egyaránt ennek az Új Széchenyi Tervből megvalósuló, kiemelkedő jelentőségű fejlesztésnek a valódi jelentőségét. Létjogosultságáról a hiteles véleményt már kimondták az Agora-közművelődési intézmények használói. Egybehangzó vélemény és tapasztalat, hogy ezek azok *a közösségek által leggyakrabban használt terek*, amelyek valóban „jó helyek” a város és a környék lakói számára, és amelyeket nagy számban keres fel és igényel valamennyi korosztály és társadalmi réteg egyaránt.

Vitathatatlan ugyanakkor az is, hogy egy ilyen volumenű beruházás számos kérdést is felvet, mindenekelőtt a fenntarthatóság problémáját. Ezekről a vitás kérdésekről folyamatosan beszélni kell, a gyakorlatokat és a tapasztalatokat meg kell osztani egymás között, minden olyan elemet, amely a racionalitást és a költségsökkentést elősegíti, széles körben alkalmazni kell. Ebben a koordinációban lesz a jövőben kezdeményező a Nemzeti Művelődési Intézet, létrehozva, illetve kezdeményezve az agorák számára az egymással élő kapcsolatot biztosító szervezeti keretet.

CsíkOS SÁNDOR BÁCSKERTESI ISKOLAIGAZGATÓ ÉRTÉKEKRŐL, HAGYOMÁNYRÓL

CsíkOS Sándor résztvevője a lakiteleki Kárpát-medencei Szabadegyetemnek. Iskolaigazgatóként meghatározó egyénisége falujának. A délvidéki szerveződő népfőiskola vezetője.

Mátyus Aliz: *Kedves Sándor, beszélgetésünk elején kérem, hogy mondjon el néhány meghatározó dolgot Bácskertesről! Érdekelne a falunak az az állapota is, amikor Bácskertesre került, és minden, ami a nevéhez kötődik, azaz, amik a faluban CsíkOS Sándoron múltak.*

CsíkOS Sándor: Bácskertet 1751-ben telepítették újra, miután a törökök elmentek. Az volt a feltétel, hogy „pá-pista magyarok és tótok” legyenek a betelepülők. Felvidékről, Nyitra mellől, Nagyhindről és Kalocsa környékéről részben szlovák, részben magyar családok kerültek Bácskertesre, mostanág teljesen elmagyarosodtak. Ez egy nagyon zárt közösség volt. Tudni kell róluk, hogy ők a legdélebbi palócok. Mert zárt közösségben éltek, meg tudták tartani a palócságukat, a hagyományokat, szokásokat, népviseletüket. A népviseletük nagyon hasonlít a rimóciak népviseletéhez, meg a népzenejük is – fúvós zenéjük van. Apatinból már legénykoromban jártam ki a faluba, az osztálytársaim túlnyomórészt bácskertesiek voltak. Akkoriban még a fiatalabbak is többet hordtak népviseletet, manapság az időseken látni, hogy napi jelleggel hordják a hétköznapi népviseletet, viszont, ha valamilyen ünnepség van, akkor az egész falu fölveszi az ünnepi népviseletet. Mindazok, akik részt vesznek

egy szüreti bálon, lakodalomban, egyéb ünnepségen. Nagyon élnek a hagyományok. A gyerekek betlehemeznek, a lányok karácsonykor mennek énekelni a fiúkhoz, illetve húsvétkor a fiúk mennek locsolkodni a lányokhoz. Ez nem csak úgy simán történik, hanem – mondjuk – a locsolkodás is zenekarral. Zenekarral együtt mennek. És az egy élő hagyomány, hogy a hatodikos fiúk a negyedikes lányokkal, a hetedikesek az ötödikeseikkel, illetve a nyolcadik a hatodikokkal van egy-egy csoportban. És akkor ugye a lányok mennek karácsonykor énekelni a fiúkhoz, a fiúk húsvétkor locsolják ugyanazokat a lányokat. Majd azt követően, amikor „kiöregszenek” ebből az általános iskolás korszakból, mindenki megy tovább, ahova szeretne, ennek a hagyománynak köszönhetően a két évvel fiatalabb lányok a tőlük két évvel idősebb fiúkhoz kötődnek. A szüretbáli szokás is él még az iskola keretén belül. Az óvodás csoportok és iskolás osztályok mindegyike feldíszít egy – hát most már – traktort, nem lovas kocsit, és úgy járják körbe a falut. Minden sarokon megállnak, táncolnak egyet, és ezt is népviseletben, természetesen. Meg a kisebbek is, aki még szeretne, felöltözik népviseletbe, majd utána megy a mulatságra a színházterembe, ahol sor kerül a táncbemutató után a koszorúk árverezésére és a „szőlőlopásra”, amit a választott bírónak és bírónénak ki kell fizetni.

Nagyon sok civil szervezet működik a faluban. A legnagyobb a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, amelyen belül több csoport is aktívan tevékenykedik.

Többek között van amatőr színjátszó csoport, Krajcárka népdalcsoporthoz, akik eredeti kupuszini népdalokat eredeti nyelvjárásban énekelnek, vegyes kórus, nagy fúvós zenekar. A kórusban is negyvenen énekelnek, a zenekarban is 40-50-en zenélnék. Mert azt is tudni kell, hogy nagyon muzikális a falu. Tehát majdhogynem mindenki tud táncolni, meg valamilyen hangszeren játszani. És ebből ugye fúvós zenekar van meg énekkar. Most emellett megemlíteném, hogy a falunkban működik az Apatini Zeneiskolának a kihelyezett tagozata, mivel a zeneiskola tanárainak a túlnyomó része falubeli. Tehát két zongoratanár, fafúvós tanár van kettő, rézfúvós tanár. Azoknak a tanároknak is, akik bent dolgoznak az Apatini Zeneiskolában és nem falubeliek, a nagy része magyar. Ez egy igen elismert zeneiskola, mert általában bent szokott lenni az ország legjobb 5-10 zeneiskolája között az eredményeket tekintve.

Van a fúvós zenekar is, a Step modern táncsoport, meg néptánc csoport. Ennek keretén belül az iskolában is működik két csoport; az alsósok illetve a felsősök csoportja. Ugyanúgy működik az iskola keretén belül a Kis Krajcárka, a népdalcsoporthoz, amiben általános iskolások vannak, negyedikől hetedik, nyolcadik osztályig. Van irodalmi csoport is a Művelődési Egyesületen belül. Mesemondó szakkör – nagyon jó mesemondóink is vannak, akik a délvidéki mesemondó versenyen jól szerepelnek. Idén az alsós- meg a felsős kategóriában is falubeli gyerek nyerte meg vajdasági szinten a mesemondó versenyt. Illetve középiskolások között is egy falubeli fiú lett az első. Ugyanúgy a versmondók is igen jók. Felnőttek is vannak, akik jól szavalnak. Most már csak egy színjátszó csoport maradt, viszont volt időszak, amikor két színjátszó csoport is volt a faluban. Ez az egy színjátszó csoport éves szinten egy komolyabb darabot készít el. Általában zenés darabot, mert a falusiak azt jobban értékelik. Operettet vagy musicalt szoktak előadni az utóbbi időben, mert ugye nagyon jó hangú fiatalok vannak, akik tudnak énekelni. Az idei Vajdasági Amatőr Színjátszó Találkozó az *En és a kisöcsém* darabot adták elő – ugye ez egy zenés darab –, és a legjobb női szereplő díjat egy 16 éves falubeli lány nyerte el, aki az egyik főszereplője volt a darabnak.

M. A.: *Hány lakója van a falunak?*

CS. S.: Hivatalosan 2200 körül van, de szerintem olyan 1800 körül vannak azok, akik valóban a faluban élnek. És ebből olyan 1600 lehet magyar.

M. A.: *És milyen az idősök, a gyerekek, az aktív korosztály aránya?*

CS. S.: Egyre rosszabb, mert kevés gyerek születik, és elég sokan mennek ki a fiatalok közül külföldre dolgozni. Ezért, hogy 2200-an vagyunk, de csak 1800 valahányan élünk a faluban.

Tovább folytatva a civil szervezeteknél – Művelődési Egyesület – az említetteken kívül van a nyugdíjasok csoportja, ők is különböző rendezvényeket meg bálákat szoktak szervezni. Illetve bármely rendezvényen aktívan vesznek részt, segítenek a tálalásban, vagy főznek. A tavaszi rendezvényünkön például lángost sütöttek, több mint ezer darabot. A számukra szoktuk készíteni a *Napsugaras ős* című műsort őszel – közös szervezésben. Van a Tűzoltó Egyesület is, amelyiknek az idősök mellett elég sok fiatal tagja is van. Különbö-

Lidi játszótér

ző versenyekre járnak, és ők is szintén aktívan vesznek részt bármilyen rendezvényen. Vannak a sporthorgászok. Mivel a falu határrészben oda tartozik a Felső-Duna mente Természetvédelmi Területhez, ami egybe esik a Kópácsi réttel, illetve a Gemenci Parkkal, mondhatni ez így egységet alkot, azon a területen a sporthorgász otthon mellett kis faházikókat kezdtünk építeni, ahova vendégeket tudnánk elszállásolni. Erdei iskolánk is működhetne azon a területen, csak ugye pénzühiányban eddig két faházikót tudtunk felállítani, de hatnak elő van készítve az infrastruktúrája: víz, kanalizáció, áram oda van vezetve a helyére. A sporthorgász egyesületnek elég sok tagja van. Fiatalok is. Az iskolás gyerekek közül is aktívan részt vesznek a versenyeken. A Vadászegyesület szintén nagyon segítőkész, sok tagja van. És bármilyen rendezvény is van, szintén hozzájárulnak – ha mással nem, akkor egy kis hússal vagy munkával – a szervezéshez.

Sport területen: eddig volt egy sportegyesület, amelyik magába ölelt több sportágat, viszont az új törvény szerint ezt szét kellett bontani. Úgyhogy most van egy labdarúgó klub a faluban. Alakítottunk egy birkózó klubot, és hát örömmünkre szolgál, hogy a birkózó klubban már két gyerek is országos érmekhez jutott 1-1,5 év leforgása alatt. Nagyon tehetséges gyerekek. A zombori Radnički birkózó klub segítségével folynak az edzések, és kupuszinaí színekben versenyeznek a gyerekek. Az egyik gyerekünket tavaly a járás ifjúsági sportolójává választották – egy orszá-

gos ezüst- és aranyéremmel. Viszont van most egy kis ötödikes fiú, aki szintén nagyon jó eredményeket ért el. Illetve atlétikában is az egyik nyolcadikos gyerek országos ezüstérmes lett rövidtávon, 100 méteren. Az iskola színeiben indult a diákolimpián, illetve a zombori klub színeiben a hivatalos versenyen a 15-16 éves kategóriában, és mind a két versenyen országos ezüstérmes szerzett. Tehát ezen a területen is jók az eredményeink.

Civil szerveződések terén: miután aktív kapcsolatunk van a Lakiteleki Népfőiskolával – a népfőiskola és a Bács-Kiskun Megyei Kisiskolák Egyesülete közösen szokott szervezni versenyeket, és mi együttműködünk ezzel az egyesülettel –, rendszeresen részt veszünk az így szervezett versenyeken, úgy, hogy a népfőiskola segít: a szállást, kosztot biztosítja a gyerekeknek. Egyik nap délutántól másnap ebédig tartanak a versenyek. Így alakult ki a népfőiskolával és Lezsák Sándorral is egy jó kapcsolat. És miután többször járt Lezsák Sándor nálunk illetve mi is rengeteget járunk a népfőiskolára, látta, hogy milyen munka folyik a faluban, milyen lehetőségek vannak, és említette, hogy ki szeretnének építeni Kárpát-medencei népfőiskola hálózatot. Akkor mondtam neki, hogy mi szívesen vállaljuk, hogy a délvidéki népfőiskola helyszíne legyünk, illetve működünk ebben a munkában. Egyelőre az apatini Ábrahám Pál Egyesület keretén belül bacszkertesi Népfőiskolai Tagozat néven, amelynek a keretén belül végezzük a népfőiskolai munkát. Számítalan képzé-

Szüreti mulatság

sünk volt már. Az iskola táborokat szervez, minden nyáron 80-100 gyerek vesz részt a táborunkban a Kárpát-medence minden területéről. Általában testvériskolák, vagy azok környékéről jönnek a gyerekek. Egyhetes táborok, ahol kézművességet is tanulnak a gyerekek, de mindig valamilyen témakör köré építjük föl a táborot. Például tavalyelőtt Szent István volt a téma, mivel a falunk az apatini járáshoz tartozik, és Apatin az 1000 éves évfordulóját ünnepelte. Egy Szent István szobrot avattunk. Az egész tábor a Szent István korra építettük föl. Idén, mivel 555 éve lett Mátyás király megkoronázva, Mátyás király köré fogjuk felépíteni a táborunkat is, tehát abban a témában.

Számtalan testvériskolai kapcsolattal rendelkezünk, mióta az iskola igazgatója vagyok. Legalább 10 testvériskolánk van: Felvidéken 2, Erdélyben 3, Horvátországban, Kárpátalján is van egy-egy, illetve Magyarországon 3-4 iskolával tartjuk a kapcsolatot. Ezeket különböző rendszerességgel látogatjuk, és közös programokon veszünk részt. Ebben is látszik a kapcsolattartás a Kárpát-medencében.

A falunkban rengeteg a rendezvény, a színdarabok, mint mondtam, a helyiek is éves szinten legalább egyet színpadra állítanak, de azt többször adják elő, és mindig teltház előtt, de vannak vendégelőadások is. Szoktak lenni táncdal estek, tavaly rajzfilmzenékből volt egy zenés est szervezve. „Négyes fogatban” veszünk részt, ez olyan rendezvény, hogy 4 település télen csinál egy közös műsort, és a mind a négy telepü-

lésen bemutatják. A Gyöngyösbokrétán és a Durindón vesz részt rendszeresen a népdal- meg a néptánc csoportunk. Egyik nap van a Durindó, másik nap van a Gyöngyösbokréta. Idén nálunk szervezték az amatőr színjátszó találkozót, ahol szintén 5-600 résztvevő volt, napi szinten 2-3 előadással. A színházterem is rendszeresen megtelt. A gyerekek is részt vettek a délutáni előadásokon, viszont a falubeliek meglepően nagy számban jöttek el. Harmadszor volt a faluban megrendezve ez a találkozó. Volt már a falunkban fúvós zenekarok nemzetközi találkozója is, és valószínűleg jövőre is a faluban lesz megszerveve. Sőt azt szeretnénk, ha minden évben nálunk lenne. Idén elkezdtük a *Határokon Átívelő Kapcsolatok* című rendezvényt a Bajai illetve a Pélmónostori Népfőiskolával együttesen. 10 csoport lépett fel az idén. Gyerekeket hívtunk meg, a környékbeli iskolák néptánc csoportjait, illetve jöttek vendégek Laskóról, Vörösmartról, Horvátországból illetve Csátaljáról, Magyarországról. Itt is kb. 300 ember volt a résztvevő, illetve a szervező. Ez egy egynapos rendezvény volt, azzal, hogy a délelőtt folyamán gyerekeknek kézműves foglalkozást is szerveztünk, illetve helyi értékeket állítottunk ki a központban, mint például méz, bor, pálinka, mákos kalács, ami egy különlegesség, máshol nem csinálnak ilyen mákost. Szeretnénk, hogyha Hungarikummá tudnánk kinevezni.

M. A.: *Miben különbözik egy közönséges mákos kalácstól? Vagy ezt inkább kérdezzem meg a báckertesi asszonyoktól?*

CS. S.: Hát én körülbelül tudom, hogy ez egy nyújtott tészta, tehát ők nyújtják a tésztát...

M. A.: *A réteshez hasonlóan?*

CS. S.: Igen, hát ez rétes, kupuszini mákosnak hívják. Szilvalekvárt raknak a közepébe, és nagyon sok porcukorral szórják be. Ez egy falusi specialitás, ami itt a környéken nagyon híres.

Mi volt még, amit kiállítottunk? Szalmából különböző tárgyakat, kézműves, horgolt dolgokat. Egy bácsi, aki kosárfonással foglalkozik, kosarakat, söprűket hozott. Nagyon sok minden van a faluban, amivel foglalkoznak az emberek. Mi szeretnénk, ha még többen meg tudnák ismertetni a termékeiket. Jó lenne, ha lehetőség lenne arra, mint Magyarországon, hogy a termékeiket árulhassák is az emberek.

Problémánk, hogy az iskolai konyhára se tudunk terméket venni a termelőktől, mert nálunk az ÁNTSZ nem engedélyezi. Boltból kell, hogy legyen véve, különböző igazolásokkal. Ez hátrány, viszont a falunk eleve önfenntartó, minden megtermelődik, ami szükséges.

Azt kell tudni a faluról, hogy a délszláv háborúig Zágráb, Szarajevó, Karlóca, Eszék és egyéb nagyobb volt Jugoszláv városokban a piacon árulták a termékeket úgy, hogy egy-egy idősebb asszony főt volt az adott településen, és hetente teherautókkal szállították az árut. Ekkor nagyon jól ment a falunak, rengeteg pénz volt. Miután kitört a háború és leváltak ezek a területek, elveszett a piac. A falusiak termelnének, csak nincs hol eladni. Látna a magyar falvak küzdelmét, hogy elérjék, hogy önfenntartó legyen a település, mondhatom, mi azok voltunk. Csak a délszláv háború miatt oda jutottunk, hogy az emberek nem nagyon termelnek, mert nincs kinek eladni. Szerintem, ha fölépül a népfőiskola, nekünk minden a faluban megtermelődne. Az emberek pedig munkához jutnának, a termékeiket ez úton is értékesíteni tudnák.

M. A.: *Ez egy mekkora népfőiskola lenne?*

CS. S.: „A” típusú.

M. A.: *Tehát a legnagyobb.*

CS. S.: A legnagyobb. A horvátországi magyarlakta területeket, Bács-Kiskun megyének a déli részét, illetve a Vajdaság nagy részét kellene, hogy lefedje. Három ország közös népfőiskolája lenne, a programok is három ország területére irányulnának. Eszék

tőlünk 70 km-re van, tehát ez így jó, mert Lezsák Sándor elképzelése szerint 80 km-es sugarú körökben kellene fölállítani az „A” típusú népfőiskolákat. Baján egy járási, „B” típusú népfőiskola épülne. Illetve valószínű, hogy délvidéken még valahol lenne egy „B” típusú népfőiskola.

„A” típusúból a Kárpát-medencében 14 lesz, Magyarországon 7, Erdélyben 3, Felvidéken 2, Kárpátalján illetve Délvidéken egy-egy. Így jön ki a 14. Plusz a lakiteleki, mint a központi népfőiskola. „B” típusú járásonként egy-egy lesz – úgy tudom.

M. A.: *És ezzel kapcsolatosan az az elképzelés, hogy az építkezések is központi finanszírozással lennének?*

CS. S.: Igen.

M. A.: *És, hogy mikor indul mindez?*

CS. S.: Azt még nem lehet pontosan tudni. Folyamatban vannak a népfőiskolák helyszínének a kiválasztásai. Tudomásom szerint az első kettő Túr-istvándin illetve Vasváron lesz, Magyarország területén. De határon kívül még nincs konkrét információ arról, hogy mikor kezdődne, hol kezdődne.

M. A.: *A Bácskertes körüli falvakat mi jellemzi? Milyenek Bácskerteshez képest?*

CS. S.: Doroszló és Gombos szintén elég jók kulturális téren, hagyományörzők, néptáncsoportjuk van, különös népviseletük. Kevesebb ott a magyar és nagyobb arányban költöztek be szerbek illetve románok, ott már nagyon kevés gyerek jár, hogy magyarul tanuljon, iskolába. A járáson belül van egy település, Szilágyi, amit még Szilágyi Dezső miniszter alapított az 1900-as évek elején. A falut magyar családokkal telepítette be. Most már talán nem a fele-fele, de nagyon közel van a lakosság magyar és nem magyar aránya. Olcsók a házak falun, a városból a szerb emberek kiköltöznek falura. Bácskertesre ez nem volt jellemző, inkább nem adták el a házat, minthogy idegen kerüljön be. Mostanában a gazdasági helyzet miatt már nem nézik, hogy kinek adják el, és aránylag olcsón adják el, de még tartjuk magunkat.

M. A.: *A bácskertes iskolába a környező falvakból is járnak gyerekek?*

CS. S.: Nem. Egyelőre még minden helyen van magyar nyelvű oktatás. Úgy néz ki, hogy Szilágyin jövőre megszűnik, 2014/15-től már nem lesz felső osztály-

ban oktatás, mivel a következő iskolaévben 8 gyerek indul 1-4-en. Nekik már nem fognak ötödik osztálytól tanítani magyar nyelven. Viszont ez rajtunk sem segít, sokkal kevesebb gyerek fog indulni elsőben, mint ahányan kimennek nyolcadikból. Ha valami változás nem történik, bajban leszünk 10 éven belül.

M. A.: *Most hány gyerek jár az iskolába?*

CS. S.: 133 gyerek, ebből 115 gyerek tanul magyarul, a többi pedig szerb nyelven. Van két összevont szerb nyelvű tagozatunk ennek a 18 gyereknek, ők utána Apatinba utaznak be ötödiktől. Szilágyin 4 évvel ezelőtt elindították a felső tagozatos szerb oktatást, ezáltal azt érték el, hogy a szerb gyerekek száma nagyobb, mint a magyar gyerekéké az iskolában. Reméljük, hogy nálunk egyhamar erre nem kerül sor.

M. A.: *Bácskertesről vagy a környező falvakból a magyar gyerekek hol tanulnak tovább?*

CS. S.: Középiszkolában Zomborban és Szabadkán, esetleg Topolyán vagy Zentán. Zomborban van gimnázium is meg egészségügyi, számítástechnikai középiszkola, illetve tanulnak szakácsnak, ez hároméves iskola. Szabadkán majd hogyanem mindenből van magyar nyelvű. Nagy a harc a középiszkolás gyerekekért. A tömbmagyarság is harcol a mi gyerekeinkért, amit én nem nagyon helyeslek. Meg még egy dolgot nem helyeslek, hogy affelé akarják irányítani a magyar gyerekeket, hogy négyéves középiszkolát fejezzenek be, és hogy majd-

hogynem a háromévesek ne is legyenek. Ezzel nem tudok egyetérteni, mert a szakmára szükség van. A szakácsok, pincérek kapnának állást. A különböző szakmákra nagy szükség van, mindenki nem fejezhet be egyetemet. A másik dolog, hogy az egyetemi oktatásunk olyan szintre jutott, hogy manapság bárki be tud iratkozni, és pénzzel még be is tudja fejezni az egyetemet. A minőség nagyon romlott. Egyetem Újvidéken van, túlnyomó részt oda járnak, ott van a magyar tanszék, tanulhatnak magyarul. Szabadkán van főiskola, master képzés. De lehet, hogy master képzés az Elektrotechnikai Építészeti Egyetemen is van. Egyes tantárgyakat magyarul is vizsgálhatják a gyerekek. Zentán van egy Kertészeti Egyetem, amely a budapesti Corvinus Egyetem kihelyezett tagozata. A magyarországi kertészeti főiskolára sokan járnak a faluból. Ezzel elhelyezkedni nem tudnak, de a szakmából sokat meg tudnak tanulni, amit majd alkalmaznak a földművelésben, gyümölcsstermelésben.

M. A.: *Mennyire jellemző, hogy falubeli gyerekek házasodnak egymással?*

CS. S.: 20 évvel ezelőtt még nagyon jellemző volt. Ritkaság volt, hogyha egy nem falusi került be. Most már ez annyira nem mondható. Viszont, mint mindenütt, a lányok inkább hozzámennek egy nem falubelihez, minthogy a fiúk elvegyenek egy nem falubelit. Úgyhogy elég sok agglegény is van, mert ők nem hajlandók mást elvenni, sőt más anyanyelvűt sem. A lányok könnyebben adják fel identitásukat.

Nyári tábor

M. A.: *Igen, ez már évtizedekkel ezelőtt jellemzője volt a magyarországi falvaknak.*

CS. S.: És kevés az az anyuka, aki utána a gyereket anyanyelvre tanítja, inkább beadják szerb nyelvű iskolába. Egy érdekesség: pár évvel ezelőtt egy szerb nyelvű első osztályba hat gyereket írtak be, közülük ötnek az anyukája magyar iskolát fejezett be. Egy gyerek volt köztük, aki szintiszta szerb volt.

M. A.: *És a szülők úgy gondolják...*

CS. S.: Igen, hogy jobban fog érvényesülni a gyerekek.

M. A.: *És ez be is igazolódik?*

CS. S.: Nem.

M. A.: *Csak akkor már késő?*

CS. S.: Késő.

M. A.: *Nem okulnak az előzők tapasztalatából? Nem kérnek tanácsot ilyen alkalmakkor?*

CS. S.: Nem. Azért oda szoktunk szólni a szülőknek, hogyha vegyes a házasság, hogy a magyarba írassák be, mert a magyar nyelvű oktatás minőségesebb. Illetve 8 évig lesznek a gyerekek a faluban, nem kell utazniuk. És utána jobban fognak érvényesülni. Idén sikerült egy gyereket szerb óvodából átíratni a magyar csoportba – ilyen vegyes házasságból való gyereket –, aki szeptembertől magyar nyelven fog indulni. És ebben részben segítséget nyújt nekünk a *Szülőföldön magyarul*. Már az óvodásoknak is nyújtanak támogatást, hogyha magyar nyelven járnak. Ez az idei évtől van, hogy hároméves kortól kapják a támogatást a gyerekek.

Sőt az idén a Rákóczi Szövetség programjába is belekerültünk, ők is egy kis csomagot adtak a gyerekeknek, akik úgy mondták, hogy magyar iskolába iratkoznak. Illetve szeptemberben 10 ezer forintot fognak kapni ösztöndíjként, aki magyarba iratkozott. A Magyar Nemzeti Tanácstól egy szép tanszer csomagot kapnak. Valami úton-módon ez is inspirálja őket. A napokban olvastam, hogy a 22 ezer forint helyett csak 15 vagy 17 ezer forint lesz a támogatás, az eljárás miatt Magyarországra felé. Ilyen tételen csökkenteni, hogy határon túli magyar gyerekek nem kapják meg azt a támogatást. Állítólag, hogy majd megszűnik az eljárás, mások lesznek a feltételek, a különbözetet év végéig meg fogják kapni. Ez rossz húzás volt. Annyt nem spórolnak rajta, nekünk meg tényleg sokat jelent, hogy

Az első délvidéki Petőfi szobor avatása március 15-én, a Művelődési Egyesület 60. születésnapján

kapják a támogatást a gyerekek. Nálunk a faluban, ahol 11 vagy 12 gyerek iratkozik magyar osztályba, egy gyerek az majdnem 10%-ot jelent. És ha ezt megnézzük településenként, akkor ezzel nem kellene játszani. Sőt szerintem növelni kéne ezt a támogatást.

M. A.: *Bácskertesesi iskolaigazgatóként hogy érzi magát Bácskertesben meg a világban?*

CS. S.: Én köszönöm, nagyon jól érzem magam. Látom, mi a feladatom és ezt próbálom teljesíteni. Nagyon sokat jelent a megmaradásunkban az, hogyha meg tudjuk tartani ezt a közösséget. Az önkéntes munkából nem tudunk kiapadni. Rengetegen vállalják különböző rendezvényeken az önkéntes munkát. Segítőkések. Nagyon szorgalmasak a faluban az emberek. Tehát dolgozni tudnak. Meg kéne tartani ezt a közösséget úgy is, mint palóc közösséget. És bár én nem vagyok palóc, nem is a faluban születtem, viszont a feleségem felvidéki, ő palóc, és ez által a két gyerekem is félig-meddig az. Meg kell tartani ezt a közösséget, a hagyományokat, a népszokásokat. És a népfőiskola keretén belül pedig fejleszteni a magyarságtudatot, az öntudatot.

M. A.: *Kik azok az emberek, intézményvezetők vagy szervezetvezetők, akikre számíthat? Akár most, akár ha a népfőiskola elkezd működni.*

CS. S.: A civil szervezetek mind egyikére lehet számítani. Most a polgármesteri hivatal is teljes mértékben támogat minket. A helybeli plébános,

illetve a különböző egyházak. Támogatói levelet adott a katolikus egyház és a katolikus püspök Vajdaságban, az evangélikus püspökség, a horvátországi református püspök. Tehát az egyház is támogat minket. A különböző civil szervezetek a környékről is, illetve a Vajdaság területéről. Én nagyon szeretem a népfőiskola szellemiségét, mert praktikus tudást ad és nem diplomát. Nagyon nem vagyok megbékélve azzal, hogy manapság mindenki tud diplomát szerezni 2-3 év alatt, még ha átutazóban is van azon a településen, ahol van az egyetem, mert ugye pénzzel mindent meg lehet szerezni. És tudás nincs a mögött. Az előző generációból viszont megszenvedtek azért a diplomáért meg a tudásért. A népfőiskolán nincs felvételi, nincs vizsga. Ide az emberek azért járnak, hogy tudást szerezzenek. Aki szeretne előrehaladni, tudni, az részese lesz a népfőiskolai képzésnek. Aki nem, az meg előbb-utóbb – szerintem – rá fog jönni, hogy szüksége van rá.

M. A.: *Mi az, amit a népfőiskola pótolni fog? Bácskertesben mi az, ami erőstésre szorul?*

CS. S.: Bácskertesben nincs hiány, mert különböző szervezetek előadásokat, képzéseket szoktak tartani. Elég gyakori az, hogy földműveseknek, mezőgazdászoknak előadást tartanak, mondjuk a vegyszerekkel kapcsolatban, mit hogyan kell permetezni, gondozni. Különböző emberek jönnek előadásokat tartani. Ugyanúgy az ifjúsági szervezeteken keresztül is különböző előadók. Egy egyszerű példa: hogyan kell önéle-

rajzot írni, hogyan kell pályázni, hogyan kell megjelenni munkahelyen. Meg ezzel kapcsolatban, hogyan kell szervezkedni. Ezek a képzések mondhatnám, hogy havi szinten folynak. Tehát még mielőtt a népfőiskola egyáltalán megalakult volna, ez a tagozat, ezek a képzések folytak. Mi az iskola keretén belül az Ábrahám Pál Egyesületben tanároknak tartottunk képzéseket, civil szervezeteknek tartottunk képzéseket. ECDL képzést, pályázati író képzést. Tanároknak szakmai továbbképzést. Tehát ezek a képzések folynak a faluban. Most volt a Határon Átívelő Találkozó megelőző pénteken egy képzés, előadás, ahol a civil szervezetek képviselői voltak jelen, volt vagy 40 személy. Túlnyomórészt fiatal. Utána szerveztünk nekik egy kis vacsorát, bulit. Hogy tudjanak beszélgetni. Az előadókkal, meg egymás között is, megbeszélni a problémáikat. A közösségi élettel nem látok problémát a faluban, viszont mindez szervezettebben és megfelelő körülmények között tudna működni megfelelő feltételek mellett és körülmények között. Ebben segítene a Népfőiskola. Ha eljövök Magyarországra és hallgatom az embereket, hogy szeretnék megcsinálni ezt vagy azt, csak úgy összenézünk a falubeliekkel, akik szintén járnak képzésre, hogy nálunk az probléma, ami nálunk élő, működőképes dolog. Magyarországon nagyon sokaknak azon kell dolgozni, hogy az az alap dolog meglegyen, ami nálunk működőképes. Egy-egy ember mögött 5-10 ember van, aki segít, csinálja, nálunk meg az összes civil szervezet, az egész falu bármilyen rendezvényen, bármilyen szervezésben benne van.

M. A.: És az a fiatalság, akik az általános iskolát befejezték – tehát ez a 14-18 éves korosztály – ez van azért a faluban?

CS. S.: Van, mert ők a hétvégékre hazajárnak. Tehát a rendezvényeken ott vannak. Egy nagyobb rendezvényünkön a fiúk, akik most fejezték be a nyolcadik osztályt, ott voltak és segítettek. Úgy, mint a Tűzoltó Egyesület tagjai. Ott voltak, cipelték a holmit, rámoláltak. Lehet rájuk számítani. Van egy civil szervezet, a FIKUSZ, a fiataloknak a szervezete a faluban. Most a nagyobb részét ennek a rendezvénynek ők vitték a hátukon. A rámolást, az italárúsítást, felszolgálatást a söntésnél. Őket bíztuk meg, és ők meg – miután véget ért a mi rendezvényünk – este 10 órától folytatták. Nyárnyitó bulit szerveztek a kör-

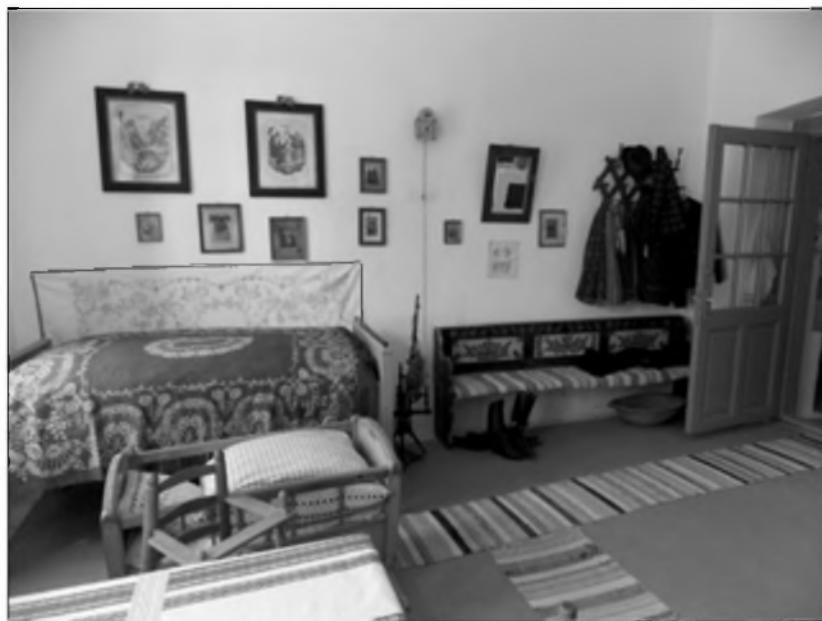
nyékbeli magyar fiataloknak, és hajnalig mulatoztak. Lehet rájuk számítani. Nagyobb gond van az egyetemistákkal, mert ők nem tudnak minden hétvégén hazajönni. Rájuk kicsit kevésbé lehet számítani, mert csak ritkán tudnak hazajönni. Egyetem után pedig, hogyha a környéken nem lesznek munkahelyek, nem fognak visszajönni a fiatalok. Azokat, akik a tanügyben fejezték be egyetemet és hazajöttek, a nagy részüket sikerült elhelyezni. Nálunk az iskolában is nagyon sok fiatal tanár van. Apatin község – járás, de mi községnek hívjuk – igen jó, mert ösztöndíjakat ad a fiataloknak, akik különböző szakokon vannak, akiknek jó átlaguk van, vagy akik szociálisan hátrányosak. Havi szinten 7-8000 dinárt, azaz 18-20 ezer forintot tudnak biztosítani. Több száz ilyen fiatal van a járásban. Ebből van vagy 10 helybéli fiatal is. Hogyha befejezték az egyetemet, alkalmazzák őket – Magyarországon nincs erre kifejezés –, honorárisan dolgoznak, kapnak juttatást, 7 ezer dinárt, tehát 16 ezer forintnyi összeget, egy évet ledolgoznak akár állami intézménynél, városi intézménynél vagy magán cégeknél, ledolgozzák az évet, hogy megtanulják a munkát és utána le bírják rakni a szakvizsgát. Tehát ilyen módon is segítenek nekik, hogy könnyebben tudjanak boldogulni. Nálunk is az iskolában volt szeptembertől egy kislány, aki tanító néni. Ledolgozta az évet. Meg van a faluból olyan, aki építészeti egyetemet fejezett be és Apatinban csinálja a gyakornoki részt. Ilyen szempontból igen jó az együttműködésünk a járási vezetőséggel.

M. A.: Ezek a fiatalok rendszerint maradnak is?

CS. S.: Nagyobb az esélye annak, hogy maradnak, mert ha bizonyítani tudnak, akkor esetleg el is tudnak helyezkedni. Ha üresedés történik, akkor természetesen ők vannak előnyben. A járás területén is azt látják célszerűnek, hogy helybéli munkaerővel oldják meg és ne környékbeli településekről és városokból. Ha fölépül a népfőiskola, ott is lenne lehetőség 40-50 munkahelyet biztosítani. Illetve az ipari parkban lenne valamilyen vállalkozás, akkor oda is. Most úgy néz ki, lenne egy magyarországi cég – csak nem akarom elkiabálni – 20-30 munkahellyel. Meg most májusban kezdett el működni egy cipőgyár a faluban, az öreg iskolának az egyik részét bérmentesen odaadtuk nekik azzal a feltétellel, hogy helybéli embereknek adjanak munkát. Csak azt tudni kell, hogy a textil illetve a bőriparban a fizetések nagyon kicsik, ugye mindig is azok voltak. Na, de ez is valami.

M. A.: Családapaként hogy érzékeli a gyerekei helyzetét, jövőjét?

CS. S.: Hát én nem félek a jövőjük miatt. Magyarságtudatuk van. Kárpát-medencei gyerekek, ugye, mert a feleségem felvidéki, én délvidéki vagyok. Az egyik oldalon a keresztszülők erdélyiek. Tehát ők otthon érzik magukat a Kárpát-medencében. És arra próbálok őket tanítani, hogy nem az osztályzat a fontos, hanem a tudás. Tehát tudással rendelkezzenek. Lehet, hogy vannak olyan tantárgyak, amit nem szeret-

Bácskertes tájház

Szent Anna templom

nek, nem szívlelnék. Abból akár lehet gyengébb osztályzatuk is. De a tudás a lényeg. Két gyerek, két különböző mentalitás. A fiam az nagyon jó fejű gyerek, de laza. Ami érdekli, azt tudja, ami meg nem érdekli, azt nagy nehezen megtanulja négyesre. A kislány egy maximalista, ő negyedikes. Neki mindentől mindent kell tudnia. Szerintem nem lesz gond velük. Itt áll előttük a nagy lehetőség, Kárpát-medencében bárhol tudnak majd továbbtanulni, munkába állni. A magyar történelem, a magyarság eredete – érdekes témák és otthon vannak benne.

M. A.: *Mi képzelhető el a családjáról a jövőjét illetően? A közelben levő unokákat lehet nevelgetni majd, vagy messzebb kell menni utánuk?*

CS. S.: Én nem szólhatok semmit, mert az oldalamról a nagyszülők a közelben vannak, 10 km-re, a városban. A másik oldalról 400 km-re vannak. Amit a jó Isten meg a sors ad, az lesz. De én remélem, hogy legalább egyikük marad és viszi tovább, csinálja, amit elképzeltünk, és amin dolgozunk. Majd meglátjuk. Még messze van, mert negyediket illetve hatodikot fejezték be.

M. A.: *A falu polgármestere köztisztviselőnek örvendő, jó polgármester? Akinek van fantáziája és mindent meg tud tenni a faluért?*

CS. S.: Nálunk nem polgármester van, hanem tanács lesz választva és tanácselnök. Most áprilistól új az elnök a faluban. Egy tanítónői és óvónői képzéssel rendelkező személy, Molnár Keri Erzsébet, aki az iskolában dolgozik, mint adminisztratív munkás. Egymás mellett van az irodánk. Nálunk nem hivatalosak a tanácselnökök/polgármesterek, a jegyzők azok, akik hivatalosak.

Ő is jár – velem együtt – Lakitelekre a népfőiskolai képzésre. Már ő is második éve, két éve jár, még akkor nem volt ezen a tisztségen. A gondolkodásunk nagyon hasonló.

M. A.: *Mit tart a legfontosabb ember tulajdonságoknak?*

CS. S.: A becsületességet, a hitet. Akarattal kell, hogy rendelkezzen az ember. És szeretettel kell lenni mindenkivel szemben. Fontos a családközpontság, mert, hogyha az nincs meg, akkor közösségben se lehet célokat elérni. Ezek. Én amit a fejembe veszek, azt végigcsinálom. De rájöttem, hogy többet lehet elérni, hogyha szeretetet adunk, mint hogyha ellenkezünk. Úgy jobban működik a dolog.

M. A.: *El lehet mondani Bácskertesről, hogy olyan falu, ahol egy gyerekre jellemző, hogy családban nevelik, egy vallás végigkíséri, és az értékei ezekből adódnak?*

CS. S.: Hát én nagyon remélem, hogy igen. Családban nevelkednek a gyerekek – túlnyomó részt. Itt nagyon ritka a válás. Hogyha a szülők dolgoznak, akkor is otthon van a nagyszülő vagy a dédszülő. Még az a régi, falusi mentalitás van. Vallásosak. Most a magyar gyerekekről beszélnek, mert a szerbekre annyira nem jellemző ez, habár egyre inkább. Az összes gyerek a faluból meg van keresztelve. Az összes gyerek hitoktatásra jár az iskolába, nincs olyan, hogy polgári nevelés, nálunk egy az egyben minden magyar gyerek hitoktatásban vesz részt. És az iskolával közösen történik az első áldozás, illetve a bérmálkozás. Ezek az ünnepeken mindig jelen van az iskolaigazgató, az osztálytanító is ott van a templomban, a hitoktató illetve a plébános mellett. A vallásos neveléssel nincs gond. A gyakorlása az egy kicsit a későbbi időben gyengül, de hát ez globális dolog. Inkább az idősebbek járnak templomba. De szerintem a lényeg az, hogy higgyenek, és otthon végezzék el az imádságot. És ha tudnak, akkor menjenek el a templomba is.

M. A.: *Ahogy én most Bácskertest érzékelem, érdemesnek látszik szakmai*

csoportokkal meglátogatni, képzéshez tartozó gyakorlatot Bácskertesben megélni. Olyan formán, ahogy Beke Pál egykori intézeti igazgatónk vitte az embereket helyekre, hogy érzékeljenek olyat, amit jó lenne minél több helyen látni.

CS. S.: Járnak a faluba elég sok helyről. És most mondom, amit kihagytam a Művelődés Egyesületnél. Van egy néprajzi csoport és van egy néprajzi gyűjtemény. Az öreg iskolának az egyik szárnya lett átalakítva. A helybeliek azt mondják, hogy múzeum. Egy néprajzi kiállítás, tisztaszoba, konyha – főszereléssel, a népviselet is megtalálható itt, és van egy kiállítási terem ebben az épületben, ahol most éppen falvédők vannak kiállítva. És van raktáron még egy teljes házunk a főszerelésre. Mi úgy terveztük, hogy a népfőiskolán fölépítünk egy kis falusi házat, és az lenne főszerelve. A hátsó részén lennének műhelyek, ahol kézművességet lehetne folytatni.

Járnak a faluba, meg szoktak állni autóbusszal, megnézik a néprajzi kiállítást, templomot. Vannak csoportok, akik számára az utóbbi időben lakodalmat is szerveznek. Helybeli lakodalom, ahogy azelőtt történt. Egy hetes rendezvény volt valamikor a lakodalom, most már az anyagiak miatt nem. A szomszédok, rokonok mind készülődtek egy hétig és szombatban már hajnalban kezdődött és másnap hajnalig tartott, végig lett táncolva az egész falu. Meg a lakodalom egész idején táncoltak. Manapság már ritka az ilyen, de 3-500 főt még többször összeszednek. Úgy tudom, hogy szeptember 21-én lesz egy ilyen lakodalom. Manapság éves szinten 3 lakodalom, ha van, akkor már jó. Legfeljebb négy. És most szeptemberben lesz, a vasváriak pont akkor fognak lejönni hozzánk, és fogják látni ezt. Az a szép, amikor a falut körbetáncolják. Megvan egy útvonal, és körbejárják. A két ház, amit meglátogatnak, illetve a komáknak a házai – van, hogy két kilométeren vagy három kilométeren át is táncolnak, zenével.

Ha ezek a hagyományok nem lennének a faluban, lehetne ott bárki.

M. A.: *Köszönöm, hogy beszélgettünk.*
CS. S.: Én is köszönöm.

CSÍKOS SÁNDOR iskolaigazgató, nős, két gyermek édesapja.

„KÖZÖSSÉGET ÉPÍTENI CSAK SZOLGÁLATTAL LEHET”

**BESZÉLGETÉS KARDOSNÉ GYURKÓ KATALINNAL,
A NAGYCSALÁDOSOK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FŐTITKÁRÁVAL**

Kadosné Gyurkó Katalinnal, a Nagycsaládosok Országos Egyesületének főtitkárával Érden beszélgetünk, a család most érkezett haza Erdélyből, nyaralni készülnek, indulnak a Balatonra. Az udvarukon ülünk – Kata épp a vasalást hagyja félbe –, egy jegenyefa közelében, ami nekem is otthonossá teszi a teret, én a tanyámról jöttem, aminek a réjtét kerítik oválishan körbe jegenyék.

Mátyus Aliz: *A Nemzeti Művelődési Intézet hálózatalakításon dolgozik, hiszen országos hatást valószínű úgy lehet elérni, hogyha egy hálózat ki tud alakulni. A Nagycsaládosok Országos Egyesületéről elmondható-e, hogy hálózat, és mennyiben?*

Kadosné Gyurkó Katalin: A Nagycsaládosok Országos Egyesületének Magyarországon 300 településen van csoportja vagy tagegyesülete. A NOE-t 1987-ben, tehát 26 évvel ezelőtt hozták létre, amikor az akkori intézkedések be akarták vezetni a személyi jövede-

lemadót, de úgy, hogy nem veszik figyelembe az eltartott gyerekek számát. A három vagy több gyermeket nevelők részére alakult érdekvédelmi szervezetként. Először nem engedélyezték, de a második nekifutásra végül igen. Akkor az országban több helyről is jelentkeztek emberek – nagycsaládosok –, akik úgy gondolták, hogy ez jó dolog és szeretnének csatlakozni. Tehát elsőnek megalakult maga a Nagycsaládosok Országos Egyesülete, és utána sorra, gombamód kezdtek el nőni településeken is az egyesületek, csoportok.

Az nagyon fontos, hogy ami öszszeköt bennünket, felekezeten és politikán átível. Összekötő kapocs a család. Mindenkinek megvan az egyéni véleménye, hogy hogyan neveli a saját gyermekét, de vannak dolgok, amiben tudunk együtt gondolkodni – családügyben –, amiben képesek vagyunk összefogni, amiben úgy érezzük, hogy közösen kell tenni, vagy éppen megerősítésre van szükségünk.

Az alapszabályunknak négy nagyon komoly célja van. Az egyik az élet és az anyaság tisztelete. Nem apaság! Többen kérték már, hogy az apaság is legyen benne, de azért az élet és az anyaság tisztelete, mert abban a fogantatás is benne van. A jövő generációjáért érzett felelősség erősítése: ez azt jelenti, hogy felelősek vagyunk a gyermekeinkért. Nem azért születnek, hogy utána elkanászodva nőjenek fel. Példát is kell mutatnunk, tehát a saját életünkkel is felelősek vagyunk, ezt gyakran a szülőknek is el kell mondanunk, ami nagyon komoly feladat most is, azt hiszem. A másik a nagycsaládosok érdekérvényesítése, tehát a három vagy több gyermeket nevelőké. Illetve a közösségépítés. Alapszabályunkban ezek a legfontosabb célok, és minden tevékenység, amit a NOE csinál, e célok mentén működik.

M. A.: *Amikor azt mondom, hogy fontos, hogy a felelősségüket tudják a szülők, hogy felelősnek kell lenni a gyerekeikért, akkor ki és hogyan éri el őket, hogy ez elhangozzék. Milyen csatornák adottak ehhez?*

K-né Gy. K.: Egyfelől vannak programjaink – az éves programterv szerint – ahol megjelenik a közösségépítés, a szülői felelősség. Szép lassan kialakult, hogy milyen ünnepeket ünnepeljen meg a NOE. A közös ünnepnek több pozitív hozadéka is van. Az elmúlt tíz évben, s manapság is, kissé negatív egy sokgyermekes szülő megítélése, miszerint miért vállal annyi gyermeket, tehát a tisztesszegénység még annyira nem elfogadott dolog talán. Az egyik pozitív hozadékként ezek a szülők ebben a körben látják, hogy másnak is öt gyereke szalad ötfelé, a harmadik is 8 gyerekekkel érkezett, megerősítést kapnak, hogy ők nem csodabogarak, s amit vállaltak, az jó. A másik, hogy a közös találkozások alkalmával történhet egy megerősítés – akár ha játékos formában is –, és tudunk valami szellemi pluszt adni egy-egy jó előadással olyan témában, ami érdeklí a családokat. Akár a gyermeknevelésről, akár a család és a média témában. Ilyenkor egy kicsit fejlődni is tudnak, hiszen az igény adott, csak az egyéb elfoglaltságok miatt kevesebb lehetőség adódik. És a hatás még erősebb, ha utána létrejöhet egy kiscsoportos beszélgetés, ami magának az előadónak is jó, hiszen rögtön kap visszajelzéseket. A harmadik jó a közös találkozásokban a megerősítésen túl az ismerkedés lehetősége. Milyen jó dolog, ha egy pécsi megismerkedik például egy nyíregyháziival, és később is tudnak találkozni, akár közös üdülés alkalmából. Az én gyermekeim is Monoron együtt játszottak a váci egyesület vezetőjének a gyerekeivel, szép lassan cseperedtek,

és milyen jó, hogy azért valahonnan ismernek valaki mást is, nem csak az osztálytársaikat. A közös program a gyerekeknek is, és a szülőknek is nagyon jó. Úgyhogy a találkozónak mindig több a hozadéka, mint ami elsőre látszik. Nagyon fontosak maguk a találkozások is. Talán könnyű azt mondani, hogy ó, ezerféle program vár, családi majális, rengeteg ilyen-olyan rendezvény, de mégis, amikor arra van lehetőség, hogy minden szülő fél szemmel kicsit figyel a másik gyerekére is, és ezt a szülők tudják, és tudják, hogy onnan nem fog elveszni gyerek, hogy két felnőtt tud beszélgetni, miközben a gyerekei közösen játszanak, akár 10-12 évesek is, tehát nem csak a pici babákról beszélünk – ezek nagyon jó dolgok. Elhatározás kell hozzá, és időt kell rá szánni. A rendezvényeinken igyekeztünk az elmúlt 26 év alatt az országban mindig máshova menni, és ezért egy kultúrmissziót is próbáltunk betölteni, hiszen nem Budapest a világ közepe, még hogyha a fővárosunk is.

Vonatkozik ez a kongresszusra, és minden programunkra. Akár egy országos találkozóra, akár egy családkongresszusra, de akár egy karácsonyi ünnepségre is. Általában pályáztak a helyi egyesület- vagy csoportvezetők, hogy ők szeretnék megrendezni, mert azért ez egy nagy elismerés és nagy munka. Például idén, az őszi találkozó Mosonmagyaróváron lesz, tavaly Gyulán volt, előtte Nagykállón, előtte Pécsen. Akkor vannak irányvonalak, amiket szervezünk; a közös utazás alatt lehet beszélgetni. 1-2 napos találkozók a családok megismerik a várost is. Ópusztaszeren 6000 ember volt együtt. És csak azért fölkeltek hajnalban és vonatoztak,

hogy együtt legyünk egy napot. Az adott szervezetnek pedig az fontos, ha bemutathatja a saját települését. Nagyon rendezvényekkel több mint ötven településen jártunk már az elmúlt 26 év alatt. Mint mondtam, ez egy kultúrmisszió is, amit igyekszünk képviselni.

M. A.: *Eddig csak nagyvárosok kerültek szóba helyszíneként. Ez a jellemző?*

K-né Gy. K.: Nagykálló például nem olyan nagy város, és ott kint volt a város szélén a találkozó, csak voltak programok is. Hernádon például országos karácsonyi ünnepség volt. Ez úgy működik, hogy a NOE ehhez ad támogatást, de nem túl sokat. Az adott település polgármestere is támogatja, meg az adott szervezet is. Illetve miután ez nagyon-nagy munka, az 5-6000 fős rendezvényt 50-60 önkéntes szervezi meg. Ha egy település kicsi, és csak 10 önkéntese van, ekkora feladatot nem tud vállalni. Tehát, valamennyire erősnek kell lennie az adott szervezetnek is.

Kialakultak a család szempontjából jeles napok egy adott évben. És jöttek újabb és újabb kezdeményezések, amire nem mondott nemet a NOE.

Azt még el szeretném mondani, hogy én egy második generációs NOE-s vagyok, tehát én nem alapító tag vagyok, hanem már a fiatalabbik csapathoz tartozom. Én is csak tanulni tudok a nagyoktól meg az idősebbektől, akik sokáig a NOE vezéralakjai voltak.

Egy évnek az üteme úgy néz ki – közösségépítés szempontjából –, hogy van egy közgyűlésünk, amin végigbeszéljük az adott évet, a programokat, elfogadjuk a hivatalos részét, illetve tisztújítás is szokott lenni. Van négy választmányi ülésünk, amire a helyi egyesület- és cso-

portvezetők a meghívottak. Általában 60-80-100-an szoktunk lenni a 300-ból, tehát nem mindig jön el mindenki. Itt – negyedévente körülbelül – megvitatjuk az egyesület életével kapcsolatos dolgokat. Ha szükséges, akkor egy-egy adott témában hívunk előadót. Most májusban a közösségi szolgálatról – ami az érettségihez kötött közösségi szolgálat – volt előadás, hogy hogyan lehet ezt csinálni. Tehát technikai segítséget is nyújtunk az egyesületvezetőknek, illetve az adott témákat, amik éppen aktuálisak, átbeszéljük. Ez évente négy alkalom. És akkor vannak a jeles alkalmak: februárban van a házasság világnapja. Minden évben van házasság hete rendezvény Magyarországon, nekünk a Pécsi Székesegyház Nagycsaládok Egyesülettel van a központi ünnepségünk, de számos helyi szerveztünk kisebb körben szintén megünnepeli. A házasság világnapját Pécsen február második hétvégéjén szokták ünnepelni, s van egy közös műsor, amit a pécsiek szerveznek. Május 15-e a családok nemzetközi napja, ilyenkor sajtóközleményt adunk ki, és kapcsolatosan rendezvények vannak mindenfelé, kisebb helyiek is. Amit én szerveztem 2009-ben, az egy 5000 fős családi nap volt a Margit-szigeten. Az már az utolsó időszak volt, hogy a Margit-szigetet megkaphattuk, a Nagyréten voltunk ötezeren. Az EU soros elnöksége idején az ország különböző pontjain adott időpontban mini konferenciákat szerveztünk *Család és...* címmel. Ez azt jelentette, hogy minden csoport és minden egyesület maga döntötte el, hogy mi az a téma, ami érdekli. Magyarországról 90-en csatlakoztak, valamint csatlakozott az európai nagycsaládok szervezeteiket tömörítő szövetség is. Úgyhogy egy időpontban 134 helyszínen, így a Baltikumtól egészen Nyugat-Európaig ültek össze családok, és beszélgettek az adott témákban. Felsőzsolcán például a téma a család és a víz volt. Akkor volt az árvíz Felsőzsolcán, és nekik ez volt a fontos. De volt olyan is, hogy család és zene, család és oktatás, család és munkahelyteremtés. Fantasztikus volt, hogy mit hoztak ki a csoportok a 90 helyszínen, s mivel mindez a weblapon is nyomom követhető volt, így azt lehet mondani, hogy együtt voltak. Május 15-höz, a családok nemzetközi napjához néha szakmai, néha játékos, néha egyéb rendezvény is társul. Május vége, június eleje gyereknap, egy-egy helyi szervezetről kerülhet megrendezésre, hogyha szeretnének csinálni, de nincs központi rendezvény. Illetve, hogyha

Kiscsoportos beszélgetés Monspart Saroltával a Családkongresszuson – Lakitelek, 2012

nincs központi családi napunk, akkor régiós családi napok szervezhetőek. Ilyenkor 7 helyszínen, majdnem hasonló időpontban vannak rendezvények, de ezek nem 5-6000 hanem 7-800 fősek, tehát egy kisebb közösséget fognak össze. Július 11. a népesedés világnapja; korábban konferenciáink voltak az Országházban, ilyenkor adjuk át a családbarát önkormányzat díjunkat, amit 2005-ben alapítottunk. Ez alkalommal szokott lenni a családkongresszus, ami tavaly Lakiteleken volt, a népfőiskolán. Átadtuk a családbarát önkormányzat díjat, és egy szakmai íve is volt a rendezvénynek, mivel július 11-e szakmai nap. Szeptember eleji őszi találkozóink a nagy országos rendezvényünk. Ilyenkor tényleg összejön ez az 5-6000 ember az ország minden részéből, s ez az alkalom igazi kultúrmissziót tölt be. Legutóbbi helyszíne Mosonmagyaróvár volt. A Karácsony a születés ünnepünk, advent időszaka, az a várakozás.

M. A.: Kik és miért dolgoznak a NOE önkénteseiként a családok érdekében?

K-né Gy. K.: Ahogy már mondtam, az összekötő kapocs a család. Hogy miért dolgozik valaki a családok érdekében, azt mi is kutatjuk már egy ideje. Egyfelől biztos, hogy az is vonzó, hogy ki tud alakulni egy közösség. Másfelől van, akinek ez egy elhívás is lehet, ahogy az én esetemben például. Nem is gondoltam, hogy NOE-zni fogok. Azt mondtam, hogy felajánlom a szolgálataimat az Úristennek. Amikor mi is nagycsaláddá váltunk, itt Érden kerestem csoportot, nem volt, megkérdeztek, nincs-e kedvem csinálni. Jó, csinálók valamit. Nagyon fontos, hogy az önkéntesek pénzt, anyagi elismerést nem kapnak a munkájukért. A 300 egyesület és csoportvezető, mindenki önkéntes, a NOE kilenctagú elnöksége is önkéntes. Szerintem bennünk van az emberek segítése, a családok segítése, s ezek jó dolgok. Amikor az ember elfárad, akkor is úgy érzi, hogy érdemes küzdeni. Akár a hálának a látványa, a kimondott, de a ki nem mondott köszönetek is azok, amit az önkéntes megkap a munkájáért. Ha nem is mindig, de azt mondom, hogy ez a tevékenység is alkotás. Egy programra is azt mondjuk, hogy alkotás. Ha sikerül úgy, hogy egy-két emberben maradandó az élmény, akkor már valamit teremtettünk. Ez ugyan nem olyan, mint egy fadarágás, hogy mindig rá lehet nézni, mert ez el is illan néha. De egy családot megsegíteni, kihúzni a kátyúból úgy, hogy 5-10 család össze-

Plenáris előadás Fazekas Ágnessel a Családkongresszuson – Lakitelek 2012

fog, és segít rendbe tenni, mert egyedül nem tudja, ez is valamennyire egy alkotás, szerintem. Van, akit megragad ennek az alkotásnak a szépsége – mindig van egy pillanat, amikor befejeződik. Vagy én például – és szerintem többen is – a monoton dolgokat nehezen viselem. Vannak dolgok, amiben az állandóság kell – ilyenek az életemben a férjem, meg a családom –, de programok ügyében, ha mindig ugyanazt kéne csinálnom, akkor abba én egy kicsit belehalnék. 2007 óta, az elmúlt 6 évben, mióta nagycsaládos étellel foglalkozom, nem volt két egyforma feladat. Mindig jön egy újabb, mindig van egy másik. Ráadásul – akár országos találkozónál is érezhetően – minden szervezetünknek más a munkanyelve. Mást jelent akár egy kifejezés is Gyulán és más Mosonmagyaróváron. Mindig újra kell tanulni. Mindig nyitottnak kell lenni arra, hogy megértsük a másikat. Ettől néha égnek áll a hajunk, de valami születik együtt, egy közös munka. Azt vettük még észre, hogy csak ünnepelni, annak nincs értelme, az üres és értéktelen. Viszont ha van egy közös munka, és utána van egy közös ünnep azért, mert ezt a munkát együtt csináltuk meg, összecsiszolódunk, összeismerkedtünk, megtanultuk egymás munkanyelvét – tényleg nem tudok rá jobb kifejezést –, akkor utána jó ünnepelni. Ezek a programok arra is jók, azt vettük észre, hogy amikor egy-egy egyesület szervez egy találkozót, akkor jobban összecsiszolódik az adott közösség. Mert összefognak, és akkor kiderül, hogy milyen rejtett értékeik vannak még.. Hogy hoppá, te tényleg tudsz ilyesmit csinálni? Igen, te otthon játszol a hangosítással, hát akkor gyere

hangosítani egy rendezvényre. Tényleg én? Igen, te, mert bízunk benne, hogy meg tudod csinálni. Ez is egy elismerés. És szerintem ez is fontos, az elismerés és a hála a munkáért. Ez egyfelől meglehet a családok részéről, hogyha helyi egyesület- és csoportvezetőkről beszélünk. Másfelől meglehet a NOE részéről is – elismerni egy-egy munkát.

M. A.: Beszéljünk még most a NOE szervezetről!

K-né Gy. K.: Maga a NOE az úgy néz ki, hogy az országos egyesületet egy kilenctagú elnökség irányítja, akik dolgoznak és mellette a NOE-ban önkéntesek és inkább az élet dolgairól, a NOE dolgairól gondolkodnak. Az elnök, és jómagam, mint főtitkár, mi elég sok operatív tevékenységet végzünk. Ez van, aki szerint jó, van, aki szerint nem, mert mi is önkéntesek vagyunk, és nagyon nehéz pótolni az embereket, elérni, hogy más is ráérjen és ne csak a pénzkereset férjen bele az életébe, de azt mondom, hogy ezt most így rendezte a Jóisten, tehát igazából csináljuk így. Az elnöknek is van munkahelye, de ott is a férj a családfenntartó, és engedi, hogy a felesége NOE-zzon, ahogy nálunk is. Én is heti 20 órában dolgozom, és NOE-zom. Ez elhivatás mindkettőnk részéről. Mi ketten az operatív ügyeket így viszzük. A többiek olykor egy-egy programot vállalnak. Amikor valaki belekesül, mert megérinti a szívét egy adott dolog, akkor minden erőforrását erre fordítja, és megcsinálja. Például Dabóczi Ferenc felel a régiósokért, és tavaly kitalálta, hogy 50 helyszínen legyen ilyen roadshow-szerű önkéntes beszélgetés, s ő majdnem mindegyik helyszínre elment.

Ez azt jelenti, hogy majdnem minden hétvégére ezzel telt, de neki ez fontos volt, és melléállt. Csíky Klári elnökségi tagunk például vállalta a NOE 25. születésnapjának a megszervezését. Mindig nincs ideje a NOE-val foglalkozni, de abban a két hónapban le sem tette a telefont és dolgozott velem, mert ő is teremteni szeretett volna valamit. Hogyha egy önkéntest megszólít egy feladat, és engedik is – tehát ez is nagyon fontos –, és ki tudja magából hozni azt, ami benne van, akkor az úgy jó dolog. De hagyni is kell, azt hiszem, hogy nagyon fontos, hogy bizalommal hagyni kell. A 9 tagú önkéntes elnökséget segíti egy 16 fős titkárság, ők a NOE alkalmazottai. A munkáltatói jogok az én feladatom, tehát a főtitkáré, de igazából van egy irodavezető, aki már alkalmazott, és ő nekem nagyon sokat segít. Általában többnyire naponta, de hetente mindenképpen egyeztetünk, hogy milyen feladatok vannak, mit hogyan oldjunk meg. Az én feladatom egyébként a NOE ügyvitele, hogy az jó legyen. Így a humán erőforrás is, hogy meglegyenek a megfelelő alkalmazottak, akik ellátnak a feladatokat. A költségvetés végrehajtása, illetve a tervezése, hogy hogyan költjük el az adott évben a pénzünket, és a forráskeresés, hogy legyen a NOE-nek pénze. Ez azért elég sok, néha úgy érzem. Amivel gazdálkodunk, 120 millió forint évente. A számlákat meg szoktam nézni, ha valami kiugró, észreveszem, de nézem, hogyan takarékoskodjunk. 16 ember tartozik hozzám, ebből 14 nagycsaládos édesanya, úgyhogy van már néhány ősz hajszálam, ha valamilyen támogatás nem érkezik meg idejében, szoktam izgulni.

M. A.: *A 16 ember, az alkalmazottak, azok mivel foglalkoznak?*

K-né Gy. K.: A 16 főből 7 régiós titkár. A NOE-nak van 7 régiója, az ő feladatuk az, hogy a helyi egyesületekkel, csoportokkal közvetlenebb módon tartásuk a kapcsolatot. Van Pécs, Orosháza, Monoron, Fót, Püspökladány, Győrben és Nyíradon, a Balaton környékén egy-egy régió. A mi régióink nem a statisztikai régióval azonosak – ez néha jó, néha nem –, autópályák mentén határoztuk meg a régiókat tojás alakzatokban, az adományszűrés miatt. Merthogy úgy könnyebb közlekedni. A hét régiós titkár – igazából kötetlen munkaidőben, 4, 6 és 8 órában, attól függ, hogy mennyi a feladatuk, mennyi egyesület van a környékén – lát el egy közvetítő-koordinátori szerepet.

Kézműves foglalkozás fiataloknak az Őszi találkozón – Gyula 2012

Akár egy adományszervezésnél, akár egy programszervezésnél, bármiben. Rajtuk kívül 9 fő a NOE titkárságon van; ebből van egy, aki a pénzügyeket intézi, van egy, aki a tagnyilvántartást. 14 ezer tagcsaládunk van, mindig van valami ügyintézés. Rengeteg kulturális felajánlás érkezik hozzánk, akár színházjegyek kedvezményes áron utolsó pillanatban, azután vannak a bútor felajánlások. Az főleg a budapestieknek. Van kultúrlistán, amire e-mailcímmel fel lehet iratkozni, NOE tagsorszámmal persze, tehát, tagnak kell lenni. Küldjük azonnal az ajánlatokat. Van, ahol a jelentkezéseket mi gyűjtjük össze, erre is van egy folyamatos referensünk, aki egyébként recepciósnak készült, de gyakorlatilag nem tud kijutni és kiülni, mert annyi a forgalom a színházjegyek és egyéb felajánlások miatt. Tehát van egy kulturális munkatársunk. Van egy, aki a pályázatokkal foglalkozik, van néhány TÁMOP pályázatunk, és akkor ott a programszervezés, a pályázat lebonyolítása. Van egy sajtómunkatársunk, ő most egy kicsit belefolyik majd pályázatokba is, mert aki korábban ezzel foglalkozott, elment szülni a hatodik babájával, ő 4 órában volt, és most egy 8 órás kolléganőt vettünk fel, aki nyelveket is beszél. Úgyhogy ő most nemzetközi programokba is bele fog folyni. Nem csak a sajtókommunikációba, hanem a pályázati területbe is. Van egy titkárságvezetőnk, aki a NOE rendszeres kiadványának a főszerkesztője is. Van egy NOE-FON-os ügyintézőnk, van egy NOE-FON nevű jogsegélyszolgálatunk, ha valakinek családügyben bármilyen problémája van, de akár egy tankönyvigénylés, akár egy családi pótlék, bár-

mi – de volt olyan, hogy valakinek le-robbsz az autója és hol a legközelebbi nagycsaládos szervezet, vagy ilyesmi –, Ági jogász, nagyon jó jogász – munkajogász is – és ő szokott segíteni a családoknak. E-mailben, telefonon, levélben postai úton és akár faxon, bárhogy lehet tőle kérdezni. Ő figyeli a jogszabályokat és segíti a családok életét. Jó ez a dolog is. Van egy szociálpolitikai ügyvivőnk is, aki az elnöknek segít. Rengeteg olyan konferencia, szakmai megbeszélés van, ami családpolitika szempontjából lényeges lehet, de nem biztos, hogy az elnöknek vagy az elnökségi tagoknak van lehetőségük ott lenni. És a szociálpolitikai ügyvivőnek a feladata, hogy jártas legyen minden ilyen témában, és tudjon tanácsot adni szakmailag az elnökségnek is, hogyha szükséges. Úgyhogy körülbelül ezeket a feladatokat látják el az alkalmazottak a NOE titkárságon. Ahogy mondtam a helyi egyesület- vagy csoportvezetők önkéntesek. Ahol egyesület van, az önálló jogi személy, ott 2-3-4-5-6 fő a vezetőség, attól függ, hogyan hozták az alapszabályt. A csoportok nem jogi személyek, náluk 1-2-3 főnyi a vezetőség. A csoportok hivatalosan pénzzel nem gazdálkodhatnak, de van a NOE keretein belül évente lehetőség belső pályázatra, és akkor 40-50 ezer forintot kapnak egy-egy program megvalósítására. Tehát ők sincsenek teljesen magukra hagyva.

M. A.: *Tudsz-e olyan helyeket az országban, ahol a nagycsaládosok, annak érdekében, hogy a körülményeik jobbak legyenek, hogy élhetőbb legyen a környezetük valamit a településért tettek vagy tesznek?*

K-né Gy. K.: Ez nagyon sok helyen van. Én Érden élek, itt látom a legjobban a helyzetet. Például a helyi egyesület – itt is, de szerintem máshol is – részt vett a TeSzedd! mozgalomban, hogy szedjük össze a városban a szemetet. Vagy amikor még én voltam itt vezető, akkor rendszeresen mentünk a Fundoklia-völgyet takarítani – az most már egy természetvédelmi kisterület, és megcsinálták tanösvénnyel. Rengeteg gumit szedtünk ki, meg minden egyebet, döbbenet volt. De volt parlafű szedésünk is. Hogyha az embernek családja van, akkor egy kicsit már másképp gondolkodik, mint az, akinek nincs. A környezetére is próbál – jó, lehet, hogy nem mindenki – úgy tekinteni, hogy ezt a gyerekeimért teszem, vagy ezt az unokáimért teszem. Jó, hogyha ott az árnyékban van egy pad, mert oda később más családtag is le fog ülni, és másnak is jó lesz. Jó, hogyha nem szemetes, meg nem üvegszilánkos az utca, mert a gyerekek nem fogja elvágni a lábát. Ez szerintem máshol is így van. Nagyon sok helyen hívják városi rendezvényre a nagycsaládos egyesületeket, csoportokat, akár ők vállalják a játszóházat, a kézműveskedést. Vagy akár, ha egy iskola, óvoda felújításában össze kell fogni, akkor ezekben mindig benne vannak és partnerek.

M. A.: *És hallottál olyanról is, ahol esetleg a falu vezetését animálták, vagy befolyásolták, hogy oldjon meg – mondjuk egy polgármester – olyan dolgokat, amiket maga nem gondolt volna, vagy látott volna megoldandónak, és akkor így fejlődésnek indult esetleg egy település?*

K-né Gy. K.: A NOE országgyűlési képviselőket nem indít, de támogatja azt, hogy legyenek helyben a képviselő-

lőtestületekben nagycsaládosok, képviselői vagy szociális, sport, bizottsági, oktatási bizottság tagok – minket ezek a területek érdekelnek és rálátásunk is erre van. Például Tiszavasváriban a közösségi házat a helyi nagycsaládos egyesület működteti. Megöltötték programokkal. De ugyanígy Monoron is, a közösségi házban tudom, hogy helyt kap a monori egyesület, és ők is megtöltötték programokkal. A kiskunhalasi programokról rendszeresen kapok meghívót, hagyományörzésről, népművelésről szólnak. Ha valaki már egyesületben tag – ráadásul ez egy közeleti egyesület, politizálunk, közeletet élünk –, ott olyan emberek vannak, akik a közért is tesznek, meg akarnak is tenni.

M. A.: *Szeretném, ha még a 4 alaplodogról, ami a szabályzatokban is rögzítve van, mondanál konkrét dolgokat, hogy hogyan sikerül azok érdekében tenni valamit.*

K-né Gy. K.: *Az élet és az anyaság tisztelete.* Én mint fiatalabb generáció az utolsó pár évről tudok beszélni. Csatlakoztunk az aláírásgyűjtéshez az Együtt az életért magzatvédő akcióban, több helyen aláírták a családjaink. Egyesület- és csoportvezetők a vezetőségi listára anyák napján írnak fel verseket, írunk köszöntőket a NOE levelekben. Van egy kiadványunk, maga a NOE Levelek. Ez évente 10 alkalommal jelenik meg. A legutolsó oldalon mindig az újszülöttek szerepelnek, örömhírként, olykor fényképek is érkeznek. Mindenki beküldheti, ahol megszületett éppen a harmadik, negyedik, ötödik baba, vagy sokadik unoka – ezzel is erősítve egymást. Van jegyes oktatásunk az Országos Lelkipásztori Intézettel és a Katolikus Családtervezési Tanácsadóval

közösen. A program 13 alkalomból áll és ősszel szokott indulni Budapesten. Egy TÁMOP pályázat keretében valószínűleg meg a családi életre nevelés képzésünk is, a fővárosiaknak szervezzük a NOE titkárságon. A NOE Levelekben hirdetjük, ilyen korábban is volt, akkor Benkő Ágota, a NOE jóval korábbi elnöke szervezte. *A jövő generációjáért érzett felelősség* erősítése. A szülőket is meg kell erősíteni. Arra jók valamilyen nyire a találkozó is. Tavaly például a családkongresszusunknál az volt a fő vonulat: *Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú ideig élhess a Földön.* És miért jár a szülőknél tisztelet? Három dolog miatt. Ami egyben a kötelességük is, és itt szükséges a szülőknél segíteni. Egyfelől a szüleinktől kapjuk a lelet, a második a testi-lelki gondoskodás, a harmadik a szellemi tanítás. A tavalyi családkongresszus ívét ez a három témakör adta. Az élet védelem benne van az alapszabályunkban is, fontos erkölcsi, etikai kérdés. A testi-lelki fejlődést Bagdy Emőke vitalitásgenerátorai alapján jártuk körbe: a kacagj, kocogj, lazíts, érints, segíts. A nevetés a derű szükséges az élethez. A mozgás, a sport témakörében Monspart Sarolta volt a vendégünk. Aki felvezette a vitalitásgenerátorokat, Fazekas Ágnes klinikai szakpszichológus lazítást mutatott. Az érintés, hogy milyen fontos az ölelés, naponta legalább három a szinten tartás végett. És a segítség, a segítség meg benne van már az életünkben is. Ezek voltak a testi-lelki fejlődés, hogy jó legyen, és a harmadik a *szellemi tanítás*. Hogy hogyan segítsük a gyermekeinket a helyes úton. Uzsalyiné Pécsi Rita – aki pécsi, nagyon jó előadó – volt nálunk Joseph Kentenich programjával. A szülők is tele vannak kérdésekkel. Milyen a hatékony hitre nevelés. Mi kell ahhoz, hogy úgy nevelj a gyermeket a neki megfelelő módon, hogy ha megöregszik, akkor sem tér el attól. Mi kell ahhoz, hogy helyesen neveljük a gyerekeinket. A szülők a családkongresszuson kaptak egy megerősítést, hogy szükség van a jó családokra a példamutatásban. A világ tele van volt férjekkel, volt feleségekkel, de volt gyerekek nincsenek. Azoknak a gyerekeknek is példát kell mutatni, azoknak is kell, hogy legyen apaképük, ahol a szülők elváltak. A nevelőintézetben felnövő gyerekeknek is kell, hogy legyen családképük majd, és ezt nem látják máshol, mint az egészséges családokban. Ő akkor fog nagycsaládot akarni, hogyha azt látja, hogy az a család a 3-4 vagy 5 gyerekével, vonzó.

A jövő nagycsaládosai – Családkongresszus – Lakitelek 2012

Mert van benne valami plusz, valami jó. Különben nem akar majd. Különben azt fogja mondani, hogy én minék. Apám-anyám hibázott, most én miért csináljam. Nekünk az a feladatunk, hogy ezt megmutassuk. Egy agyonharcolt, lestrapált család, hogy „hagyjanak békén, le akarok ülni, mindenki hagyjon engem békén!”, ahol nincs jó közösség, nem lesz vonzó. Olyat nem akar senki majd magának. De egy vonzó családot mindenki szeretne. És szerintem ez egy nagyon fontos dolog. Már eleve az is, ahogy élünk. És, hogyha kapunk megerősítést, akkor mi is talán kicsit jobban tudunk élni. Ez már az, hogy a jövő generációjáért érzett felelősség ott van bennünk, és ezt át tudjuk adni talán másoknak is. Bízom benne. Nagyon fontos, hogy ide nem kormányzati pénz kell. Nekünk még itt van rengeteg dolgunk. Én itt érzek nagyon-nagyon sok feladatot, hogy ezeket a dolgokat egyfelől mondani, megértetni, másfelől csinálni – rengeteg munka van szerintem. Kapjanak észbe a szülők, hogy ha valahol született egy gyerek, akkor azt nem lehet szögre akasztani. Az árvaházban volt olyan gyerek, akinek 20 km-re laktak a szülei és 7 éve nem néztek rá. Nem lehet ilyen csinálni. Vagy volt egy kislány, akiről azt hittem, hogy hároméves, közben kiderült, hogy öt. És még csak annyit mond, hogy nem. Most kezdett el beszélni, nem szóltak hozzá a szülei. Nekem ezt felfogni is nehéz, azért legalább hálás lehet, a gyermek, hogy az életet megkapta ajándékba. De szülővé válni feladat is egyben. És ezt tudatosítani kell az emberekben. Nem lehet úgy gondolkodni, hogy puff, elromlott, kicsit eltört, kidobom. Mert ezt nem lehet

kidobni. Úgyhogy ez a jövő generációjáért érzett felelősség.

Az *érdekvédelem*. A NOE alapszabályban megfogalmazott célok egy kicsit benne vannak már az ország Alaptörvényében. A legfontosabb közösségünk a nemzet és a család. Ez nekem nagyon-nagyon tetszik, és nagyon örülök neki. Mi ezt már 25 éve szeretjük volna. Úgyhogy ilyen téren a helyzet jó. Most nagyon sok politikusunk ott a kormányban nagycsaládos, és jó ez a szemlélet, de még így is sokszor kérnek minket egyeztetni. 2007-ben, amikor különböző megszorítások voltak, mi élő lánccal tiltakoztunk a Fiumei úti temetőtől egészen az Országházig. Lezsák Sándor úrnak adtuk át a petícionkat. Olyan táblák láthatók a fényképeken, hogy családi adózást szeretnénk. Ezek már most valóra váltak, de néha vannak dolgok, amikben fontos az érdekvédelem. Az nagyon fontos, hogy mi nem vagyunk egy agresszív szervezet. Ha valami gondunk van, akkor azt megírjuk levélben. Másodjára még egyszer megírjuk levélben, esetleg szólunk, próbálunk egyeztetni. Aztán, hogyha nem megy, akkor fordulunk a sajtóhoz, na, akkor néha megbántódnak emberek, hogy hogy merésztünk ilyet, de ezt csak amikor nagyon nem hallgatnak meg minket, és már nagyon fáj, amikor már nagyon veszélyeztetni az életünket egy-egy intézkedés, na akkor fogunk össze és vonulunk az utcára. Volt, aki mondta, hogy milyen visszataszító, hogy gyerekeket is viszünk az utcára tüntetni. Semmilyen atrocitás nem volt a tüntéseinken, külön kértünk rendőri védelmet. Amikor megjelent egy-egy provokáló banda, akkor lekeri-

tették a nagycsaládosokat. Tehát békés felvonulás volt. De amikor feszegetik a határokat, amikor már tényleg nem lehet mit tenni az asztalra, mikor kilátástalan a helyzet – egy családban 20-25 évre terveznek, amikor gyermeket vállal valaki –, nem lehet egyik napról a másikra megváltoztatni dolgokat. Nagyon fontos a kiszámíthatóság, úgyhogy ez az érdekvédelem. Van egy szakértői csoportunk, önkéntesek, szokták írni a leveleket, ha éppen kell. Fel szoktuk hívni a politikusaink figyelmét, ha éppen baj van. Néha egy-egy minisztériumból meg is kérdezik, hogy milyen jelzések érkeznek hozzánk a családoktól. Tehát igazából ezzel folyamatosan foglalkozunk, hol kevesebb, hol több munkánk van. Hogyha valami rosszat csinál a kormány, akkor rengeteg a munkánk.

M. A.: *Arról mit gondolsz, hogyha az országban 3 ezer közmunkás, ki-ki, aki közel lakik egy-egy településhez, egyetemet vagy középiskolát végzett és munkanélküli és kap egy évet arra, hogy egy-egy faluban kezdjen valamit, hogy elkezdjen épülni valami, hogy vitalizálódjon a közösség, tapasztalataid alapján milyen eredményeket tartasz elképzelhetőnek.*

K-né Gy. K.: Szerintem ez nagyon függ az egyéntől. Én azt tapasztaltam – meg így vagyok magam is, erről már korábban beszélgettünk, tehát tudod, hogy nem úgy ülök itt és mondom a tutit, mint hogyha arany életem lett volna –, hogyha az ember dolgozni akar, akkor mindig talál munkát. Nem biztos, hogy kap érte pénzbeli elismerést – nagyon fontos, hogy így fogalmazok –, de mindig talál munkát. Ha csak otthon ülünk, és azt mondjuk, hogy jaj, nincs munkám, jaj az sehova sem vezet. Én soha nem tudtam otthon ülni. Gyermekkoromban, amikor nem volt mivel tüzelni, akkor gyűjtöttem a boltban a kartondobozokat és vittem haza biciklin, vagy sváboknál uborkát szedtem, vagy gyerekekre vigyáztam, vagy temetőnél virágot árultam. Édesanyám mindig tudott, akármilyen szegények is voltunk, egy jó szolgálatot tenni valakiért. Vitt a szomszéd néninek egy darab kalácsot. Ha az ember jót tesz, akkor egyszer csak az elindul és visszajön. Másfelől pedig csiszolódik a meglátása. Hogyha az a közmunkás otthon van, és csak otthon ül és csak depressziós és csak a tv-t nézi, és nem látja, hogy a szomszédjának esetleg szüksége lenne egy tányér levesre, mert beteg, vagy nem látja azt, hogy azt a két darab papírzseb-

Önkéntesek készítik a finom gyümölcsöstálakat a többi önkéntes szervezőnek Őszi Találkozó – Gyula, 2012

Kata és kis családja – Erdélyi kirándulás – Csíksomortán, Kárpátok öre – 2013

kendőt fel kellene venni az utca szélén, vagy egy padot kéne ácsolni oda a fa alá, akkor az nem fog elindulni, mert azt se tudja, hogy hova menjen. Ha viszont tényleg csak egy nagyon kicsi plusz kell ahhoz, tehát csak egy kicsi tartás vagy valami minimális biztosíték a háta mögé, hogy most neki itt feladata is lett, és hogy rá itt számítanak, és onnantól kezdve elindul – és egyébként már volt közösségi élete, hozzáteszem, hogy igen, van nagyon sok ember, akinek már így is van, úgy hogy itt segít, ott segít, de még így bekerül ebbe a programba –, akkor szerintem hihetetlenül nagy dolgokat tud teremteni. De nagyon fontos az, hogy ne teljen el úgy nap – legalábbis én igyekszem –, hogy nem tettünk egy jó szolgálatot, meg nem adtunk legalább egy dologért hálát aznap. Lehet, hogy nincs semmink, mert lehet, hogy nem tudunk átadni egy kalácsot a szomszédnak, de akkor legalább le tudjuk söpörni a járdáját. Valami picike. És onnantól kezdve beindulnak a dolgok. Nagy dolgokat lehet csinálni a településeken, szerintem ez nagyon fog függni az adott emberektől.

M. A.: *És gondold, hogy egy képzés során – ami mindenképpen lesz ezeknek a közmunkásoknak – érdemes lenne szelektálni, vagy nem fog kiderülni, hogy milyenek, csak munka közben?*

K-né Gy. K.: Hát, nem tudom. Erre a kérdésre elnök úrnak, Lezsák Sándornak kéne válaszolnia. Biztos, hogy kellene karizmatikusvezetők is, akik miatt úgy gondolják az emberek, hogy érdemes dolgozni, és a célért is érdemes dolgozni. Ha most így vizsgálom, nekem rengeteg munkám volt NOE

szinten is. Mégis, amikor elnök úr azt mondta, hogy többet lát bennem, ez egy olyan nagy elismerés és dicséret volt a részéről, hogy végül is elkezdtem Laki-teleken is a nagycsaládos kollégiumban dolgozni. És sikerült a kettőt összehozni, pedig álomban sem gondoltam, hogy azzal is fogok tudni foglalkozni. Kellott hozzá az ő dicsérete. A NOE-ban van egy közös cél, a család, amiért teszünk. És mindenki alkalmas valamire, mindenki Isten teremtménye, csak találja meg a helyét. Nem biztos, hogy megtalálja ez alatt az egy év alatt azt a dolgot, amire utána alkalmas lehet. Az a fontos, hogy az emberek magukban helyre tudják tenni, hogy amit csinálnak azt most miért is teszik, azon van-e áldás, az szolgálat-e vagy nem. Nagyon érdekes volt, hogy igent mondtunk az erdélyi felkérésre, és akkor mondtam, hogy jó, most kimegyünk Erdélybe és jó lesz a családomnak is meg nekem is, mert akkor csak kirándulunk, de akkor hol van benne a szolgálat? Akkor hirtelen eszembe jutott, hogy megígértem tavaly Kászonalitzben, hogy visszamegyünk. Gyorsan felhívtuk a ház vezetőjét, hogy mire lenne szükségük és hirtelen mindenki összeadott mindenfelét. Onnantól kezdve az én lelkemben

is helyre került minden és már nem úgy éreztem, hogy értelmetlen, hogy én kimegyek Erdélybe. Persze lehet, hogy nem mindenki gondolkodik így, de én azt hiszem, hogy közösséget építeni csak szolgálattal lehet. Megéltam, amikor a csoportunk alakult, hogy kaptunk joghurt adományt, becsöngettem házakhoz – nagycsaládosokhoz – hogy hoztam, és akkor, hogy mit akar ez itt? Volt, aki nem is fogadta el, hogy ő nem kér senkitől alamizsnát. Hogy biztos ez most pénzt akar. Nem értették, hogy ez egy szolgálat. Néhányan nehezen vették el, nehezen fogadták el. De utána azok az emberek még ma is emlékeznek arra, hogy akkor ott milyen jókat csináltunk, és jönnek most is egy hívó szóra. Alulról építeni közösséget, szerintem rengeteg munkával és sok-sok szolgálattal lehet. És hogyha ezt így megtalálják majd a közmunka programban az nagyon jó lesz, Az is lehet, hogy csak a végére fog rájönni valaki, mert teljesen más mondani, és megtapasztalni ezt az egészet. Meg az is lehet közben, hogy elfárad, akkor azt szokták mondani, egy vezető nem lehet fáradt és nem lehet nyűgös. De lehetünk gyengék és hibázhatunk is. Csak a vezető poszt miatt nem engedhetjük meg, hogy bárkit jobban ledorongoljunk, aki egyébként szintén a legjobbat akarta. Nagyon sok dolog lehet. Nagyon sokat kell tanulnia az embernek. De beérhet. Nem tudom, hogy lehet-e szelektálni rögtön egy ilyen képzésen. A közös ügyet, azt mindenképpen érdemes megtalálni.

M. A.: *Köszönöm a beszélgetést, tudom, hogy nagyon elfoglalt vagy, mégis szívesen gondolkodok rá, hátha találkozhatunk veled, mint előadóval a képzéseinken.*

K-né Gy. K.: Én is köszönöm. A NOE-s tapasztalataim alapján kiscsoportos beszélgetésre, ha tudjuk egyeztetni, szívesen vállalkozom.

M. A.: *Köszönöm és jó pihenést kívánok az egész családnak. Köszönöm a gyerekeknek, hogy két utazás között ilyen türelmesen kivárták, hogy beszélgethessünk. Viszont látásra!*

KARDOSNÉ GYURKÓ KATALIN közgazdász, három gyermekes édesanyja, a Nagycsaládosok Országos Egyesületének főtitkára. Vecsésen nőtt fel. S bár szülei elváltak és ő maga egyke, édesanyja szeretete és a helyi református lelkészcsalád vonzó példája alapján maga is nagy családot szeretett volna. 28 évesen, harmadik gyermekük megszületése és férje daganatos betegsége után alapította meg a NOE érdi csoportját. A csoportból egyesület született, majd 2008-ban az országos egyesületben elnökségi taggá választják. 2010-től látja el a NOE főtitkári feladatait, és számos nagyobb rendezvény szervezését is vállalja. 2012-től Lakiteleken Nagycsaládos Közéleti Kollégiumot szervez.

HELYI ÉRTÉKEK PÉLDAÉRTÉKŰ TÖVÁBBVITELE SZATMÁRBAN

HOL VAN AZ A CÉGÉNYDÁNYÁD? MAGYARORSZÁGON? S MI IS AZ A KÖTÖTT TÉSZA LEVES?

Alkotta munkás kéz engem: s a szőke Szamosnak
Partjain a költő lát vala s zenge felém:
Ház örökülj s vidám békével tartsad öledben
Gazdád, s gyermekeit, s hív unokái sorát!
(Czégény, 1833 Kölcsey Ferenc)

A második SzamosFeszt – Monostori Napok hírére érkeztünk a cégénydányádi Kende parkba. Óriás platánok, vérbükkök, szelídgesztenyék impozáns sorfala közt sétálunk – a huszadik századi történelem által majd elpusztított angolparkot az 1980-as években újították meg. A sok viszontagságot megélt közel 100 holdas terület növényállománya ma is figyelemre méltó, az arborétum jellegű kastélypark országos jelentőségű, megóvása, gondozása nagyobb erőt kíván, mint amire egy 700 fős település képes.

Amikor a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság megalakult, természetesen Cégénydányád is összegyűjtötte azokat a környezeti értékeit és szellemi objektumait, melyeket jelentősnek tart. Több mint tucatnyi tétel szerepel a listán, köztük rangos helyen maga a park is.

A Szamosról csak egy ugrásnyira, a parkban található a lista másik tétele, a Kölcsey-Kende kúria, amely jelenleg bezárva áll. A megkopottságában is szép klasszicista épületet Kende Zsigmond építtette 1833-ban. Homlokzatán olvasható a fenti Kölcsey-idézet, mely ugyancsak a település szellemi örökségének része lehet. Csakúgy, mint a fesztivál különlegességéként hirdetett és ott kínált szatmári kötött tészta leves. S ne feledkezzünk meg a romantikus stílusban épült református templomról sem,

mely a mostani település „felmelői”, Dányád és Czégény között épült a XIV. században elpusztult czégényi monostor helyén. A templom évszázadokon át a Kölcsey-Kende család temetkezési helyül szolgált.

Kelemen Róbert polgármesterről közel, s távol tudják, hogy nemcsak a település és annak környéke, valamint az egész szatmári táj értékeinek, múltjának jó ismerője, de fáradhatatlan értékmentője és hagyománymegújítója is.

– Több régi tevékenység művelője is megtalálható nálunk – mondja. – Vanak idősebb férfiak, akik a mai napig remekül játszanak hangszereiken. Évek óta számítani lehet rájuk egy-egy helyi összejövetelen, ünnepségen, ahol játékkukkal mindig jó hangulatot teremtenek, és végül egy „össznépi” éneklés veszi kezdetét. Szarka Lajos és Korpo-

nai Béla a hegedűjátékukkal szereznek mindig nagy örömet a környezetükben élőknek. Bíró Miklós még mindig gyönyörűen játszik a ma már ritka, de napjainkban újból divatosabbá váló hangszeren, a tangóharmonikán. Gyermekkorukban sajtátították el, hogyan kell játszani ezeken a hangszereken, s azóta sem unták meg, így előszeretettel viszik hangszereiket a falu rendezvényeire is.

– Barabás Ferencné még mindig serényen készíti szövőszékén a szebbnél szebb szőnyegeteket, amelyeket mostanában inkább csak családtagjainak ajándékozik. Kislánykorában leste el a szövés fortélyait, és még mindig előszeretettel használja szövőszékét, ha ideje és egészsége engedi.

– Helyi értékeink sorában szerepel még a trianoni emlékmű, amely történelmünk három sorsfordulójának állít emléket: az 1849-es véset Aradnak, a vértanúknak, az 1920-as a trianoni döntésnek, a harmadik évszám az 1956-os forradalomnak.

Királyné Bodó Klárával, aki az ott település gyermekeit fogadó Cégénydányádi Általános Iskola igazgatója, a fesztivál információs standjánál találkozunk. A helyi értékekről szólva ő – pedagógusként – arról beszél, hogy hogyan és mit örökítenek át az ifjabb nemzedékre munkájukkal.

– A milleniumi ünnepségek idején összegyűjtöttük a település tárgyi emlékeit, s kiállításra hoztuk létre. Pe-

dagógus kollegám jóvoltából, aki néptánc szakon végzett, néptánc-oktatásba kezdünk. Pályázati pénzből viseleteket is beszereztünk, s minden helyi ünnepen örömmel lépünk fel – sorolja.

– A télen elindult a könyvtári esték sorozat, ahová elsőként egy innen elszármazott költőnőt hívtunk haza, majd a monostorról tartottunk előadást. Ezekben a munkákban részt vesz az egész tantestület, de a mostani fesztivál kiszolgáló feladatait is örömmel vállaltuk.

– Az már igazi „dányádikum”, hogy *Sipos Mihály (Muzsikás Együttes)* ötletére az iskola alsó tagozatában öt perc népdaltanulással kezdődik a nap.

– Az idősek klubja is újra működik, asszonyok újra hímeznék és szőni kezdtek, s volt néhány táncház is.

Amikor rákérdeztünk itt létünk apropóján, hogy ki találta ki ezt a fesztivált, a polgármester azt mondja: a Felvidéket és Erdélyt járva azt láttam, hogy az anyaországban kevesebbre becsülik a hagyományos értékeket, a kistelepülésekre pedig még inkább rátelepedett a kommersz kultúra, mint a nagyvárosokra.

Kényszerét érezték annak, hogy a „kommerszel” szemben mutassanak egy másik választható utat is a helyi és környékbeli embereknek, de főként a fiataloknak. Ezért álltak neki megszer-

Református műemléktemplom

vezni 2012-ben az első SzamosFesztet, mely kínálatában nem ismer kompromisszumot, kizárólag nívós produkciókat hozott a település lakóinak és vendégeinek. Tavaly például fellépett itt sokak mellett a *Muzsikás* is. Ők az idén is eljöttek, csakúgy, mint *Kátai Zoltán* és *Róka Szabolcs* énekmondók, *Bartha Tóni* és bábjai. Húzta a talpalátót a Parapács és a Tönköly Zenekar.

Ferenczi György és a Rackajam pedig azt mutatta meg kiváló interpretációban, hogy hogyan ötvözhető a népzene és a világzene. Természetesen eljöttek a környékbeli csoportok is (a géberjéni Gábrien Néptánc Csoport, a pócsperri Petri Pengetős), élükön a *Szatmár Táncgyüttessel*.

Szemmel látható, hogy fejlődik a fesztivál, az idén már többen érkeztek külföldről és a fővárosból, de a helyiek és környékbeliek száma is sokasodott. *Ferenczi Gyuri* és *Sipos Mihály* is biztatnak, és szakmai támogatásukról biztosítottak – mondja Kelemen Róbert polgármester.

A fesztivál többmillió költséget némi pályázati pénz, de elsősorban a Szatmári „*Szöke Szamos*” *Egyesület* állja.

Tudjuk: Egy fesztivál nem csinál nyarat – folytatja Kelemen Róbert polgármester. Ezért fogjuk elindítani a szatmári táncház mozgalmat a *Tönköly Zenekar* és a *Szatmár Táncgyüttes* irányításával. Én pedig már a fesztivál utáni héten a 2014. évi SzamosFeszt – Monostori Napok programján és technikai részletein töprengök segítőkkel, Dózsa Gyuriékkal együtt.

S végül íme a *Kötött tésztaleves dányádi módra* receptje:

Gyúrj házilag levestésztát 30 dkg lisztből 3 egész tojással, pici sóval. Ebből géppel vagy kézzel nyújts vékony tésztát.

Eközben 2-3 fej közepes vöröshagymát vágj apróra, olajon pirítsd meg. Ha ez kihűlt sózd, borsozd ízlés szerint, s tégy hozzá kevés pirospaprikát is. Ezzel az elkészített péppel kend meg a kinyújtott tésztát, majd vágd 3-3,5 cm széles csíkokra. A csíkokat sodord fel, s 8-10 cm-es darabokra szabdald, s köss apró gömböket belőlük. Sárgarépból, karaláéból és burgonyából főzz zöldség alaplevet, s ebbe főzd bele a tésztát. (Az elkészített tészta tárolható fagyasztozszekrényben, s így bármikor, gyorsan elkészíthető a leves a váratlanul betoppán vendégeknek.)

KÉMERI ATTILA kultúr-kubikos. Mint a múlt századi alföldi munkavállalók, Szegedről Észak-Magyarországra vándorol taligájával. Bár ma már vonaton utazik, taligája is inkább merev vázas laptop, telefonja is van, ám a töltes-építés érdekli: a szép magyar szavak és énekek, melyeket visz, amiket megoszt. Tisztelettel az Önök tudósítója.

ÁSOTTHALMI TANYASULI BATÁTÁT ÁSOTTHALOMRÓL

Kostyál Zsuzsa: *Fackelmann István, vagy ahogy legtöbben ismerik: „a Faki”, tanyagazda, agrárkamarai tanácsadó, önkormányzati képviselő, értéktár bizottsági tag és még sorolhatnám. Melyik az elsődlegesen?*

Fackelmann István: Talán a bölcsesség, ami rám rakódott, mint az évgyűrűk a fára. Próbáljuk meglátni, hogy a jelen körülményei között, hogyan lehet jövőt mutatni a következő generációnak. Mert ez a legfontosabb szerintem. Amikor Klebelsberg Kunó itt 13 tanyasi iskolát épített, azért tette, hogy a tanyasi analfabetizmust főlszámolja. Mi meg arra jöttünk rá, hogy az emberek gazdálkodási nehézségein segítünk. Durva dolog lenne azt mondani, hogy gazdálkodási analfabetizmus van, de sok esetben sajnos ez ül. Akkor, amikor a legifjabb generáció nem nagyon tudja megismerni az állatokat – a növényeket meg még annyira se –, akkor azt lehet mondani, hogy a megélhetésük egyik alapját veszítik el, ha e téren nem tájékozódnak. Ezért is hirdettük meg Tanyasuli programunkat, hogy az a gazdálkodási tapasztalat, ami fölgyülemlett bennünk, és az a tanyasi életforma, aminek a napjait éljük mi mindannyian, akik a tanyán gazdálkodunk és élünk, az ottani körülményeket, az ottani megfelelést, a környezettel való együttműködést, gazdálkodást, mindennek a tudományát átadjuk a részükre. Egy-egy ilyen tanyasi gazdaságban képesek vagyunk arra, hogy 30-90%-ig megtermeljük az élelmeket. Nem élelmiszert termelünk, mi élelmet termelünk. A kettő között az a különbség, hogy az élelem, az egyszerű paraszti termék,

mint a tojás, a hús, a tej, zöldségfélék vagy bármit mondhatnék még. Az élelmiszer pedig az, amit ebből csinál az ipar. Az iparszerű élelmiszer-előállítás rendkívül sok káros anyagot visz be az élelembe. Nem azt mondom, hogy elrontja, azt mondhatom, hogy mérgezi az embereket. Azzal a rengeteg tartósítószerrel, adalékkal, mifénével. Mondok egy jó példát: bemegegnek az egyik boltba – nem akarom a nagyáruháznak a nevét mondani – mondom, de jópofa ez az üdítő, jönnek a vendégek, veszek egy ilyet. Azt látom róla, hogy semmi nincs benne összekutyulva. A tanyán jobban nézem, akkor tudtam elolvasni, hogy energiamentes, de édesítőszer tartalmaz. Megkóstoltam, ki is köptem. Amiben nem cukor van, hanem édesítőszer, az annál is mérgezőbb, mintha cukros vizet innék. Mi a tanyán vizet fogyasztunk. Legyen egy kicsit szennyezett, de az természetes szennyeződés, és inkább az legyen, mint a mesterségesen belevitt anyagok. És mi élelmet tudunk előállítani, és ezt a tudományt szeretnénk átadni a következő generációknak.

K. Zs.: *A Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád Megyei Irodájával, azaz velünk közösen fog működni ez az előbb említett Tanyasuli program. Erről mesélj egy kicsit bővebben!*

F. I.: Két évvel ezelőtt hirdettem meg a Gátsori tanyasi ünnepségünkön ezt a Tanyasuli programot. A Gátsori tanyasi ünnepség minden év júniusának utolsó szombatján van, Ásotthalom egyik tanyaközponti részén. A tanyasi gazdálkodásnak és a paraszti életnek a megbecsülésére szervezzük. Ha már 11

éve képesek voltunk ezt megszervezni eredménnyel – többszáz ember eljön a rendezvényünkre – akkor azt mondom, hogy jó úton járunk. Kitapostunk mi már egy jó pár utat, de ki fogunk még egy jó párat ezután is. A Tanyasuli program tulajdonképpen idegen volt az oktatási rendszerben, de eljutott egészen a parlamentig, Lezsák Sándor alelnök is fogadott bennünket. Beépítene az Lakiteleki Népfőiskolába, meg is állapotunk, de még konkrét előrelépés nem történt. (A Nyíregyháza környéki Makra Márta nevű gazdálkodó hölgy találta ki a tanyapedagógiai progra-

mot.) Nálunk arról van szó, hogy nem nagyüzemi körülmények között, hanem kistermelői szinten, ami a munkahelyteremtés alapvető lehetősége és legolcsóbbik módja, ezeket a gazdaságokat fölpörgetjük, hogy új gazdaságok induljanak. Mi ehhez megadjuk az eszmei és a szakmai tudást, a lehetőséget arra, hogy termeljenek. Az értékesítési biztonság politikai kérdés és kormányzati feladat. Mi ezt hangoljuk össze, szép türelemmel várunk. Én vadászember vagyok, a türelem megvan bennem.

A Nemzeti Művelődési Intézet volt az első szervezet Magyarországon, amelyik úgy gondolta, hogy ez a kérdés fontos, és mellállt. Ezt én csak megköszönni tudom mindazok nevében, akik most összebe fognak iratkozni a Tanyasuli program háztáji alprogramjába. Mert ott meggyőződhetnek arról, hogy meg tudnak tanulni gazdálkodni, tudnak paradicsomot termesztetni, borsót termesztetni, ribiszkrét vagy büszkebokrot ültetni és termőre fordítani. Vagy állatot tartani. Hogy képesek arra, hogy értéket állítsanak elő, élelmet állítsanak elő. És akkor rájönnek arra, hogy tényleg, azt az egy hold földet, ami a tanyákkal van, fel lehet fogni, és azzal lehet gazdálkodni. Nemcsak füvet kell ott nyírni egész évben. Inkább egy részét arra fordítani, hogy ott gazdálkodjon. A szakmai segítséget meg tudjuk adni. Az önkormányzatoknak lesz abban még szerepe – a mi megítélésünk szerint – hogy végiggondolják, az ő területükön milyen termelési lehetőségek, tanyák vannak, amelyek bevonhatók. És vagy megvásárolva, vagy bérbe véve, bármilyen módon is, de lehet területet biztosítani.

Egy példa: hogyha fölállítok egy vészforgatókönyvet, hogy nincsen áram és nincsen benzin, akkor mi történik? Szegeden óriási zűrzavar lesz. Először azért, mert nincs víz. A második az, hogy nem tudnak telefonálni. A harmadik, hogy a bankautomaták nem működnek, és az a pénz, amit valaki megkeresett szorgos munkával, még csak el se jut hozzá. Ellátási zavarok lesznek. Hogyha azt nézem, hogy melyik hagyományos életforma az, amelyik a legnagyobb túlélőképességgel rendelkezik, akkor egyértelműen mondom a tanyát. Mert ott gyertyát gyújtunk, vagy ha nem, akkor fekszünk, amikor a tyúkok. Meg akkor is kelünk. Meg éjszaka alszunk. Nem internetezéssel meg tévézéssel töltjük állandóan az időt – nem mondom, nem azért, mi is csináljuk. De a lényeg az, hogy én áram nélkül meg tudok lenni sokkal hosszabb ideig, mint

mondjuk egy szegedi, egy nagyvárosi vagy egy budapesti kétmilliós konglomerátum. Utána, hogyha víz nincs, akkor megfogom a nortonkutat, aztán iszom a vizemet. Kész. Tudok inni, tudok locsolni, vagy tudok az állataimnak is adni. Ha élelmiszer-tartósításról van szó vagy élelem tárolásáról, akkor ugye a hűtőszekrény. Jeges volt régen, aztán lett a frizsider, most hűtőszekrény a korszerű neve – de hogyha az nem működik? Akkor jönnek a hagyományos tartósítási módszerek. A tanyámon látható, meg tudom mutatni – a tanulóknak is –, hogy bődönben lesütött húst tárolok, amelyik emberi táplálkozásra alkalmas élelem. Vagy az aszalásra példa: Minden évben három hét körülbelül olyan kánikulával telik, hogy legszívesebben a napra se mennék ki. Ekkor a szilvát el kell vágni kétfele, a magját ki kell venni, és a húsával fölfele a napra kitenni. 4 nap alatt aszalt szilvám lett, két szűnyogháló ajtó között, hogy a bogarak ne lepjék. De nem csak én vagyok ezzel így. Ennél sokkal furmányosabb dolgok is vannak, ami kézenfekvő azoknak, akik tanyasiak, meglepő azoknak, akik ezt újonnan látják. Aztán rájönnek, hogy jó, ez alkalmazható.

K. Zs.: A városi emberek közül is sokan egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak a természetközeli dolgok felé mostanában.

F. I.: Ez kézzelfogható és sok összetevője van. Részben az, hogy a tanyai gazdaságokat ez a kormány támogatta először, és támogatja a mai napig is. Pályázni lehet. Akinek nincs még árama, pályázhat, hogy kétmilliót kap arra, hogyha bevezeti az áramot. Kaphatunk pénzt már, ez is adott nekünk egy kis hitet és erőt. És a tanyaturizmus, a falusi vendéglátás, azok a jogszabályi körülmények, amiket a közvetlen értékesítés irányában teremtett meg a kormányunk, ez segít. Még praktikusabban ez azt jelenti, hogy megtermelem a paradicsomot a tanyán, vagy a batátát – beszéljünk a batátáról, mert ezt az új növényt, az édesburgonyát mi vezettük be Ásotthalmon. A vevő bent van a városban, a batáta kint van, valahol találkozniuk kell nekik. Kijön a tanyára, megnézi, hogy gazdálkodok, miként, hogyan állítom elő húst, hogyan nevelem az állataimat, hogyan kertészkedek, bármit megnézhet. Értékesítés vonatkozásában vagy eljönnek a batátáért hozzám, megnézik, megkóstolják és megveszik, vagy én beviszem a faluba, városba. Ez a két lehetőség van. Menet közben találko-

hatunk például a kistermelői piacon. Találkozhatunk bemutatókon, vásárokon, rendezvényeken. Mi bemutatjuk a portékát, ő eljön, megkóstolja, és azt mondja, hogy ennek már híre van, sőt még egészséges is, nincs benne semmiféle nyavalya, csak az, amit a jó Isten adott, a nap, meg ahogy megteremt, és akkor azt mondja, hogy ő megveszi. Ebben a pillanatban megvan a lehetősége az állandó kapcsolat kialakításának. Én, mint termelő, ő mint vásárló. Én vagyok az adó, ő a vevő. Ő hozza a pénzt. Vagy mostanában gyakorlattá válik a barter. Mondanom se kell, hogy ez a legszimpatikusabb. Nincs túl sok pénze az embereknek. Hogyha barterben el lehet intézni valamit, akkor kizárjuk a pénzt.

Arra, hogy növekedett-e termelés iránti érdeklődés, egyértelműen azt mondom, hogy igen. Kíváncsiak rá, hogy hogyan állítjuk elő a termékeinket, hogyan nevelünk, milyen körülmények között vagyunk képesek élni. Vannak, akik szívesen visszaemlékeznek a gyerekkorukra, hogyan sütik a kenyert, hogy vágják a disznót. Eljönnek egy-egy rendezvényre. Disznóvágásra baráti társaságok, óvodák, iskolák is jönnek. Örömmel vesznek részt a tanya mindennapjaiban.

K. Zs.: Említetted Lezsák Sándort, az Országgyűlés alelnökét, aki most legutóbb a Gátsori ünnepségen szintén előadást tartott. Vele, illetve a hungarikumokkal hogyan kerültél kapcsolatba, és mi a szereped a helyi értéktár kialakításában?

F. I.: Lakiteleken a hungarikum országgyűlési határozatának az előkészítésekor különböző munkacsoportokban arról volt szó, hogy mi is kerüljön a hungarikumok közé. Először gondolta az ember a paprikát, a hagymát, helyes is, hogy ott legyen, de nem csak mezőgazdasági terület van, hanem van művészeti, néprajzi vagy valami más. 3 évvel ezelőtt kerültem kapcsolatba, a hungarikum törvény előkészítése során. Határozat született, utána jöttek a törvényi rendelkezések, jött a jogszabályi háttér. Aztán lehetőségünk volt – és erre éppen a Nemzeti Művelődési Intézet hívta föl a figyelmet – az önkormányzatoknál a települési értéktár létrehozására, és a hungarikum klub megalakítására. Ettől a pillanattól kezdve aktivizálódtunk Ásotthalmom, a testületünk elfogadta – június 16-ig volt határidő erre – a Települési Értéktár Bizottság létrehozását, október 1-jei hatállyal döntött a testület, hogy létrehozza, és a hungari-

kum klubot is fölállítjuk. Kezdtük is a helyi értékeket összegyűjteni – éppen a ti segítségetekkel. Először az itteni ifjúsági referens, Dobó Veronika lett ezzel megbízva. Elsősorban a természeti értékeket vettük, ezt kiegészítettük mezőgazdaságival, kiegészítettük éppen a tanyával, amelyet szeretnénk hungarikummá nyilvánítani, elfogadtatni. Ezt az ajánlást tettük a Gátsori tanyasi ünnepségen Lezsák Sándor részére, aki támogatja, és valószínű, hogy ennek nem lesz semmiféle akadálya.

K. Zs.: Tehát 11. alkalommal szerveztétek a Gátsori tanyai ünnepet, és itt is ezek az értékek kerültek előtérbe. Miért tartod fontosnak, hogy a magyar értékekkel foglalkozz?

F. I.: Hát, elsősorban azért, mert magyar vagyok. Még ha Fackelmann is a nevem. És az a lényeg, hogy amit az elődeinknek köszönhetünk, a biztos pontokat, mint amit a jelenleg elfogadott 16 hungarikum is prezentál, őriznünk kell, mert ezekre föl lehet építeni az élnél jövőt, amelyik a fiatalok útját mutatja. Ez egy helyes út, ez egy érték. Hogyha valami hungarikum nevet kap, vagy az értéktár valamelyik szintjén, települési, megyei, nemzeti értéktár valamelyik szintjén van, ez rangot ad. A rang piacot is hoz. Egy tanyasi gazdaság bevételeinek egy része származhat a termékeiből. Ha például az én mézém vagy mangalicám vagy batátám valamelyik lépcsőre elér, ismertté lesz, ez ezzel jár. Ha az ember az erdő-mező növényeit, állatait szezonálisan fogyasztja – netán olyan körülmények között is többször előfordul, ahol teremnek –, akkor azt lehet mondani, hogy természet adta igényét ki tudja elégíteni. Azért tartom tehát a hungarikumot nagyon fontosnak, hogy létrejött ez a rendszer, ami valós értéket tud fölállítani, és nem egy piaci viszonyok és média által diktáltat.

K. Zs.: Említetted a batáta természetét. Erről mesélnél?

F. I.: 20 éve Váraljai Dénes barátom kinn volt Laoszban, szakmai úton, onnan hozott batátát, és honosította. Mert a távolról jött termékeket honosítani kell, akklimatizálni kell, meg kell szokja a mi környezetünket. Saját tapasztalatai alapján és kárán rájött arra, hogy a batátát hogyan lehet itt termelni. És három évvel ezelőtt azt mondta nekem, hogy a köztermesztésbe vigyük be. Ásotthalom legyen a batáta fővárosa! Megalakítottuk – most harmadik éve – a Batáta Baráti Kört 35 szorgos tanyá-

gazdával, akik azt vállalták, hogy bizonyos területnagyságig kipróbálják ezt a növényt. Odáig jutottunk el, hogy a tél folyamán a Gasztroangyal című műsor egy új lendületet adott. Tudomásul kell venni, hogy a média nélkülözhetetlen, nagyon fontos egy-egy termék piacra juttatásának. Ha eladtunk batátát addig három tonnát, a Gasztroangyal forgatása után még 6 tonnát eladtunk. Az idén már harmadjára tervezzük a batáta fesztivált a Gátsori Községi Házunkban – e növénynek a megismertetésére. Fajtát jelentettünk be, az önkormányzat mellénk állt. Ásotthalmi édes batáta néven ez évben a második vizsgálatot végzik el Tápíószelén. Horváth Lajos, aki minősíti, eddig nagyon pozitív jellel volt. Úgy néz ki, ebben az évben megkapjuk a fajtaelismerést. Seholy az Európai Unió más országában nincs önálló fajta a batátának. Egy tápíószelói van itt Magyarországon, de az nincs a köztermesztésben, csak a génbankban. De az első aktív köztermesztésben lévő fajta, ez az Ásotthalmi édes batáta. És erre mi nagyon büszkék vagyunk, hogy egy fajtaival lép elő egy önkormányzat, a település. A településünk a közmunkaprogramba felvette a batátát. Na, ez megint egy nagyon fontos dolog, mert nem csak krumplit termelünk, meg gyökeret, répát, hagymát, hanem a batátát is. 2400 tővet ültettünk el, és ennek az árbevételét jelent majd egy jobb bevételi forrást. Mi adtuk ingyen a batátát, a hajtást – mármint Váraljai Dénes barátom. Az önkormányzat segít a hőkezelés nehéz ciklusában. A szedés után a batátát 3 napig hőkezelni kell 35 fok teremhőmérsékleten, utána tárolni 12 fok körüli, szellős helyiségben. Ezt a kettőt biztosítja az önkormányzat. A megállapodás létrejött, Ásotthalmon ezt a munkát közmunkaprogramban végzik el a batátával. A batátáról annyit kell tudni, hogy trópusi növény, az első fagy elviszi, tehát nagyon óvatosan kell vele bánni. Betegsége nincs Magyarországon. A rovarkártevőkre kell vigyázni, mert a különböző vadállománnyal, mert rendkívül ízletes a gumó. Olyasmiképpen terem, mint a krumpli, körülbelül

mennyiségben is annyit. 600- 800- 1000 Ft kilója. Tehát lényegesen jobb bevételt jelent, valamennyivel több költséggel. Nem azt mondom, hogy most mindenki batátát termeljen, mert struccot se tartott mindenki, hanem csak néhányan. Be is fűrdtek úgy jó alaposan vele. De a lényeg az, hogy ez egy olyan növény, amit biztonságosan lehet termelni, és eladni is lehet.

K. Zs.: Nagyon sok mindennel foglalkozol. És a vadgazdálkodás? És azon kívül?

F. I.: A vadgazdálkodás az én szeretett mesterségem, hogy úgy mondjam, annak szakmérnöke vagyok. De nem a rang a lényeg, hanem az, hogy imádok a természetben lenni. Állatokat tartani nagyon szeretek emellett, tehát a vadászat, vadgazdálkodás mellett. Pecázni szeretek, annál jobb kikapcsolódást nem igen ismerek. És nagyon szeretek az emberekkel foglalkozni, megismertetni velük dolgokat. A megszerzett tudást és tapasztalatot átadni. Ez egy kicsit az oktatás vonala, a képzés. A Tanyasuli program vezetett végül is oda, hogy ez az énem is felszínre került.

K. Zs.: És mi az, amire az eddigi életutad során a legbüszkébb vagy, amit a legszívesebben idézel fel?

F. I.: Hát, a két gyerekem! És hogy sikerült egy tanyai gazdaságot kiépíteni, ahol 70 hektáron gazdálkodunk, ebben van erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás, rét-, legelőgazdálkodás és extenzív állattartás. Tudom ajánlani mindenkinek! Gyertek és vegyetek részt a tanyai élet mindennapjaiban! Gyönyörű szép. A csend, az csönd. Annak hangja van.

K. Zs.: Köszönjük szépen, szívesen csatlakozunk. És gratulálók az elért eredményekhez.

F. I.: Köszönöm szépen. Én meg köszönöm az érdeklődést, meg a segítséget, amit kaptunk tőletek a hungarikummal és a Tanyasulival kapcsolatosan.

K. Zs.: Köszönöm a beszélgetést.

F. I.: Én is köszönöm.

DOHORNÉ KOSTYÁL ZSUZSANNA Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola művelődésszervező szakán végzett, majd a Szegedi Tudományegyetemen szerzett néprajz szakos bölcsész diplomát. 2001 óta dolgozik a Csongrád megyei közművelődési módszertanban, 2013. januárjától a Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád Megyei Irodájának vezetője.

B. GELENCSÉR KATALIN gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Bessenyei György-díjas, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetettje.

ÉRDEK, ÉRDEKES, ÉRDEKLŐDÉS, ÉRDEKLŐDÉST KELTÉS, ÉRDEKTELEN

ÉRDEK

Az érdek számos szükséglet alapú társadalmi tevékenység indítéka, amely cselekedet, gondolat, vagy érzelem formájában nyilvánul meg. A szó a nyelvújítás-kori érdekel igéből származik.

A szükségletek és érdekek az ember közösségi, kollektív természetéhez és individuális mivoltához kapcsolódnak. Valaki(k)nek, valaminek előnyét a javát, hasznát, nyereségét szolgáló, fontos dolog, az egyén, a csoport, a társadalom tevékenységének szubjektív indítéka, ösztönzője.

Az érdek valamely igény megelézésére, megvalósulására irányuló pszichikus állapot, mely alkalmas az érdek alányának magatartását, motívumait, jövőképét befolyásolni.

Az érdek lehet anyagi (vagyon, biztos életlehetőség), morális (becsület, köztisztelet), kulturális (műveltség, sokoldalú érdeklődés), spirituális (hit, kegyelem), egyéni, családi, közösségi, csoport, réteg, osztály-, társadalmi és egyetemes érdek.

Tárgya alapján az érdekek lehetnek materiálisak, szellemiek, vagy spirituálisak. A kulturális érdekek közösségi, szellemi, transzcendens érdekek, mert a kultúra spirituális értékeihez az egyén mint az emberi közösség tagja viszonyul.

Fontos, hogy a személy mit él meg egyéni érdekeként, egyáltalán felismeri-e az érdekeit.

Az emberi életet az *öröm* és a *fájdalom* érzése uralja. Az öröme, amit elérni kíván, a fájdalom, amit kerülni igyekszik. E két „szuverén hatalom” az emberi magatartást alapvetően határozza meg.

A közművelődés számára meghatározó jelentőségűek lehetnek azok az individuális, helyi és egyetemes közösségi, szellemiek, spirituálisnak mondható értékek, amelyek a presztízshez, a közösség, a társadalom megbecsüléséhez fűződő érdekek. Ezek megbecsültségét növelik azok a helyi önkormányzati és civil aktivitások (helyi napok, fesztiválok, rendezvénysorozatok stb.), elismerések, kitüntetések, amelyek a helyi kultúrát művelő öntevékeny értékörzőket (személyiségeket, közösségeket, pl. énekkar, tánckar, helyi napok, fesztiválok szervezőit, vezetőit) ismerik el, sokak érdeklődését fordítják az aktív közösségi művelődésben való részvétel felé.

A középkor transzcendentális érzés- és értékvilágában a személyi anonimitás a mindennapi létet és a tömegek részvételének lehetőségeit, minőségét, a kultúrát magát jelentette, összetartotta és működtette.

A reneszánsz felértékelte a művészet világi mecenatúráját, nevesítette az alkotót, akik megbízásáért először az európai bankhálózat tőkései, később már királyok is vetélkedtek.

Janus Pannonius (1443-1472) már tudta költészetéről, hogy: „Szellemem egyre dicsőbb, általa híres e föld.” A maga által írt sírfelirat is az öntudatos költőről tanúskodik: „Itt nyugszik Janus, kivel ősi Dunánkhoz először jöttek a szent Helikón zöldkoszorús szüzei.”

A reformáció a transzcendens értékrendszert földívé tette. Az égi értékvilág helyett a személyes üdvözülés belső biztonságához a gyarapodást, a gazdagodást, a személyes világi aktivitást

szabta feltételként. Így alakult át vallási mezben a középkori kollektív érzelmi értékvilág az újkor elején anyagi, individuális érdeké, az aszkézissel az eredeti tőkefelhalmozás belső motorjává.

Kálvin genfi máglyáin nemcsak eretnekek, hanem fényűző ruházatúnak ítélt nők és férfiak is égtek.

A 16. századtól a transzcendens, érzelmi értékek helyét nagy részben az anyagi, a materiális érdekek uralják.

A közművelődés intézményei, szervezetei számára kiemelten fontos a közösségi, a kulturális érdek, amely szervesen, mindig a családi, a helyi, az oktatási, a gazdasági és a társadalmi elvárásokból nő ki, s a felelős lokálpatrióta és állampolgári lét igazi alapja.

Már Széchenyi István is úgy vélte, hogy „a kiművelt emberfők sokasága a nemzet igazi hatalma.”

ÉRDEKES

Kíváncsiságot, aktív keresést előidéző vonzó minőség, valakinek, valaminek megszólító erejű, meglepő, figyelmet keltő volta. Kiválthatja az átlagtól eltérő, izgalmas, érdekfeszítő, furcsa, lebilincselő, lélegzetelállító, bámulatos, különleges, kivételes, rendkívüli, nem mindennapi, szokatlan, ritka, furmányos, csattanós, találó, frappáns, fordulat, lenyűgöző megjelenés.

A helyi társadalom értékeiből, érdekeiből kiinduló közművelődési kínálatok reklámjai gyakran nagyon jól, a szélesebb közeg számára is érdeklődést keltő módon élnek ezekkel a lehetőségekkel.

ÉRDEKLŐDÉS

Az utóbbi századok kulturális változásai a kollektív, a spirituális érdekek, szükségletek fokozatos háttérbe szorulása mellett az individuális, a materiális érdekek előtérbe kerülését hozták magukkal.

Ez az érdeklődés a személy hajlama, figyelme alapján tartósan valamely célra, tárgyra, tevékenységre, tartalomra irányuló aktivitása, az az állapot, amikor valaki belső készletéből kíváncsi, kérdez, informálódik, tudakozódik, tartósan érdeklődik valaki vagy valami iránt, ami gyakran önképzési szándékban, kreatív együttműködésben is megjelenik. Működötője lehet a becsvágy, az illő tisztelet elvárásának igénye. Eleven, ösztönző, az emberi létezéssel azonos erő.

Az érdeklődés a rokonszenvvel és a szeretettel együtt az emberi kapcsolatok kiemelkedő jelentőségű eleme.

Ösztönző működését elsősorban a helyi önkormányzati, hitéleti és civil szervezetek által kínált művelődési lehetőségek biztosíthatják. Az önműveléssel, a közösségi képzéssel nem élők, a zárt világkép biztonságának vélt szükségessége, a tanulási tevékenységtől való irtózás, a referencia csoport megítélésétől való félelem egyaránt távol tarthatja.

ÉRDEKLŐDÉST KELTŐ

Lehet kiváló alkotó műve, közösségi érdekért küzdő személyiség aktivitása, különös természeti jelenség, meghökkenítő műalkotás, váratlan, közéletet érintő döntés, katasztrófa, különös értékrendű társadalmi esemény, szenzációs bejelentés, publicisztikai vita, extrém viselkedés, közbotrány. Minden nemzet arra törekszik, hogy közösségeinek nemes tevékenységét, szolidáris megnyilvánulásait ne csak megmutassa, hanem annak követésére, fejlesztésére is ösztönözzön.

Az érdeklődéskeltés lehet helyi, regionális, országos hatású személyes példa, minta, az érdekek közvetett hatásán keresztül érvényesülő ösztönző erő, a tömegkommunikációban megjelenő példák utánzása, követése, személyes kapcsolatból következő mintakövetés, utánzás.

Az érdeklődéskeltés a közművelődési tevékenység szervezésének, működésének alapkövetelménye.

A közművelődés lehetőségeinek reklámszervezése akkor számíthat közbizalomra és érdeklődésre, ha a célcsoportok mindenkori tájékozódási irányait ismeri, ahhoz igazodva, azt fejlesztve dolgozik.

Kívánatos cél, hogy ezekben az intézményekben minél több aktív közös-

ség létezzen, az alkalmi jellegű és a tömegrendezvények mellett.

Azok a művelődési közösségek képesek folyamatosan fennmaradni, amelyek hozzájárulnak tagjaik önértetének, önbecsülésének, társas kapcsolatainak fejlődéséhez és a belső értékek, érzelmek kifejezésének finomításához.

ÉRDEKTELEN

Kíváncsiságot nem keltő, figyelmet nem érdemlő kulturális esemény, lehetőség.

Közösségi értéket, érdeket nem érintő materiális, vagy szellemi kínálat, rendezvény, a személyes, a helyi igényeket, szükségleteket figyelmen kívül hagyó közművelődési kínálat. Ez lehet akár minőségi program is, ha nem kelt a lakosságban részvételi szándékot.

Oka lehet a közreműködők hakni-szemlélete, újdonságot nélkülöző produkciója, vagy az önmagukat is unó, lényegtelen, száraz, szürke, jellegtelen, rutin-jellegű, szintelen, egyhangú, sablonos, sekélyes, lapos, semmitmondó, tompult, fásult jellegű aktivitása, ami senkinek sem kínál már élményt és örömet.

ÉRDEKLŐDÉS: EGY ÖRÖMTELI DÉLUTÁN LOVÁSZHETÉNYBEN

Remek időjárás és a szokásosnál is több érdeklődő fogadta 2013. augusztus 31-én Lovászhetényben a Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Irodájának Kapunyitogató programját. A falu apraja-nagyja eljött a művelődési házba és kíváncsian várta a fellépők műsorát.

Az erdősmecsei és lovászhetényi táncosokból álló német nemzetiségi táncsoport kis táncosainak műsora elbűvölő volt. Sváb népviseletben, lábukon hímzett „pacskerokkal”, fáradhatatlanul roptak a zenére és boldogan fogadták a közönség tapsát.

Őket követte a Levendula Színház interaktív bábjátéka „Turka a kecske, avagy Zsuzsi néni kecskéje” címmel. A közönség soraiból jelentkező gyerekek felvették Turka kecske jelmezét, és maguk is szereplővé válhattak a vidám produkcióban. Majd a művelődési ház kertjében bemutatót tartottak az Apró Paták Sport Egyesület íjásza, és rövid ismeretterjesztő előadásuk után mindeni kipróbálhatta ezt a nemes sportot.

Eközben a művelődési házban Fledrich Ádám német nemzetiségi zenével szórakoztatta az érdeklődőket, a lovászhetényi önkormányzat pedig ételkóstolóval kedveskedett a vendégeknek.

Szívet melengető volt látni a sok mosolygós arcot ezen a szép délutánon, és Winkler Roland Polgármester Úr szavait hallani, miszerint örömmel várják vissza Kapunyitogató programunkat Lovászhetényben. (Balatonyi Barbara)

... MERT AZ EMBER KÉT NEMŰ

A NŐI EGYENJOGÚSÁG

...nyilvánvaló: a nők állampolgári egyenjogúságát nem szüfrazsetek teremtették meg, hanem a modern nagyipar munkaerő-szükséglete. S az is nyilvánvaló, hogy a gazdaság és társadalmi fejlődés *egészének* függvényében oldódhat csak meg mindaz, ami ma még kérdéses, válhat könnyebbé, ami ma még nehéz. A munkához való *jog* kétségtől vívmány – bár nem napjaink vívmánya –, ám igen sok esetben a kenyérkereset, a jövedelemkiegészítés *kényszere*. Sok nő volna szívesebben anya, feleség és háziasszony, amíg legalább valamennyire felnőnek a gyerekei: sokan dolgoznának szívesebben egy darabig otthon vagy félállásban, ha erre módjuk volna. A nők teljes felszabadulása az lesz, ha maguk választhatják meg életformájukat, ha már csak jogról lesz szó, és sehol sem kényszerről.

– Ez az igazi kizsákmányolás! – hallottam nem egy asszonytól. *Dolgozó* nőként volna ildomos emlegetnem őket, szemben henye ősanáinkkal. Gyakran beszélgetünk arról, hogy mit szólnának ők, ha feltámadhatnának és körülnézegetnének világunkban. Valószínűleg azt: – Na, ha ez az híres emancipáció, akkor igazán örülünk, hogy nem volt részünk benne! – és nem azért, mert annyira szerettek kizsákmányoltak, jogfosztottak, dologtalanok lenni, hanem mert egyszerűen nem voltak azok. Életük és tevékenységük természetes közegének tartották az otthont, a családot, mint napjainkban bármelyik nő bármelyik szakma, munkahely közegét – és naivitás volna azt feltételeznünk, hogy az minden esetben az egyéniséget kiteljesítő és felszabadító légkört és feladatokat jelent.

Ha a „nőkérdésről” hallunk-olvasunk, akkor el kell felejtenünk mindazt, amit a történelemtől, művelődéstörténettől tanultunk, széles e világirodalomban olvastunk. Mert itt szüntelenül azt halljuk, hogy a nők nem dolgoztak, azaz: nem vehettek részt a termelésben. A család rabszolgái voltak – az pedig nem munka –, avagy élvezeti cikkek és luxustárgyak. És: jogfosztottak is voltak. És: tudatlanok. Miközben persze jól tudjuk azt, hogy már az őskorban megkezdődött a munkamegosztás a két nem között; hogy a népesség döntő többségét évszázadokon keresztül alkotó parasztság asszonyai részt vettek bizony a termelőmunkában, és nemcsak a mezőgazdasági munkában, hanem a háziiparban is, és szőttek és fontak, de a piacokon is ott álltak, amióta csak vannak piacok. Hogy a céhes iparos felesége valóban *gazdaasszony* volt, részt vállalván az üzlet, a műhely gondjában is, s nemcsak asztalt terítvén nap mint nap háza népe mellett az inasoknak, legényeknek is; hogy a sokáig termelői egységként is funkcionáló család minden dolgában részt vett a nemesasszony, de a várúrnő, a királynő is, mutatis mutandis.

Legfontosabb dolguk persze nem ez volt. Kormányozniuk kellett a házat-házartást, s ehhez nagyon sokáig nagyon sokféle szaktudás szükségeltetett: kenyeret is sütöttek, gyertyát is mártottak, pálinkát-likőrt is főztek, ismerték a gyógygyógyókat, a házi konzerválás százféle módját, főztek, mostak, varrtak, beteget ápoltak, hogy csak néhányat említsünk. Rab Zsuzsa egyik gyönyörű írásában „hetvenhét tudomány bölcséinek” nevezi a „hátébéket”, a klasszikus, nagy háziasszonyokat, de már ők is kevesebbet tudnak – mert kevesebbre volt immár szükségük –, mint

az elsüllyedt századok háziasszonyai. Akik közben kihordták, megszülték, szoptatták, felnevelték – és sokszor és sokáig el is temették – a nyolc-tíz-tizenöt gyereket, amely feladatokból igen kevés ruházható át másra. Egy-egy korszak uralkodó osztályának asszonyai jóval kevésbé tehetők meg, hogy dologtalanok legyenek, mint a férfiak.

De nemcsak ezt tették, hetvenhét-félét és még egyszer hetvenhét-félét. Sírtak és daloltak, játszottak és nevettek, halottat öltöztettek és élőket vigasztaltak, mesét mondtak és zsoltárt énekeltek, virágot ültettek a palotakertbe, a cserépedénybe, hímeztek vászonra és selyemre. Nem rabszolgának, hanem királynőnek kell őket elképzelnünk, mindegyiket annak a maga körében. Tudjuk, anyanyelvünkön az asszony szó ezt jelenti: *úrnő*.

És ha közülük néhányan valóban luxustárgyakká váltak, azoknak történetesen az volt a mesterségük. És ha valaki közülük nem elégedett meg a palotával, fogattal, ékszerekkel, teljes ellátással, akkor belenyúlhatott a politikába, a szellemi életbe is. Minden idők leghíresebb luxushölgye, Madame Pompadour például a katonai iskola, a sèvres-i porcelángyár egyik létrehozója, az Enciklopédia kiadatásának döntő fontosságú szorgalmazója volt. Kottával a kezében, könyvek között, komolyan pillant ránk De La Tour festményéről. Nagyon bájosan, nagyon elegánsan, a szellem és az egyéniség légkörét árasztva. Korunkban talán egy nagyvállalat menedzsere volna, talán miniszter. Saját korában egy tehetségtelen király tehetséges kegyencnőjeként vállhatott

a legjobban önmagává. Lehetetlen és értelmetlen egy-egy korszak női életpályáit elválasztani az adott kor gazdasági, társadalmi, szellemi életétől, erkölcsétől, szokásaitól. És lehetetlen és értelmetlen csak azokat hangsúlyozni, s elfeledkezni arról, hogy mindig és mindenütt nők maradtak – más választásuk nem lévén.

Ugyan mit szólnának hozzánk, agyonemancipált utódaikhoz? Talán szigorúan néznének ránk. Talán mulatnának rajtunk. Mit szólna vajon az emancipálatlan asszony, aki így zárta egyszer egyik levelét: „Rongyos várba jó szívvel látnánk mindnyájan kegyelmedet, Ferkót, és Juliánkát ajánlom kegyelmed igaz szeretetiben, és maradok szeretettel szolgáló engedelmes felesége, Zrínyi Ilona” – ugyan mit szólna korunk elkésett szüfrazsettjeihez, akik felszisszennek a *szolgálat* szótól, noha *miniszter* szavunkban is ez rejtőzik? Azokhoz, akik abban a jelentéktelen részletkérdésben hordják emberi méltóságukat, hogy ki mosogasson? Ahhoz a turistanőhöz, aki felettébb szükségesnek tartotta, hogy a Himalája egyik éppen akkoriban meghódított csúcsa ne csak „a férfiak”, hanem „a nők” által is leigáztassék, mintha nem alpinisták és nem-alpinisták, hanem a nemek között húzódná a határ ebben a vonatkozásban is? És mit szólna azokhoz, akik sose tudják eldönteni, hogy a Mária vagy a Mariska ember-e most éppen, avagy csak nő – amely kérdés, az álproblémák természetete szerint, valóban eldönthetetlen? Azokhoz, akik azzal a dicsérettel alázák meg a nőket, hogy majdnem egészen olyanok, mintha férfiak volnának, hogy „okosabbak, mint egy férfi”, mintha sose láttak volna buta férfiakat? És mit szólna, ugyan mit szólna kora egyik ünnepezt szépsége, egy híres nagy szerelem hősnője, Munkács védője, Zrínyi Péter leánya, Zrínyi Miklós unokahúga, Rákóczi Ferenc édesanyja, akinek lehetett némi fogalma a férfias férfiakról, ama lajstrom engedelmes rabszolgáihoz?

Mindez persze csak játék, ha érdekes és tanulságos is. A történelem visszafordíthatatlan. De éppen mert visszafordíthatatlan, talán megszokhatnánk végre, hogy régen megdőlt ez a bástya.

És talán azt is bevallhatnánk végre, hogy az európai kultúra – szemben például az Iszlámmal – *a két nem emberi egyenjogúságának kultúrája*. Kezdetől fogva az. A gyökerei visszanyúlnak – a kereszténység közvetítésével – az Ótestamentumig, a görögökig. Az Ótestamentum ezredéves mélységeket közvetít, mégis: határozott karakterű női arcképek néznek ránk a lapjaiból. Szeretők és feleségek, boldog és boldogtalan asszonyok, cédák és anyák, hősök, bölcsék, prófétanők, okos királynők és szörnyeteg királynők. És a görögök, a mítoszok és drámák női arcai, Andromakhé és Antigoné, Pénélopé és Klütaimnésztra, és a történelmi: a költő Sappho, a kedves-okos Aspasia, a házastárs szipirtó Xantippe...figyelemre méltó egyéniségek. Arcok. Akiket ha saját koruk nem becsült volna emberi személyként, nem így hagyja ránk az emléküket.

Pedig Athénban – mint ismeretes – az idegenek és a rabszolgák mellett a nőknek sem volt választójoguk. És ez valóban jogfosztott állapot, a mi szemünkkel nézve. Csak éppen az adott kor szemével nézve nem, mikor sokkal nagyobb volt a család súlya, társadalmi fontossága, mint napjainkban. Ahol az asszony volt a ház úrnője, a családapa pedig eltartotta, védelmezte, kifelé pedig képviselte háza népét. S mert az emberi természet igen keveset változott – már ha változott –, bizonyosak lehetünk abban, hogy a régi görögök – akik különben is nagyon szerettek beszélni – ugyanúgy meghányták-vetették a világ sorát feleségükkel, mint ahogyan ez ma is történik, az asszony – vagy az anya, a nővér, a szerelmes – pedig elmesélte, hogy mit hallott a kútnál, s hogy talán Makrokephalos mégiscsak alkalmasabb stratégus volna, mint Mikrokephalos. (Nagyfej és kisfej urakat ne tessék keresgélni a történelemben, fölfedezésük Szerb Antal érdeme.) A római matrónák nem rabszolgákra, hanem *úrnőkre* hasonlítottak, s hogy valakiből a Gracchusok anyja vált-e, avagy Vesta-szűz, avagy Messalina, az akkor is személyes izlés és döntés dolga volt.

Aztán elkövetkeznek a keresztény évszázadok, és az európai ember így szólítja meg istenét: *Mi atyánk*, és egyik legszentebb szimbóluma a Madonna lesz a gyermekkel. „Teremtsünk hozzá illő segítőtársat” – így tudta ezt mindenki akkoriban. Vértanúk és kódexeket másoló, leánykákat nevelő, betegeket ápoló szerzetesek, királynők, kurtizánok, misztikusok, rendalapítók, reformátorok; Provence hölgyei, akik nélkül nem lettek volna trubadúrok; Párizs hölgyei, akik nélkül másképpen történik meg a felvilágosodás; s hogy csak egy magyar példát említsünk: Lórántffy Zsuzsánna, aki nélkül nem lett volna iskola Sárospatakon. Dante, tudjuk, a Pokol különböző köreiben helyezte el politikai ellenfeleit, de ugyanezt tette Signorelli, a festő is hűtlen feleségével, ott sikoltozik ma is az orvietói dóm freskóján az ördög karmai között, szókén és szépségesen, *a pokolhoz való egyenlő jog* kitűnő példá-

jaként. De bízvást ide iktathatnánk Európa egész történelmét. Csak egy van. A kétnemű emberé.

Aztán jött a francia forradalom és mindaz, ami utána következett, egész korunkig. Modern nagyipar és a nők többé nem nélkülözhető munkaereje; modern állam és harc az *általános* és nemcsak a *női* választójogért; megsokasodott jogok és megsokasodott kötelességek, hiszen hol van már a megkönnyített, gépesített háztartás, fogamzásgátlás és családtervezés; egy tágasabb, de veszedelmesebb világ, hiszen a család korlátokat állított, de védelmet is jelentett, s a gépírókisasszonyokért csak a filmvászon jött el a meseautó. Akkor volt a riadalom, hogy kérdésesnek tűnt: nők maradnak-e a nők egyáltalán, megmaradhat-e a család egyáltalán. Évszázadokig nem volt kétséges, hogy mi a nők női voltukból fakadó feladata, hogy tevékenységük területe az otthon és a család, hogy ez annyi időt és energiát igényel, hogy leköti és betölti egész életüket. És kavargtak az indulatok: emancipátoroké és antiemancipátoroké, feministáké és antifeministáké.

Eddig is veszekedtek, évdötek egymással, panaszkodtak egymásra nők és férfiak. A népköltészet tele van leány-, legény-, asszony- és férfi-csúfolókkal: az irodalom a nők makrancosságán, rettenetes nyelvén, kegyetlen szívéen kesergő sorokkal; de – újra csak egyetlen példa – Petrőczy Kata Szidónia, első női költőnk is telesóhajtja verseskönyvecskéjét férjének viselt dolgairól. Nem rabtartók és rabszolgák viszonya ez. A rabszolga feltétel nélkül köteles szolgálni, de ki nem mondott joga a sunyítás, lázadás, szökés, ami aztán már kegyetlenül, de személyes indulatok nélkül torloltatik meg. Így azok beszélnek egymásról, akik szeretik egymást, bosszantják egymást, akik egyenrangúak, összetartoznak, egymásra vonatkoznak. A nők elnyomtatásának sötét évszázadaiban olyan mondatok születtek, mint a francia földön a „Keresd a nőt!”, német földön a „Csuhák és szoknyák kormányozzák a világot”. A nők felszabadulásának korában megszületik a nőgyűlölet, a férfi-gyűlölet, a nemek harcának örök végzetét taglaló elméletek, különös tekintettel a méhkirálynőre, de még inkább az imádkozó sáskára, aki dolga végeztével leharapja a hím fejét, mintha méhek és sáskák bármit is eláruhathatnának az emberi lény természetéről. És megszületik a kölcsönös sértődöttség, és mintha máig sem enyészett volna még el, pedig mindez megtörtént már; a nők – más

választásuk nem lévén – nők maradtak, a család is fontos dolog maradt, és tudjuk immár, hogy nem a lényeg változott meg, hanem csak a körülmények.

És megszületnek a félreértések, s nem egy közülük ma is eleven, s vált a forrásává újabb félreértéseknek. Feleselünk egymással, mint az óvodában: – Akkor is a nők a gyöngébb nem! – Nem így van. Mert mennyivel szívósabbak a nők, bezzeg...! – holott nyilvánvaló, hogy egyszerűen a *fizikai* erőről van szó: a sport tárgyilagossága világában újra csak nem kételkednek abban, hogy az ember kétnemű. – A férfiak csak három dolgot tudnak csinálni: háborút, adósságot és gyereket! – mondja Szabó Magda nagyszerű és félelmetes kalmárlány- nagymamája a *Régimódi történet*ben, és kuncog a közönség, és nem jut eszébe, hogy *férfiak* mintha azért végbevittek volna egyet és mást, hogy nem erről van szó, hanem csak a magyar dzsentri lába alatt ingott meg a föld. És úgy teszünk, mintha nem tudnánk, hogy a nők *tömegei*, bizony, mindig is dolgoztak a család, a háztartás körén kívül is, hanem könnyedén azonosítjuk ősanáink nemzedékeit egy pontosan meghatározható történelmi korszak és társadalmi réteg asszonyainak állapotával, akik valóban dolgoztalanok voltak: a nagypolgárságával. Akik *már* nem voltak karizmatikus fenségű királynők, dolgos és gazdálkodó paraszt-, polgár- és nemesasszonyok: és *még* nem voltak szakképzett, önálló egzisztenciák.

Mekkora tévedés! – mondanánk, ha megszólalhatnánk. – És a reprezentáció, a társadalmi kapcsolatok ápolása? Az ékszereim, a ruháim, az estélyeink mind a hitelképességünk bizonyítására szolgáltak! És mi mindent tettem érte, mi lett volna belőle nélkülem! Pedig milyen fárasztó volt mindez, és de unalmas sokszor... És nem hinnék nekik, mert ez valóban nem munka, hanem csak időöltés. És tudjuk már, hogy jobb esetben szellemi életet éltek, és mecénásaiává váltak művészeteknek, irodalomnak. Rosszabb – és gyakoribb – esetben nagyra neveltették a lelküket, komplexusokat ápolgattak, flörtökkel és szerelmekkel szórakoztak, könnyeztek a Babaházban sorvadó Nóra sorsán, ám kitűnően érezték magukat a magukéban. És elhitték és elhitették, hogy idegrendszerük felettébb kényes, hogy a lelkük titokzatos, hogy ők a Végzet Asszonya, avagy virág és csecsebecs.

De ránk is örökítették: hiszen nem egy nő hiszi el ma is, hogy a kényeskedés és követelődzés bájos és nőies, hogy meg nem értettnek lenni érdekes és elegáns dolog, s hogy a női nem, pedig az emberi lélek bonyolult – már amelyik, ugye. És nem egy férfi áll szemben tehetetlenül nyafogással és hisztériával, hiszi el, hogy a nők ilyenek, mit tegyünk, ahelyett, hogy az asztalra csapna – amely asztalra csapás képletesen értendő, az adott helyzetnek megfelelő határozott, férfias viselkedés szimbólumaként.

Tőlük kérdezte meg Karinthy – hiszen ha nem ismeri őket, meg sem írja a Capilláriát –: „Mit akartok hát – szerelmet vagy hatalmat?” És a kérdés ma sem időszzerűtlen, mert mintha túl sokat kevernék össze ma is a hatalmi kérdéseket a szerelemmel, pedig az mellérendelt viszony; s ha hatalomról van szó, akkor szerelemről már nincsen szó, hanem üzletről vagy háborúról.

Félreértés az is, hogy a „nemi kezdeményezés és a választás joga” korunk vívmánya volna. Dédanyáink mosolyognának ezt hallván, és saját elejtett zsebkendőikre gondolnának, legyező- és napernyőjátékaikra, a közeledés és a távolodás szép és szórakoztató rítusaira. Mert hiszen gyakorolták ezt a jogot, csak nem szemérem és méltóság nélkül. Azaz: női módon, és nem fosztván meg a férfiakat legsajátosabb szerepüktől: az aktivitástól, a hódítástól, csupán csak az elcsábított kamasz fiú szerepkörét hagyva meg nekik. Dédanyáink feltehetően ízléstelennek, fantáziátlanok és feltétlenül ostobának tartanak azt a nőt, aki egyértelműen felkínálkozik; és férfiatlanok azt a férfit, aki bármikor és bárki által elcsábítható; aki nem választ, csak kiválasztatik, mert olyan nagyon szüksége van arra, hogy a lajstrom növekedjék. A rítusok változnak az idővel – de jól tudjuk azt is, hogy „a kezdeményezés és választás” mindig kölcsönös.

A legnagyobb félreértés azonban mégiscsak az, hogy korunkban a nők férfimagatartást öltöttek magukra, férfiszerepet vállaltak, pedig csak tevékenységük köre bővült ki, változott meg.

Hogy ez mennyire nem így van, az elnőiesedett pályákon, munkahelyeken tapasztalható meg a legjobban. Ahová öles léptekkel vonult be a konyha, a gyerek-szoba, a hálószoba. A mit főzöl ma, mit főztél tegnap, a részletesen megtárgyalt, minden apróságot jelentékkenné növesztő gyerekproblémák, a kötelezően bemutatott, frissen vásárolt pulóver és cipő, a kötelezően és aprólékosan megbírált új frizura, a kötelezően nyilvántartott szerelmi-házassági ügyek: kit keresnek sürűn „a városból”, kit egy és kit több férfinag, kit egyáltalán nem, és miért; fellobbanó

barátságok és torzsalkodások, pletykák, sértődések, presztízskérdésé dagadó viharok egy pohár vízben. A színvonal, a töménység foka változó: egy nőket foglalkoztató gyár beszédstílusja jutasi őrmestereket, lóápolókat, művészeket is zavarba hozna – noha kezdetben csak a művezetőt akarták zavarba hozni, aztán megszokták –, egy kutatóintézetben mesterien csiszolt mérgezett nyilak röppennek fel. Trónfosztott királynők rezervátumai.

A fullasztó, intenzíven egyenmő légkörben dédanyáink sem érezték volna jól magukat, hiszen a családban éltek, az pedig kétnemű intézmény. Azok számára is megszokhatatlan ez, akik egyébként normális – azaz: kétnemű – világban éltek és élnek. Akiknek pedig ez megszokott, azok lassan már észre sem veszik a természetellenességét.

A kibővült tevékenységű nők életformája önmagában egyáltalán nem férfias, csak másképpen nőies. Abban a töménységi fokban pedig, ahogyan az elnőiesedett munkahelyeken megfigyelhető, valójában már nem is nőies. Felettébb hasonlatos mindez azokra a férfifitársaságokra, ahol a lajstrom a kényúr, s amelyek ugyancsak nem lesznek nőiesek attól, hogy nem férfiasak. Csak éppen kevésbé emberiek. Azoknak a munkahelyeknek, társaságoknak a levegője emberi, ahol a nemek aránya megfelel a világ egészséges, normális állapotának. Ahol éppen ezért nem muszáj állandóan a nemiségre gondolni.

Korunk látványos jelensége a neofeminizmus is. Amerika és Nyugat-Európa nagyvárosaiban transzparenszekkel vonulnak fel elkésett szüfraszettek, a férfiak zsarnoksága, a gyerekszülés, -nevelés feladata, a házimunka ellen lázadozva. Fiatal lányok tűzik magukra a bicikliző hal jelvényét, hirdetőn, hogy csak annyira van szükségük a férfiakra, mint a halnak a kerékpárra. A magyar lapokban is olvashattunk néhány éve a nőnemű robinzonokról, akik egy déltengeri szigeten élnek, szigorú amazontársadalomban. – Azt mondják, boldogok – írta az újságcikk. – És reggeltől estik másra sem gondolnak, mint hogy milyen jól megvannak a zsarnoki és ellenséges férfiúi nem nélkül, hogy juszt is boldogok, ha belekékülnek is! – mulattam magamban, De hát – tudjuk – a nőgyűlölők sem gondolnak másra reggeltől estik, mint hogy milyen megvetésre méltóak és alacsonyrendűek is a nők, s hogy milyen jó is volna, ha meg tudnának lenni nélkülük, akár egy teljes napig. Mert hát az tiszta sor, hogy

nagyon szerelmes természetűek ezek az amazonok, nőgyűlölők és szüfrazsettek, hiszen sose gondolnak mára.

Az persze nem érthető, hogy miért kell mindezt tüntetni és felvonulni. New York közepén is megteheti valaki, hogy csak vele azonos neműekkel barátkozzék, ha már ez az izlése; házasságra-gyerekszülésre sem kényszerítenek senkit, ám ha általában lázadnak az ellen, hogy a nőknek kell gyereket szülniük, akkor homályban marad, hogy ki tegye ezt meg helyettük. Önmagát pedig annak is el kell látnia, akár nő, akár férfi, aki nem tudja megfizetni a szakácsnőt, komornyikot. Gyanakszom: nem az-e a déltengeri robinzonád, a jelvény, a tüntetés legnagyobb varázsa, hogy így nagyobb a sajtójuk? Ugyan ki venné észre, ha nem *gyakorolnák* azt, amit *követelnek*? És reménykedem, hogy a fiatal lányok többsége csak azért tűzi fel azt a jelvényt, mert *jó balhé*, mert ilyesmit csak nem hagy ki az ember tizenévesen... de hátha kinövik, és megtapasztalják, hogy a *férfiakra* valóban nincsen szükségük, csak Hansra, Harmenre, Pierre-re.

Látványosak lehetnek az igazi szüfrazsettek valaha volt tüntetései is. Nem tudom, mi volt a véleménye róluk az angol munkásasszonyoknak, akikről tudjuk már, hogy ők voltak egy új életforma első képviselői, a valóban korszerűek. S akikről azt is tudjuk, hogy náluk kizsákmányoltabb nők sohasem éltek Európában, mert egyforma súllyal nehezédtek rájuk a régi és az új terhek. Talán semmi, hiszen amikor a tüntetések zajlottak a londoni köztereken, akkor ők már órák óta a munkapad mellett álltak. Talán arra gondoltak, hogy ha ennyi idejük volna, akkor talán sétálgathatnának, beszélgethetnének a férjükkel, a kedvesükkel végre... és játszhatnának a gyerekeikkel végre... és megvarrhatnák végre... és kialakhatnák végre magukat. Talán nem értették, miért olyan fontos az a választójog, és röstellték magukat, amikor a náluk okosabbak megmagyarázták, hogy minden azon múlik, noha nem azon múlott.

Kortársuk, Chesterton, az angol irodalom megbotránkoztatóan konzervatív fenegyereke másképpen látta mindezt. És különös: számunkra nem is tűnik olyan megbotránkoztatóan konzervatívnak, hiszen mindez megtörtént már, s a kérdőjelekre a gyakorlat válaszolt. S hogy hosszabban idézem őt, az nemcsak azért van, mert a gondolatai számunkra is tanulságosak és érdekesek, hanem mert a könyvei nehezen hozzáférhetőek. Íme:

„...a nő képviseli a józanság eszméjét; azt a szellemi otthon, ahová az elmének minden kirándulás vagy kicsapongás után vissza kell térnie. Az, aki el tud jutni bolond helyekre: költői elme; az, aki nem tud visszatérni, örült elme. Minden gépzetben kell lenni egy alkatrésznek, amely mozog, és egy résznek, amely nyugton áll; minden dologban, amely változó, kell lenni valaminek, ami változatlan. Sok abból, amit a nő alárendeltségének és alkalmazkodásának neveznek, igazán csak az általános gyógyszer alárendeltsége és alkalmatlansága; a nő úgy változik, mint az orvososság a betegség szerint. Optimistának kell lennie, ha férje beteg lelkű vagy egészséges, pesszimistának, ha az ura nembánom természetű. Meg kell gátolnia, hogy Don Quijotét rászedjék, a hetvenkedőt pedig abban kell megakadályoznia, hogy másokat rászedjen. Az asszony mindig változik, és éppen ezért bízunk meg benne. Helyreütni minden kiruccanást és kicsapongást a józanság ellenszerével nem annyit jelent (mint a modernnek hiszik), hogy valaki kém vagy rabszolga, hanem hogy általános erkölcsstana van, teljes gondolati rendszere. A rabszolga hízeleg, az igazi moralista gáncsol. Szóval itt kétkulacsosnak kell lenni, a szó igazi, tiszteletre méltó értelmében. Mintha az a föltevés uralkodna, hogy a kétkulacsos gyáva ember, aki mindig átmegey az erősebbhez. Pedig valójában ez nagyon lovagias embert jelent, aki mindig átmegey a gyöngébbhez. Az asszony kétkulacsos, és ez nagylelkű, veszedelmes és romantikus mesterség.

Ha elfogadottnak tekintjük, hogy az emberiség legalábbis nem járt el természetellenesen, amikor két részre osztotta magát, és különösen tipizálta a különleges tehetség és az általános józanság ideáljait, nem nehéz kitalálni, hogy ez miért vág össze a nemi különbség vonalával. A természetnek két óriási ténye állapította meg ezt így: az első az, hogy a nő, aki igazán betöltötte hivatását, nem tüntethette ki magát a kísérletezésben és elkalandozásban; és a második, hogy ugyanez a természeti működés nagyon kis gyerekekkel vette őt körül, akik nem annyira azt kívánták, hogy valamire, hanem hogy mindenre tanítsa őket. Furcsa volna, ha a nőben megmaradt volna valami a specialista korlátozottságából. Az emberi faj érdemesnek ítélte a nőre hárítani ezt a terhet, abból a célból, hogy a józan ész megmaradjon a világban. De amikor az emberek arról kezdenek beszélni, hogy ez a házi kötelesség nem csupán súlyos, hanem közönséges és száraz, akkor a fantáziám minden

megfeszítésével sem tudom fölfogni, hogy mire gondolnak.

Mert például ha az otthon dologháznak nevezik, minden nehézség a szónak kétértelműségéből származik. Megengedem, hogy az asszony nagyon keményen dolgozik odahaza, mint ahogyan talán a férfi dolgozik az amiens-i székesegyházon vagy Trafalgárnál egy ágyú mögött. De Erzsébet királynőnek lenni egy meghatározott területen belül, intézkedni adásvevésekről, lakomákról, munkanapokról és pihenőkről; Whiteleynek lenni egy kiszabott területen belül, és gondoskodni játékokról, cipőről, fehérneműről, könyvről, süteményről; Arisztotelésznek lenni egy határozott területen belül, tanítani erkölcsöt, modort, hittant, egészségtant; el tudom képzelni, hogy mindez kifárasztja az elmét, de nem tudom elképzelni, hogy megszorítja. Hogyan lehet széles munkakör az, ha más ember gyerekének magyarázom a házszabályt, és szűk munkakör az, ha saját gyermekemnek beszélek a világegyetemről? Hogy lehetne széles dolog az, ha bárki számára és bárki vagyok, és hogyan lehetne szűk, ha egyvalaki számára minden én vagyok? Nem, az asszony dolga terhes, de azért mert hatalmas, és nem azért, mert kisserű.

De bár a nő feladatának lényege az egyetemesség, de természetesen nem gátolja meg abban, hogy néhány szigorú, bár nagyon egészséges előítélete legyen. Egészeben véve a nő sokkal inkább tudatában volt, mint a férfi, hogy ő csak egyik fele az emberiségnek. A legújabb hivatalos bajok a nő körül jórészt abból erednek, hogy az asszonyok kétséges és tisztán észbeli dolgokra is átviszik ezt a szent konokságot, pedig az csak azokat az ősi dolgokat illeti meg, amelyeket a nő volt hivatva őrizni. Az embernek a saját gyereke, a saját oltára lehet elvi dolog, vagy ha tetszik, előítélet dolga. Csakhogy a modern nők a hivatalukat védelmézik a háziasszony hevével. Úgy küzdenek az íróasztalért és az írógépért, mint otthonért és tűzhegyért, az anyafarkas erejével harcolnak a cég láthatatlan fejéért. Ezért olyan jó hivatalnokok a nők, és éppen ezért nem szabad őket hivatalnokokká tenni.” (Hagyományok és hazugságok. „A házasság fölszabadtása” című fejezetből. Révai. Bp. 1919. Hevesi Sándor fordítása.)

Hm.

Ámde: mindez megtörtént már.

Márai Sándornál olvastam valahol: turbinákat lehetne hajtani azokkal az energiákkal, amelyeket egy-egy nő arra

a férfira fordít, akit szeret. De a nőket sose érdekelték az olyan részletkérdések, mint a turbinák, mindig a nyersanyag érdekelt őket, az élet, az egész. – Azóta azt is tudjuk, hogy egészen jól elboldogulnak a turbinákkal, ha történetesen az a mesterségük, mégis az élet érdekli őket, a nyersanyag, az egész; változatlanul az egyetemesség princípiumát hordozzák, a gyöngéd és árnyalt érzelmi világot, a gyakorlatias szeretetet. És ami még ma gond, gyötrem, kérdőjel, az nem elvi, hanem pusztán anyagi, szervezési, technikai kérdés: még jobban megkönnyített házimunka, még több és jobb bölcsőde, óvoda, iskola, még több szabad idő, még okosabb jogszabályok, még több szabadon választható lehetőség.

És az nem vakító statisztikák kérdése arról, hogy hány nő foglal helyet egy-egy tekintélyes testületben, hogy hány dolgozik vezető állásban. Hiszen ha valakit nem azért neveznek ki vezetőnek, mert rátermett, mert érti a dolgát, mert alkalmas rá, hanem mert nő, akkor voltaképpen megalázzák: hiszen nem szakember voltáért, hanem nő voltáért becsülik meg, ami ebben a vonatkozásban magánügy. Nem volna célszerűbb inkább arra törekednünk, hogy a rátermettek és a hozzáértők kerüljenek vezető állásba, nemüktől függetlenül?

És nem álproblémák feszegetésének kérdése: hogy azért van kevesebb nagy női génusz ebben és abban a mesteriségben, mert az a sötét elnyomattatás... Furcsa: évszázadok óta ismerünk női költőket, politikus tehetségeket, színészeket, írókat, táncosokat, tudós elméket, nagy pedagógusokat, muzikusokat. És nem ismerünk nagy női drámaírókat, zeneszerzőket, építészt, emancipáció ide vagy oda, hívják bár össze akárhányszor az építésznők nemzetközi kongresszusát, ami igen mulatságos dolog, mert akkor az *építészférfiakat* bizonyára máskor és másutt hívják össze, csak tudnám, miért, hiszen ez újra szakmai kérdés, és nem nemek kérdése. És ez arra utal, hogy a nők testi, lelki, szellemi alkata más, akkor ezt úgyis tudjuk; ha pedig csak több kifutási időre van szükségük ezeknek a tehetségeknek, akkor úgyis kiderül. Addig azonban fölösleges annyit beszélni róla.

De: „...fecseg a felszín, hallgat a mély.” Minden időkből hallgat, és alig észrevehető jelzéseket adva sokasodnak az új minőség jelei, míg egyszer csak láthatóvá válnak, és egy csapásra nevet-

séges lesz mindaz, ami látványosan a felszín fodrozta addig: hiszen semmi sem olyan komikus, mint a tegnapi divat.

Az önnön nő vagy férfi voltuk egyszerű tényével betelni nem tudó, azt szakadatlanul és görcsösen túlhangsúlyozó, a szerelmet és a hatalmat összekeverő, nemiségüket a hatalom eszközüül felhasználó, a nemek ősi szereposztását technikai kérdésekkel összetévesztő személet egyfelől méltatlan, másfelől elavult, mint a neoszüfrazsettek, akik újra és újra megrohamozzák azt a régen megdőlt bástyát. A nők szakemberré, önálló egzisztenciává válása kihívás, amelyre a *kétnemű embernek* kell felelnie, mint anyai kihívásra már, értelmes nőkhöz és értelmes férfiakhoz méltón, nem duzzogó óvodások, sértődött kamaszok avagy dühös anyatigrisek módjára.

De, úgy látom: kezdünk egészen jól megfelelni. S míg látványosan fecseg a felszín – de hiszen azért felszín –, egyre sokasodnak az új minőség példái. Azok, akik egy néhányestendős külföldi kiküldetés tartamára természetes módon váltak anyákká, feleségekké, háziasszonyokká, és nem a „Vagyok olyan gépészmérnök, mint te!” lobogtatásával hangsúlyozzák az egyéniségüket. Erre nincs szükségük, mivel egyéniségek. Azok sokasága, akik nem tartják magukhoz méltatlannak a házimunkát, sőt még élvezik is, és ugyanúgy örülnek annak, hogy jó vacsorát főznek, hogy barátságos az otthonuk, mint a kandidátusi disszertációjuknak. Azok példái, akik *úrnők* maradtak a munkahely, az otthon, a közért-patyolat-óvoda köreit róva, és okosak és vidámak, miközben jó szakemberek, jó feleségek, jó anyák. Azok, akik nem unatkoznak a szülési, gyermekgondozási szabadság alatt, hanem például tanulnak – intelligens ember különben sem szokott unatkozni, és pont a saját gyerekeket unáék?

Vannak közöttük húsz-valahány és hatvan-valahány évesek, lehet egészen eltérő a foglalkozásuk, életkörülményeik, személyes sorsuk. És gondjaik is vannak, hát hogyan lennének, szomorúságaik is lehetnek, néha szenvedhetnek is. Csak identitás-zavaraik nincsenek, csak azon nem gondolkoznak soha, hogy nők-e inkább, avagy emberek-e inkább. Nem tartják magukat emancipáltknak – pedig azok – csak nem kedvelik az újra megostromlott barikádokat és az elkésett szüfrazsetteket. Sose mondják a férjüknek, a kedvesüknek, hogy ők felszabadultak, modernek, és velük már nem lehet úgy, mert a szabadság természetes állapotuk – már amennyire az emberi lény szabad lehet ezen a világon. És fűtyülnek a nőkérdésre, de sohasem fűtyülnek a valóságos és komoly kérdésekre.

– Mi a véleménye a női egyenjogúságról? – kérdezte évekkkel ezelőtt egy – természetesen nőnemű – újságíró Illyés Gyulától. – Hogy ezt mikor unják meg! – gondoltam ingerülten. De máskülönben nem olvashattam volna Illyés Gyula elfelejtethetetlenül bölcs és szép választát:

– A nők sohasem lesznek egyenjogúak, mert pótolhatatlan feladatuk van az utódnevelésben és az otthonteremtésben.

És ehhez fölösleges volna bármit is hozzátenni.

BEKE KATA 1936-ban született és 2009-ben halt meg Budapesten. Székely édesapja, aki 1922-ben Erdélyből települt Magyarországra, Somogyban százholdas kisbirtokot szerzett; 1945 után a családot sok hátrány érte a kulák megkülönböztetés miatt. A szentendrei ferences gimnáziumban érettségizett, majd magyar-történelem szakos tanári diplomát szerzett az ELTE esti tagozatán. Közben és utána a Szövetkezeti Könyvterjesztő Vállalatnál dolgozott, majd a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola Kollégiumában történelmet, később a főiskola tanárképző tagozatán magyar nyelvvelhelyességet, retorikát tanított; ebben az időszakban már publikált oktatási, közéleti kérdésekről. 1979 és 1982 között dolgozott a Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központban is, majd 1982 és 1990 között a Kaffka Margit Gimnázium tanára volt. 1988-ban a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének alapító tagja volt, ugyanebben az évben belépett a Magyar Demokrata Fórumba, ő szerkesztette a párt oktatási programját. 1990-ben országgyűlési képviselőnek választották, 1990 szeptemberétől a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkáráként dolgozott. Mivel oktatási elképzeléseit nem tudta megvalósítani, lemondott államtitkári tisztségéről és kilépett az MDF-ből. 1994-ig független országgyűlési képviselőként politizált, majd visszavonult; 1996-ig tagja volt a Nemzeti Demokrata Szövetségnek.

Irodalmi és publicisztikai tevékenysége is jelentős, 1990-től 1992-ig az Új Katedra főszerkesztője volt. Több könyvet írt: Istennek furcsa ízlése van (kisregény); John Bonaventura Pendragon igaz története (elbeszélések); Kasszandra (elbeszélések); Leszármoltam Stanci néniel? (publicisztikai írások); Jézusmária, győztünk! (memoárok). Beke Kata 1980-ban megkapta az Irodalmi Alap publicisztikai díját, 1992-ben a Comenius emlékérmét, 1996-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét (polgári tagozat) vehette át.

JANTYIK ZSOLT a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodájának a módszertani csoportvezetője és a Debreceni Művelődési Központ igazgatója.

„KIRÁLYOK, FEJEDELMEK ÚTJA”

„Ha igazán a szabadság ügyét akarjuk szolgálni, akkor neveljük ennek az országnak a társadalmát a demokratikus kormányforma számára... Terjesztjük a kultúrát az országban, és mindenekelőtt gondozzuk és ápoljuk azokat a szellemi és erkölcsi szálakat, amelyek az ezerfelé tagolt társadalmunkat egy élő egész nemzeti egységgé foglalják össze.”

(Gr. Tisza István)

„... a régi „Bihar” vármegye területén élő magyaroknak meg kell érteniük valamit: egymás és a saját értékeink megismerése ... nélkül nem küzdhetők le azok a lélektani és gazdasági gátak és határok, amelyek az elmúlt kilencven évben elválasztottak minket egymástól.”

A „Királyok, fejedelmek útja” program erre tesz kísérletet. A kulturális alapú vidékfejlesztés egy olyan programja ez, amely egyre több település, civil szervezet, magánszemély és vállalkozó bevonásával élő hálót fon a határok fölött. Alapja a bizalom és az önkéntesség. Amikor a Méliusz Központ hathatós segítségével a Derecskei Művelődési Központ és Könyvtár munkatársai elkezdtek ... a „Királyok, fejedelmek útja”-inak kiépítését, nem tudtuk, sikerül-e ezt beindítani, ... a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával az előkészítés lezárult, nem tudjuk, hol lesz a vége. ... A folytatást most éljük, és tanuljuk azt, hogy a jövőnk pont annyit ad majd nekünk, amennyit közösen ma teszünk mi érte!” (Jantyk Zsolt, a Méliusz Központ közművelődési vezetőjének előszava a „Királyok, fejedelmek útja” c. kiadványban. 2011., Derecske Városi Művelődési Központ és Könyvtár)

A „KIRÁLYOK, FEJEDELMEK ÚTJA” PROGRAM

A „Királyok, fejedelmek útja” program a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat által elfogadott kulturális koncepció alapján elindított „Közös Jövőnk Hajdú-Bihar” program része. A határmenti kulturális kapcsolatokat elősegítő „Partium programon” belül indult el. A megyei módszertani központ, a Méliusz Központ a program előkészítésére, koordinációjára a Derecskei Városi Művelődési Központot kérte fel.

A program tartalmazta a két megye szakembereinek, civil szervezeteinek, vállalkozóinak összeismertetését, képzését, közös programok, rendezvények lebonyolítását, a testvérvárosi kapcsolatok további bővítését.

PROGRAMTÖRTÉNET

2010 novemberében Szentjobbon indítottuk útjára azt a kezdeményezést, amely a „Királyok, fejedelmek útja” elnevezést kapta.

„Közösségi művelődési munkánk során a partnerség, egymás mellettség, a célok kölcsönös megértése és elfogadása dominált, és közben világossá vált, amit egy kérdésbe tudnék belesűriteni: Mi tartson össze 15 millió magyart? A kétségbeesés? Talán a pénz? Véleményem az – itt a világgazdasági válság kellős közepén –, ez a kettő biztosan nem. Ellenben a saját nemzeti identitásunk megerősítése, ez nemzeti jövőnk alapfeltétele.

A magyar nemzetközösség identitása pedig a magyar közösségek önazonosságának minőségétől függ.

Közösségeken ... egy adott településen, tájban élők összességét értem,

s ezek az összességek is közösségekre bonthatók társadalmi szerepek, tevékenységek, kor vagy érdeklődés szerint.” (Jantyk Zsolt Szentjobbon elhangzott előadásából)

Programunk a kultúra sajátos eszközrendszerével egyfajta társadalom-rehabilitációt kísérel meg, hiszen a helyi közösség értékeinek felmutatása, öröme és tudata átélhetővé, megélhetővé és természetessé teszi a nagyobb táji, megyei, nemzeti közösséghez tartozás élményét is.

A program kezdeményezői egyetértettek abban, hogy a régi határaitól – lassan-lassan – megszabaduló Partium, amely megyénk nagy részét is magában foglalja, sem gazdaságilag, sem társadalmilag, sem kulturálisan nincs felkészülve a következő évek változásaira, arra az új helyzetre, amely már nem az elszigeteltségről, hanem az integrációról kell, hogy szóljon.

Célunk az volt, hogy a Bihar-Hajdú-Bihar együttműködés keretében Debrecen és Nagyvárad központtal létrehozzunk és működtessünk egy human infrastruktúrális hálót. Ez, a résztvevő szereplők munkássága révén, a két nagyváros vonzáskörzetében lévő települések és közösségek számára korszerű formában tárja fel és aktivizálja közös kulturális kincseinket, történelmi emlékeinket. A két nagyváros által fémjelzett földrajzi területet egy olyan kulturális térnek is kellett tekintenünk, ahol rengeteg a megismerésre váró közös érték, legyen az épített örökség, kulturális program, vagy közösségi alkotó tevékenység. Így reméltük azt is, hogy a megyék településeinek diákjai és nem utolsósorban felnőttjei közös kirándulásokon, programokon vehetnek részt, amelyek során eljuthatnak olyan

helyekre, amelyekről eddig csak irodalmi, történelmi tanulmányaik során hallhattak: Nagyszalonta, Nagyvárad, Arad, Debrecen, Hajdúszoboszló stb.

A „*Királyok, fejedelmek útja*” program a régió kulturális és idegenforgalmi összekapcsolódását segíti elő. Projektünket az NKA támogatásra alkalmasnak ítélte, így konferenciákat, fórumokat tartottunk Debrecenben a Méliusz Központban, Nagyváradon, Nagyszalontán,

Szentimréren, Derecskén, Árpádon, Élesden, Hajdúnánáson, Hajdúböszörményben és Balmazújvároson.

Közös megegyezéssel 11 szekciót alakítottunk ki:

1. Épített és természeti örökség szekció
2. Irodalmi, történelmi utak szekciója
3. Civil kapcsolatok, képzés, pályázat szekció
4. Művészeti csoportok szekciója
5. Rendezvény szekció
6. Szállás, táborok és turisztika szekció
7. Testvértelepülések szekciója
8. Jó gyakorlatok szekciója
9. Hasznos Ötletek Háza szekció
10. Önkéntes segítők szekciója
11. Lovas turizmus szekció

2011. február közepétől beindítottunk egy weboldalt (www.fejedelmek-utja.hu), amelyet közösségi portállá szeretnénk fejleszteni. A fejlesztést a program és a webes felület népszerűsítésével, konferenciák, fórumok megszervezésével kívántuk és kívánjuk elérni.

Komoly hangsúlyt kapott a programunk népszerűsítése a médiában a határ mindkét oldalán.

Az optimális eredmény elérése érdekében a program természetesen túlnyúlik Hajdú-Bihar megye határain, közös egyeztetés alapján a Belényesi-medencétől a Báthoriak ősi fészkeig, Nyírbátorig tart.

A WEBOLDAL BEMUTATÁSA – OLDALAIRÓL VÁLASZTOTT ELEMekkel

www.fejedelmekutja.hu/

BALMAZÚJVÁROS ÉS KISTÉRSÉGE ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGEI

Semsey Kúria – Balmazújváros
 Balmazújváros, Debreceni u. 2.
 Balmazújváros első kastélyait a siklói Andrassy családhoz köthetjük. 1753-ban Mária Terézia Andrassy Zsigmondnak adományozta Balmazújvárost, akitől az uradalmat két fia veszi át, név szerint ifj. Andrassy Zsigmond és István. Andrassy István és felesége a mai kastély helyén álló ún. földesúri kastélyban lakott, amelyhez külön istálló és tisztartó lakás tartozott. I. Ferenc 1798-ban Semsey Andrásnak adományozza a területet, aki a ma is álló kastélyt építette. Az új kastély a korábbi „földesúri kastély” helyén épült, a munkálatok már 1798-ban elkezdődtek az Andrassy család által felhalmozott építőanyagból, ugyanis ők új reprezentatív rezidenciát akartak építeni. Egy ké-

sőbbi tisztartói levélből tudjuk, hogy Semsey András már 1805-re elkészült az új kastéllyal és a hozzákapcsolódó több hektáros kastélykerttel. Az épületről ezen szakaszáról nincs az építészeti stílusra vonatkozó információnk, de valószínű, hogy későbarokkos jegyek uralkodtak rajta. A mostani késői klasszicista stílusát az 1840 körüli átépítés során nyerte el. A kastélyt a XIX. Század végéig folyamatosan használták, utána már csökkentett bútorral csak vadászatokra, többnyire csak a jószágigazgató lakta. A kastély utolsó Semsey családból származó tulajdonosa Semsey András Andor. A timpanonban a Semsey család címere állt, amelyből mára csak a címert körbefogó koszorú látható.

SZÁLLÁS- ÉS VENDÉGLÁTÓHELYEK BALMAZÚJVÁROSON

Mihalkó Gyula kalaposmester

„A Sapard-programmal népművészeti alkotóházat építettem 2004–2005-ben édesapám műhelye helyén. A hagyományos szerzőkkel felszerelt, de modern berendezésű műhely feletti szinten kialakított vendégszobák lehetővé teszik, hogy az érdeklődő szállóvendégek néhány nap alatt a kalaposmester irányításával saját kalapjukat elkészíthessék, vagy egyszerűen csak megfigyelhessék a hagyományörző népi mesterség munkafolyamatait. A műhely előtti teremben a Mihalkó kalaposok által készített összes kalaptípusból és egyéb népművészeti remekből rendezett kiállítás látható.”
www.mihalkogyvula.hu

Cím: Balmazújváros, Szegfűsor 1/A

Telefon: +36 (30) 528-8015

E-mail: mihalkgy@freemail.hu

JÓ GYAKORLATOK SZENTPÉTERSZEG ÉS SZENTJOBBS TESTVÉR- TELEPÜLÉSI KAPCSOLATA

12. A projekt neve, címe

Szentpéterszeg és Szentjobb testvértelepülési kapcsolata

2. A kapcsolatfelvételhez szükséges adatok, címek, további információkhoz való hozzáférés

Szentpéterszeg Községi Önkormányzat

Telefonszám: 06-54/416-910

E-mail: szentpeterszeghivatal@korosmenti.hu

3. A tevékenység- célok és az elérendő konkrét eredmények

A kapcsolatfelvétel az 1990-es évek elején történt, ami előbb csak a két önkormányzat „hivatalos” kapcsolata volt. A kapcsolat kiépült, azáltal, hogy egyre inkább megismerték és feltárták az együttműködés lehetőségeit. Ezután az önkormányzatok mellett bekapcsolódtak a két település iskolái, óvodái és civil szervezetei is. Ez az együttműködés közös gyermektáborokban valósult meg. A gyerekek a táborok idején családoknál laktak, így fejlődött és erősödött a családok közötti kapcsolat is.

Mára már van együttműködés az önkéntes tűzoltó egyesületek, sportegyesületek, hagyományörző csoportok között. A két település állandó résztvevőjévé vált egymás rendezvényeinek is. Az elmúlt évben a két település református gyülekezete is felvette egymással a kapcsolatot. A két település egymásra találása nagymértékben hozzájárult a határ mindkét oldalán ahhoz, hogy a megye mesterségesen szétszakított magyarságának identitása erősödjön.

4. A tevékenység időtartama, ütemezése

A hivatalos kapcsolatot 1992-ben vette fel a testület, 1993. április 15-én írásos együttműködési megállapodás került aláírásra.

5. Célcsoport, célcsoportok

A két település lakossága és a települések civil szervezetei.

6. A tevékenység megvalósításában részt vevő partnerek (ideértve a tervezést, megvalósítást és az értékelést)

Civil szervezetek a két településen, iskolák, óvodák, református egyházak és családok.

7. Megvalósítási módszerek

A testvértelepülési kapcsolat számtalan formában valósul meg. Közös ünnepek, kiállítások, előadások, képzések, táborok. Az elmúlt években már számos közös pályázatot sikerült elkészíteni és megvalósítani.

8. Költségvetés, pénzügyi és szükséges támogatás

Szinte az egész kapcsolat önkéntességi alapon valósul meg, a különböző rendezvények és cserkapcsolatok nem az önkormányzat támogatásával, hanem a résztvevő szervezetek önjelöltjeitől illetve egyéni hozzájárulásból valósulnak meg.

9. A tevékenység erősségei

A két település a kapcsolatnak köszönhetően számtalan kulturális eseménnyel, élménnyel gazdagodott. Rendszeressé váltak a közös projektek, erősödött, illetve kialakult a két település közötti gazdasági kapcsolat is. A közös gondolkodás, tapasztalatok átadása gyümölcsözően hat a két település mindennapjaira is.

10. A tevékenység gyengeségei

Nem mindig sikerül megvalósítani és kommunikálni az elért eredményeket, több erőt és energiát kellene fordítani a kapcsolat népszerűsítésére és a kommunikációjára.

11. Eredmények (termékek, pozitív változások)

A megvalósult pályázatok.

12. A tevékenység eredményeinek alkalmazhatósága, felhasználhatósága más szervezetek, intézmények számára

A tevékenység úgy alkalmazható, hogy minden településnek meg kell találnia a sajátosságát, arculatát és ehhez meg kell találni a megfelelő partnert.

MINTAPROGRAM

Egy mintaprogramot ismertettek, mellyel modelláltuk és meg is tapasztaltattuk a konferencia résztvevőivel a helyi értékeken nyugvó és a helyi erőforrásokat alkalmazó közösségi programot, melybe civileket, vállalkozókat, szakembereket vontak be, és amiért érdemes felkeresni Balmazújvárost. Kidolgozói a balmazújvárosi kollégák, munkacsoportunk tagja Tóth János vezetésével:

„A KUKUCS azaz Kurgán Kutató Csoportmunkák program* az Alföldet betérítő halmok (tévesen kunhalmok) rendszerét kutatja. Ezek bemutatása aktív részvételt igényel a résztvevőktől. Elsősorban a fiatal korosztályt és a családokat célozza meg.

A program első elemeként lovasfogattal – és így már az egyre jobban eltűnő magyar fogatos hagyományokat is éltetjük – vagy gyalogtúra keretében (ebben az esetben természetesen az összes többi helyszín elérése is így történik) ellátogatunk az egyik kiválasztott halomhoz, ahol megismerkednek a résztvevők a halom történetével, kulturális, természeti értékével, a hozzá kapcsolódó folklór hagyományokkal. A halom látogatást követően „visszakocsizunk” Balmazújvárosra, ahol az egykori „lődomb” területén az egyik helyi környezetvédelemmel és hagyományörzéssel foglalkozó civil szervezet – Balmazújvárosi Környezetvédelmi Csoport – fenntartásában egy íjászpálya, és egy X. századi bemutató terület működik. Itt van kialakítva egy régészeti feltárás rekonstruált helyszíne. A csoportok egy „ásatáson” vesznek részt, ahol agyagedény darabokat, nemeztakaró darabokat, bőrből készült esztergálydarabokat, fém eszköz darabokat találhatnak meg a rekonstruált ásatási helyszínen. Ezekkel a kiemelt „leletekkel” átkocsizunk a helytörténeti múzeumba, hiszen optimális esetben ebbe az intézménybe kerülnek a helyben talált és restaurált elemek további feldolgozásra, kutatásra. A múze-

umban a talált „életnek” múzeum-pedagógiai foglalkozás keretében meghatározzák a korát, hogy mely időszakra jellemző a forma, esetleg a díszítés. Ezután rekonstruálják magát a tárgyat, először természetesen rajzban (elkészül a terv a továbbiakhoz). A rekonstrukciós „tervek” után a következő állomás a kézműves mester műhelye. A múzeumban elkészített rekonstrukciós tervek alapján elkészítik az adott tárgyat, természetesen korhűen, azokkal a díszítőelemekkel, amelyek az adott korra, kultúrára jellemzőek voltak. Az elkészített tárgyakat a résztvevők magukkal vihetik a végén, így a kutakodás, alkotás élményén, a kapott ismereteken túl egy tárgyi emlékekkel is gazdagodnak. Mivel a program egész nap tart, ezért a csomag része egy tanyasi vendéglátás is. Ezen keresztül van bevonva a vállalkozói szféra is a programsorozatba.”

A „Királyok, fejedelmek útja” című projekt hozadéka

– harminchét határon innen és határon túli település képviselőit, vállalkozóit, civiljeit és közművelődési szakembereit ismertettük meg a programmal és egymással

– tematikus utakat alakítottunk ki a Partiumban

– kiépítettünk egy weblapot, melyet tartalommal a projektben résztvevő települések töltenek meg (információink szerint 2012-ben több határ menti település a weblap segítségével keresett gyermek táborhelyet, művészeti csoportokat rendezvényeihez, nyugdíjas csoportok kirándulóhelyeket és a helyi civilek segítségét kérve a helyi idegenvezetésben)

– megjelentettünk egy kiadványt a programról

– a projekt folytatásához közösen pályáztunk.

Úgy gondoljuk, modell értékű lehet a programunk! Felhalmozott értékei, tapasztalatai más régiók hasonló elképzeléseinek megvalósításánál hasznos segítséget nyújthatnak. Illesz-

kedik a megye kulturális koncepciójához. Megvalósításában segítséget nyújt a megyei közművelődési módszertani központ, a Méliusz Központ. Lényege, a régió közösségeinek megerősítése az önkéntesség, az összefogás, az információk társadalmassítása, a közös jó szándék és a szakmai tudás segítségével.

A PROJEKT

MUNKACSOPORT TAGJAI:

Bíró István (Kéky Lajos Városi Művelődési Központ igazgatója, Hajdúnánás)

Dr. Fülepné Sipos Ilona (Derecske Városi Művelődési Központ és Könyvtár igazgatója, Derecske)

Grim András (Partiumi kapcsolattartó, Nagyvárad, Románia)

Jantyk Zsolt (Debreceni Művelődési Központ igazgatója)

Kondásné Erdei Mária (Művelődési Ház igazgató, Nyíradony)

Tóth János (Veres Péter Kulturális Központ igazgatója, Balmazújváros)

Vágó Emese (Mácsai Sándor Művelődési Ház igazgató, Kaba)

* A programról olvashatnak folyóiratunk 18. évfolyamának 2. számában (2013. április) a HELYI ÉRTÉK rovatban: M. Tóth János: „Haszonvét” – kulturális helyi értékeink hasznosulása ma. KuKuCs program Balmazújvároson

AZ ÉLŐ FORRÁSTÓL A PAJTAFESZTIVÁLIG

BESZÉLGETÉS KOVÁCS NORBERT CIMBIVEL

Kiscsösz egy 128 fős község Veszprém megyében. A település a Somló környékének egyik ékköve, mely csodálatos környezetet biztosít a meghitt hangulatú népművészeti és hagyományőrző rendezvénynek, a Pajtafesztiválnak.

Iszkázt elhagyva néhány perc után Kiscsöszre értünk, ahol a falu határában húzódó búzatábla mellett állítottuk le az autó motorját. A hirtelen beállt csöndben ezernyi tücsök szólalt meg, hangjuk az út melletti bokrok közt megbújó madarak csicsergésével és közeli házból kiszűrődő hegedűszóval együtt ritkán hallott együttest eredményezett.

Nem tudtuk, merre induljunk a rebbenő hőségben, így a hegedű hangja felé vettük az irányt, mely az első ház környékén igazi fesztiválzsvajjára erősödött.

A kapu előtt tábla, melyen ennyi áll: CIMBI. Az udvaron zenészek, kézművesek, fellépők éppen a jól megérdemelt ebédjüket költötték a bográcsokban rottyogó, helyi receptek alapján készült ételekből. Éppen ekkor fejeződött be a Kultúrpiknik népművészek, közművelődési szakemberek és politikusok részvételével, de így sem volt könnyű nyilatkozatra bírni a ház tulajdonosát, mert hol kiállítást nyitott meg, hol a templomban konferált a kórusnak, hol búcsúztatott vagy éppen köszöntött egy fellépő csoportot.

Néhány órával később, egy hosszabb koncert közben tudtunk beszélgetni.

H. K.: Kovács Norbert, *Élő Forrás* Hagyományőrző Egyesület. És ez a Pajtafesztivál. Hogyan kezdődött?

K. N.: Kilenc éve, úgy kezdődött, hogy... nem, ez 10 éve volt, bocsánat, akkor ez a pontos. Szóval úgy kezdődött, hogy az Ajka-Padragkút Táncegyüttessel tavaszi edzőtábor helyszínint kerestünk. Elmentünk Iszkázra. Iszkázon van egy szép kastély, amit annak idején ki lehetett bérelni. Megpróbáltam ezt a kastélyt lefoglalni a táborra, aztán valami miatt mégsem mehetünk oda. De ez persze akkor derült ki, mikor már minden meg volt szervezve a táborral kapcsolatban. A közreműködők kivették a szabadságot, az iskolásoknak ott volt a szünet, s nem volt hova menni. Mindenki felkészült és valami megoldást kellett találni... Iszkáz a szomszéd falu, így átjöttünk Kiscsöszre – mert a szülői, anyai családom itt él Kiscsösön – és megkérdeztem a polgármestert, hogy nincs-e itt valami lehetőség. Mondta, hogy itt van a kultúrház, ahol lehet próbálni, és van még egy ház, amit bérbe szoktak adni falusi vendégszállás formájában. Megkerestük a tulajdonost, aki persze bérbe adná szívesen, de hogy még senki nem vette ki, amióta ezt a szolgáltatást beindította. Tehát mi voltunk az első érdeklődők másfél év után, akik kibéreltük a házat. Az ételt ugyan magunk készítettük, de a lényeg, hogy olyan nevesítéses összegből tartottunk itt edzőtábort, ami normál esetben talán egy buszjegyre sem elég. Tehát pár 10 ezer forintból egy hé-

Kovács Norbert a feleségével

tig itt voltunk. Akkor eldöntöttük, hogy meg kell próbálni máskor is többnapos, nyilvános népzenei programot szervezni ide.

H. K.: És az az interaktív faluház, ami mára a fesztivál központja, azaz most már az *Élő Forrás* Hagyományör-

Játszótér kicsiknek

ző Egyesület székhelye. Ezt megvettétek? Vagy hogyan indult a letelepedés?

K. N.: Először a saját házunkat vettük meg a falu végén. Az egy gazdaház volt – anno kuláknak mondták, én gazdálkodónak mondom – egy helyi nagygazda háza, akinek a családjától végül is sikerült megvásárolni. Abba be is költöztünk. A házunk mellett volt egy eléggé elhanyagolt épület. Egy nagycsalád háza. Az épület alsó része kiégett, nagyon rossz állapotban találtuk. Több teherautónyi szemetet kellett elvinni az udvarról. Nagyon romosan vásároltuk meg, de már akkor megvolt az elképzelés, hogy itt mennyi mindent meg lehetne valósítani. Nem sokkal később már pályáztunk is a felújításra és az interaktív faluház kialakítására. Az Új Magyarország nevéű fejlesztési programban nyertünk 33 millió forintot. Akkor készült a pajta, a táncparkett meg minden más kiszolgáló helyiség.

H. K.: Mitől lett interaktív faluház a faluház?

K. N.: Hát, aki bemegy oda és nem érzi, hogy interaktív, az akkor szerintem nem ebben a világban él. Ott tenni-venni kell. A hagyományos viselkedést, a hagyományos tevékenységeket ott ki kell próbálni az embernek. Nem arról szól, hogy van egy kiállítás, amit csak megnézhetsz, és utána viszont látásra. Nem nyúlhatsz hozzá semmihez, mert

ugye be van balzsamozva az egész ház. Itt az asztalokat, ágyakat, ruhákat, eszközöket lehet használni, vannak lovaink az istállóban, úgy ahogy régen is. Nem csak egy üres jászolt lehet látni, hanem ott van a ló előtte. Vannak különböző gazdálkodási eszközök, állatok, birkák, szamarak, szürkemarhák. És akkor ott van a pajta, amely kifejezetten a táncnak, igazi hagyományos tere a néptáncnak.

H. K.: Ha jól láttam, most is éppen kiállítás van?

K. N.: Figuli Judit fotóművész barátunk és Bánhelyi József fotóművész közös kiállítása látható a táncos életről, néphagyományokról, hangulatokról, a kovácsműhelyről, a csángó-moldvai táncosok életéről.

H. K.: Mivel foglalkozik még az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület?

K. N.: Képzésekkel. Ilyen, a mostanihoz hasonló hétvégi programokat tartunk. Nagyon fontos része az életünknek a magyar-magyar kapcsolattartás. A határon túli magyarok kulturális életét próbáljuk egy kicsit segíteni azzal, hogy meghívjuk őket rendezvényekre, bemutatkozási lehetőséget szervezünk számukra, vagy pedig mi megyünk hozzájuk tanításra, képzésre, előadásokkal, csoportokat is viszünk. Nem csak a Kárpát-medence országaiba, néha messzebb is, Kanadába, Amerikába. Most azon is dolgozunk, hogy a nagyon távoli ősmagyar kapcsolatokat próbáljuk kicsit megerősíteni. Kínában van egy olyan népcsoport, ami nagyjából 30 ezres lélekszámú, és nagyon közel áll az ősmagyarokhoz. Valami újgur csoport,

nem tudom pontosan, hogy milyenek a hagyományaik, de ők úgy gondolják, hogy a magyarok a rokonaik. Nagyon érdekes, hogy 30 ezer ember tudja a magyar őstörténelmet, és onnan távolról üzennek nekünk. Tudnak magyar szavakat. Tehát közös dolgok kötnek össze minket. Szeretnénk velük felvenni a kapcsolatot.

H. K.: A helyiek hogy fogadták, hogy fenekestől jelforgattátok a falu életét, hogy amióta itt vagytok, egyre nagyobb a nyüzsgés, a forgalom?

K. N.: Van, akinek ez nem tetszik, de általában az emberek többsége elfogadja, sőt örül, hogy kicsit tágultak a falu lehetőségei. Persze sokan vannak ilyenkor a fesztivál idején, kicsit nagyobb a zaj, mint szokás erre felé, de nem romboljuk a falut.

H. K.: Hogyan tudjátok bevonni a helybelieket? Láttam például süteményversenyt. Helyi asszonyok sütik, árulják, zsűriztetik az általuk készített finomságokat...

K. N.: Igen, ez nagyon népszerű, de azon kívül például reggelit készítenek, gyógyteát kóstoltatnak, tanácsokat adnak a használatukra. Aki aktív ebben a faluban és érdeklő, ami itt most történik, az benne lehet valamilyen módon. Nyitottak vagyunk feléjük, s ők örömmel hozzák az ötleteiket felénk. Nyitottak a porták, sok helyen színpad, kiállítás van. Az udvarokban, a házaknál alsznak a vendégek. A helyiektől vesszük a gázpalackot, s mindent, amire szükségünk van a fesztivál alatt. Igyekszünk ilyen szempontból is helyivé tenni a dolgokat. Nem csak az van, hogy jön ide

Kerámiatábla a ház falán

Kézműves foglalkozás

Játszóter kicsiknek

egy csomó ember, sáskajárás van, vedelni fognak és hazamennek, hanem így közösen dolgozunk azon, hogy a látogatók jól érezzék magukat, ahogy most látod. Sokan külföldről járnak vissza, mások ehhez igazítják a szabadságukat. A fellépők egy része szintén visszatérő barátunk.

H. K.: *Igen, ez látszik, bárhova mentünk, bármelyik udvarban bárkivel beszélünk, mindenki kedves, érezni, hogy szívvel-lélekkel veletek van a falu. Tehát a fesztiválos, még több embert, még több programot hajszoltság itt nem érződik. Valaki – egy vendég – azt mondta az előbb, hogy úgy érzi magát, mintha ra-*

gasztóval kenték volna be a padokat, mert az ember nehezen megy el.

K. N.: Igen, ezt szeretnénk...

H. K.: *Azt mondd meg még, Norbert, akit mindenki Cimbinek ismer, hogy hogyan lettél Cimbi?*

K. N.: Ragadványnev. Ifjúsági hangulatnev ez. Mindenkit Cimbinek becéztem, és visszaragasztották rám. 16 éves koromban, emlékszem, Olaszországban voltunk a táncegyüttesrel, és ez volt a szövegem: „Cimbikém így, Cimbikém úgy... Aztán, mire hazajöttünk, addigra Cimbi lettem. S az is maradtam! De most már mennem kell, érkezik a következő együttes...”

KOVÁCS NORBERT CIMBI néptáncos, koreográfus, a Népművészet Ifjú Mestere. A Veszprém Megyei Néptánc Egyesület és az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület elnöke, az Apte Művészeti Együttes vezetője. 2012-ben Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetés, 2013-ban Táncházzal Díjat vehetett át.

HEGEDŰS KATALIN népművelő, tanár, kulturális menedzser, jelenleg végzős andragógia mester szakos hallgató a Zsigmond Király Főiskolán. Több mint húsz éve dolgozik közművelődési területen, 2000-től a Nemzeti Művelődési Intézet (jogelőd intézményének) információs, kommunikációs szakmai munkatársa, jelenleg Kommunikációs Osztályának vezetője, a Budapesti Népművelők Egyesülete elnökségének tagja.

RACIONÁLIS SZENVEDÉLLEL A MINŐSÉGÉRT!

„Vannak dolgok, amelyek megszámlálhatók, de nem számítanak, és vannak dolgok, amelyek nem számlálhatók meg, de számítanak” (Einstein)

A cím paradox. Ugyanakkor tételezzük fel, hogy aki a közművelődésben napról-napra mindig jobb és jobb megoldásokon töri a fejét, az szenvedélyesen szereti a hivatását. Annyira szenvedélyesen, hogy a racionalitást ennek a szolgálatába állítja. Minden a közösségért, annak a jobbításáért történik. Amint képes vagyok a számokat, az indikátorokat, a mérhetőséget, az összehasonlíthatóságot a napi munkám javítására fordítani, nem kétséges, hogy megvan a motiváció a szenvedélyes emberek számára is a minőségfejlesztésben.

Öt évvel ezelőtt elvégeztem a Budapesti Művelődési Központ által indított képzést a minőségfejlesztésben. Előzménye ennek az volt a munkámban, hogy a munkahelyi munkatervet már előtte évekkel a közművelődési alapterveken 12 beosztás alapján készítettem a kollégáimmal. Szakfelügyelői munkámban szintén megjelentek ezen elemek. A folyamat egy állomása volt számomra, hogy szervezett formában sajátítok el újabb ismereteket, illetve erősítem magamban és a környezetemben a minőségfejlesztés szükségességét a közművelődés területén. A BMK képzés jól erősítette a meglévő alapokat. Napi munkánkban az intézmény (ahol dolgozom: Nagy Gáspár Kulturális

Központ) és a Hegyháti Kistérség Közkincs Kerekasztal tevékenységében is megjelentek azon módszerek, amelyeket elsajátítottam. Kollégáimmal folyamatosan fejlesztettük a tevékenységünket. Vártuk a pályázati kiírást a Minősített Közművelődési Szervezet címért. 2010-ben, év elején megtörtént a kiírás. Nem volt kétséges, hogy az intézmény ezen indulni akar. A legnagyobb nehézséget a pályázati befizetés jelentette. Az intézményi kollégák és a kiscsoport-vezetők az önkéntesekkel kiegészülve készen álltak a feladatra. Tudta mindenki, hogy kemény hónapok elé nézünk, de azt is tudta mindenki, hogy a befektetett energia hosszú távon megtérül az intézmény és az egyén számára is.

Egy-egy napra vidéki helyszínekre vonultunk el, ahol a helyi közművelődést megismerve – abban konkrét tevékenységet végezve – szakítottunk időt a minőségbiztosítási folyamatok elemzésére.

A tizenkét tevékenységből tizenegyet végez az intézményünk. Pályáztunk 6 tevékenységben. Az akadályt kín-keserves munkával, időnként örömmel vettük. Sikerrült a megfelelő önértékelést elvégezni, és már ebben a szakaszban a tanult módszereket, technikákat, az újításokat kezdtük a munkánkba beépíteni. (Pl. rendszeressé váltak az elégedettségmérések a rendezvényeken, a látens igényekre tudatosan figyeltünk, és kidolgoztuk a rögzíthetőség rendszerét, események képi digitalizálása és

azok azonnali használata a gyakorlatban napi munkánk része, és ma már természetes módon végezzük, élünk vele.) Az auditálást követően az intézmény két tevékenységben minősült. A díjat 2012 januárjában a Magyar Kultúra Napján vettük át az országban elsőként 22 másik intézménnyel együtt. Az első között ott voltunk. Nem az a lényeges, hogy az első körben sikerrel vettük az akadályokat, hanem az, hogy a folyamat eredményeképpen mára a minőségbiztosítási munkánk a dolgozóknak természetes tevékenységévé vált, sőt ezt tovább terjesztik, gerjesztik és adják át a térségi kollégák számára is a Közkincs Találkozón, a Jó gyakorlatokat bemutató fórumokon, a kisközösségek számára a napi segítő, tanácsadói munkában. A marketing tevékenységben használjuk a logót, és az eredmények alapján a munkatervet, beszámolókat, pályázatok készítésénél elengedhetetlen része a munkánkban a minőségre figyelő, azzal kapcsolatos tevékenység.

Az idei év tavaszán az újonnan felálló megyei közművelődési irodák hálózatából a győri kolléga keresett meg, hogy másodmagammal végezzek képzést a Győr megyei kollégák részére. A felkérésben az volt a vonzó, hogy rám elsősorban a minőségbiztosításhoz szükséges motiváció felkeltése várt, míg másik kollégám a szárazabb-racionálisabb tevékenységelemzéseket és az önértékelést végezte volna. Igent mondtam. Néhány hét múlva azzal szembesültem, hogy az öt alkalomból álló

képzést teljesen nekem kellene végezni. No, erre már nem mondtam egyből igent. Azzal tisztában voltam, hogy rendelkezem megfelelő tudással e téren, de ugyanakkor azt fel kellett mérnem, hogy miképpen tudok olyan tematikát összeállítani, amely alapja lehet a „szenvédéllyel teli racionális” képzésnek. Néhány napig intenzíven elmélyedtem az elmúlt évek anyagaiban, és ezek után mondtam igent. A megbízó intézmény folyamatosan tájékoztatott a résztvevők köréről. Nagyon fontos volt ez, hisz az első találkozás előtt már személyre szóló ismereteim voltak a hallgatókról. Utána néztem munkahelyeik közművelődési tevékenységének, és ennek ismeretében készültem az első találkozásra. A jelentkezők szám meghaladta a 20 főt. Dicséri ez a szervező intézmény tevékenységét. Jól mérte fel, hogy van igény e képzésre. Az átlagos jelenlét 14-16 fő volt.

2013. 06. 06.

T. Hajmási Izabella győri irodavezető kolléga, a képzés szervezője ismertette a képzés célját, bemutatta az előadót. A képző személyes motivációit ismertette a jelenlévőkkel – felvázolta az utat, hogy miként jutott el hozzájuk. Az egész tanfolyamról, és azon belül az első nap tennivalóiról adott képet.

A motiváció szerepe a minőségfejlesztésben.

Miért van szükség a minőségfejlesztésre?

Motivációs film megtekintése.

Vezetői elkötelezettség a folyamatban.

Az érvényben lévő rendszer ismertetése.

A közművelődési minőségfejlesztési folyamat története napjainkig.

A kétmodulos képzés a minőséért.

A közművelődés minőségfejlesztési modelljének ismertetése.

A 10/2010.(III.11.) OKM rendelet a Minősített Közművelődési Intézmény Cím és a Közművelődési Minőségi Díj Cím adományozásáról szóló rendelet, a 2013. évi Minősített Közművelődési Intézmény Cím és a 2013. évi Közművelődési Minőségi Díj Cím elnyerésére kiírt pályázatok ismertetése.

A tematika eszközként segít a négy órás együttlétben. A kölcsönös bizalom megteremtése volt a legfontosabb. A bemutatkozások a megszokott sémákon túllépve érdeklődővé tették egymás iránt is a hallgatókat. Megdolgozott mindenki a képzővel együtt, hogy motiváltan váljanak el. Kialakult az időbeosztás. 10 órakor pontos kezdés. Munka 12 óráig, 20 perc szünet, majd ugyanebben a rendben a további foglalkozás.

2013. 06. 12.

A tizenkét tevékenység ismertetése:

információszolgáltatás, ismeretterjesztés, képzés, kiállítás, művelődési közösségek, tábor.

A tevékenységek pontos értelmezése, fogalmak tisztázása.

A tevékenységek miként ágyazódnak a napi közművelődési gyakorlatba?

Munkaterv készítése.

Beszámolók készítése.

Pályázatok háttér információihoz támpontok.

Az információs tevékenység fogalma.

Az ismeretterjesztés és a képzés fogalmai. Azonosságok és különbségek.

A kiállítások fogalma (bemutatók, börsék, művészeti kiállítások, műszaki bemutatók, egyéb).

Művelődő közösségek tevékenysége.

A táborok tevékenységének az értelmezése.

2013. 06. 20.

Új terembe került a képzés. A fejlesztő folyamat ebben tetten érhető, hisz az elmúlt két alkalommal a másik teremben a fényviszonyok miatt nem lehetett jól látni a kivetítőt. Ebben a teremben ez megoldódott, és így is volt a következő alkalmakkor is. A szervező fejlesztő tevékenységet végzett.

A tizenkét tevékenység ismertetése folytatódott: nyitott formák (nem programszerű tevékenységek), kiegészítő tevékenységek, rendezvények szervezése, szakmai tanácsadás, nemzetközi kapcsolatok, kiegészítő (származtatott) szolgáltatások.

A tevékenységek fogalmainak pontos tisztázása.

A nyitott formák vagy nem programszerűen szervezett tevékenységek fogalma.

A kiegészítő tevékenység fogalma. Miként tudjuk a nyitott formák tevékenységtől elhatárolni. A kiegészítő (származtatott) szolgáltatások a többi tevékenységre gyakorolt minőségi hatásai.

2013. 06. 27.

Az önértékelés kivitelezésének gyakorlati lépései. A szervezeti jogszabályi működés. Szakmai alapkövetelmények vizsgálata.

A dolgozók motiválása.

A munkacsoport felállítása.

Ütemterv készítése, részletes feladattervvel.

Adatgyűjtés.

Minőségbiztosítási képzés résztvevői Győrben

Mely adatok fontosak? Indikátorok megválasztása. („Nem minden megszámálható, ami számíthat, és nem minden számítható, ami megszámálható.” – Albert Einstein)

Rendszeres értékelés, elemzés.

A jogszabályi követelmények ellenőrzése, és szükség szerint javítás, korrigálás.

A dokumentálás miként történik a napi gyakorlatban?

Szakmai alapkövetelmények vizsgálata, dokumentálása.

A minőségfejlesztés kulcsfontosságú mozzanatai miként érvényesülnek az egyes tevékenységekben?

A résztvevők csoportos munkát végeztek az egyes tevékenységeket illetően. Kérdéseket fogalmaztak meg, amelyek a következő alkalom elégedettség mérőlapjának a készítéséhez képeznek alapot.

2013. 07. 04.

Minden alkalommal röviden átismételtük az előző anyagokat. A hívószavak megmaradtak a hallgatók fejében (mérhetőség, összehasonlíthatóság, dokumentálás, bizonyíthatóság, egymástól való tanulás, folyamatos fejlesztés).

Minőségfejlesztő tevékenység értékelése.

Partnerközpontúság, benchmarking,* folyamatos fejlesztés.

A szervezet adottságainak értékelése (vezetés, stratégiai tervezés, emberi erőforrások menedzselése).

A minőségfejlesztés miként válik a napi munka természetes részévé?

Miként válik a szervezet struktúráltabbá, rendszerszerűbbé?

Módszerek, technikák a minőségfejlesztési folyamatban.

Gyakorlati tevékenységként a hallgatók csoportokban végeztek önértékelést egy-egy tevékenységről. Csoportokban végeztek önértékelést a szervezet vezetéséről, a stratégiai tervezésről és a humán erőforrással kapcsolatban. Az önértékelést követően közösen vitattuk meg, értelmeztük az állításokat. Kérdéseket tettek fel egymásnak a csoportok.

Az öt foglalkozást átismételtük. Értékelő beszélgetés hangzott el a résztvevők részéről. Az első foglalkozáson megfogalmazott elvárásaitat szembesítették a mostani állapottal. Mit kaptak? Alapvetően jónak értékelték a képzést. Sok ismeretet és motivációt kaptak. Hiányolták, hogy legalább egy papír tanúsítványt nem kaptak.

Elégedettség mérőlapon 10 kérdésben osztályozták a képzést.

Az oktató szakirodalmat, honlapok elérhetőségét ajánlotta a figyelmükbe. Átadott részükre egy „nem-hivatalos bizonyítványt” a közös tanulásról. A hallgatók örültek e gesztusnak.

A tanfolyamot a szervezők részéről T. Hajmás Izabella zárta le, jelezve, hogy további folytatást terveznek az érdeklődők számára.

ÖSSZEGRÉS

A résztvevők motivációt kaptak a minőségfejlesztési folyamatok indításához. Tudják, hogy mit, hol kell keresni az információkhoz. Meg tudják fogalmazni céljaikat, és ebből a szükséges tervezhető feladatokat. Megtanultak az idővel gazdálkodni. Megtanultak az adott kérdésre összpontosítani, és arra válaszolni. Lényeglátóbbakká váltak, és rend-

szerszerűbbé vált a gondolkodásuk. Persze ezt karban kell tartani.

A képzést vezető számára rendkívül tanulságos és örömteli folyamat volt az öt alkalom.

Úgy adtam át ismerteket, módszereket, de főleg motivációt a minőségfejlesztésben, hogy további tudásra tettem szert, melyet kamatoztatni és hasznosítani tudok.

A motiválás és a vezetői példamutatás elengedhetetlen ahhoz, hogy a száraznak és szenvedély nélkülinek tartott minőségbiztosítást az első perctől magukénak érezzék a dolgozók. Az első foglalkozásra való – percre megtervezett – tematikától folyamatosan eltértem. A hallgatók számához és tudásához igazítottam a foglalkozást. Menetközben bátran lehetett és kellett változtatni a folyamatokon.

Saját napi munkámban is fel-elevenítettem a régebbi tudásokat, és ezeket az újakkal együtt segíték beépülni a kollégák esetében is, szűkebb és tágabb környezetemben egyaránt.

Munkahelyemen öszszel meghirdetjük a minőségbiztosítási képzést a győri tapasztalatokra alapozva. A kollégáimat is bevonom ebbe. A célközönség első lépésben a Vasi Hegyhát kistérség közművelődési intézményei, szervezetei és művészeti csoportjai, valamint a civil szervezetek lesznek.

„Addig kezdj hozzá a nehéz dologhoz, amíg könnyűek” (Lao-ce)

Útravalóul Németh László gondolatát ajánlom az olvasó figyelmébe:

„A minőségnek az életet – annak valamennyi megnyilvánulását – szabályozó legfőbb elvnek kell lennie.”

GYERGYE REZSŐ a vasvári Nagy Gáspár Kulturális Központ igazgatója. 2010. október 23-án alkalmából vette át a nemzeti fejlesztési minisztertől a Wlassics Gyula-díjat.

* A benchmarking nem más, mint egy folyamat, mely során a vállalat (az intézmény, a szervezet – A szerk.) különböző funkcionális területeinek módszereit, folyamatait és eredményeit összevetik egy vagy több más vállalat (intézmény, szervezet – A szerk.) hasonló jellemzőivel, annak érdekében, hogy fény derüljön a racionalitási, valamint minőség- és teljesítménynövelési lehetőségekre.

A TUTTU MIKKA-MAKKA GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI EGYESÜLET

A Tuttu Mikka-Makka Gyermek és Ifjúsági Egyesület elnökével, Simon Balázssal beszélgetett Kunczér Katalin a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei Irodájának vezetője.

Kunczér Katalin: *Nem is kezdhetnék mással, mint hogy a névről kérdezek. Honnan jön a név, Tuttu Mikka-Makka Egyesület?*

Simon Balázs: Mikka-Makka, a Miska Macska névből ered, amit Lázár Ervin talált ki, és talán sem gyerekeknek, sem felnőtteknek nem ismeretlen Magyarország, aki a meséket szereti. A Tuttu egy életézés, melyet közvetíteni szeretnénk. Egy apró kis mosoly az arcokon, ami mindenkin megjelenik, aki csak kimondja ezt a szót. Olyan nevet kerestünk, amit nem felejt el senki.

K. M.: Mikor és hogyan alakult ez a különös nevű szervezet?

S. B.: 2007-ben váltunk hivatalos közhasznú egyesületté, azóta folyamatosan működünk, fejlődünk. Alakulásunk tudatos volt, nagy terveket szőttünk kezdetektől fogva. Fialat egyetemistaként a legkülönbözőbb szakokra jártunk, volt közöttünk művelődésszervező, ifjúságsegítő, óvónő, tanító, geográfus, mérnök, képzőművész, biológus, de egy közös cél lebegett előttünk. Lehetne másképp fordulni a gyerekekhez, fiatalokhoz, mint amit tapasztaltunk magunk körül. Közösséget akartunk építeni, mozgalmat létrehozni, valamit, amitől jobb lesz a társadalom, a környezet. Nagyon elszántak és lelkesek vol-

tunk a kezdetektől. Már az első évben pályázati forrásokat tudtunk lehívni a programjainkra.

K. M.: Mik voltak az első évek tapasztalatai, tevékenységei?

S. B.: Kezdetben tematikus nyári táborok szervezésével foglalkoztunk, ami hatalmas sikert hozott. Első táborainkban is 60-100 gyerek töltött együtt egy-egy hetet.

Hamar megláttuk, hogy a nyár nem elég nekünk, ha igazi közösségeket szeretnénk, akkor évközben is programokra van szükség. Így lettek első évben a tábortalálkozók, közös karácsonyozás, farsangozás és minden hónapra valamilyen program.

2008-tól főállású alkalmazottaink vannak, akik szervezik az évközi programokat, működtetik a szervezetet.

K. M.: A táboroztatásból nem sokkal később táborüzemeltetés lett.

S. B.: Igen, 2009-ben kezdtük üzemeltetni a Balatonedericsi Gyermek és Ifjúsági Tábort, mely 104 fő befogadására alkalmas létesítmény. Tematikus táborokat szerveztünk, ifjúsági képzéseket tartottunk, és pezsgő kulturális életet teremtettünk. Itt valósult meg a Zala Megyei Közművelődési Intézmény által szervezett III. és IV. Zalai Nemzetközi Művésztélel is.

Mára a tábort nem mi üzemeltetjük, hanem a Humán Jövő Nonprofit Kft., de abszolút sikernek érezzük a tábor közösségi munkával való felújítását, eredményes működtetését.

K. M.: A táboroztatás mellett egyre nagyobb szerepet töltött be a szervezet életében a „jó ügyek szolgálata”, mesél-nél erről?

S. B.: Hisszük, hogy nincsenek véletlenek, és a szervezet vezetése megpróbál figyelni ezekre a jelekre, nem zárkózunk el új feladatok, lehetőségek elől. Így kerülnek mindig újabb csoportok, közösségek elé, akik egy-egy új irányt hoznak.

Az egyesület vezetői közül többen kis településekre költöztek, ezért kezdtük meg a zalai falvak mentorálását. Ifjúsági, kulturális pályázatokban nyújtunk segítséget, mentorként, egyfajta coach*-ként végezzük tevékenységünket. Folyamatosan segítjük a fiatalokat, hogy képesek legyenek közösséggé válni, forrásokat lehívni vágyaikhoz, ötleteikhez.

* A coach egy partner, egy edző, gondolatébresztő egy kreatív folyamatban, aki inspirálja a résztvevőket, hogy maximalizálják személyes lehetőségeiket – azt az elvet vallja, hogy mindenki kreatív, találékony és teljes személyiség. A coaching az egyén magas teljesítményére, megújulására ható eszköz, amely személyes változási folyamatok támogatását szolgálja.

Hisszük, hogy a falvakban jó élni, csak közösség, barátságok és sok-sok program, elfoglaltság kell hozzá, hogy a fiatalok ne vágyjanak a városokba.

K. M.: Az egyesületnek vannak, voltak kifejezetten hátrányos csoportokat támogató programjai is. Foglalkoztatok romákkal, kórházban fekvő fiatalokkal, vagy a családok átmeneti otthonában élőkkel is.

S. B.: Ezek az „ügyek” is élénk kerültek. Egyetemistaként alapítottuk a szervezetet, de közben mi is felnőtünk és új élethelyzetekbe kerültünk, amikre megpróbál reagálni az általunk képviselt szervezet is.

Így kezdtünk el kórházi önkéntes munkát végezni a Zala Megyei Kórház terhespatológiai osztályán és a koraszülött osztályon. A több hónapig bent fekvő fiatal kismamák számára szervezünk kézműves foglalkozásokat. Hisszük, hogy a manuális tevékenység kikapcsol, örömet ad és annak a lehetőségét, hogy legalább néhány órára kilépjenek a hospitalizált környezetből. A kórházi felkereső munka alkalmat teremt az alkotás mellett a segítő beszélgetésre is.

A családok átmeneti otthonában egy komplex, egyéves programot valósítottunk meg, melynek négy pillére volt. A rendszeres sport: aerobik, zum-

ba formájában. A közös főzés, főzni tanulás. A közös alkotás, és végül az életvezetési tréning. A programban itt is a fiatal felnőttekre, a 18-30 év közötti személyekre koncentráltunk.

Az idei évben szexuális felvilágosító kampányt is szerveztünk a védekezési módokról a 8. osztályosok számára. Egy remek kiadványt készítettünk, melyet egy rendhagyó osztályfőnöki óra keretében adtunk át nekik.

K. M.: Melyik programot, pályázatot szerettétek a legjobban?

S. B.: Nem tudok így választani. Ahogy az anyák sem tudnak – jó esetben – választani gyermekeik közül, úgy én sem. Nagy élmény volt a roma fiatalokkal való táborozás, sokat tanultunk egymástól. De nagyon sikeresnek érezzük a Tedd a gyógynövényt a kosárba! című programunkat is, aminek keretében egy kis zalai faluban kosárfonást tanultak a fiatalok, feltérképezték a helyi gyógynövény-lelőhelyeket a falu körül, majd maguk is egy közösségi gyógynövénykertet hoztak létre. A falu minden lakója számára egy színes, 12 oldalas kiadványt készítettek.

Szerettük azt is, amikor országos kampányban vettünk részt, ahol óvodások számára tanítottuk a környezettudatos szemléletet.

Jelenleg lelkesen dolgozunk a Kapunyitogató programsorozatban, melynek keretében Zala megye 12 kistélephelyére látogatunk el a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei Irodája szervezésében megvalósuló programokra.

K. M.: Láttalak már Titeket több szerepben, mesélnél a módszereitekről,

a módszertanról, amivel és ahogy dolgoztok?

S. B.: A non-formális tanulás különböző módszereit használjuk minden projektfolyamat során. Olyan módszereket, gyakorlatokat használunk, melyek kreatív és aktív részvételre ösztönzik a résztvevőket. Módszereink között szerepelnek a tréninggel egybekötött foglalkozások, színes gyakorlatok, jégtörők, interkulturális gyakorlatok, szituációs játékok, összességében a non-formális pedagógia, az élménypedagógia módszereit használjuk. A témák feldolgozása során alkalmazzuk a műhelyfoglalkozások módszerét, a kerek-asztal-beszélgetéseket, szerepjátékokat. Törekszünk a résztvevők aktív szerepvállalására, kezdeményező készségük fejlesztésére. A száraz, kizárólag ismeretanyag átadására irányuló előadásoktól minden esetben tartózkodunk.

K. M.: *Milyen terveitek vannak?*

S. B.: Szeretnénk minden tevékenységünket tovább folytatni. Próbálunk nyitottak maradni, hogy megtaláljanak minket az új lehetőségek, emberek, akikkel dolgozni van, akikkel tudunk közösen dolgozni. Lehet, hogy „nagy” szervezetté váltunk az évek alatt, de végső célunk ugyanaz, mint amit 2007-ben megfogalmaztunk: *„Az Egyesület célja egy közösségbe gyűjteni azokat a fiatalokat, akik pozitív gondolkodásukkal és tetteikkel elősegítik a társadalmi és természeti környezet fejlődését.”*

SIMON BALÁZS vagyok. Szeretem, ha olajozottan működnek a dolgok, legyen az egy civil szervezet, egy tábor, egy üdülő. Abban vagyok jó, hogy az ötletekből valóság váljon, hogy a tervek megvalósuljanak, működjenek, életképesek legyenek. Szeretem komplexen szemlélni a világot, a problémákat. A Pécsi Tudományegyetemen földrajz és művelődésszervező szakon végeztem. Mindig vonzának az alternatív, a kicsit szokatlan megoldások, ezért is találtam meg a helyem a civil szektorban, a kulturális életben.

KONCZÉR KATALIN művelődésszervező, a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei irodájának vezetője, népművelői pályafutása a Vas megyei Horvátzsidányban indult, majd következtek a Zala megyei állomások: Letenyén a Fáklya Művelődési Ház és Könyvtár munkatársa; Lentiben a Városi Művelődési Központ és Könyvtár igazgatója; Zalaegerszegen a Zala Megyei Közművelődési Intézmény igazgatója. A helyi, megyei közművelődési feladatokon túl nemzetközi kapcsolatrendszer kiépítésén, szélesítésén dolgozik a szomszédos Horvátország szervezeteivel, intézményeivel. Munkáját 1990-ben Andrásfalvy Bertalan, művelődési és közoktatási miniszter „Miniszeri dicsérettel” jutalmazta. A horvátországi Varasd megyével 1989-től kulturális csereprogramok terén kialakított intenzív együttműködésnek köszönhetően 2004-ben *Varasd megye elismerésben* részesült. 2013-tól vezetője a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei Irodájának. 30 éve áll a közművelődés szolgálatában.

A KECSKEMÉTI SZATYOR EGYESÜLET

KECSKEMÉTI SZATYOR

A Szatyor egy közösségi kezdeményezés, mely azért jött létre, hogy tagjai olyan táplálékot szerezzenek be, amely két feltételnek is megfelel: egyrészt helyi, másrészt organikus vagy kémia-mentes termelésből származik. A tagok tudják, hogy a termékeket ki és hogyan termeli, állítja elő, a kapcsolat kölcsönös bizalmon alapul. A működtetést *önkéntes* alapon végezzük, és *minden tag* ereje és lehetőségei szerint vesz részt ebben a munkában (az átvételnél segítségtől a leendő honlapunk fejlesztéséig). A Szatyor nem végez kereskedelmi tevékenységet és nem is szolgáltató egység. A Szatyor egy kapcsolat a termelő és a fogyasztó között, fogyasztó és fogyasztó között, és a Szatyor mi vagyunk mindannyian, és rajtunk, mindannyiunkon múlik a sikere.

MIT JELENT, HA A SZATYOR TAGJA VAGY?

- a Szatyorban szerezhetsz be finomságokat, környezetbarát termékeket, s várjuk az ötleteidet, ha esetleg ismersz olyan termelőt, akiben megbízol, és akiről tudod, hogy ökológiai szemlélettel termeszt növényt, tart állatot
- részt vehetsz egy remek közösségben: az átvételkor megoszthatod tapasztalataidat, receptjeidet a többiekkel, hallhatsz a Szatyorban lévő holmik származásáról, valamint felhasználásukhoz tippet is kaphatsz
- egy közösség része lehetsz, amely olyan társadalmi ügyet képvisel, ami a jelen világunk kihívásaira, problémáira gyakorlati megoldást jelenthet
- egy olyan közösség tagja lehetsz, ahol fontosak az emberi értékek, a bizalom
- egy olyan kezdeményezés részese lehetsz, ami újszerű és korszakalkotó.

Mátyus Aliz: *Mi most harmadszor találkozunk egymással. Az első találkozásunk akkor volt, amikor a Kecskeméti Filmszemle alatt intézetünk konferenciáján egyesületek szolgáltatta ebédre a finomságokat. Rendkívüli saláták, családi étkezésre emlékeztető szendvicsek vártak bennünket az asztalon, s amikor már nem számítottunk egyébre, mert az italok mellett a kecsketejből készült gyümölcsös joghurtok is lezárhatták volna az ebédet, megjelentek a piték, kereken, mint a torta: meggyes, almás, mákos, túrós. Mindegyiket – ekkor már – senki nem tudta megkóstolni. Mindenki azt kérdezgette, minek köszönhetjük ezt a meglepetést ízekben, s tudtuk meg, hogy a Szatyor Egyesület készítette és kínálta az asztalra valót. Kedvességetek és beszédesség tovább emelte az együtt-lét hangulatát. Hadd kérdezzem meg, mik voltak, amikkel vendégül láttatok bennünket, és mit fed ez a beszédés név, hogy Szatyor Egyesület?*

Rátkai Edit: Azokat az ételeket igyekeztünk feltálalni nektek is – ugyanúgy, mint ahogy az összes többi helyen, ahova hívnak bennünket –, melynek alap-

anyagai a Szatyorban megtalálhatóak. A Szatyor Egyesület azért alakult, hogy a helybeli vagy a környékbeli gazdákat összehozza a helyi fogyasztókkal, hogy ne máshova menjenek vásárolni, hanem a környékbeli gazdáknak a jó minőségű portékáját vegyék meg. S legfőképpen jó áron, mert az sem mindegy, hogy mi mennyibe kerül. S a gazda is megkapja a tisztességes árat. Tulajdonképpen ezt egy fair trade rendszernek mondanám,

mert így a gazda közvetlenül megkaphatja a munkájáért a megfelelő ellen-szolgáltatást, ami nem pusztán anyagi természetű, hanem lehet, hogy néha fontosabb is ennél: a végzett munka elismerése, megbecsülése. S itt létrejöhet a személyes kapcsolat a fogyasztó és a gazda között, lehetőség van kérdések feltevésére és válaszok megadására, az egymástól való tanulásra is akár. A Szatyor Egyesület önkéntes munkán alapuló vállalkozás. Egy webshopot működtetünk arra, hogy az éppen aktuális termékeket felkínáljuk. Az oldalt mindig hétfőig frissítjük, a termékeket, s a kapcsolódó árakat is korrigáljuk. Hétfőig várjuk a vevők megrendelését ezen a bizonyos webshopon keresztül. Ezeket mi termelőként összesítjük, s kiküldjük az érdekelt gazdáknak. Ők csütörtökig – optimális esetben csütörtökön 3 és 5 között – behozzák a terményt, és ezt követően önkéntesek szétosztják a vásárlónkénti dobozokba vagy ládákba. Este 5-től 7-ig jöhetnek a vásárlók a friss termékekért.

M. A.: *Mennyi ideje működik ez a termelők és vevők közti rendszer nálatok?*

R. E.: Áprilisban volt két éve, hogy kezdtük.

M. A.: *És az, hogy vállaltátok, hogy rendezvényeken ti csináljátok a vendéglátást – tehát, hogy egy rendezvény résztvevője nem a boltban kapható dolgokat eszi, hanem gazdától vett és átlátatok abból készített dolgokat – ez mi óta működik?*

R. E.: Tulajdonképpen azóta, amióta Kullai Anikó – a Nemzeti Művelődési Intézet Bács-Kiskun megyei Irodájának módszertani referense – egyszer megkeresett bennünket. Mivel feladatai közé tartozik a rendezvények, konferenciák szervezése, ezért fontosnak tartja, hogy ezeken a rendezvényeken a résztvevők a szakmai ismeretek mellett a kulinárisan is jó dolgokkal ismerkedhessenek meg.

M. A.: *És ezek a jó dolgok, ezek mik? Lehetne néhány dolgot felsorolni?*

R. E.: Van egy pékségünk, egy pék-beszállítónk, a Cseh Pékség. Ők tönkölylisztből készült termékeket is forgalmaznak, s mi leginkább ezeket szoktuk kínálni. Vannak zöldség-, gyümölcstermelőink, hús termékeket – kolbász, szalámi – előállítóink. Tejtermékes kapcsolatunk révén majdnem minden terméktípusra lehet nálunk kapni. Lekvárokkal, dzsemekkel, s mézzel is foglalkozunk... Tejjel, mézzel folyó egyesület a miénk.

M. A.: *És akkor ti ezekből készítenetek arra a bizonyos konferenciánkra...*

R. E.: Igen. Így van. A saláta Szatyros zöldségekből készült, a kenyér a Cseh Pékségtől volt. A tejtermékek is a beszállítóinktól. A lekvárok is, amiket használtunk, mind a Szatyorból voltak.

M. A.: *Ez volt az első találkozásunk, és ott mindenki nagyon elégedett volt, a háromféle salátából mindenki megtalálta a kedvére valót, ezekből a natúr és még natúrabb salátákból. És kiderült, hogy kecsketejből készült gyümölcsjoghurt volt.*

R. E.: Igen, igen.

M. A.: *És a végén, amikor már mindenki azt gondolta, hogy a vendéglátás ennyi volt, akkor megjelentek a torta formájú sütemények az asztalon.*

R. E.: Igen, igen.

M. A.: *Almás pite, meggyes pite és túrós pite.*

R. E.: Túrós és mákos.

M. A.: *Gyönyörűek voltak. És mosolyogva hoztátok be a társnőjeddél: Aki pedig kivette és megkóstolta, az szintén mosolygott. Ez volt az első találkozásom veletek. Aztán volt egy következő találkozásunk, amikor elmehettem oda, ahol a Szatyor a termelőktől fogadja a termékeket, és ahova mehetnek azok az embe-*

rek, akik vásárolnak. Ha arról a helyről szólnál néhány szót, hogy azt hogy bérlitek, hogy használjátok, csak erre a tevékenységre használódnék-e.

R. E.: A hely egy nagyon kedves ismerősünknek, Trencsényi Gizinek a tulajdona. Ő adta nekünk kölcsön, gyakorlatilag ingyen. Valószínű ő sem gondolta szegénykém, hogy ez a kölcsön-bérlés ilyen hosszúra nyúlik majd. Az előző helyünkről, ahol szintén „megtűrt” emberek voltunk, el kellett jönnünk, mert azt eladták, és nem volt hová mennünk. Gizi befogadott bennünket. Hát nem a legideálisabb hely; egyrészt az épület állaga miatt, a padlózat borítása miatt sem – nem könnyű takarítani egy szőnyegpadlós helységet –, s a lakók nem nézik mindig jó szemmel, hogy mi ott vagyunk. Elég nagy háborúskodás folyik például a kapu zárása miatt és egyáltalán, az ott létünk miatt. Ilyen problémák keserítik meg az életünket, de hát, amíg nincs más, addig örülünk, hogy ez is van, és hogy van egyáltalán valami lehetőség.

M. A.: *A cseretevékenység, az önkéntesek találkozása a termelőkkel és azokkal, akik elviszik a termékeket minden bizonnyal beszélgetésekkel és ismerkedésekkel jár.*

R. E.: Ez így van. A vásárló a vásárlóval, a vásárló a termelővel, termelő a termelővel, az önkéntesekkel. Így mindenki többlet információkhoz jut, akár a termékekkel kapcsolatban, de a feldolgozás módjairól is; állandó a receptek cseréje és szóba kerül maga az életmód is. Nagyon sokfajta információ cserél gazdát ezen a jó kis találkozóhelyen.

M. A.: *Az önkéntesek szerepe és részvétele legalább olyan fontos, mint a...*

R. E.: Igen, ők dolgoznak: önállóan és önkéntesen Fízett alkalmazott nincsen. Csak az önkénteseken múlik, hogy egy-egy alkalom, találkozás hogyan zajlik, s mi lesz az eredménye. Mi módon talál egymásra kereslet és kínálat.

M. A.: *Második találkozásunk alkalmából, amikor egy kecskeméti felhőszerkezet pillanataiban érkeztem, és elvittél a Szatyor Egyesület – talán mondhatom, hogy – boltjába vagy cserehelyére, áruházába, láttam, hogy azt a helyiséget milyen ügyesen alakítottátok ki, egyszerre van éléskamra, klub, színpad jellege, jó díszletekkel. Ahogy az ember belép az ajtaján, jobbról a polcokon először üvegek állnak – azt hiszem, mézek, lekvárok, savanyúságok voltak bennük.*

R. E.: Mézek, lekvárok, befőttek, savanyúságok. Igen, ezeket tároljuk ott.

M. A.: *A szemközti falon polcon állnak egymás mellett a ládák, dobozok, amikbe az áruk kerülnek. Odakészítve azoknak, akik jönnek érte. A helyiség közepén, az egésznek a hangulatát is meghatározó módon, fapult áll, eladandó kézműves termékekkel. Lógtak, álltak, feküdtek – kínálták magukat.*

R. E.: Voltak azok is, igen. Például a patchwork-ös kész munkák, és sok minden más. Ami tartós dolog, azt oda ki tudjuk tenni, azt nem is kell a termelőnek minden alkalommal hozni. Van nálunk készlet belőle, és csak a fogyással egyenlő mértékben tölti fel a termelő.

M. A.: *Mik vannak még és milyen anyagokból készült kézműves termékek?*

R. E.: Ami szerintem zseniális – egy fonott kosár, de nem vesszőből, hanem papírból. Azt nem mondja meg senki, hogy az papír, amíg nagyon közelről meg nem nézi. Az előállítás az azoknak a borzadályos reklámújságoknak az újrafelhasználásával történik. Úgy néz ki teljesen, mint egy kenyeres kosár, mint egy tálca, váza, csak éppen a papír van újrahasznosítva és díofa páccal bepácolva és lelakozva. S mindenki valódi vesszőkosárnak hiszi, Ez egy igazi érdekesség. Aztán vannak a kézműves szappanok, ami még állandó kínálat – millióféle változatban. Több gyártónk van, aki szappanokat készít. Vannak pi-

pereszappanok, vannak csak mosószappanok. Más kézműves termékünk most éppen nincsen.

M. A.: *Most találkozunk harmadszor. Jelenleg a lakásodon, ahol kinézve az erkélyre a zellertől és petrezselyemtől a muskátlin keresztül egy valóságos kert és virágoskert. Az erkéllyel egybenytett nappaliban, az erkély mögötti részen egzotikus növények között egy – biztosan a családra váró – óriás dinnye. A lakásban pedig gyönyörű barokk bútorok. Itt a lakásodon néhány személyekkel kapcsolatos kérdést tennék fel. Mióta önkénteskedsz a Szatyor Egyesületnél és mióta vagy elnöke?*

R. E.: A Szatyornak alapító tagja vagyok. Két és fél éve – 2010 decemberében – kezdtük el – mondhatom így – a szervezkedést, szervezést. Akkor alakultunk. Én ott bábáskodtam a születésnél és ott voltam a bölcsőnél is. Jelenleg még hivatalosan – papíron – nem vagyok elnök...

M. A.: *Csak ténylegesen.*

R. E.: A közgyűlésen már megválasztottak, csak még nem lett beadva a bírósághoz a papír, merthogy akkor egyúttal az alapszabályt is módosítani kell, és ez még nem történt meg. Hát vizsem, vizsem, ameddig bírom. Szeretem csinálni, szeretem ezt az egész dolgot.

M. A.: *És a család mit szól hozzá, hogy ennyi időt elfoglal az önkénteskedés?*

R. E.: A család kicsit húzza a száját, de hát mit csináljak.

M. A.: *Azért biztosan örülnek is neki valami miatt.*

R. E.: Végül is mindenféle finomságot kapnak. Sok jó jut a Szatyorból nekik is.

M. A.: *Annak ők is örülhetnek.*

R. E.: Igen.

M. A.: *Van-e az önkéntesek között valaki, akihez a szimpla kapcsolatnál kicsit erősebb kötelék, barátság vagy régi ismeretség fűz, vagy ezek mind olyan emberek, akiket csak akkor ismertél meg, amikor felajánlották önkéntességüket?*

R. E.: Vannak itt régi kollégáim, akikkel már nagyon régóta ismerjük egymást. Olyan is, akivel még ifjú házas koromban ismerkedtem meg. Ezek nagyon-nagyon régi ismeretségek, barátságok. És vannak, akikkel itt ismerkedtem

mag a Szatyorban. De ez az egész teljesen jól működik. A hasonló gondolkodású emberek vonzzák egymást, és így nagyon jól szót tudunk érteni egymással.

M. A.: *Mielőtt önkéntesként kezdtél tevékenykedni, mivel foglalkoztál?*

R. E.: Villamosmérnök végzettségem van, ez nem volt egy jó választás a részemről, de megpróbálkoztam vele. Aztán sokat voltam itthon a gyerekekkel. És miután nem a szívem csücske a végzettségem, próbálkoztam mindenfélével. Így – a Szatyron keresztül – nyitottunk egy boltot, hogy ne csak egy héten egyszer lehessen ezekhez a jó kis portékákhoz hozzájutni, hanem a hét többi napján is. Fél évig működött – én azt nagyon szerettem. Csak drága hobbi volt. Most megint azon vagyok, hogy legyen egy ilyen bolt, de már okosabban, az előzőekből tanulva. Hogy legalább nullszaldóra ki lehessen hozni. Hogy ne csak vigye a pénzt, hanem még egy jó célt is szolgálva megálljon a maga lábán is.

M. A.: *Mit csinálsz legszívesebben, amikor éppen nem családanya vagy, nem önkéntesként tevékenykedsz? Van-e még valami olyan, amit akár szabadidőben szívesen csinálsz?*

R. E.: Az egészséges életnek a titkát keresem. Egy élhetőbb világról szól a Szatyor Egyesület, és a MÁK mozgalom – a Mozgalom az Átalakuló Kecskemétért – is. Ezért szeretnék tenni valamit. Keresem a helyem a világban, hogy miért vagyok itt. És úgy gondolom, hogy ezek a tevékenységek segítenek választ találni erre. Egy MÁK-os összejövetelből nőtte ki magát a Szatyor, olyan gondolat kapcsán, hogy az életnek melyik az

a területe, ahol tenni tudnánk valamit a mozgalom érdekében. Az ételmszer olyan valami, ami ipari táplálék előállítási folyamat után logisztikai szervezéssel jut el a fogyasztóhoz. Ezért ezeket a folyamatokat kellene minél jobban és tökéletesebben megoldanunk, felügyelnünk ahhoz, hogy egészségesebbek lehessünk. Sok mindent beszívunk, magunkra kenünk, megeszünk, ezt már a szervezet nem tudja tolerálni. Az ember az autójába igyekszik mindig a legjobb minőségű üzemanyagot tenni, saját magába pedig nem.

M. A.: *Egy ilyen háziasszony konyhájában, ha a gyerekek hazaérkeznek, ma mit kapnak enni?*

R. E.: Ma palacsintát kapnak, ezt szavazták meg.

M. A.: *És milyen?*

R. E.: Lekvárost, kakaóst, túróst. Kinek mi tetszik.

M. A.: *És milyen lekvár?*

R. E.: Baracklekvár, ami természetesen saját, házi.

M. A.: *És levest?*

R. E.: Levest nem kérnek.

M. A.: *Amikor beléptem, sütés illatát éreztem. Mi sült?*

R. E.: A kenyér. Kenyeret sütöttem.

M. A.: *Egy gyönyörű kenyér van az asztalon. Négyzetletes, kinézete a kálacs és a kenyér között van. Hátterében egy gyönyörű székfotel. Köszönöm a beszélgetést.*

R. E.: Én is köszönöm.

RÁTKAI EDIT villamosmérnök, önkéntes, a Szatyor Egyesület elnöke.

ÖNKÉNTESSÉG – LEHETŐSÉG A KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉSben

Ki is az önkéntes? Az, aki észreveszi, hogy másoknak segíthet és meg is teszi? Vagy az, aki kisebb-nagyobb közösségért cselekedni képes? Netán az, aki önkéntes szerződéssel egy civil szervezet vagy intézmény javát szolgálja?

Az önkéntesség sokszínű jelenségkör. Az önkéntes tevékenységet többféle emberi viszony és szándék, érdekek mozgathatja. E sokszínűségből következően az önkéntesség, önkéntes tevékenység több különböző fajtájú jogviszonynak lehet része. Az önkéntesség ma Magyarországon lehet tagsági jogviszonyon belüli (például az egyesület tagjaként végzett munka), lehet ingyenes megbízás (például egy kuratóriumi elnökség), lehet közérdekű önkéntes tevékenység (az erről szóló törvény alapján), s lehet külön szabályozott jogviszonyon kívüli önkéntesség (természetes, spontán, nem formalizált önkéntes tevékenységek).

Miért önkénteskedünk? Milyen okok, érdekek mozgatnak bennünket?

Rokonsági, szomszédsági, baráti, szakmai, hobbi, közéleti, szolidaritási, sorstársi, önszolgálati, karitatív, képzési, bajmegelőző, érdekvédelemért, vallási, hitbéli, ideológiai, (köz)politikai, szabadidős, környezetfejlesztő, egészségvédelmi, szórakozási... és még sorolhatnánk.

ÁLTALÁNOSÁGBAN

Az elmúlt időszakban több konferencián és nagyrendezvényen nagy hangsúlyt kapott az önkéntesség, amelyet a 2005. évi LXXXVIII. törvény

szabályoz. Magyarországon még nem bír kiforrott hagyományokkal, de egyre inkább beépül a társadalmi felelősségvállalás ezen formája mind a for-profit, mind pedig a non-profit szféra, illetve a civil szektor mindennapjaiba.

ELŐNYEI

A különböző életkorú és élethelyzetben lévők mindennapjaira az önkéntesség más-más hatást gyakorol.

A gyermekek esetében segíti a szocializációt és hozzájárul ahhoz, hogy a későbbiekben a társadalom

hasznos tagjaivá váljanak. A legkisebbek körében fontos, hogy megismerjék, milyen érzés közösséghez tartozni, és egy közös cél érdekében tenni.

A kamaszok és a fiatal felnőttek esetében talán még fontosabb az, hogy valahová tartozzanak. Életkori sajátosság, hogy sok új inger éri őket azokban az éveikben, amelyek feldolgozásához szükség van kortárs segítőkire. Azok a feladatok, amelyekkel akár egy szervezeten vagy fogadó intézményen belül találkozhatnak, jó esetben kijelölhetik a későbbi életútjukat, és gazdagíthatják a fiatalokat. A gyermekek mel-

Készülődés kézműves játszóházba önkéntesek segítségével

löl a munkába visszatérő nőknek is segítséget jelenthet, hogyha önkéntes munkát vállalnak. A befogadó intézménynél vagy szervezetnél eltöltött heti vagy napi néhány óra segíthet nekik abban, hogy az otthon töltött évek után újra integrálódjanak a munkahelyi közösségbe, és alkalmazkodni tudjanak a változásokhoz. Míg a nyugdíjasok esetében az önkéntes munkavégzés megelőzi az elmagányosodást és hozzájárul az időskori mentális egészség megteremtéséhez. A szépkorú az önkéntes munka során hasznosnak érezheti magát, és megtapasztalhatja a közösségi lét örömeit.

MEGYEI ÖNKÉNTES CENTRUMOK

Ma már – több európai uniós projektnek köszönhetően – Magyarország több pontján működnek önkéntes centrumok. A hálózat fő küldetése az önkéntesség kultúrájának terjesztése, valamint a hazai társadalmi környezet pozitív befolyásolása.

A hálózatban résztvevő szervezetek mindannyian vállalták, hogy az általuk meghatározott alapvető önkéntes központi funkciókat térítésmentesen szolgáltatják az érdeklődők számára.

A megyei önkéntes központok folyamatosan tájékoztatják a helyi és az adott megyében élő önkénteseket és az őket fogadó szervezeteket, valamint a társadalmi környezetet az önkéntességről és az ahhoz kapcsolódó témákról,

eseményekről. Népszerűsítik az önkéntességet rendezvényeken, fórumokon és egyéni megkereséseken keresztül. Közvetítő szerepet töltenek be az önkéntesek és az őket fogadó szervezetek között.

ISKOLAI KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLAT

A Magyar Országgyűlés az érettségi bizonyítvány kiadásának feltételeit a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben módosította. A 2016. január 1. után érettségi vizsgára jelentkező diákoknál, a 9-11. évfolyamon, három év alatt az iskolai közösségi szolgálat keretén belül 50 órát kell arányosan ledolgozniuk. Azaz a 2012/2013. tanévben középiskolai tanulmányaikat elkezdő diákok már az idén nyáron részt vehetnek önkéntes tevékenységekben.

Az iskolai közösségi szolgálatot a következőképp definiálták a köznevelési törvényben: „szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása. (A köznevelésről szóló törvény 2011. évi CXCV. tv. 4.§ (15.) bekezdése szerint)” olyan fórumokat is megnyitottak, amelyeken az iskolák és a résztvevők meg tudják osztani egymással élményeiket és tapasztalataikat, így a jó gyakorlatok szélesebb körben történő megosztása mellett az esetleges hiányosságokra is fény derülhet.

A fiatalok a következő területeken szerezhetnek a munka világában is könnyen hasznosítható ismereteket:

- egészségügyi
- szociális és jótékonyági
- oktatási
- kulturális és közösségi
- környezet- és természetvédelmi
- polgári- és katasztrófavédelmi
- közös sport és szabadidős tevékenység óvodáskorú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, idős emberekkel

JÓ GYAKORLATOK

A Fiatalok Lendületben Program (Youth in Action) keretén belül megvalósuló *Európai Önkéntes Szolgálat* (EVS) 2006-tól lehetőséget teremt arra, hogy a 18 és 30 év közötti fiatalok felfedezzék fel az öreg kontinens országait és azok kultúráját. E tevékenység közvetve a társadalom és az egyén javát egyaránt szolgálja. A részvételhez nem szükséges speciális végzettség, csak egy küldő és fogadószervezet, valamint egy fiatal, aki nem riad meg attól, hogy több hónapot töltsön egy idegen kultúrában. A külföldi fogadószervezet biztosítja az oda-visszaúti költségét, a szállást, az elutazást, továbbá állja a helyi közlekedési költségeit, valamint némi zsebpénzzel honorálja az önkéntes munkáját. A kezdeti időszakban a beilleszkedést mentor és nyelvi képzés is segíti. A szolgálat legvégén Youthpass bizonyítványt állítanak ki, amely a későbbiekben az önéletrajz mellékleteként könnyítheti az anyaországban a fiatal elhelyezkedési esélyeit.

2011-ben, az „Önkéntesség Európai Évében” az Európai Unió valamennyi államában számos kezdeményezés valósult meg, amely felhívta a tagállamok polgárainak figyelmét is e tevékenység fontosságára és hasznosságára. Magyarországon is sok program kötődött az önkéntesség évéhez, amely mind az egyén, mind a befogadó szervezet, közvetetten az állam és a társadalom oldalán is érezte kedvező hatását.

A közösségi művelődés megyei, városi és települési szintű feladatellátása során is lehet jó gyakorlattal találkozni.

Íme, néhány példa Békés megyéből: a Nemzeti Művelődési Intézet Békés Megyei Irodájának közreműködésével valósult meg a XIV. Körös-völgyi Sokadalom. A rendezvény részeként került megrendezésre a VII. Határmenti Összművészeti Fesztivál, amely a határon átívelő

Önmenedzsment tréning

Jutalomtábor – táncház önkéntesek bevonásával

kulturális kapcsolatok erősítését szolgálja. A program lebonyolítása során számos önkéntes segített részt a munkálatokban. A Békés-tarhosi Zenei Napok, mely országos szinten is elismert komolyzenei fesztivál, a dobozi Mézes-, a megyesegyházi Dinnyefesztivál vagy a szarvasi Szilva Napok. Az ifjúsági önkéntesség fontosságát mutatja a megyeszékhelyen nagy sikerrel lebonyolított „SuLink” vetélkedője. A „SuLink” program során például az önkéntesek részt vesznek a diákok felkészítésében, a programok előkészítésében (tervezés, anyagbeszerzés stb.), a megvalósítás napján a csoportokat vezetik, egyes programelemeket, feladatokat koordinálnak.

Az önkéntes feladatellátás – ahogy az az iskolai közösségi szolgálat lehetséges tevékenységi területeiből is látszik – nemcsak rendezvényekhez köthető. Lehetősége a közművelődési intézményekkel és kulturális célú civil szervezetekkel való együttműködés, a kistérségek kulturális életének alakítása is. De persze szervezetek és irodák működéséhez, adminisztrációs tevékenység végzéséhez is hozzájárulhat. Vagy a felmenő rendszerű amatőr művészeti rendezvények lebonyolításában való közreműködés is lehet az önkéntes feladata.

A sport területén is kiválóan alkalmazható az önkéntes feladatellátás: Az idén tizenhatodik alkalommal megrendezett Békéscsaba–Arad–Békéscsaba Nemzetközi Szupermaraton gyalogló és kerékpáros

verseny által érintett Békés és Arad megyei állomásokon számos önkéntes segített a településeken áthaladó versenyzők kiszolgálásában. Egyes településeken házi készítésű pogácsával kínálták őket, máshol pedig meleg teát és friss vizet osztogattak.

De az önkéntesség – hangsúlyozzuk – nemcsak kiszolgáló tevékenység. Hogy alkotó, animáló, fejlesztő tevékenységet végezzen egy önkéntes, nem kell hozzá más, mint ezekre a magasabb rendű tevékenységekre való képesség, valamint, hogy átlássa azt a területet, amelyiknek az életébe bele kíván kapcsolódni. S akkor önkéntesként részese lehet olyan területek fejlesztésének, amelyek kívül esnek munkakörököt betöltő emberek látókörén.

A Nemzeti Művelődési Intézet 2013 júniusától regisztrált, önkénteseket fogadó szervezet. Mind az Intézet munkatársai, mind pedig a megyei irodákban dolgozó szakemberek részére új lehetőség az önkéntes foglalkoztatás. Lényeges, hogy kialakuljon a fogadó szervezet munkatársai részéről az az attitűd, amely által minden szervezetben dolgozó kolléga és közreműködő önkéntes érzi a közös tervezés, a közös

gondolkodás, a közös feladatellátás és értékelés fontosságát. Mindezek a közösségi lét alapjai, és egyben a jól működő szervezet zálogai is.

Úgy kell tekinteni minden egyes közös munkára, mint egy tanulási folyamatra, amely közvetve hozzájárul az összetartó, értékadó társadalom fejlődéséhez.

GYAKORLATI TANÁCSOK – HOGYAN FOGADHATUNK ÖNKÉNTESST?

Azoknak az intézményeknek és szervezeteknek, amelyek önkéntest kívánnak fogadni, először az Emberi Erőforrások Minisztériumának honlapjáról kell letölteni a nyilvántartásba vételhez szükséges adatlapot. Az alapadatok megadásán és a feladatok meghatározásán túl szükséges még beküldeni az adatlapban megadott kötelezően csatolandó mellékleteket. (Alapító okirat, alapszabály stb.) Miután a minisztérium visszajelzést küldött a sikeres regisztrációról, a közérdekű önkéntes törvénynek megfelelően fogadhat a szervezet önkéntest.

Az önkéntessel szerződést kell kötni. A szerződésben szerepeltetni kell a személyes adatokat, illetve a fogadó szervezet alapadatait. Meg kell határozni az önkéntes feladatait, illetve azt is, hogy alkalmoszerű vagy folyamatos tevékenységről van szó. A hatályos törvény előírja, hogy nyilvántartást kell vezetni az önkéntesről, amely az adatait és a feladatainak leírását tartalmazza.

A regisztráció folyamatáról és az önkéntes törvényről, valamint a szerződés tartalmi és formai követelményeiről bővebb információ található a www.onkentes.hu oldalon.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

www.onkentes.hu, www.nonprofit.hu,
www.netjogtar.hu, kozossegi.ofi.hu,
<http://emmi.gov.hu/>, <http://www.bethel.hu>.

Útmutató az önkéntes törvényhez – amit a fogadó szervezeteknek tudniuk érdemes. A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvényről – Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest 2006.

VARGA-SIPOS ANDREA a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola művelődésszervező szakán végzett 1999-ben. 1994 óta dolgozik a közművelődésben. 2008-tól a megyei módszertani feladatellátás területén végzi munkáját. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Békés Megyei Irodájának módszertani referense.

A KÖZMŰVELŐDÉS KITÜNTETETTJEI – 2013. AUGUSZTUS 20.

**MAGYAR ARANY
ÉRDEMKERESZT POLGÁRI
TAGOZATA**

BICSKEI ZOLTÁN

A kitüntetést a magyar kultúra és művészet délvidéki magyarság körében történő terjesztése érdekében végzett elkötelezett munkássága elismeréseként kapta, mint a magyarkanizsai Nagy József Regionális Kreatív Műhely igazgatója

Az anyaország magas rangú elismerése Bicskei Zoltánnak

Magas rangú magyar állami kitüntetésben részesült Bicskei Zoltán, a magyarkanizsai Nagy József Regionális Kreatív Műhely igazgatója. Ebből az alkalomból hétfőn a polgármester fogadást adott a kitüntetett művész tiszteletére.

Több mint harminc éve elkötelezett terjesztője a magyar művészetnek a Délvidéken, amit most állami szinten is méltányolt az anyaország. Szervezőmunkája eredményeként városunkat is megismerte a világ – mondta köszöntőjében Nyilas Mihály, Magyarkanizsa polgármestere. „Művészek, filmművészek, irodalmárok egész sora látogat hétről-hétre kis városunkba, és itt a legmagasabb művészi igényt kielégítő

programok valósulhatnak meg ennek következtében.”

A Községi Tanács oktatási és művelődési megbízottja iskolatársa volt Bicskei Zoltánnak. Együtt nőttek fel, együtt dolgoztak és dolgoznak az itteni magyar közösségért, ezért a kitüntetés őt személyesen is megérintette. Katkics Zoltán elmondta: „Községünknek az erejét valamilyen módon sugározza ez a kitüntetés, közösségünk összetartó erejének egy fontos pillérévé vált ez a kitüntetés.”

Bicskei Zoltán, aki a Magyar Művészeti Akadémiának is tagja, nem érdemként tekint a rangos elismerésre, munkáját kötelességként éli meg, amihez szívesen a befogadó oldal épp olyan fontos, mint maga a művész. Mégsem elégedett. „Akkor lennék elégedett, ha igazi közösség lehetnének, ha egy olyan minőséges életmódot élnénk, amelyet nem élünk, ha nem Zsaklinnak hívnák a gyerekünket, ha nem lila-zöld házaink lennének, mint a szappanoperákban, ha nem plázába rohannánk és műteleteket ennénk.”

Orbán Viktor magyar miniszterelnök javaslatára a Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata elnevezésű kitüntetést Áder János köztársasági elnök ítélte oda Bicskei Zoltánnak, amelyet a magyarkanizsai művész augusztus 20-án vett át Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettestől a budapesti Néprajzi Múzeumban megtartott ünnepségen. (PANNONRTV)

BESSENYEI GYÖRGY-DÍJ

A Bessenyei György-díj azoknak a közművelődési intézményekben, más szervezetekben dolgozó közművelődési szakembereknek adományozható, akik huzamosabb ideig kiemelkedő közművelődési tevékenységet folytatnak, elméleti tevékenységükkel, új módszerek kidolgozásával, azok alkalmazásával és terjesztésével szolgálták a korszerű művelődést és a művészi ízlés fejlesztését. A díjat évente öt személy kapja. A kitüntetett az adományozást igazoló okiratot és emlékérmét kap. Az emlékérem Vigh Tamás szobrászművész alkotása, első oldalán közepén Bessenyei György domború arcképét ábrázolja, és azon „BESSENYEI GYÖRGY-DÍJ” félkörívű felirat található. Az emlékérem hátoldalát „A KÖZMŰVELŐDÉSÉRT” felirat díszíti.

CZÉGÉNY ILONA GIZELLA

Czégény Ilona széles körű szakmai gyakorlattal rendelkező, az emberi és szakmai értékeket előtérbe helyező, az innovatív gondolkodást, a továbbkép-

zést, önképzést kiemelten fontosnak tekintő művelődésszervező.

Közel 40 éve dolgozik kulturális területen. Újpesten, az Ady Endre Művelődési Központban, illetve az Újpesti Kulturális Központban 26 évet felölölő munkájával fontos szerepet játszott a IV. kerületi kulturális életben.

Megkülönböztetett felelősséget érez a felnövekvő és időskorú generációk iránt egyaránt, szakmai tevékenységét a lakosság igényeihez, érdeklődéséhez alkalmazkodó programok biztosítása jellemzi. Kiemelkedő fontosságúnak tartja a felnőttképzési tevékenységek, különösen a felnőttkori kulcskompetenciák képzésének, programjainak, gyakorlatának megvalósítását.

Közművelődési tevékenységére a színvonalas munka iránti elkötelezettség jellemző. Munkáját mindenkor teljes odaadással látja el, melyet a közművelődési szakma elismer.

Czegény Ilona az igényes művelődési és szórakozási lehetőségek megteremtésében az újra mindig nyitottan és hivatásában elkötelezetten kimagasló eredményt ért el. Széles körű ismereteit eredményesen és célszerűen használja fel a közművelődés és kultúra érdekében.

KARDOS LÁSZLÓ

Kardos László (Dr.) okleveles általános iskolai tanítónak kezdte pályafutását, s emellé tanyai népművelési ügyvezetői megbízást is kapott 1957-ben.

1959-től a Debreceni Járás Tanács VB. Művelődési Osztályának népművelési felügyelője.

Egyetemi tanulmányait az Eötvös Lóránd Tudományegyetem magyar-népművelés szakán végezte, a diplomát 1968-ban szerezte meg.

1965-től a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztályán dolgozott, ahol többek között a közművelődési intézmények, a hivatásos képzőművészek, az amatőr művészeti mozgalom, és a Megyei Mozi Üzemi Vállalat tevékenységét gondozta.

Útjára indította és szervezte a megyében a Bemutatjuk elnevezésű képzőművészeti vándorkiállítás sorozatot, melynek szakmai tapasztalatait a Népművelés c. folyóiratban dokumentálta.

1966-tól a Debreceni Hajdú Táncegyüttes sikeres vezetője huszonöt éven át. Nevét fémjelzi az Együttes arany minősítése és a Népművészet Európa Díja cím elnyerése is, valamint több szakmai lapban olvashatók publikációi.

1988-tól 2000-ig a Kölcsey Ferenc Megyei Városi Művelődési Központ igazgatóhelyettese, majd címzetes igazgatója. Feladatkörébe elsősorban a megyei hálózati munka, a módszertani feladatok, és az amatőr művészeti mozgalom gondozása tartozott.

1990-től hozzáértésével segítette az önkormányzat munkáját, majd közművelődési szakértőként több szakfelügyeleti vizsgálatot is elvégzett az OKM, majd a NKÖM megbízásai alapján. 2005-től 2009-ig az Észak-alföldi Régió vezető közművelődési szakfelügyelői teendőit látta el. Erről az időszakról szóló publikációi a Megyei Hírmondó” a Hajdú-Bihar Megyei Közművelődési Információs lapban, valamint az OKM CXL című periodikájában jelentek meg.

Kardos László a mai napig is fáradhatatlan és önzetlen zászlóvivője és segítője annak az eszmének, mely szerint a művelődéshez való jogot minden korosztály és minden társadalmi réteg számára biztosítani kell.

Munkájába vetett hitét a meggyőződés vezérli ma is, hogy a gazdag lelki tartalmakat megélő, azokat aktívan is gyakorló gyermekek és fiatalok lelkileg egészségesebb, teljesebb életet élhetnek, amely pozitívan hat családjukra, hivatásukra egyaránt.

NYITRAI MÁRIA

Nyitrai Mária óvónőként kezdte pályáját, talán itt alakult ki az a gyermek-szeretet, amely meghatározta a kezdő művelődésszervezői tevékenységét.

A soroksári Táncsics Mihály Művelődési Házban szervezett ifjúsági klubot, tini disco-t és sok-sok gyer-

mekprogramot. A Házba járó gyerekek anyjuknak és testvérüknek tekintették, gyakran otthonában is felkeresték.

1991 óta dolgozik a Csili Művelődési Központban. Az eltelt több mint két évtizedben az intézmény meghatározó munkatársává vált. Tevékenységének egyik fő területe a szórakoztató rendezvények szervezése, 15 éve gazdája a Calypso Klubnak, amely a középkorosztály kedvelt összejövetele. A péntek eseteken általában 150-200 táncolni, szórakozni vágyó jön össze a 60-as évek zenéjére és Ríanak köszönhetően nem csak a rendezvény hozza őket össze,

hanem a törzsközönség ennyi idő alatt valódi közösséggé vált. Az ő kezdeményezésére gyakran és szívesen vesznek részt közösen egyéb programokon is.

Az intézményben belül az egészséges életmód program gondozása is feladata. Ezen a területen szintén kiemelkedő munkát végez, különösen az idősekkel kialakított kapcsolata példaértékű. Az általa kezdeményezett és szervezett időstornák, gyógytornák, jógák egyszerre nyújtják szellemi és fizikai megújulást, valamint ezzel együtt a közösség élményét is megtapasztalhatják a résztvevők.

Nyitrai Mária két éve a Csili Művelődési Központ igazgatóhelyettese, munkája nagyban hozzájárult az intézmény sikereihez.

Mint a Budapesti Népművelők Egyesületének tagja aktívan vesz részt az egyesület programjain, rendezvényein. Két évtizedes egyesületi tagsága során nemcsak a BNE, hanem a Magyar Népművelők Egyesülete rendezvényeinek is állandó résztvevője. Rendszeresen vállal feladatokat az egyesület tisztújításainak előkészítésében, lebonyolításában.

PÉTERFI FERENC

„Az a mozgalom akkor volt felfutóban. Én szakközépiskolába jártam, és harmadikos vagy negyedikos koromban véletlenül elkerültem a Kas-

sák Klubba, egy irodalmi estre, ahol Pilinszky Jánost szavalt valaki. Ez anyyira megérintett (az iskolában nem olvastunk tőle), hogy elkezdtem ennek utánajárni. Egyébként az iskolában is iskolarádiót csináltunk, faliújságot működtettünk, a focicsapatot benevez-tük különböző bajnokságokra – engem már akkor izgatott az ilyesmi. Aztán elkezdtem járni a Kassák Klubba, és néhány találkozás után kiderült számomra, hogy itt lehet valamit csinálni.” (Részlet a Moccintás, Beszélgetés Péterfi Ferenc közösségfejlesztővel c. írásból. Ökotáj, 2009.)

S lehetett valamit csinálni. 1969-től 75-ig műszerészként, aztán 1975-től a Frankovics Ifjúsági Ház vezetőjeként. 1977-től az Újpalotai Szabadidő Központ alapítójaként, amely intézmény számtalan új kezdeményezésnek az elindítója. 1979-ben diploma a tanárképző főiskolán, népművelés-pedagógia szak elvégzése. 1986-ban ELTE Bölcsészettudományi Kar, népművelés szak. 1987-től az Országos Közművelődési Központ (előbb: Népművelési Intézet, később: Magyar Művelődési Intézet, jelenleg Nemzeti Művelődési Intézet) munkatársa lesz. 1996-tól a Közösségfejlesztési Osztály vezetője.

Az igazi népművelő: (Frankovics Ifjúsági Ház – hátrányos helyzetű fiatalok), közösség szervező (Újpalotai Szabadidő Központ – egyesületek, lakóklubok alapítása), a közösségfejlesztés úttörője (Bakonyoszlop, Bakony-szentkirály, Siójut, Csenger stb.), a közösségfejlesztés elméleti szakembere, oktatója; szakmai folyóiratok szerkesztője, készítője (Parola, Civil Szemle), a közösségi rádiózás elindulásának aktív résztvevője, alapítója (Civil Rádió), képzések, táborok alapítója, szervezője (Civil Kollégium, kunbáonyi nyári egyetemek).

Kitüntetései: Az ifjúságért-díj (1976); Kiváló Ifjúsági Klubvezető, 1977; Szocialista kultúráért cím (1989, 1983); Népművelésért-díj, 1993; Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztje, 2007; Civis Honoratus-díj, 2010.

Életpályája jól kirajzolja a hazai közművelődés szakmafejlődési ívét, a kísérletezés és a megerősödés korszakait egyaránt. A folytonos megújulás, az alternatívák és a szakmák közötti átjárhatóság keresése jellemzi, melynek része, hogy minden korszakban a közművelődés társadalmi hozzájárulásának lehetőségeit szorgalmazza gyakorló szakemberként, gondolkodó szakértőként, tanárként.

TÁNCZOS TAMÁS

Tánczos Tamás 1980-tól dolgozik a közművelődés területén. 1997-től 2004-ig a Diósgyőri Ady Endre Művelődési Ház munkatársaként kollégáival jelentős szerepet vállalt a Diósgyőri Vár kiemelkedő kulturális és turisztikai helyszínné történő kialakításában. E tevékenységéért 2004-ben Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlése Nívódíjat adományozott részére. 2004. október 1-jével elnyerte a miskolci Ifjúsági és Szabadidő Ház igazgatói állását, melyet

2011. december 31-ig töltött be. 2012. január 1-jétől az újonnan létrehozott Miskolci Kulturális Központ Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója. Irányítása alatt számtalan fesztivált, nagyrendezvényt, városünnepi, felnőttképzési és közösségfejlesztési programot újítottak meg és hoztak létre. 2013. január 1-jétől a Társaság intézményegység-vezetője. Jelenleg négy művelődési ház szakmai munkáját irányítja. Aktív tagja a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Népművelők Egyesületének.

A MUNKÁMHOZ TUDÁSOMAT, TISZTELETEMET ÉS SZERETETEMET ADOM

INTERJÚ TÓTHNÉ HAJMÁSI IZABELLÁVAL

H. K.: *Sokat beszélgettünk az intézet tavaszi konferenciáján a győri kötődéseidről, melyek voltak az első lépések, amelyek a közművelődés irányába vittek az életed?*

T-né H. I.: Középszkolai tanulmányaimat a győri Kazinczy Ferenc Gimnáziumban folytattam, ahol az osztályfőnököm felhívta a figyelmemet a Kisfaludy Napokra. Különböző kategóriákban hirdettek versenyt a megyei középiskolás diákok számára, így minden évben pályáztam a néprajz, honismeret kategóriában más-más témájú pályázattal, amiknek a fő jellegzetessége az volt, hogy saját gyűjtőmunkára alapult. Néhány címet említenék a beadott pályaművek közül: *Hiedelemmondák Pázmándfalun – az ősi hitvilág továbbélése, A hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyaga és szokásai, A szőlő és bortermelés Pázmándhegyen.* A sikeres pályázatoknak köszönhetően vehettem részt az országos és megyei honismereti táborokban, ahol szintén gyűjtőmunkát végeztünk, Salgótarjánban bányászéletmódot kutattunk, Vásárosnaményban népi gyermekjátékokat, Nagymenyeren és Fertődön tájházak berendezéséhez gyűjtöttünk tárgyakat.

A gimnáziumi évek alatt a Petőfi Sándor Városi Művelődési Központ honismereti, néprajzi szakkörébe jártam, amelyet Dr. Timaffy László néprajzkutató vezetett, akitől sokat tanultam.

H. K.: *Ha jól tudom, a néprajz közel áll a szívedhez és személyesen is ismerhetted a néhány héttel ezelőtt elhunyt Barsi Ernőt. Hol kerültél vele először szakmai kapcsolatba?*

T-né H. I.: A gimnáziumi tanulmányok befejezése után az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolára jelentkeztem, ahová sikeres felvételt nyertem és az általános iskolai tanító szakot és népművelés szakkollégiumot végeztem el.

A néprajzi gyűjtőmunkát a főiskolai évek alatt is tovább folytattam. A Dr. Barsi Ernő néprajzkutató által vezetett Tudományos Diákkör tagja voltam. A tanár úr szakmai irányításával, segítségével megírtam a *Karácsonyi ünnepkör szokásai Pázmándfalun* című pályázatomat, amelynek egy részlete megjelent a SZÜLŐFÖLDÜNK Győr-Sopron Megyei Honismereti Antológiában 1986-ban.

„Dolgozatom témája a karácsonyi ünnepkör. Ennek szokásait, hagyományait igyekeztem felderíteni az 1900-as évektől napjainkig nagyanyáink, nagypapáink emlékezete alapján, folyamatában végigkövetve az évtizedek változásait.

Kétvallású a falu, katolikusok és reformátusok lakják. A katolikus és református vallásúak között azonban csak az egyházi rend által kiszabott szokások mutattak eltéréseket. Gondolok itt a templomba járás rendjére, s ez által meghatározott ünnepi szertartásokra.

Az ünnepkör hiedelmeit mind a reformátusok, mind pedig a katolikusok ismerték, sőt be is tartották, illetve az azokhoz fűződő cselekményeket elvégezték, például Luca-napkor a tyúkok megvarázsolása, a munkatiltalmak hiedelmei, időjósások.

A karácsonyi asztal és vacsora gazdag hiedelemkörét, az azzal kapcsolatos egészség és bőségvarázslást, a természetfölötti lények karácsony éjszakai látogatását, valamint a titokzatos éjszakai mise boszorkányainak felismerési módját szintén ismerte, betartotta, gyakorolta a nép, vallási megkülönböztetés nélkül.”

Dr. Barsi Ernő tanár úr, néprajztudós tanításán, előadásain hitvallása sugárzott át, amely szerint „A szeretet sugározzon mindenüvé, mert szeretet nélkül nem lehet sem muzsikálni, se tanítani, se írni. Szeresse mindenki az

övéit, saját népét és értékeit, hogy a másokét is szeretni tudja.”

Később, amikor már a Bartók Béla Megyei Művelődési Központ munkatársa voltam, sok alkalommal hívtuk a művelődési központ rendezvényeire, a népzenei minősítőkre, a Kisfaludy Napok népdaléneklési versenyére zsűri tagnak, a *Megyejárás kultúrával* című tájoltatói programjaink és névadónk Bartók Béla tiszteletére rendezett eseményeink előadójaként.

H. K.: *Felsőfokú tanulmányaid befejezése után rögtön sikerült elhelyezkedned a szakmában?*

T-né H. I.: Igen. A főiskolai diploma megszerzése után 1983-ban a győri

Heszky Erzsébet úti Általános Iskola és Közművelődési Egységben kezdtem meg pályafutásomat, amelyben 1985-ig dolgoztam, majd 1985-1993 között a Balázs Béla Általános Művelődési Központban. Mindkét intézményben a gyermek programok szervezése – színházi előadások, koncertek, játszóházi foglalkozások, rendhagyó órák, kiállítások és nyári táborok volt a feladatom.

H. K.: *Mesélted, mindig az foglalkoztat a legjobban, amivel adott pillanatban foglalkozol, mire vagy büszke ebből az időszakból?*

T-né H. I.: Szeretném ebből az időszakból kiemelni a kiállításokat, amelyeknek egy részét a kecskeméti Szórátkaténusz Játékműhely és Múzeummal közösen szerveztük – az intézmény akkori igazgatójával, Dr. Kriston Vízi Józseffel. Így került sor a Japán gyermekjátékok bemutatására, vagy kiállítottuk a Hamburgból érkezett porcelán babákat és a régi idők mesés könyveit. Megemlíteném még Pirk Jánosné Ramsey Ágnes *Nem tárgy, nem élőlény* című, egyedi tervezésű és kivitelezésű textilbaba kiállítását. A babák textilből készültek, de lelkük volt. Mindig örömmel töltött el, hogy az ÁMK-ban tanuló diákok és a lakótelepen élők számára olyan különlegességeket mutathattam meg, amiket még nem láttak, és örömet tudtam szerezni nekik. 1989-ben Művelődési Miniszteri dicséretben részesültem a munkámért. Természetesen, erre is büszke vagyok.

H. K.: *A munka mellett a tanulásra is mindig időt szakítottál, többször futottunk össze, hogy éppen ide vagy oda siettel órára.*

T-né H. I.: 1988-1990 között a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán folytattam tanulmányokat és népművelő diplomát szereztem. 2008-ban a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán művelődésszervezőként végeztem. Számomra az élethosszig tartó tanulás, másképpen szólva a „Jó pap is holtig tanul” gondolat, nem csupán jól hangzó mondat, hanem az életem részévé vált. Szükség van erre mindazért, hogy naprakész információval rendelkezem és a munkámat jól és jobban tudjam ellátni. Ezért is végeztem el a Budapesti Művelődési Központ által szervezett Felnőttképzési konzulens és a Minőségfejlesztés és közművelődésben I-II. modulját.

H. K.: *A szakma a megyei munkád során ismert meg igazán, mikor kerültél a megyei közművelődési feladatellátás területére?*

T-né H. I.: 1993-ban kezdtem dolgozni a Bartók Béla Megyei Művelődési Központban, a kiállítási területet, a népzene- és kórusminősítők szervezését kaptam feladatul. Ezt a munkát szívesen, örömmel végeztem. Mindig úgy éreztem, hogy a feladatok kapcsán egy ünnepnek vagyok a részese, hisz a képzőművész számára a kiállításának a megnyitása ünnep, és azok számára is, akik megtisztelik ezt az eseményt. Továbbá ünnepnap a népdalköröknek, a népzeneészeknek, a kórustagoknak a hangversenyen, minősítón való szereplés, amelyen megmutatják a sok próbát, gyakorlás gyümölcsét. Nekem pedig a rendezvény minőségi megszervezésén túl az volt a feladatom, hogy hozzá adjam a meglévő tudásomat, a tiszteletemet, szeretetemet, amellyel még szebbé és emlékezetesebbé tehető az esemény. 2004-ig dolgoztam a megyei művelődési központ művelődésszervezőjeként.

A 2003-2005-ös esztendő során két fontos változás történt a megyei művelődési központ életében. 2003. március 15-én átadásra került a Bartók Béla Megyei Művelődési Központ felújított épületegyüttese, amely vonzó és impozáns megjelenésével állt a nagyközönség rendelkezésére, és megújult tárgyi és technikai feltételrendszerével egy magasabb szintű közművelődési szolgáltatást kínált. A rekonstrukció során az épület megtartotta eredeti alapját, az emeletráépítéssel azonban az eredetileg kétszintes épület 2348 m² alapterülete 3482 m² lett. A színházteremben összesen 454 néző foglalhat helyet. Nagyobb lett a színpad és 13 méter magas zsinórpadlás készült. Az első emeleten található a kiállítóterem, az előadóterem, a próbaterem. A második emeleten vannak az irodák, előadótermek és szintén egy próbaterem.

A másik lényegi változás az intézmény közhasznú társasággá történő átalakítása volt (2005), amelyet hosszas szakmai előkészítő munka előzött meg. Az átalakítás indokai között – a takarékosági szempontok mellett – éppen az épület megőrzésének szándéka állt oly módon, hogy annak rendeltetészerű hasznosítása illeszkedjen a kötelező közművelődési feladatok ellátásához, egy rugalmasabb szervezeti keretben. Így a megyei szakmai tanácsadási és szolgáltatási feladatokat Feladat-Ellátási Szerződés alapján, a megyei ön-

kormányzat anyagi finanszírozásával, a színházi jellegű helyi feladatokat az épület hasznosításából és a vállalkozási tevékenységből származó saját bevételeiből látta el a közhasznú társaság, mindkettőt kötelező jelleggel. Győr-Moson-Sopron Megye Közgyűlése a közhasznú társaság ügyvezető igazgatójává választott 2005-ben, amely nagy kihívás volt a számomra. Így egy teljesen felújított, szép, korszerű, modern épületben kezdtük meg a munkánkat kollégáimmal.

H. K.: *Egyszerre láttatok el városi és megyei feladatokat is?*

T-né H. I.: Az épület adottságai, az 1997. évi CXL törvény, és a fenntartó előírásai, pontosabban a Feladat-Ellátási Szerződésben foglaltak határozták meg a munkánkat. A fenntartó, Győr-Moson-Sopron Megye Önkormányzata biztosította számunkra a feltételeket, támogatta, elismerte a munkánkat, közösen rendeztük meg a megyei A magyar kultúra napja ünnepséget, nemzeti ünnepeinket. A megyei önkormányzat, mint jó gazda számos megyei rendezvényt finanszírozott, úgy mint a Kisfaludy Napok Megyei Középiskolai Művészeti Fesztivált, a Megyei Őszi Tárlatot (képző és iparművészek kiállítását), a Radnóti Miklós Országos Vers és Prózamondó Versenyt, a Kormos István Vers és Prózamondó Versenyt, a Kultúrával a Nyugat Kapujában Megyei Fesztivált, amelynek a 2006-os eseményén a megye 91 településéről, közel 4500 egyéni és csoportos fellépő vett részt.

A Kisfaludy Napokat beszélgetésünk elején már említettem, abban az érelemben, hogy résztvevője voltam középiskolás koromban, és legnagyobb örömömrre, itt a megyei intézményben a résztvevői szerepből rendezői szerepre válhattam, igazán nagy élmény volt a számomra, hogy ennek a rangos, hagyományokkal bíró középiskolai művészeti fesztiválnak évekkel később szervezője lehettem.

2008-ban a törvényi változásnak megfelelően a közhasznú társaság nonprofit korlátolt felelősségű társasággá alakult át, mindez azonban nem változtatott a szakmai működésünkön. Továbbra is sikeres pályázói voltunk a Nemzeti Kulturális Alapnak, amelynek köszönhetően számos, értéket őrző és teremtő kulturális programot valósíthattunk meg: a Reneszánsz Év jegyében megrendezett programjainkat, a Nyugat-Dunántúli Népművészeti Kiállí-

TÁMOP projektzáró konferencia

tást, amelyet három megye, Vas, Zala és Győr-Moson-Sopron megye közösen hirdetett meg. A Kulturális tájoltatási sorozatunkkal a megye hátrányos helyzetű kistélepléseire jutottunk el, programjainkkal színesebbé tettük a falvak kulturális életét és hozzájárultunk a helyi közösség építéséhez.

H. K.: *Az NKA pályázatok mellett egy nagyobb forrást is sikerült elnyernek. Mi is volt ez?*

T-né H. I.: Igen, nagyon fontosnak tartom a 2010 és 2012 között megvalósított, TANULÁSSAL A JÖVŐÉRT: Győr-Moson-Sopron megye hátrányos helyzetű célcsoportjainak piaci alapú, gyakorlatorientált képzése, személyes és munkavállalói kompetenciáinak fejlesztése című TÁMOP projektünket, amellyel a megye hátrányos helyzetű célcsoportjait segítettük nonformális tanulási alkalmakon és képzéseken való ingyenes részvételi lehetőséggel a munkaerőpiacra való bekapcsolódásban. Mindezeket túl megvalósult, megvalósítottuk egy szakmai álmomat, nevezetesen a Bartók Béla Megyei Művelődési Központ felnőttképzési intézményi akkreditációját.

H. K.: *Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Győr-Moson-Sopron Megyei Irodáját vezeted. Milyen új rendezvényeket, fejlesztéseket indítottatok az elmúlt hónapokban?*

T-né H. I.: Nagyon örülök, hogy új tevékenységeket is indíthatunk,

mint például az IKSZ-k mentorálását. A Kapunyitogató kulturális esemény sorozatot a megye kistélepléseiben a népművészet jegyében állítottuk össze, szem előtt tartva, hogy nagy hagyománnyal bíró népzenei, néptánc együttesek mutassák be a magyar néphagyományt, értékeinket. Mindezzel szeretnénk a közösség-teremtéshez hozzájárulni, valamint gazdag kultúránk bemutatásához, átörökítéséhez. Fontosnak tartjuk a hátrányos helyzetű célcsoportok segítségét, az LLL keretén belül lehetőségünk van számukra nem formális tanulási alkalmakat biztosítani, így hozzájárulni a munka világába való visszatérésükhöz. Az amatőr művészeti együttesek vezetőinek képzését szintén fontosnak tartjuk, ezért is hirdettünk meg népdalkör vezetők és fotó klubok vezetői számára a képzési alkalmakat. A mesemondó verseny megvalósításával az a célunk, hogy alkalmat biztosítsunk a mesét kedvelő

gyermek, diák, felnőttek számára a magyar népmesék elmondására, tartalmuk értelmezésére, újragondolására. Mindezek felül a magyar népmesék népszerűsítésére, mesekincsünk megőrzésére, közösségteremtő alkalmak és élmények biztosítására.

H. K.: *Nagyon jó kapcsolatokat ápolsz a helyi sajtóval. Milyen visszhangja van a megyében ezeknek az új folyamatoknak?*

T-né H. I.: A Nemzeti Művelődési Intézet Győr-Moson-Sopron Megyei Iroda szakmai tevékenységének bemutatkozására 2013. május 7-én került sor, amelyen a helyi sajtó is megjelent és tudósított. Azóta is rendszeresen tájékoztatást adnak szakmai munkánkról, mint például a megyei értéktárról, *Kincseink listája* címmel. Az Integrált Községi Színterek mentorálása feladatunkról, *IKSZT-k, avagy modern kultúrotthonok* címmel. Most pedig az éppen aktuális feladatunkról, a Kapunyitogatóról írt *Kapunyítás népi kultúrával* a Kisalföld című napilap, amelyet azért is tartok fontosnak, mert így a megyei közművelődésről való tájékoztatás úgymond házhoz megy az újság hírei által, és a megye lakossága megismerheti munkánkat.

H. K.: *Mit csinálsz, ha nem dolgozol? Van szabadidőd?*

T-né H. I.: Jelenleg elég kevés. Ha mégis van, kedvelt és kedvenc helyeimre megyek kirándulni, sétálni, régi dolgokat újra megnézni, újakat felfedezni. Ilyen például a fertői Eszterházy kastély, ami nemcsak gyönyörű, de különleges is számomra, mert a Zenetermében 1998-ban a Győr-Moson-Sopron megyei amatőr kórusoknak hangversenyt szervezhettem. A másik kedvelt városom Eger, amit a Műemlékvédelmi Nyári Egyetemen való részvételem során ismertem meg, azóta oda több alkalommal is visszalátogattam.

TÓTHNÉ HAJMÁSI IZABELLA az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolán végzett tanító szakon 1983-ban. 1988-1990 között a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karán folytatott tanulmányokat és népművelő diplomát kapott. 2008-ban a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán művelődésszervező diplomát szerzett. A Bartók Béla Megyei Művelődési Központban kezdte meg megyei módszertani tevékenységét 1993-ban. 2013. január 1-jétől a Nemzeti Művelődési Intézet Győr-Moson-Sopron Megyei Irodájának vezetője.

KERESZTUTAK – 20 ÉVES AZ AKT KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSASÁG

BEVEZETŐ

KÉPZŐMŰVÉSZETI JÓ GYAKORLATOKRÓL ÉS GONDOLATOK A KÉPZŐMŰVÉSZET TÁRSADALMI SZEREPÉRŐL

TORNA ROMOS KASTÉLYA ÉS A FELELŐSSÉG ÉLESZTÉSE MŰVÉSZETTEL

A Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete szakmai kapcsolatépítés és a határon túli magyarság kulturális szervezeteivel történő együttműködés erősítése érdekében szakmai kirándulást szervezett a felvidéki Szepsibe és környékére. Vendéglátó a Bódva-völgyi és Érchegységi Múvelődési Központ csapata volt. Programunkban szerepelt a Kálvária című kiállítás megtekintése, illetve megnyitása, amelyet a környéken és a Kassán élő alkotók tornai alkotótáborában készült műveiből rendeztek.

A résztvevők Torna település elhagyott és romos állapotban lévő, de igen értékes kastélyának a képzőművészet tereként és tárgyaként történő beemelésével felhívták a figyelmet a pusztulás következményeire, és felrázták az adott közösséget – a kortárs művészet eszközeivel.

Hogyan történt?

Az alkotók installációk sorozatával, amelyek a kastély különböző tereiben valósultak meg, jelenítettek meg élethelyzeteket. Leginkább a videó művészet vagy a videó installáció eszköztárát hasz-

nálták, az alkotás folyamatába bevonták a helyi közösséget is. Az elkészült művek bemutatását hihetetlen mértékű helyi érdeklődés és részvétel kísérte.

A korábbi generációk régi művészeti formanyelvi elemeken szocializálódott tagjait a látottak hatásuk alá vonták – ez látható volt a dokumentumokból. Nagyon fontos lépés született: szembe-sültek a helyiek azzal, amit valószínűleg kimondottan vagy kimondatlanul megélték, de az egyéni és a kollektív felelősség felismerésének és az ebből fakadó tetterőnek vagy tenni akarásnak az akció lehet a nyitánya.

ARCKÉPEKKEL DEKORÁLT LUFTBALLONOK – AKIK HIÁNYOZNAK KÖZÜLÜNK

Az intézet korábbi pályázatainak hatásán valósultak meg projektek, a közterti képzőművészeti és iparművészeti alkotások megvalósításának támogatására írták ki ezeket, s fiatal művészek pályáztak, s valósították meg. Nekem a leghatásosabb az a projekt volt, amikor egy településen Vas megyében, egy-egy, a falut elhagyó vagy elhunyt személy arcképével dekorált léggömböket helyeztek el a házak elé. A projekt meg-

nyitása alkalmából a falubeliek és az elszármazottak végigsétáltak a lufi-ember erdőn. Láthatták a falu népének fogadását, a gyászos változást, az elnéptelenedést. Mi lehetne ennél mozgósítóbb erejű, hogy tegyenek ellene. Nagyon hatásos egy ilyen akció. Amiatt is, mert falu-közösségben zajlik, s előkészületei közösségi alapon történnek.

A LŐ ÉS A KABAI ALKOTÓKÖR

A hagyomány megéléséhez – hiába is tűnik első pillanatban ellentmondásosnak – az amatőr képzőművészeti alkotókörök sokat tudnak hozzá tenni, s ezzel kétségtelen a hatásuk egy közösségre, településre, városrészre. Ilyen a megyénkben a kabai alkotókör, amelyik éppen Bánszky Pál nevét vette fel.

Ha értékelnénk a helyi alkotókörök témaválasztását, akkor bizonyára nagy hangsúllyal szerepelnének a helyi értékeket bemutató alkotások: építészeti emlékek, a táj, jellegzetes tárgyak, valamint a település markáns lakói. Ez egyfajta vizuális értéktár, amely az amatőr alkotók számos korlással bír, de általában hitelesen megfogalmazott alkotásaiban jelenik meg.

Nyilvánvalóan nemcsak az alkotókra hat a folyamat, hanem mindazokra, akik valamilyen szinten bevonódnak a képkalkotás folyamatába, itt a család és a közvetlen rokonság és baráti kör jön szóba elsőként, de helyi szintű bemutatkozókon már ezzel az élménnyel a település lakói is találkozhatnak.

Három éven keresztül hirdették meg a „ló”-hoz kapcsolódó pályázataikat, amelyek egy olyan teljességet hordozó kultúrához, a parasztihoz, és olyan komplex gazdaságba ágyazódó kulturális objektumhoz-ügyhöz rendelték a képkalkotókat, amely mélyen benne gyökerezik a település múltjában, s a hozzá való kötődést jól szemléltették az alkotások.

EGYKORI SZAKDOLGOZATOMRA EMLÉKEZVE

Alexander Bernát és a dualizmus ízlésformálói a rajzzal való foglalkozásnak, a rajzolásnak nagyon fontos társadalmi szerepet gondoltak: pontosságra nevel, megtanít egy feladatra koncentrálni, segít feltárni a dolgok szerkezetét stb. És valóban, abban a korban fantasztikus teljesítmények születtek minden területen.

Az a véleményem, hogy az ország szekerét nagyban segítené a munkakultúra fejlődése. (Ez egy nagy probléma, ezer összefüggéssel.) Ebben a fenti készségek bizonyára jelentős szerepet játszhatnak.

Megfigyeltem külföldön, hogy mintha összefüggene a vizuális kultúra általános színvonala és a munkakultúra. Ezt főleg a japánokkal megélt kulturális kapcsolatok ismeretében is gondolom, tapasztalván azt a hihetetlennek tűnő rangsort a különböző szakmák tekintetében, ahol a legelső között található a kalligrafikus művész és a szobrász. Hatalmas társadalmi megbecsülés övezi őket, és üzeneteiket jól értik a helyiek.

A művészet kritikai szemlélete egyaránt fontos az alkotónak és a befogadónak, segítheti és segíti is őket számos társadalmi jelenség, és a folyamatok megértésében distanciát segít kialakítani, s ezzel gátját szabja a befolyásolhatóságnak. Amatőr alkotók közül igen sokan azért nyúlnak e terület eszközeihez, hogy elmondják, mit gondolnak, hogyan élnek meg folyamatokat, eseményeket. Afféle belső kalendáriumot alkotnak.

Számos út van, amin egy alkotó elindulhat és mehet. Vannak, akik már kikövezett úton járnak, s olyan formanyelvvél rendelkeznek, amely sokakat összekötni képes vizuális nyelv, amely akár arra is hivatott, hogy a nemzeti örökség megélésének adjon új-más dimenziót. Mások önmaguk helyét fogalmazzák, és megtalálva érzékelteik, ahol éppen tartanak.

A kritikai szemlélet természetesen egy szűkebb réteg sajátja, de jelenléte kétségtelen. Ezt a megyei tapasztalataim alapján is mondom. Egy alkotás

dekódolása – és ettől lenyűgöző az ügy – számtalan utat jelenthet. Álljon itt illusztrációként egy megyei kép, Dombi Ákosé, címe: Két menesztés között egy keksz.

És mert a régi Esszencia-kiállítások nagy ünnepek voltak, és nem kerülhetek a figyelem középpontjába az ilyen típusú alkotások, az AKT történetét egy ezekből készült válogatással illusztráljuk.

A 20 ÉVES AKT KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSASÁG

A Hajdú-Bihar megyében élő amatőr művészek számára meghatározó lehetőség és élmény a Megyei Őszi Tárlaton való bemutatkozás. Vannak, akik úgy emlékeznek, már az 1940-es évek végén megrendezték a kiállítást, míg mások emlékezete az ötvenes évek elejétől számítja a tárlatok sorát. Minden nemzedék, de főleg az új, pályakezdő fokozottan várja ezt a kiállítási lehetőséget: az első közös megmérettetés, bemutatkozás a tárlaton a nagy nevekkel, a mesterekkel együtt. Ez igazi mérföldkő. Így volt ez 1992-ben, amikor számmunkra, egy új generációnak jelentett örömet a zsűri döntése: bekerültél, ott lehet az alkotásod a paravánon. A megnyitót követően, a kiállítás képeit nézve rádöbbenünk arra, hogy nemzedékünk, bár egymás alkotásait-nevét ismerjük, egymást, személyesen nem ismeri. Ki is festette ezt a remek képet? Nem tudom, talán ...!? Ezt akkor tartathatatlannak gondoltuk. Fogjunk össze, és alkotói céljaink megvalósítását így segítsük. Ez a felismerés és szándék volt az AKT Képzőművészeti Társaság megalakulásának közvetlen előzménye és ezt tekintjük megalakulásunk évszámának is. A következő évben Amatőr Képző- és Iparművészek Hajdú-Bihar Megyei Egyesületeként lettünk bejegyzett civil szervezet.

A közvetlen okok, előzmények mellett voltak más tényezők is, amelyek elősegítették a megalakulásunkat. Elsőnek mindenképpen azt kell tekintenünk, hogy ebben az időszakban leomlottak az adminisztratív akadályok az egyéni kiállítások elől. Megnyitlak a kiállítótermek. Az amatőrök is könnyebben jutottak bemutatkozási lehetőséghez. A mindannyiunk előtt nyitott Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlat jelentőségét abban láttuk és látjuk, hogy a mester és tanítvány kapcsolata, az egyéni alkotói folyamat, és a közösségben

Dombi Ákos: Két menesztés között egy keksz

végzett alkotómunka a kollektív megmérettetésben kiteljesedő nyilvánosságát biztosítja. Szükséges és nélkülözhetetlen az a mérföldkő szerep, amelyet a megyei képzőművészeti életben jelent a kiállítás, amely nem tesz különbséget hivatásos és amatőr alkotó között. Egy kritériumot állít fel, a minőséget. Ebből viszont nem engedve teremti meg azt a hivatkozási alapot, amelyet az alkotók, mint értéket magukénak vallanak, és szakmai fejlődésük alapmotívumának tartanak. Ennek ékes bizonyítéka, az AKT, az Amatőr Képző- és Iparművészek Hajdú-Bihar Megyei Egyesületének 1992-ben elkészített alapszabálya, amely a felvétel egyik kritériumaként határozza meg az Őszi Tárlaton történt bemutatkozást.

Természetesen volt különbség az autodidakta alkotók és a hivatásos alkotók megítélésben, ezért gondoltuk, hogy összefogva, társaságot alapítva könnyebb lesz céljaink elérése.

Hittünk abban, hogy értékes az, amit csinálunk, és érdekes lehet másoknak is. Bátran vállaltuk az amatőr jelzőt, nem törődve annak sokszor megvitattott jelentésével, értelmezésével, esetleges pejoratív kicsengésével. Sőt, ellenkezőleg, azt gondoltuk, hogy így nagyobb a szabadságunk, nem kötnek meg bennünket elvárások. Érdekes vitát jelentett akkor a „művész” titulus használata, amelyhez mi egyáltalán nem ragaszkodtunk, de a nyilvánosság számára rendszeresen művészként publikálódtunk. Ekkortájt a megyei napilapban

Csoportkép az egyesület 20. évfordulás kiállításán

megjelent egy névsor, azoknak a neve, akik jogosultak a művész megjelölés használatára. Ez már a múlté, ma már ez a kérdés – jellemzően – nem merül fel. Nem is beszélhetünk a megyékben úgynevezett hivatásos és amatőr művészek/művészet közötti ellentétről. Ennek egyik oka az lehet, hogy Hajdú-Bihar megye hivatásos képzőművészei döntően az amatőr művészeti bázisokból (pl. Medgyessy Ferenc Képző-

művészeti Kör) nőttek ki. Bátran tekinthetjük a közösségi művelődés egyik sikerének a közművelődési szervezetek szakkörökben, felnőtt képzőművészeti körökben folyó munkát. Ezekben a körökben történt, történik a tehetségek gondozása, felkészítése, amelynek eredménye az önálló képzőművészeti képessége, amely számos esetben az egyéni alkotó munka minőségi elismerésének egyik csúcspontjában, a MAOE tagság elérésében nyilvánul meg.

Ide kapcsolódik a szakmai fejlődés kérdése. Szinte mindannyian a Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Körbe jártunk (vagy a Vasutasba vagy Hajdúszoboszlóra), ahol elsajátítottuk az alapokat. De éppen a körök nyári alkotótelepein tapasztaltuk meg, hogy fejlődésünkben milyen nagy szerepet játszik a kollektív megmérettetés, a közösségekben való alkotás. Egy-egy művésztelep, az ott látott, tapasztalt élmények hatása nagy léptékben segítette az önálló képzőművészeti alkotást. Csináljunk mi is táborokat, rendezzünk minél több kiállítást, építsünk kapcsolatokat, amelyekből sokat fogunk tanulni – ez döntő motivációnak bizonyult, és adta és adja működésünk gerincét.

Első kiállításunk helyszíne Püspökladány (1993), az éppen akkor civil működtetésbe kerülő művelődési központ volt. Megpályáztuk a kiállítási lehetőséget, és azt megnyerve léptünk először a nyilvánosság elé. Nem kellett sokat

Gyerekek az egyesület kiállítására szervezett foglalkozáson

várni a debreceni bemutatkozásra sem, amelynek helyet a következő évben, a városközpontban található, Kossuth u. 1. szám alatti kiállító terem adott. A jövőben rendszeressé váltak ott az év eleji kiállításaink. Hamarosan sikerült határon túli kapcsolatot is kialakítani, először a testvérvárosban, Nagyváradon működő Tibor Ernő Stúdióval (1995). Aztán léptünk tovább Lengyelország felé, amelyet a lublini amatőr művészek szervezetével fennálló igen régi kapcsolat alapozott meg. De sikerült – a Kárpátok Eurorégió pályázatának segítségével – sziléziai szervezettel is csereprogramot kialakítani. A patinás ezüst bányavárosban, Tarnovszkie Goryban (1996) nagy sikerrel mutatkoztunk be, mint ahogyan nem lett visszhangtalan a felső-sziléziai lengyel barátaink debreceni bemutatkozása sem.

Fontosnak gondoltuk a fiatalok bevonását, a tehetségek megtalálását. Ennek érdekében a 1998-tól minden évben tematikus megyei képzőművészeti pályázatokat írtunk ki. A pályázat kiállítását Téglás városában rendeztük meg, elsősorban annak okán, hogy ott működött a Hajdúsági Iparművek Felnőtt képzőművészeti Köre. Legsikeresebb pályázataink: Miniatúrák – 1998., Sorozatok – 1999., Leltár – 2001., 3D – 2002., Ellentétes elemek – 2005., Zene – ritmus – kép – 2006., A dalok színesek – 2007.

A 2000-es évektől beindultak a művésztelepeink Nagyrábén. Ez egy önálló fejezete is lehetne egyesületünk történetének, ugyanis a Kossuth Lajos Művelődési Ház vezetőjével, Józsa Kálmánnal közösségépítő folyamatot indítottunk, melynek eredményeként az alig kétezres településen a kiállítások megnyitóján 50-100 ember, egy képzőművészetet szerető közönség vett részt. Ezt a nem mindennapi eredményt a kiállítások rendszeres megrendezésével, a helyi közösségek és az alkotótáborunk együttműködésével, a közösségek és az alkotótábor programjainak összekapcsolásával értük el.

Rendkívül sikeresek voltak a tematikus, egyesületi kiállításaink, amelyek nemcsak serkentették, esetleg új utakra terelték tagjaink gondolkodást, hanem összhatásukban, a sokszínű egységben hoztak újat és adtak maradandó élményt a művészetbarátoknak (Útravaló, Tisztelet... stb.). Néhány tagunknál mind a mai napig kitapintható az Útravaló című kiállításunk hatása, amelyben néhány hagyományos és néhány nem szokványos – hullámpapír, zsinag, smirgli – eszköze korlátoztuk az anyag-

használatot. Ezek a rendhagyó anyagok néhányunknál most is megtalálhatók, de jelenlétük megváltozott: átlényegülve, beépülve teremtettek új atmoszférát az egyéni életművekben.

Az évforduló nem csupán az eredmények és a sikerek bemutatásának alkalma, hanem azoknak a folyamatoknak az érzékeltetése is, amelyek a két évtized alatt lezajlottak.

Keresztutak.

Talán ez a szó fejezi ki azokat a jellegzetes problémákat, amelyek az egyéni életpálya (individuális alkotói tevékenység) és az egyesület fejlődése (közösséggé válás) gyakorta, visszatérően eredményezett.

Vannak a képzőművészet technikai sokszínűségéből adódó kérdések. Nemcsak festéssel, grafikával foglalkozó tagjaink vannak, hanem szobrászok és iparművészek is. Első gondunk egy

technikailag sokszínű, de egységes kiállítás megrendezése volt. Megtalálni a hangsúlyokat, a megfelelő és színvonalas installációt. Meg kellett érteni és érteni, egy közös bemutatkozás már nemcsak rólad, hanem rólunk szól. Nem térhetsz el a közös nívótól – amely már a kezdeteknél kirajzolódott – sem színvonalban, sem tálalásban.

A második keresztútnak a műfaji sokszínűséget tartom. Lehet-e és tud-e együtt gondolkodni és kiállítani egy naiv alkotó és a debreceni grafika hagyományain nevelkedő grafikus? Tud-e a közösségben gondolkodni az, aki elsősorban a piacnak készít képeket, míg mások ezen túllépve keresik saját arcukat. Nyilván könnyebb együtt mozogni a csupán azonos műfajban gondolkodóknak, de nekünk sikerült ezt a sok irányt összefogni.

Ebből gyökerezik azonban az egyik legsúlyosabb problémánk. A hivatás

Kozmáné Bódi Ildikó: Boldogasszony

vagy hivatásosság kérdése. Manapság ez különösen felértékelődik, hiszen az önfoglalkoztatás megvalósulása esetünkben a művészetből való megélést is jelentheti. Összeegyeztethető-e az egyesületi eszménkben, küldetésünkben megfogalmazott cél- és eszközrendszer a piacon megélni akaró alkotó kényszerpályájával, tudniillik neki a vásárlói igényt kell kielégíteni. Ez több összeütközéshez is vezetett, amelynek a két évtized kétirányú megoldását eredményezte. A piaci művészet technikailag és esztétikailag is egyedi, kiértelmezett lett, a korábban észlelt vadhajtások megszűntek. A másik esetben sikerült kettéválasztani a piacot és a művészi-közösségi munkát. A közösségünk különösebb ráhatások nélkül, pusztán a kollektív értékelés és beszélgetések révén jutott el eddig – évek alatt.

Igazi ellentmondás – egy újabb keresztút, amely egyesületünk átalakuláshoz vezetett – az amatőr és hivatásos státusz kérdése. Egyesületi célunk a tagjaink szakmai fejlődésének segítése, melynek beteljesedése a legtöbb alkotó számára a MAOE tagság, vagyis a hivatásos művésszé válás. Ez több tagunknál szintén cél volt, míg másoknál nem merült fel ez a szempont. Tehát minél jobban dolgozunk, annál több tagunk lesz vagy lehet hivatásos alkotó. Magunk alatt vágjuk a fát! És ez így is lett, tíz évvel a megalakulásunk után a tagjaink fele MAOE-tag lett, akik nem hagyták el a közösséget (csupán egy fő távozott). Ennek ellenére, úgy gondoltuk, hogy a bejegyzett nevünk –Amatőr Képző- és Iparművészek Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete – már nem jellemzi és nem is fedi le szervezetünket. Ekkor kezdtük használni az AKT Képzőművészeti Társaság megnevezést, majd 2008-ban döntöttünk úgy, hogy töröljük a régi nevet hivatalosan is.

A negyedik keresztutat a generációk találkozása jelenti. A huszonéves és a közel nyolcvanéves alkotó is tud együtt gondolkodva dolgozni, az alkotótáborban is megtaláltuk a közös hangot. A gondot a frissítés, az új tagok folyamatos és rendszeres jelentkezése jelenti. Felvételük két feltétel alapján lehetséges: a már említett szereplés az Őszi Tárlaton, valamint a vezetőség többségi szavazata alapján. Mi a probléma? A hatékony működést egy optimális létszámban látjuk, ami 25 fő körül van. Ennél több taggal már nehézkes az operatív munka, nehéz megtartani azt az egységet, amely a sokszínűség ellenére felismerhetővé teszi a közösségünket.

Nem igazán van lemorzsolódás, a 2000-ben készült csoportképen szereplők közül egy fő hagyta el az AKT-ot (MAOE tag lett) egy másik pedig elköltözött a megyéből. Ő formálisan nem, de a gyakorlatban megszűnt aktív tag lenni. Érdekes adalék a 2008. évi Amatőr Artium Országos Képző- és Iparművészeti Tárlat Esszencia kiállításán történt szereplésünk. 10 fő nem vehetett részt, mert hivatásos művész lett, 12 fő vett részt a tárlat megyei kiállításán, ebből 7 fő jutott be az Esszencia kiállításra. Csupán 3 fő nem pályázott, és így maradt ki a sorozatból.

A „mester és tanítvány”, a mindenkinek fontos kapcsolat feltárására és bemutatására egy tematikus kiállítást szenteltünk *Tisztelet a...* címmel. Itt mindenki vallhatott azokról a belső motívumokról, kapcsolatokról, amelyek a „mesterhez” kötötték. Többen inkább szabad iskolához kötődünk, míg mások egy meghatározott művész tanítványának tekintik magukat; szóval itt is a sokszínűség a jellemző. De az alapok belső különbség inkább kohéziót jelentett, alkalmat adott a hasznos és termékeny véleménycserére, a látásmódok és a technikai lehetőségek gazdagságának megéléséhez.

AKT tagnak lenni húsz év után, 2012-ben is szakmai rangot jelent, melynek alapja a hiteles egyéni alkotói teljesítmény, a korrekt és baráti kapcsolat a társaságon belül, és egy széles külső kapcsolatrendszer. A kapcsolataink nem korlátozódnak a fentebb bemutatott művészeti eseményekre. Részt veszünk debreceni civil szervezetek fórumain, tagjaink nagyobb része más művészeti szervezetnek is tagja.

Jellemző, hogy kiállításainkat négy éve a tagjaink nyitják meg. Igyekszünk valami többletet adni, a közönséget meglepni valami újdonsággal. Az innovatív szemlélet nemcsak az alkotásokban jelenik meg, hanem tevékenységünkben is.

A megalakulásunk 20. évfordulója alkalmából rendezett debreceni kiállításunkon a rendhagyó megnyitóval nem

fejeződött be személyes kapcsolatunk a közönséggel. A nyitva tartás alatt tárlatvezetést tartottunk, a gyerekek számára Képes mese címmel foglalkozást szerveztünk, ingyenes portréráajzólással kedveskedtünk a látogatóknak, majd a zárás előtt egyik tagunk József Attila estjét hallgathatták meg az érdeklődők a kiállító teremben.

Nagyon fontos megemlíteni, hogy működésünket nagymértékben segítette a közművelődési hálózat. Már megalakulásunktól számíthatunk a megyei közművelődési szervezetre, éppúgy, mint a megye több településének intézményeire (Nagyrábé, Téglás, Hajdúböszörmény, Berettyóújfalu stb.). A pályázatok mellett (NKA) sikerült egyéb támogatókat is találni (Colas Debreceni magas, mély és útépítő Rt.). Két katalógus kiadásával dokumentáltuk tevékenységünket.

Az AKT okozott már meglepetést azoknak, akik félreértve, nem ismerve ennek a mozaikszónak a jelentését, arra számítottak, hogy akt kiállításra jönnek. Végezetül felidézem a mozaikszó köznévi jelentését: az akt meztelen emberi testet ábrázoló képzőművészeti alkotás. Zárásként idézem Vitéz Ferenc költő szavait, egyesületünk 1998-ban megjelent katalógusának előszavából:

„A művészet mellett a meztelenségre hívnám fel a figyelmet (amellett, hogy a stúdió fontos tárgya is az akt). A meztelenség a legnagyobb kitárulkozások és a legnagyobb kiszolgáltatottságok térbeli és időbeli, testi és lelki helyzete, a szép megtalálásának, de a bántásnak is életteret adhat. A társaság tagjai nevükben hordozzák ezt a vállalást, hiszen hajlandóak az önmagukkal való intim szembesülésre, és a külvilág elismerésének, valamint kritikájának is célpontjai lehetnek. De ez így természetes, sőt, jelző nélkül, minden alkotó embernek sorsrésze ez. Tudják: érdemes meztelennek lenni, kellékek nélkül nézni belülről, s a műhelymunkák, a bemutatkozások, a reakciók megmutatják, hogy válhat saját ruhává, egyedi jeggyé, művészi karakterré a kezdeti meztelenség”

ANGYAL LÁSZLÓ Bessenyei György-díjas népművelő. 1991 óta kiállító alkotó. Elismerései, díjai: Debreceni Tehetséges Fiatalokért Közalapítvány alkotói ösztöndíja 1995., Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlat nívódíja (1998., 2001., 2004., 2008.) Amatőr Artium Országos Képző és Iparművészeti Tárlat Esszencia kiállításának különdíja, 2000., Budapest. Ezüst Négyszög Kárpátok-Euróregió Festészeti Triennálé, 2006 (Przemysl, Lengyelország) nemzeti kurátor.

A HELY SZELLEME, AHOL E KÉPEK JÓL ÉRZIK MAGUKAT...

SZAPPANOS ISTVÁN FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA

Egy kortárs képzőművészeti kiállítás mindig valamilyen közegben nyer elhelyezést. Egy kiállítás alkalmá, helyszíne, témája, kiállítója mindig okok által meghatározott. Nos, így van ez ma is, amikor *Szappanos István* kiállítását nyitjuk a 2013. évi Kárpát-medencei Szabadegyetem programjai között,* melyet a Lakiteleki Népfőiskola és a Nemzeti Fórum szervez. Egy ilyen szellemiségű szabadegyetem keretei között, amely – így fogalmazok – a nemzeti lét, létezés és a nemzeti kultúra aktuális kérdéseivel foglalkozik, nem véletlenül kap helyet egy ilyen kiállítás, nevezetesen tehát Szappanos mesteré. Ami egy ilyen program keretei között nyíló kiállítás, annak valamilyen áttételes módon illeszkednie kell ebbe a gondolatiságba. Itt két szempont fontos: az illeszkedés és, hogy áttételes módon. Az *illeszkedés* jelen esetben azt jelenti, jelentheti, hogy olyan festő munkáit lássuk, aki hisz abban, hogy a képzőművészetnek is van (lehet!) *nemzeti* karaktere. Erről ma rengeteg vita folyik. Posztmodernitás, multikulturalitás, globalizáció. Szitokszavak is lehetnek, de egyben e kor jelenségeinek, folyamatainak megjelölései is. Kétségtelenül igaz, hogy a művészet nyelve, nyelvrendszer (pro-zódíaja!) is, pl. Európában egységesül.

Ám azt is tapasztaljuk, hogy ugyanakkor minden nemzet büszke is saját – és igenis elkülönült – művészetére. Vannak alkotók, aki ebben *vagy* így *vagy* úgy nagyon karakteresen foglalnak állást, s kétségtelen, hogy a kortárs képzőművészetben rendkívül erős egy internacionális kifejezőmód és szemlélet ereje. Nos, *annál is inkább* rokonszenves, ha egy alkotóművész igen karakteresen és nagyon határozottan hitet tesz amellett, hogy ő nem csak szemléletét, de gyökereit, forrásait is nemzeti kultúrájában, természeti szépségeiben keresi. Mai kiállítónk: Szappanos István művésze ilyen.

Említettem azonban egy másik kifejezést is, s ez az *áttételes módon*. Igen! Fontos, hogy a művészetet ne a propaganda eszközének tekintsük (tekintsék), ne is várjunk el tőle, régi szó, letűnt szó, szerencsére: agitációt. A művész érvei művésziak legyenek, s ez nem tautológia, hanem annak jelzése, hogy a művészetnek érzékletes, emocionális és személyes eszköztárral kell élnie, hogy művészet legyen, hogy művésztette váljon.

Nos tehát: a mai kiállítás megfelel a kívánalmaknak. A Kárpát-medencei Szabadegyetemen belül egy igazi, valódi Kárpát-medencei művész képeit

látjuk, aki ezen belül a magyar alföld szülötte, sőt a közeli Kecskeméti. Az ő esetében meghatározóak ezek a körülmények: a születés helye, a származás, hogy ráadásul a Szappanos család egy sok évszázadtól itt gyökeresedett, jeles kálvinista család, súlyos szellemiségű felmenőkkel, polgárokkal, akik között országgyűlési képviselő és meghatározó értelmiségi egyaránt volt, s művészi adottságait, képességeit is tudta kitől örökölni, továbbvinni, ugyanis édesapja is jeles festő, elsősorban akvarellfestő volt, bár a kor nehézségei miatt nem tudta azt a pályát befutni, amely indokolt lett volna.

* Elhangzott Lakiteleken, 2013. június 25-én.

Estefelé

Szappanos István, mai kiállítónk 1945-ben született, tanár, képzőművész. A rajz iránti vonzalma korán jelentkezett, így érettségije után Szegeden folytatta tanulmányait, az akkori tanárképző főiskolán rajz-földrajz szakon, 1964 és 1968 között. Kitűnő mesterei voltak Fischer Ernő, Winkler László és Cs. Pataj Mihály személyében. Később diplomát szerzett a Magyar Képzőművészeti Főiskola Rendkívüli Rajztanárképző Tagozatán, majd a József Attila Tudományegyetem pedagógia szakán is. 1968 óta tanított. 1977-től 2002-ig a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola oktatója, tanszékvezető tanára. Vizuális pedagógiából könyveket írt, a nyolcvanas évektől oktató filmeket készített. Sok tanulmányi utat tett. Különböző elismerései között fontos számon tartani a Székely Bertalan díjat (1966), a Magyar Felsőoktatásért díjat (1992) és a Katona József díjat (1999). A festészet a szem ünnepe, állítja és vallja a művész, s ennek megfelelően nem a redukált színek jellemzik festészetét, s nem a minimalista szemlélet.

Szánjunk egy mondatot arra, hogy valaki a tanítás mellett, azzal együtt lesz művész, vagyis miként viszonyul a tanárság és az alkotóművészet egymáshoz. Nagyon régen összetartozik a két terület, de érdekes, hogy míg az irodalom tanártól nem várják el, hogy ő maga egyben mindenképpen költő, író is legyen, az ének tanártól nem várják el, hogy pl. előadóművész legyen, addig a rajztanár akkor igazi, ha egyben alkotó is. E témáról nagyon frappáns vélemé-

nye volt Egy Józsefnek, aki szentenciái között egy helyütt így írt: „A rossz művész csak rossz tanár lehet, jó tanár csak jó művészből lehet.” Egy álláspontja világos, s csak *jó művésznél* is csak így fogalmaz: *lehet...* Nos, kétségtelen, hogy a tanárság és az alkotóművészet *két független hivatás*. Ahogy mondani szokták: két lovat lovagol, aki ezt vállalja és megoldja, és Szappanos István élete így telt nyugdíjazásáig. S ő is munkájában egyaránt nevelt tanítókat, s keze alól kerültek ki olyan fiatalok, akik később alkotókká, művészekké váltak!

Mi a jellemző szemléleti íve a mai kiállításnak? Az, hogy Szappanos István megszállottan *a táj festője*. Persze a Kárpát-medencében, de azon belül sok helyen, egyáltalán nem csak az Alföldön. Művésztelepekre jár, a Bükkbe és a Balatonra jár, s a sok benyomást frissen örökíti meg. A táj az európai festészetben az egyik legmeghatározóbb téma. Különös a története. Az ókorban nagy volt a fontossága, de aztán a római birodalom bukása után az európai festészetben majd ezer évre háttérbe szorult, másodlagossá vált, hogy aztán már a gótikától kezdődően, majd a reneszánszban teljes szépségében kibomlóan a festészet központi területe legyen. S izgalmas látnunk, hogy változnak a súlypontok, előbb az itáliai, majd a holland tájkép festészetben, s ezt követően az angolban, majd a franciában... A magyar táj változatossága, szépsége mindig megigézte festőinket (és sok külföldi művészt is folyamatosan!). Trianon után csak Szentendre tudta őrizni a nagybányai látványélményeket, egyébként meghatározó lett (volt!) az Alföld – Szolnok, Kecskemét, Hódmezővásárhely, Makó, majd Szeged, Gyula. Meghatározókká és megújítókká váltak – immár a XX. század második felében – a nagy magyar Alföld-festők: Tóth Menyhért, Kohán György, Diószegi Balázs, Kurucz D. István és mások, akik tehát hagyományokat is követtek és meg is újítottak. Szappanos István ízig-veéig a magyar tájak festője, olajjal, pasztellel egyaránt *az egész szépségeit*

Tavaszi Cserépfalun

2013 jún. 25.

Szappanos István festőművész kiállítása

A Népőiskola Alapítvány

szeretettel meghívja Önt és kedves családját

SZAPPANOS ISTVÁN

festőművész

alkotásaiból rendezett kiállítás megnyitójára.

Helyszín: Népőiskola Alapítvány, Kölcsey ház,

6065 Lakitelek, Felsőalpár 3.

A kiállítást megnyitja: Feledy Balázs, művészeti író, művészettörténész

A vendégeket köszönti: Lezsák Sándor, író, az Országgyűlés alelnöke

vizsgálja, ábrázolja. Kitűnően alkalmazza a pasztellt, és festőien. Nála egyértelműen képalkotó technika – finom festői tónusok megvalósításával. Ami ritka, hogy költőiség és drámaiság megjelenítésére egyaránt képes. Az előbbire szép példa a *Verankai hajnal* opálösszege, tünékenysége, mely még Egry Józsefet is felidézi vagy harmonikus, esztétikus *aktja*, az utóbbira 1956-os sorozata (*Diktatúra, 56 korpusza, Menekülők*), melyeket fekete kartonra, jellemzően vörös színnel, árnyalatokkal készített – tragédiát és hősiességet is kifejező lapok. Szép a *Vörös katedrális* című pasztellje, amely tulajdonképpen egy *Homage a' Fischer Ernő* című mű is lehet, hiszen valamikori tanárának kedvelt tematikáját dolgozta fel a művész, hasonló érzékenységgel. Olajfestményeinél számomra három körülmény fontos: *színelevenségeinek egyedisége, technikájának sajátossága*, valamint területi és évszabbeli tematikájának *szélessége*. Az elsőről: Szappanos István kedveli a dús, mély, összetett színeket. Nem fogja vissza magát, ettől (is) minden expresszív képein. Ugyanakkor a szürkéék ár-

nyalataival is remek kép festésére képes, mint azt a *Mocsaras táj* című munkája mutatja. A második különlegesség: festőtechnikája, ugyanis jellemzően *festőkéssel* dolgozik, tehát *rakja fel* a festékeket, a festékrétegeket. Egyedi faktúra gazdagság érzékelhető így művein. S a harmadik, amit ezen a kis kiállításon is megcsodálhatunk, az az, hogy az ország milyen *sok vidékén* érzi otthon magát, *mint festő*, készítve igényes képeket. Központban természetesen *Bükkzsérc*

van, amely a Bükki Nemzeti Park határán fekvő bukolikus község, Egertől, Mezőkövesdtől északra, s ahová a festő hosszú évtizedek óta jár. Érezni, hogy itt készült munkái *egész személyisége* mélységéhez állnak közel. De megragadja a nézőt balatoni, dömösi, veránkai képe, s ezeken túl *téli* festményének atmoszférája (két figurával!), s az a szinte egyedi festőélmény, hogy ő szereti a hajnalt, a pirkadatot, s ilyenkor is fest képet. Méghozzá nagyon is sikereset.

Szappanos István képei lényege, hogy persze a tájnak látványa, élménye van, de – esetében ez nyilvánvaló – a tájnak *lelke is* van! Valamiféle elmélyült *panteisztikus* festői szemlélettel van dolgunk. Ennek jegyében közelít a tájhoz, s mindezt a látványt még egy sajátos *zeneiség* is jellemzi. Kollekciónak két szép *csendéletet* is látunk. A *Megperzselt napraforgók* című mű nem csak festménynek igényes és mély, de lelkiállapot kifejezőnek is. A művész mindössze (?) huszonhárom képet állít ki, mégis ez egy sajátos *teljesség*, még ha tudjuk azt is, hogy itt most viszonylag kis méretű képeket tud csak bemutatni, de valójában otthonosan mozog a „méreteesebb” táblakép készítés terén is. S e kiállításon az is fontos információ, hogy kiállított képei többsége az utolsó *tíz év* termése, vagyis Szappanos István folyamatosan dolgozik.

Azzal kezdtem, hogy egy kiállítás alkalma, helyszíne, témája, kiállítója mindig okok által meghatározott, s hogy ez így van ma is. Illik ide ez a kollekciónak, s a képek jól érzik itt magukat Lakiteleken, ahol nem városi körülmények között, hanem sajátos természetben ágyazottsággal látogathatók. A genius loci szerepe tehát kiemelődik, s így kapcsolódik, kötődik ez a kiállítás az ideai szabadsághoz szelleméhez.

Gratulálva Szappanos Istvánnak, kiállítását szeretettel nyitom meg.

SZAPPANOS ISTVÁN (Kecskemét, 1945) festő, művészeti pedagógus. Szegeden a Tanárképző Főiskolán mesterei: Fischer Ernő, Winkler László, Cs. Pataj Mihály. 1968-75 között a kecskeméti Kodály Iskolában, majd a Tanárképző Főiskola vizuális-nevelés tanszékén tanít, ez utóbbin 1977-től szakosport-, ill. tanszékvezetője. 20 évig vezette Kecskeméten a Fényes Adolf Képzőművészeti Kört. Módszertani pályázatokon elért sikerei után 1983-ban megjelentetik az óvónőképzők számára írt *Rajzolás-festés-tárgyalakítás* c. könyvét, a 80-as években pedig oktatófilmeket készít. Természetelvű festészetében döntő szerepet kapnak a látványélményekből fakadó belső képek. Elsősorban pasztellel, olajjal és akvarellal dolgozik. Bevallása szerint műveiben a zeneiséget és a belső fényt keresi. Tanulmányutakat tett Csehszlovákiában, Japánban, Lengyelországban, Olaszországban, Svájcban és Ausztriában. 1986: Székely Bertalan-díj; 2002: Katona József-díj. Bács-Kiskun Megyei Prima-díj 2008.

FELEDY BALÁZS (1947, Budapest) művészeti író, kritikus, kurátor. Kutatási területe a kortárs magyar képzőművészet, iparművészet. Legutóbbi kötetei: Kligl Sándor (2009), Koller Galéria (2013), Nyerges Pál (2013).

A VÁCI VOX HUMANA KÓRUS

A KÓRUS GAZDAG TÖRTÉNETÉNEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A Vox Humana mára fogalom Vác város zenei életében. Az énekkar eredendően egy zeneszerető baráti társaságnak köszönheti létét, akik 1938-ban elhatározták, hogy két-háromévi, saját örömeikre folytatott éneklés után hivatalosan is kórusra szerveződnek. Első vezetőjük, Sümegh Miklós szakértelmének és a tagok lelkesedésének köszönhetően már néhány éven belül sikerrel szerepeltek a Magyar Rádióban és a Zeneakadémián.

Sümegh Miklós 1942-ben váratlanul megvált a társaságtól, és ekkor felmerült az együttes feloszlásának veszélye is, ám a tagok kiálltak a megkezdett közös munka folytatása mellett. Az énekkar vezetésére az egyik tagot, az akkor húsz éves, zongoratanulmányokat folytató Maklári Józsefet kérték fel, aki ettől kezdődően 1999-ben bekövetkezett haláláig állt a kórus élén.

Az énekkar neve a háború utáni újjászerveződését követően – az öntevékeny művészeti mozgalom hőskorában – mind ismertebbé vált, az 1948-ban megrendezett Szolnoki Centenárius Dalosversenyen már II. helyezést és közönségdíjat értek el, az ötvenes években pedig az ország öt legjobb kórusa között tartották számon őket.

Az igazi szakmai kiugrást az 1961-ben, a debreceni I. Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen, és rá két évre a XI. Arezzoi Nemzetközi Kórusversenyen elért I. helyezés jelentette. Ugyanitt az énekkar egy III. helyezést is szerzett nőikari kategóriában. Ez a két versenygyőzelem a mai viszonyok között elképzelhetetlen ismertséget és népszerűséget eredményezett itt-

hon és külföldön. Egymást érték a fellépések, rádiókoncertek, televíziós felvételek. A kórus létszáma ezzel együtt 100-110 főre nőtt, amely tovább növelte a lehetőségét nagyszabású oratóriumok előadásának is. Sok éven keresztül állt fenn gyümölcsöző kapcsolat a Jénai Filharmonikusokkal, amely Beethoven IX. szimfóniájának, Carl Orff Carmina Burana-jának, Kodály Budavári Te Deumának, Schumann Az éden és a Périjének közös koncertjét eredményezte, de emellett repertoárra került Schubert Esz-dúr miséje és a magyarországi bemutatón való közreműködésnek köszönhetően Fauré Requieme is.

1963-tól egészen a 80-as évek végéig kétfévente sor került az énekkar szervezésében Vácott a Dunakanyar Dalostalálkozóra, amelyen kizárólag a Bartók és Kodály utáni zeneszerző nemzedék kórusművei hangozhattak el, élvonalbeli énekkarok tolmácsolásában.

1976 újabb jelentős mérföldkő a Vox Humana történetében. Ebben az évben ugyanis az énekkar a XXIV. Arezzoi Nemzetközi Kórusversenyen újabb I. díjakat szerzett, vegyeskari és folklór kategóriában, gregorián ének-

szabású, A zene hatalma című kórusát a Hungarotonnál.

2004 szeptemberétől 2009 májusáig az énekkart Lógó Tibor karnagy vezette, akinek munkássága alatt ismét előtérbe került az a capella kóruséneklés és repertoár bővítés a reneszánsz kortól kezdve a romantikán át, egészen a XX. század modern alkotásaiig szakrális és profán műfajban egyaránt. 2006 decemberében az Énekkar nagy sikerrel lépett fel a KÓTA szervezésében megrendezésre kerülő Kodály-születésnap emlékhangversenyen, 2007 áprilisában pedig a budapesti Bárdos fesztiválon az MTA dísztermében, valamint az ország számos pontján, továbbá 2008 júliusában a Grottaferratai Nemzetközi Kórusfesztiválon, Olaszországban. A Vox Humana Énekkar 2007 tavaszán ismét felelevenítette Lógó Tibor karnagy vezetésével a múlt nagyszerű Dunaka-

lésben pedig az előkelő III. helyezést érte el.

Az énekkar – működése alatt mindig és mai is – legfontosabb feladatának a hazai és ezen belül a váci fellépéseket tekintette. Rendszeres közreműködői a több mint tíz éves múltra visszatekintő Váci Világi Vigalom rendezvénysorozatának, a hagyományos szilveszteri koncerteknek, a Váci Tavasz Fesztiválnak és az Őszi Művészeti Heteknek is. Vác városa az énekkar kötődését Pro Urbe kitüntetéssel ismerte el. Az énekkar az elmúlt évtizedekben Európa szinte valamennyi országában koncertezett. A külföldi vendégszereplések egy része cserekapcsolaton alapult, de külön is ki kell emelni az európai és tengerentúli énekkarok százait megmozgató EUROPA CANTAT fesztiválokat, amelyen a Vox Humana Énekkar – kezdetben egyedüli magyar énekkarként – négy alkalommal is részt vett (Graz, Namur, Strasbourg, Pécs). 1980-ban a kórus elnyerte a BBC által meghirdetett „Éne-

keljenek a népek” rádiós vetélkedőjének legrangosabb Ezüst rózsá-díját.

Maklári József halálát megelőzően az énekkar egy önálló lemezt készített (Mendelssohn zsoltárok – Pikéthy mise; Zádori Mária, Bokor Jutta, Mukk József, Moldvay József/ének, Bednarik Anasztázia/orgona), és közreműködőként részt vett a Hungaroton Pikéthy – Lehotka lemezének rögzítésében.

2000 és 2004 között Maklári József tanítványa, Ménesi Gergely állt az énekkar élén. Vezetésével az a capella hangzás mellett egyre inkább az oratórium műfaja vált dominánssá az énekkar munkásságában. Számtalan – köztük korábban még nem énekelt – oratórium előadására került sor ebben az időszakban (Gounod: Missa Solemnis, Bach: János passió, Mozart: Requiem, Rossini: Stabat Mater, Verdi: Requiem), de repertoárra került olyan grandiózus a capella alkotás is, mint Kodály Zrínyi szózata. Az ő vezényletével énekelte a kórus lemezre Horusitzky Zoltán nagy-

nyar Dalostalálkozóinak hagyományait Vácott. Fennállásának 70 éves évfordulóján, 2008-ban koncertsorozatokkal (Vox Humana és barátai, Templomi hangversenyek), kiállítással és díszhangversennyel ünnepelte jubileumát, melyen a Mindszenty Zsuzsanna vezette szakmai zsűri a „Hangversenykórus” minősítést adta az énekarnak.

A kórus mindemellett továbbra is szívesen vállalkozik önálló produkció keretében vagy közreműködőként egy-egy oratórium megszólaltatására. Így került sor a közelmúltban Verdi Requiemének, Puccini Messa di Gloriájának, Kodály Psalmus Hungaricusának, Budavári Te Deumának, és Kállai-kettősének, Haydn Nelson miséjének, valamint Mozart c-moll és C-dúr (koronázási) miséjének koncertjére Budapesten és a „szülővárosban”. Lógó Tibor távozását követően Gyombolai Bálint megbízott karnagyként készítette fel a kórust Mendelssohn: Lobgseang c. oratóriumának nagyszerű koncertjére a XVII. Váci Világi Vigalom alkalmából.

2009 szeptembere és 2011 október között az énekkar a szintén Maklá-

ri-tanítvány, Hartványi Judit karnagy vezetése alatt állt. Működésének legjelentősebb szakmai eredményei között szerepelnek a PécsCantat 2010 alkalmával, a XXVI. Bárdos Szimpóziumon és az erdélyi koncertkörúton, valamint a ritkábban hallott zeneszerzők (Schein, Lotti, Nenna, Durufle) műveivel is koncepciózusan felépített műsorok érzékeny és kidolgozott előadasmódjával aratott kiugró sikerek. A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége 2009 decemberében „Kórus” kategóriában KÓTA-díjjal ismerte el az énekkar munkásságát.

Hartványi Judit szakmai munkáját 2009 novemberétől kezdve Sándor Bence karnagy segítette, aki már a XVIII. Váci Világi Vigalom alkalmával teljes koncerten vezényelte az énekkart. Sándor Bence 2011 októberétől immáron karigazgatóként vezeti a Vox Humana Énekkart. A kórus feszített munkatempóban, ám oldott hangulatban, heti két alkalommal próbál a váci Madách Imre Művelődési Központ Maklári termében, hogy minél magasabb művészi színvonalon tudjon

eleget tenni felkéréseinek, és megfelelni érték közvetítő szerepének. A Vox Humana Énekkar felnőtt vegyeskar, vegyes korosztállyal, jelenleg 60-65 taggal működik, és büszke arra, hogy az itthoni pezsgő zenei élet keretein belül megbecsült, kiemelkedő szerepe van az amatőr kórusmozgalomban. 2013. január 22-én a kórus elnyerte Vác Város Művészeti Díját.

A Vox Humana kórus honlapjáról

BALIPAP FERENC (1948–2013)

Életének 65. évében hosszantartó betegség után, július 10-én elhunyt dr. Balipap Ferenc népművelő, közösségfejlesztő, szociálpolitikus. Utolsó útjára – végakarata szerint – szülőfalujában, Gyulajon kísérték.

Tisztelt Gyászoló Család, Barátok, Tisztelők!

A Nemzeti Művelődési Intézet - akkori nevén Magyar Művelődési Intézet – nyugalmazott igazgatóhelyettesétől, Balipap Ferenc kollégánktól búcsúzunk fájó szívvel.

Az ő elvezése azonban nem csupán az országos módszertani intézmény korábbi és jelenlegi munkatársai számára fájdalmas. Személyében az egész magyar közművelődés, közösségi művelődés és közösségfejlesztés gyászolja legjobb szakembereinek, meghatározó alakjainak egyikét.

Hiszen az Intézethez kerülését megelőzően az ország különböző részein dolgozott sikeresen, elhivatottan, például Tamásiban, Hajdúszoboszlón, majd 1977-től 1991-ig a Dombóvári Művelődési Központ és Könyvtár igazgatójaként az ország egyik legjobb és szakmailag legismertebb művelődési otthonát hozta létre munkatársaival.

Jelentős szakmai újítás volt, ahogyan a helybéli emberek mindennapi életéhez szükséges ismeretek és kapcsolatok, a hétköznapi élet kultúrája,

munkahelyek világa is fórumot kapott az intézményében. Ez a kezdeményezés később modelljéül szolgált a művelődési házak tevékenységét megújítani szándékozó Nyitott ház kísérletnek, alapja lett számos innovatív kezdeményezésnek.

Példaértékű volt az első vidéki Társadalmi Filmforgalmazási Központ, az első közérdekű, közhasznú helyi Kalendarium, az elsők között létrehozott Dombóvári Városi Televízió is, amelynek elindítása szakmailag az ő nevéhez fűződik.

Mintaként szolgált szerte az országban, hogy a hagyományos művelődési otthoni tevékenységek mellett a helyi társadalom- és közösségfejlesztés számos fóruma, szervezete is a Művelődési Otthon keretei közt alakult ki: pl. a Városvédő és Városszépítő Egyesület, a Kertbarát Kör, a Kertvárosi Közművelődési Egyesület.

Balipap Ferenc 2001-2004-ig a Magyar Művelődési Intézet általános igazgatóhelyettese, 2004-től az Intézet munkatársa, 2005-ben bekövetkezett nyugdíjazása után 2007 decemberéig nyugdíj melletti részfoglalkozású munkatársa volt.

A közösségi művelődés, a közösségfejlesztés hazai kialakulásának kulcsalakja. Az Intézetenél töltött évek során jelentős elméleti munkásságot fejtett ki a közösségi művelődés, a közösségfejlesztés elfogadtatása, a műve-

lődési házak társadalmosítása, napi praxisuk korszerűsítése érdekében.

Törekedett az intézmények illetve önkormányzatok közötti kapcsolatok megújítási programjának, a felsőfokú képzés kompetencia-elvárásainak, az Intézet határon túli illetve nemzetközi kapcsolatainak, a civil-szféra és az intézmények együttműködésének megújítására.

A közösségfejlesztés – különösen a settlement-mozgalom hazai elterjesztésének kezdeményezője, tevéleg résztvevője.

Igazgatóhelyettesi ideje alatt – 2003-ban – az ő szerkesztésében készült el a „Beke Pál 60 éves” című kiadvány, majd a Durkó Mátvás hagyaték felmérése, gondozása és a Durkó Mátvás emlékkönyv.

Számtalan könyv, tanulmány és szakcikk szerzője.

Balipap Ferenc aktív közéleti tevékenységet végzett.

A Magyar Népművelők Egyesületének, majd a Közösségfejlesztők Egyesületének egyik alapítója. Egyetemi adjunktusként a Pécsi Tudományegyetem Szociálpolitikai képzésének egyik elindítója. A settlement mozgalom történetének hazai kutatója.

A hazai közösségi művelődés és közösségfejlesztés szaktekintélye, megkerülhetetlen alakja, munkásságával jelentős mértékben hozzájárult az Intézet szakmai rangjának emeléséhez.

Munkatársa és közeli barátja Beke Pál foglalta össze közös hitvallásukat, amely a mai Nemzeti Művelődési Intézet ars poeticája is. Ezzel a gondolattal búcsúzom tőle:

„Az a társadalmi elbizonytalanodás és értékzavar, amely a rendszerváltoztatás elmúlt két évtizedének teljesítménye nyomán alakult ki, ismét ráirányítja a figyelmet közösségeink esendő voltára és a civil társadalom újraszerveződésének égető szükségességére. E társadalmi finomszerkezet – a közösségek összefüggő hálózata – a kulcsa, legkisebb közös többszöröse egy nemzeti közös vállalkozás sikerének.”

Ezért dolgozunk tovább, immár nélküle, de együtt vele.

Nyugodjon békében.

HALMOS BÉLA (1916–2013)

Gyászoló család, gyászoló gyülekezet!*

„Meg kell a búzának érni” – ezt a címet adta Halmos Béla annak a konferenciának és kötetnek, mely a 40 éves táncházmozgalom ünnepét koronázta meg. A búza megérett, és a magvetők között fő helyen, az elsők között volt és van Halmos Béla, aki elindította ezt a mozgalmat. 40 év egy ember életében aktív életének nagy részét jelenti. Ez alatt az idő alatt az építmény, melyet Halmos Bélának a magyar tudományosság, Kodály Zoltán, Martin György, Andrásfalvy Bertalan és mások útmutatása és segítsége alapján kezdtek el építeni, felépült. Kialakultak azok az erős, baráti, emberi civil szerveződések, melyek a mozgalmat a mai napig éltetik. Nem véletlen, hogy Halmos Béla volt az első elnöke az akkori Tánc házi Kamarának, mely aztán főként népzene-szereket összefogó tánc ház egyesületté alakult, és aktívan bábáskodott minden fontos szakmai szerveződés létrejöttében. Felismerte ugyanis, hogy a mozgalom eredményeit intézményekbe kell helyezni a megmaradás és a biztonságos működés érdekében. Aktív részt vállalt a Tánc ház archívum, majd a Hagyományok Háza megalapításában, ott volt a Zeneakadémián a Népzenei Tan-szék megalapításánál is.

A mozgalom, amit Halmos Bélának elindítottak, él, virul és hovatovább egyetlen lehetőségként mutatkozik, hogy azt a hagyományos paraszti kultúrát, amely a falvak átalakulásával Magyarországon és a Kárpát-medencében is már kihalni látszik, élve örökítsük át generációról generációra. A Halmosék által szétszórt zene, mint a jó magok, dús termést, életet hoztak. Fodor Sándor Netti, kalotaszegi prímás mondta Halmos Bélának az általa készített portréfilmben: „Én meghalva sose vagyok, mindig fognak emlegetni. A tanítványaim azt fogják mondani, egyik a másiknak: »Hát te ezt honnan tudod? Hát Sanyi bácsi tanította.« Akkor már nem élek? Mindig élek. És akkor én élek, ha meg is vagyok halva.” Ezek a mondatok igazak Halmos Bélára is; tanítványai, követői éltetik emlékét, zenéjét, közös nemzeti kincsünket. Nem sok ember-

nek adatik meg az életben, hogy még lássa, a mozgalom, amit többek között ő indított, szárba szökken, virágzik és terjed, gyarapszik. Halmos Bélának megadatott: a tánc ház mozgalom nagy és jelentős civil mozgalommá vált. Nem véletlen, hogy még mint jó gyakorlat, az UNESCO nyilvántartásába is bekerült.

Halmos Béla nem ezért lett Béla bácsi, mert már öreg ember lett volna. Ellenkezőleg, nagyon is aktív életet élt. A Hagyományok Házán kívül is hol itt, hol ott bukkant fel mosolygós arcával, hegedűjével a Kárpát-medencében. Nem kímélte magát. Naptára már erre a nyárra is tele volt – megfordult volna az erdélyi Széktől Győrig sok helyen. A bácsi ragadvány hagyományos zenész szokás szerint a tisztelet és a szeretet jeleként került a neve mellé, nem a kora miatt.

Tudta, hogy amit vállal, amire a sors kijelölte, áldozat. Egyszerre szenvedély és szenvedés. Az áldozat nem csak azt jelentette, hogy felelősnek érezte magát – ha olyan helyzetben volt – az utolsó kezdő népi hegedűsért is, hanem azt is, hogy meg is tett mindent, néha erején felül is értük. Az áldozat azt is jelentette, hogy soha nem önmagát, véges erejét, energiáját méricskélte, hanem a célt. Az éppen elé álló feladatot, ami ugyan nagyon sok idejét elvitte, de nagyon sok légtételt és örömet is szerzett neki. Halála előtt néhány nappal is még koncertezett kedvenc rock bandájával, kiállításokat nyitott meg utolsó hónapjaiban. Hihetetlen aktivitással elkészült még az általa szerkesztett dupla CD kiadvány, és amire talán a legbüszkébb volt: *Új régi hang* címmel befejezte a 21 éve megkezdett 12 népzenei portréfilmet.

Egy nagyon fontos határkőnél vagyunk. Egy korszak van lezárulóban Halmos Béla temetésén: ennek a – reményeink szerint hosszú életű – mozgalomnak a hőskora. A munkát, ami rájuk hárult, rátok, az első nagy generációra, Halmos Bélával együtt sikerült elvégezni. A hátramaradottakon múlik a folytatás. Mert vetni minden évben kell, hogy megérjen a búza, és hogy az elvetett mag százszoros termést hozzon a tánc ház mozgalom, a hagyományos

magyar kultúra megmaradásáért és dicsőségéért.

„Bartók és Kodály után mi újat, valóban eredendő újat kínálhat még a népdal, a népzene világa?” – kérdezte meg évtizedekkel ezelőtt Csoóri Sándor alapvető tanulmányában, a *Tenger és diólevél*-ben. Ezt az újat, ezt az eredendő újat, ami egyszerre – és ez nem ellentmondás – a népi kultúrában, a népi kultúra továbbélésében eredendő régi, ezt az újat mutatták, hozták, kínálták, adták nekünk, adják nekünk Halmos Bélának.

Ezen a temetésen sokan vagyunk, és a temetés mindig alkalom körülnézni, vajon mennyien vagyunk. Vajon mennyien vagyunk, akiknek tényleg, valóban fontos az, ami a miénk, ami nekünk adatott, ami csak nekünk adatott és senki másnak, és amit éppen ezért nekünk kell őrizni, megújítani és továbbadni. A kultúrát, a népi kultúrát, a magyar kultúrát. Olyanok vagyunk most mi itt együtt, mint egy nagy család, még akkor is, hogyha győzni, veszíteni, küzdeni nem is mindig tudunk együtt. Legalább búcsúzni igen, azt tudunk együtt. De mégis, ha méltóak akarunk lenni a mai búcsúhoz, akkor próbáljuk meg. Próbáljunk meg a jövőért mégis csak, a magyar népi kultúra jövőjéért együtt küzdeni. A fiainkért, az unokáinkért, a jövőért.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

* Elhangzott a Farkasréti temetőben, 2013. augusztus 9-én.

BUDA BÉLA ÉLETÚTJA

Különös dolog a sors és az életút! Lehet rosszkor és rossz helyen születni, évtizedeken át bajok közepette élni, de lehet mindezeket a körülményeket úgy is átgondolni, hogy valaki nagyon gyáva volt, nem mert változtatni, kezdeményezni.

Az 1939-ben születettek végigkísérték ezek a dilemmák. A háborúból éppen csak kaptunk ízelítőt, ötvenhat még nem felnőttként ért bennünket, igazán nem tudtunk „belekeveredni”. A nagy téma a „szocializmus” volt, minden árnyalatával és arculatával, vagyis a kommunista ideológia, a „békeharc”, a hidegháború, a nagy Szovjetunió és az imperializmus, a diktatúra és annak „puhulásai” stb. Majd azután a rendszerváltozás illúziója és furcsa valósága. Közben meg megöregedtünk. „Most lelkem: ember – mennyem oda- van, szörnyű fülekkel legyezem magam.”

Ez a korosztály nehezen alakította ki önazonosságát. A bűvös identitást, amely nélkül az egzisztencia nem tudna eligazodni, sőt fennmaradni sem „az élet tengerén” (hogy ismerős közhelyet vegyünk elő). A hajózás metaforája kezdetnek nem rossz, mert utal a veszélyes viharokra (kubai válság, hatvannyolc, afgán bevonulás stb.), de arra is, hogy összetett „építményeknek” kell lennünk, ha meg akarunk maradni a hullámok tején. Gerincek, oldalfalak, hajtóművek és kormány szerkezetek kellenek. Innen már a kép összezavarodik, az emberi identitásban kellenek kollektív alapok, ezeken belül családi hátterek és az egyéni életfolyamat döntései, választásai révén megkötött finomabb struktúrák.

Nos, e nemzedék „hajóját” nehéz volt megépíteni. A nemzeti „gerinc”-hez nem volt megfelelő „anyag”. Nem lehetett magyarságunk, nemcsak a proklamált internacionalizmus miatt, de azért sem, mert elvesztettük nemzetestünk jelentős részének zsidóságát és svábságát. Sztéverték vallásainkat. Hagyományainkat is. Demográfia, lelki „falurombolások” zajlottak a durva urbanizáció mellett. A hiányzó autonómia illúzióját a csenevész fogyasztói mentalitás adta. Mindent az ideiglenesség lengett körül, nem tudtuk, milyen főtítkárra kerül Moszkvában hatalomra, lesz-e nukleáris világháború (ezt jól elfojtottuk, a kilencvenes években már nem érdekeltek bennünket a dunántúli atomsilók vagy Belovai ezredes rémtörténete).

A korszakról van szó, de magamról beszélek. Mindezeket nemcsak végigéltem, megpróbáltam megérteni. Később némileg meg is változtattam. Nálunk sok kortársam nagy ívű transzformációján mentem át, szegény, egyszerű családból lettem értelmiségi, orvos. Nagyon sok adaptációs nehézség árán. Ma sem tudom, hogy fájdalmasan és rácsodálkozóan átéltem hatására fordultam-e a társadalomtudományok felé. Merthogy ide sorolom azt a lélektant – pszichiátriát, pszichoterápiát –, amelyben hivatásszerűen tevékenykedtem.

Mint pszichiáter a lelki krízisek, zavarok, katasztrófák tömegével találkozottam, és ezek mögött mindig megtaláltam „a társadalmi beilleszkedés zavarait”, ahogyan a hetvenes években kezdődő nagy „tárcaközi” kutatás címe eufemisztikusan összefoglalta azokat a problémákat, amelyeket a társadalommal való összeütközés vált ki. A politika már nem tudta elhallgatni az ilyenfajta bajok szaporodását. Alkoholizmus, bűnözés, öngyilkosság, elmebetegségek, drogok stb. De hosszú ideig megpróbálta elkendőzni őket. Mivel a kérdésekkel foglalkoztam, megoldásait kerestem, az értelmiségi nyilvánosságon át is, hamarosan magam is deviáns lettem. A hatvanas évek közepétől a rendszerváltozásig ideológiai ellenségévé váltam. Szerencsére nagy bajom nem esett, csak félretoltak, háttérbe szorítottak. Talán a kor sajátos „második nyilvánossága” segített, sokan ismertek, sokakkal dolgoztam együtt, nem foglalkoztam magával a politikával, csak annak fortélyos félelmi szabályait nem akartam betartani.

Rögös út volt, nem voltak megfelelő munkakörülményeim, magamban és magányosan dolgoztam. Nem tudtam megmaradni egyetlen szakterületen sem. „Muszáj-Herkulesként” két tucat területen jutottam el a nemzetközi ismertségig és a maradandó alkotás határáig, de innen már nem jutottam tovább. Pszichoterápia, szexológia, szuicidológia, addiktológia, kommunikációelmélet, közösségfejlesztés, egészségpromóció, mentálhigiéne, krízisellátás, önségítés, szerezetelmélet, szociálpszichológia, devianciakutatás stb. Cyranóval együtt én is ráirathatnám sírkövemre: qui fut tout et qui ne fut rien*.

Ha volt alkotásom, az talán írásaimban és szakelőadásaimban tükröződik (14 szaklapnak voltam szerkesztője, több mint hetven könyvet írtam és szerkesztettem, tucatnál többet idegen nyelven). Ha volt hatásom, az „katalitikus” volt (katalízis: megindítani és fenntartani folyamatokat, azokkal elvegyülve, de a végén eredeti formában kiválva), ez már az említett „beilleszkedési zavarok” kutatásától különféle szakmai társulások létrehozásán át a mentálhigiéne és a nemzeti egészségmegőrzés programjaiig terjedt. Soha nem lettem köznapni értelemben sikeres, nem lettem közismert és népszerű sem (még szűkebb körökben sem).

Közben életem nagyon gazdag és színes lett. Az átélésem virtuális szintjein (a „cőresz” és a mindennapi munka egyhangúsága árnyékában). Egy szürke világ, amiben kezdtem (és amire Móricz „Fáklya” című regényének hőiséhez hasonlóan csodálkozva tekintek vissza, hogy egyáltalán hogyan lehet élni a komor aorisztoszok titkának ismerete nélkül), kibontakozott előttem. Nyelvi (szemantikai, hermeneutikai) univerzumokba merültem. Közel került hozzám a kultúra és a társadalom sok működési módja, folyamata. Megtaláltam az empátia mágikus hullámhosszát, amelyen át nagyon sok emberhez úgy kerülhettem közel, hogy sokat, lényegeset tudtam segíteni nekik. A kommunikáció is mágikus eszköz, amely révén alakítóan lehet belépni a pszichoszociális világba. Lett családom, lettek barátaim, érték tragédiák, de nem csalódtam. Ha nem ennyire nyitott értelemmel és reálisan élek ebben a nagy magyar világban, talán megmaradni se tudtam volna.

Közben az évek szálltak, mint a percek. Bár még munkaköreim, állásaim vannak, teli vagyok tervekkel, folyamatosan írok és előadok, már át kell élnem, hogy isteni kegyelemtől függ, meddig enyém a világ, már csak a megismerés színterén is, nem is beszélve az alkotásról, hatásról. Egyelőre azonban az átél múlt is erőforrás. Nincs szabad pillanatom, abban az értelemben, hogy az emlékek filmjei ne peregenek, többnyire a hangok és szcénák teljes élénkséggel, és a gondolkodás nem száguldana a lehetséges „linkeken” át.

Ha Ivan Gyenyiszovicszhoz hasonlóan is, de tulajdonképpen elégedett vagyok.

* Minden volt és nem volt semmi.

PÜSKI SÁNDOR (1911–2009)

Földműves család gyermekeként született Békésen. 1929-ben érettségizett a helyi gimnáziumban. 1930-ban iratkozott be a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karára,

ahol 1935-ben avatták jogi doktorrá. Még ugyanezen évben házasságot kötött a vele egy évben született Zoltán Ilonával, aki 2006-ban bekövetkezett haláláig a családi életben és a könyvki-

adásban életre szóló társa, s férje mellett a magyar könyv nagyasszonya volt.

1938-ban nyitotta meg könyvesboltját, egy évvel később, 1939-ben alapította meg a Magyar Élet Könyvkiadót. A kiadó főként a népi írók műveit jelentette meg, de nem riadt vissza elsőkötetes szerzők alkotásainak a megjelentetésétől sem. A líra, a próza és a dráma műfajában is időt álló műveket adott ki, elég csak Erdélyi József, Gulyás Pál, Sinka István, Szabó Pál, Takáts Gyula és Tersánszky Józsi Jenő nevét megemlítenünk. Szám szerint is jóval több a forrásértékű tudományos, fontos ismeretterjesztő és a radikális politikai mondanivalót hordozó könyv a Magyar Élet-kiadványok összességében. László Gyula ősmagyarország-kutatási alapműve, Kodolányi János, Németh László, Szabó Dezső és Veres Péter tanulmánygyűjteménye is fémjelzi kiadói programját.

1941-ben, a harmadik, faji zsidótörvény életbe lépése után megjelentette Bary József, a tiszzaeszlári per vizsgálóbírójának emlékiratait, amelyek szerint

Szárszó 1993 Konferencia

a vérvád megalapozott volt. 1942-ben újra, 1944-ben pedig kétszer – másodsorra a magyar zsidók deportálásának megindítása után – újra kiadta a memoárt.

A Soli Deo Gloria (SDG) református ifjúsági egyesület balatonszárszói telepén 1943-ban rendezte meg az SDG-vel együtt a Magyar Élet-tábort. Az augusztus 23. és augusztus 29. között tartott szárszói találkozó a háborús idők egyik legjelentősebb politikai eseménye volt, amely egyben *programadó tanácskozás volt a világháború utáni teendőkről*. A kiadói munka mellett 1944-ben az ellenállást is szervez-

te. Püski Sándor az 1943 –as Szárszói Magyar Élet Konferencia 50. évfordulójának tiszteletére jubileumi találkozót szervezett. A találkozón jelen voltak: Püski Sándor, Csurka István, Bíró Zoltán, Pozsgai Imre, Fekete Gyula, Szűrös Mátyás, Kiss Gy. Csaba, Jobbágyi Gábor, Surján László, Tábori László, Bégány Attila, Elekes Andor, Füzessy Tibor.

A kiadót 1950-ben államosították, Püski Sándort pedig 1962-ben hamis vádakkal bebörtönözték, egy év után szabadult. 1966-ban Erdei Ferenc, a Hazafias Népfront akkori főtitkárának közbenjárására kapott útlevelet.

A házaspár 1970-ben az Egyesült Államokba emigrált. Kitelepülésük után nagyon nehezen indult meg a munka, kezdetleges körülmények között, a lakásukról terjesztettek. Később előadókörutakat szerveztek Magyarországról meghívott művészekkel. 1974-ben vásárolta meg New York magyar negyedében, a 2. sugárúton az igen elhanyagolt állapotban lévő Corvin nevű kis könyvesboltot. 1975-ben hozták létre a Püski Kiadót, gondozásában az egykori Magyar Élet szerzőgárdáján kívül az akkori Magyarországon politikai okokból közlési lehetőségekhez nem jutott szerzők munkáit adta közre. A Püski-Corvin Magyar Könyvesház – amelyet 1984-ben cserélt át a 82. utcában egy nagyobbra – a Nyugaton élő magyarság szellemi központjává vált.

1989-ben tért vissza Budapestre feleségével, Krisztina körúton lévő könyvesháza a népi irodalom szellemi örökösének gyűjtőhelye. Az alapító munkáját később fiai, Püski László és Püski István, valamint unokái Püski Atilla és Püski Csaba segítették. Könyvkiadói profiljuk a régi, a Magyar Élet Kiadó idején közreadott kiadványaikat újra megjelentették.

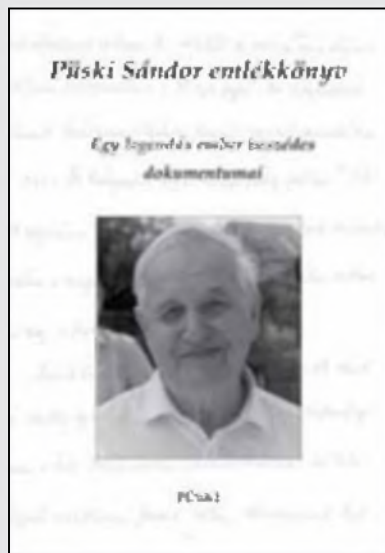
Püski Sándort 2009. augusztus 13-án, református szertartás szerint temették el a budapesti Farkasréti temetőben.

Elismerései: Bethlen Gábor-díj (1990), Petőfi Sándor Sajtószabadság-díj (1995), Magyar Örökség díj (1996), Bocskai István-díj (1996), Pro urbe Budapest (1996), A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (2001), Budapest I. kerülete díszpolgára (2001), a Magyar Művészeti Akadémia Aranyérme (2002), az Év Könyve-díj (2003), Magyar Művészetért (2004), Szent István-díj (2005).

PÜSKI SÁNDOR EMLÉKKÖNYV

Püski István szerk.

Egy legendás ember beszédes dokumentumai
2013.

Részben visszaemlékezéseket közlök a szerzőinktől, találkozásairól Püski Sándorral, másrészt pedig a régebbi szerzőivel levelezést, és néhány dokumentumot. Három éve határoztam el, hogy összeállítom ezt a könyvet. Hogy miért? Mikor elkezdtem átnézni Édesapám, Püski Sándor rám hagyott levelezését döbbszemtem rá, hogy micsoda értékes anyag van a kezemben, hisz a harmincas évektől kezdve találtam levelezést a szerzőivel, nyomdákval, kiadókkal, hivatalokkal. Az volt az elképzelésem, hogy a még élő szerzőinktől kérek írást első találkozásukról, a már nem élő szerzőktől pedig a levelezésükből közlök egy-két darabot. De amikor elkezdtem átnézni a hatalmas anyagot, elbizonytalanodtam. Szinte lehetetlennek látszott a

válogatás. Hosszú időbe tellett, mire megszületett bennem az elhatározás, hogy mégis elkészítem ezt az emlékkönyvet, és a teljes levelezést és dokumentumokat időrendi sorrendbe rakva több kötetben később publikálom. Azért közlök mindent hasonmásként, mert a kézzel írott leveleknek különös ereje van. Némi erőfeszítést igényel az elolvasásuk, de megéri, mert a tartalom túlmenően is jellemzi az íróját. Na meg így hiteles, hisz így biztos lehet az olvasó, hogy semmi sem lett kihagyva. Nagyon fontos a levelek dátuma is. Hisz ez határozza meg azt a kort, amiben a levél íródott. Az is jellemző Édesapám előrelátására, hogy a legtöbb levelet kezdettől fogva másolattal írta. Ezért vannak most meg.

Itt kérem meg a könyv olvasóit, ha van a birtokukban Püski Sándor által akár nekik, akár szüleiknek, nagyszüleiknek írt levél, keressenek meg és engedjék meg, hogy készíthessek róla másolatot. Hátha épp az hiányzik az anyagból. Csaknem ötven évet dolgoztam együtt Szüleimmel saját elhatározásból. Sosem bántam meg. Ha ezt a könyvet és majd a továbbiakat végiglapozzák, biztos megértik döntésemet. Végül két bennem megérett mondatot, „imát” had osszak meg Önökkel: Örök hála és tisztelet szüleimnek, őseimnek, hogy küzdelmeikkel, vereségeikkel, győzelmeikkel azzá formáltak, ami vagyok. Örök hála és tisztelet gyermekeimnek, utódaimnak, hogy bennük élhetek tovább, és beteljesítik azt, amit én esetleg nem tudtam végrehajtani.

VEKERDI LÁSZLÓ EMLÉKTÁBLÁJA A HATÁRŐR UTCA 27/A-BAN

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves vendégek, hajdani lakótársak!

Vekerdi László régi barátai, kollégái, tanítványai, tisztelői nevében; s a Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma képviselőjében köszöntöm az egybegyűlteket. Köszönöm, hogy eljöttek emlékjelet-állító megemlékezésünkre e társasházhoz, amelyben barátunk, tanárunk 70 négyzetméternyi lakásában a fél életét leélte.

Tanítja és – az MTA Könyvtárával szimbiózisban – a színhelye volt e ház, a korabeli közéletet meg-megmozgató férfi küzdelmekkel teli alkotó munkájának.

Fészek is volt, ahol Judit asszonnyal boldogan meghúzódhatott, ahogyan tudott.

Nehezen tudott meghúzódni, mert nyugtalan alkat volt. Igaz, hogy telefon nem zavarta, mert hiába kérelmezte, azt a „szocializmusban” nem kapott. Hajtotta azonban igazságérzettel párosuló tudásvágy. A szellem robotosaként szolgált; olvasott, jegyzetelt, recenzált, vitázott, lektorált, fordított, cikket, kritikát írt, szerkesztett, tanított, s mindig arra készült, hogy majd megírja tervezett könyveit, esszéit is. Életművét a tanulással párosuló alkotás kényszer hatotta át. Ezt sajtátította el, miközben a teremtés titkát kutatta az európai szellemiséget meghatározó három kiváló tudós-ember: Galilei, Newton és Bolyai életében. Századokat átívelve igyekezett velük a legbensőbb kapcsolatba kerülni, s szellemi érintkezését, élményeit olvasóival is megosztani. Útkereső tájékozódása, életereje szinte meghatványozódott az idő tájt, amikor az egyetem bölcsészkarán tanított. (Akkor költözött ide, új lakásába, s akkoriban került

a MTA Könyvtárába is.) Tanúsíthatom, hiszen ekkor lettem tanítványa – majd két évig munkatársa is a *Kutatómunkások* c. könyv elkészítésében –, hogy kivételes tudású, áldozatos nemzetnevelőként tisztelt minden teljesítményt és embert, de ki nem állhatta, kigúnyolta az álságot, az uraskodó gőgöt, a tekintélyelvűséget. A kor hatalmasai ezt nehezen tűrték, sokféleképpen büntették. Az értelmiség jó része és mindazok, akik ismerték, olvasták, előadásokon vagy rádióban hallhatták, viszont úgy tisztelték őt, mint aki a tudomány igazi öre, élő lelkiismerete maradt a honi társadalomban!

Vekerdi László nevét, az *Arcok és vallomások* sorozatban megjelent *Németh László* portré kapcsán ismerte meg a hazai közvélemény. A másokért élő, értékeremtő, az esszéírók középontba állító kitűnő könyv miatt óriási támadás zúdult a szerzőre. Ennek egzisztenciális következményei voltak; kirúgták a Matematikai Kutatóintézetből. Vekerdi a nemtelen támadások következtében „félpénzért” került a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Szerzeményezési Osztályára*. Ahogy tisztelői állították: közel négy évtizeden át „*Michelangelóként széklábakat faragott*”. A könyvtárat használó természettudósok azonban tudják, hogy a magyar tudományos élet szerencséjére történt ez így, hiszen az ő értő szakmai munkája és lebilincselő tájékozottsága, szolgálata nélkül, a Kádár-korszakban, sőt utána sem kerülhettek volna a világ élenjáró tudományos művei, fontos folyóiratai hazánkba, a MTA Könyvtárába. Nemcsak szerzeményezett. Sokat olvasott, írt; konzultált velünk munkahelyén.

Sokoldalúságát jelzi, hogy megjelent írásai, munkái számtalan tudományterülethez köthetők, mint pl.: tudománytörténet, orvostörténet, matematikatörténet, fizika (és története), irodalomtörténet, természettudomány, biológia, általános nyelvészet, történet-tudomány, művelődéstörténet, néprajz, informatika, kibernetika, genetika, lexikonok története, mechanika, kémia, könyvkiadás, régészet, helytörténet, fotótörténet, földrajz, ökológia, szobrászat, könyvtártörténet, olvasástörténet, statisztika, filozófia s még folytathatnánk. A latin, angol, német, francia nyelven túl, a szláv nyelveket is ismerte, tájékozódásaiban használta őket.

A Magvető Kiadó népszerű *Gyorsuló idő* sorozatát – a hetvenes évek közepén – az ismeretterjesztő szándék jegyében indította el. Hű maradt pedagógus és lelkes ősei hivatásához akkor is, amikor igazi népművelőként, a Magyar Rádió *Véges végtelen* c. műsorának kétszáz adásában – Herczeg János közreműködésével – megosztotta csillogó tudását a világról. A magyar szellemi élet legendás alakjaként, magányos ellenállóként, a hatalomnak, tekintélynek behódolni nem akaró utolsó szabad emberként méltatták 2003-ban, az év ismeretterjesztő tudósa díj átadásakor. Jellemző rá, ahogyan fogadta a kitüntetését: „*Máskor ne ilyen vén hülyének adjátok a jutalmat, aki már nem tud mit kezdeni vele*” – e szavakkal vette át a díjat, az örök ellenzéki és kivételes tudású polihisztor. (Sajtóhír).

Tizenhat könyve, tizenöt könyvfordítása, több mint félezer kisebb-nagyobb tudományos és tudomány-népszerűsítő dolgozata jelent meg életében, jórésztük a magyar vidék folyóirataiban

(Tiszatáj, Forrás, Alföld, Jelenkor, Új Forrás, Napjaink). Kincsek maradtak utána, felmérhetetlen értékű az az emberi-szellemi hagyaték, amit Vekerdi Lászlónak köszönhetünk. Olyan alkotó ember volt ő, akit a humaniorák és a reáliák, a múlt és a jelen, a haza és haladás ügye egyaránt izgatott, aki a „szerettem az igazságot, gyűlöltem a hazugságot” ígézetében élt. A hivataloktól viszolygott. Közfunkciót, amivel a rendszerváltás után igyekeztek, igyekeztünk volna elismerni, nem vállalt. Az üldözést jobban elviselte, mint a kitüntetést.

Vekerdi Lászlót igazságkereső szándéka, elkötelezettsége tette a hetvenes években a magyar vidék szellemi műhelyei; pl. az *Ilia Mihály szerkesztette Tiszatáj* védelmezőjévé. A jóra való hajlandóság, tettekeszség jellemezte. Határon túl rekesztett nemzetársainkkal vállalt szolidaritást a Bethlen Gábor Alapítvány egyik kezdeményezőjeként, kurátoraként. Ott volt Monoron, és velünk volt ama nevezetes találkozó a Lakiteleki sátorban is.

Ő azonban sem a demokratikus, sem a nemzeti ellenzék, hanem a *szabadon szolgáló értelmiség klasszikus képviselőjeként* vállalt szerepet és kockáza-

tot, akinek szellemi horizontját a világ tudományának és a magyar szellemi életnek a legkiválóbbjai alkotják. Nem ismerek rajta kívül senkit, aki a humán és természettudományos kultúra egységének oly eleven megtestesítője lett volna, mint ő, s akinek enciklopédikus tudása majd' mindent átfogott. Jól érzékelteti ezt a *Természet Világa* 2004/L, a 80. éves V L.-t köszöntő különszáma. Sok kiváló nemzedéktársammal együtt, szellemi atyánkként tisztelhetjük életében, akihez bizalommal fordulhattunk, akit kizsákmányolhattunk, mert fölmérhetetlen tudása bölcsességgel, szerénységgel, odafigyeléssel, segítőkészséggel párosult.

Hálás vagyok, hogy közel fél évszázadon át életem része volt, hogy tanít-

ványa, munkatársa, barátja lehettem. Köszönöm ezt szeretett leányának Juditnak is. Alapítványunk képviseletében – a XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzattal közösen létesített – *Vekerdi László* tudós-tanár, író, könyvtáros *emléktáblát*, a meghívón szereplő Kosztolányi versidézzel *fölvatom*:

„Volt emberek.

Ha nincsenek is, vannak még. Csodák. Nem téve semmit, nem akarva semmit, hatnak tovább.”

Kívánom: emlékjele hozzon áldást házra-hazára; embersége, igazágérzete, sokoldalú tudása, munkaszeretete és hűsége legyen követendő példa számunkra!

BAKOS ISTVÁN (Bánfa, 1943) magyar és népművelés szakon végzett az ELTE Bölcsészettudományi karán. Kutatásszervezőként, köztisztviselőként dolgozott. Részt vett a magyar felsőoktatás reformjában, majd 1994-1999. között főtásként, a Magyarok Világszövetsége megújításában. A Bethlen Gábor Alapítvány ügyvivő kurátora és kurátora a Lakiteleki Népfőiskola Alapítványának is. Mintegy félezer publikációja, s hét könyve jelent meg.

PÁKH TIBOR, A NEMZETI ELLENÁLLÁS JELES KÉPVISELŐJÉNEK LAUDÁCIÓJA*

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Hölgyeim és Uraim!

Több mint húsz év telt már el azóta, hogy véget ért hazánkban a kommunizmus népnúzó rendszere, és eltávoztak országunkból a megszálló idegen csapatok. És Pákh Tibor nevét sehol nem találjuk azok között, akik magas állami kitüntetést kaptak. Érdemrendek, díjak neki nem jutottak. Annak a személynek, aki hosszú időn keresztül szinte egymagában képviselte a nemzeti ellenállást. Szálegyedül, ahogy tanúságtételében olvassuk. Aki keservesen megszervezte, hogy volt bátor kiegyesíteni a gerincét.

Pákh Tibor 1924-ben született polgári családban, Komárom déli részében. A komáromi bencés gimnáziumban érettségizett, fiatal katonatiszként vett részt a második világháborúban, szovjet hadifogságba került, három évet töltött a Szovjetunióban. Jogi végzettséget szerzett, és az ötvenes évek első felében műfordítóként dolgozott. 1956. október 25-én megsebesült a parlament előtti vérengzésben. Amikor 1957-ben munkahelyén körözték azt az ENSZ-hez intézett beadványt, amely a „magyar ügy” napirendről való levételét kérte, megtagadta az aláírást. Ettől kezdve rendőri megfigyelés tárgya lett személye. Pákh Tibort 1960-ban tartóztatták le az államrend megdöntésére irányuló összeesküvés vádjával. Konceptiós perben ítélte el a kádári bíróság 15 év börtönbüntetésre. 1971-ig volt börtönben, amikor a rendszer propa-

gandája szerint már évek óta nem voltak politikai foglyok Magyarországon. Több alkalommal folytatott különböző jogtalanságok ellen éhségsztrájkot a börtönben, sokféle módon kínozták, nem egyszer „kezelték” elektrosokkal is. A szovjet diktatúra gyakorlata szerint elmebetegnek nyilvánították, a hatalom szerint ugyanis nem lehetett normális embernek tartani azt, aki kétségbe vonja magát a rendszert. Minden lehetséges módon nyilvánosan is kifejezte azt a meggyőződését, hogy Magyarországnak joga van az önrendelkezésre, hogy a megszálló csapatoknak távoznuk kell hazánkból.

1980-ban részt vett a Varsó melletti Podkowa Leśna városában a Szolidaritás éhségsztrájkjában. Ez a lengyel város később díszpolgárává választotta. 1981 után különböző politikai tüntetések, évfordulók alkalmából nyolcszor tartóztatták le, 1988. október 23-án ugyanazon a napon kétszer is.

Pákh Tibor mindvégig rendíthetetlenül hitt abban, hogy Magyarország visszaszerzi a függetlenségét. Egyedül volt sokszor, és nem kívánt csatlakozni táborokhoz akkor sem, amikor már elkezdődtek nálunk a politikai változások. Érdemes idéznünk vallomását egyik interjújából: „Az igazság szolgálata alapvető emberi kötelességünk.” Köszönetet mondunk 2012-ben ezért a helyállásért. Ha van még nemzet e hazán, azt olyan embereknek köszönhetjük, mint Pákh Tibor. A magyar nemzeti ellenállás töretlen gerincű hőisének.

KISS GY. CSABA (1945) József Attila-díjas magyar irodalomtörténész, művelődéstörténész, egyetemi docens, az irodalomtudományok kandidátusa, az MTA doktora. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, magyar–német szakon szerzett diplomát 1968-ban. 1974–1980 között a Nagyvilág című lap rovatvezetője, 1988–1992 között a Hittel munkatársa. 1995-től az ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszékének docense. Dolgozik a Magyar–Lengyel Történelmi Vegyesbizottságban és a Magyar–Szlovák Történelmi Vegyesbizottságban is. Tanulmányokat, esszék, cikkeket ír a közép-európai (elsősorban a lengyel és a szlovák) irodalomról, társadalmi, kulturális kapcsolatokról. Német, lengyel, francia, szlovák és horvát nyelven beszél. Vendégtanár 1999-2004-ig a Zágrábi, 2005-2007 a nyitrai Konstantin, 2007-2010 között a prágai Károly Egyetemen. Könyvei: Nyugaton innen – Keleten túl (Művelődéstörténeti esszék és tanulmányok), Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc 2000. A haza mint kert (Esszék, tanulmányok), Nap Kiadó, Budapest 2005. Ariadne avagy bolyongások könyve (Tárcák, esszék), Ráció Kiadó, Budapest 2007. A morva himnusz (Tárcák, esszék), Ráció Kiadó, Budapest 2009. Lekcja Europy Środkowej (válogatott tanulmányok – lengyelül) Nemzetközi Kulturális Központ, Krakkó 2009. 1997-ben Kodály Zoltán-díjjal, a lengyelek 2005-ben Szolidaritás-emlékéremmel, 2008-ban József Attila-díjjal, 2011-ben a Magyar Köztársaság Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki. 1987-ben a Magyar Demokrata Fórum egyik alapító tagja.

* Elhangzott a Bethlen Gábor Alapítvány Márton Áron emlékérmének díjátadásán.

BEVEZETÉS A POLITIKAI PSZICHIÁTRIÁBA

A politikai pszichiátria az orvostudományt, a gyógyító tudást, szorosabban a pszichiátriát, a pszichológiát a politikai elnyomás szolgálatába állítja. Alkalmazták a szovjet, illetve a II. világháború utáni szovjet puffer államokban megrendezett koncepciós perekben annak érdekében, hogy a vádlottak olyan tetteket ismerjenek be, amelyeket soha el nem követtek – és e beismerések alapján ítélték őket súlyos büntetésre, legtöbbször halálra.

A politikai pszichiátria jelentősége – cinikus módon – a polgári szabadságjogok bővülése idejének kezdetétől nőtt meg. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának hatályba lépése (1976) után a nemzetközi figyelem miatt a szocialista táborban általában is, de a „legvidámabb barakkban”, a Magyar Népköztársaságban különösen kinösszá vált, ha véleménynyilvánítása, politikai nézetei következményeként, a többpártrendszerre épülő demokrácia követelése – a marxizmus-leninizmusra épülő totalitárius rendszer törvényeinek megsértése – miatt, bárki börtönbe került. Ezért ezeket az embereket és ügyüket beszorították az elmeorvosintézetekbe, a kórházak pszichiátriai osztályaira, az ideg-elve szakrendelésekre; az Országos Börtön Igazságügyi Megfigyelő és Elmeorvosító Intézetébe. A magyar állampárt taktikájának legfontosabb eleme az volt, hogy nemzetközi szerződésekben részlegesen elismerte és garantálta az emberi jogokat, azonban otthon ezzel ellentétes, elnyomó állami gyakorlatot folytatott.

A Gázsó–Zelei szerzőpáros *Őrjítő mandragóra...* című könyvét első kiadása után, 1989 kora őszén zúzdába akarta küldeni a felbomló kommunista egypart. De ekkor már csak a hatalmi reflex működött a régi módon, az intézményrendszer nem. A cenzorális beavatkozás szándéka sokat számított abban, hogy a könyv második kiadása is gyorsan napvilágot lásson és elfogyjon... A kötet 1989-ben összesen nyolcvanezer példányban kelt el, ami akkor Magyarországon kiemelkedően számított.

A 2012-es javított, bővített, harmadik kiadás hét fejezetben, jól dokumentált esettanulmányokban dolgozza fel a Magyar Népköztársaság állampárti diktatúrájának politikai pszichiátriáját, visszatekintve a koncepciós perek világára is, leírva a bennük dolgozó, egyenruhába bújt orvosok módszereit, s megrajzolva portrékat is.

A kötet egyik jellemző története a II. világháború végén kezdődik a Szovjetunió egyik fogolytáborában és a '80-as évek elején fejeződik be Budapesten. Dr. Medve András egykori budapesti körorvos története ez, aki a háború végén szovjet hadifogságba, a gulagra került, ahol kiváló képzettsége, valamint magyar, német, francia és román nyelvtudása miatt be akarták szervezni szovjet kémnek. Dr. Medve nemet mondott. Halálra ítélték, elkobozták a jeggyűrűjét, egy könyvét és a Bibliáját. Sok viszontagság után mégis kegyelmet kapott, majd hazakerült Magyarországra. A '70-es évek elején dokumentumait elküldte az ENSZ illetékes hivatalainak, a Szovjetunió állami és jogi fórumainak, s hosszú éveken át követelte vissza a gyűrűjét és a könyveit. A magyar hatóságok bírósági ítéletet akartak hozni arra vonatkozóan, hogy dr. Medve elmeállandósága zavart, emiatt ügyei önálló intézésére nem alkalmas: helyezzenek fölé gondnokot. Ezzel megszünt volna a követelés a Szovjetunióval szemben! Hiszen a gondnok, mint hatósági ember, már nem levelezhetett volna nemzetközi fórumokkal... Csakhogy az illetékes gyámügyi tisztviselő dr. Medvével folytatott beszélgetései és a családnál tett látogatása után pontosan az ellenkezőjéről adott bizonyítványt: arról, hogy az idős orvos életvezetése kifogástalan, ügyeit nagyszerűen intézi... A gyámügyi tisztviselőt kidobták az állásából.

A könyv egy másik története már a rendszerváltás közvetlen előzményei közé tartozik: Tempfli József katonatiszt, fiatal százados a '80-as évek második felében katonailag teljesen szakszerű tanulmányban indokolta, hogy a munkásőrség, a diktatúra párthadserege teljesen fölösleges, baj esetén veszélyes, kontrollálhatatlan fegyveres erő, mihamarabb fel kell oszlatni. Egy má-

sik tanulmányban pedig a vasfüggöny mielőbbi lebontásának szükségességét írta meg. A századost ideg-elve alapon rokkant nyugdíjba küldték. A politika változásai ezután rövid időn belül meghozták a munkásőrség lefegyverzését és feloszlását. Majd hamarosan lebontották a vasfüggönnyet is...

A könyv 7., új fejezete egy levélformában írt önvalomás, amely az *Őrjítő mandragóra...* második kiadásának megjelenése után került a szerzők birtokába, címettje a szerzőpáros egyik tagja: Gázsó L. Ferenc. Szerzője pedig az a Mikus Gyula nevű pszichológus-pedagógus, akit az 1956-os forradalom után a börtönben kivégzéssel való fenyegetés és mindennapi verések hatására szerveztek be ügynököknek. Mikus Gyula a '60-as években a későbbi rendszerváltó miniszterelnök, Antall József volt ügynökként ráállítva...

Mikus 1989–90-ben, kilenc hónapon át írt önvalomása, amellel, hogy megrendítő dokumentum, pontosan megmutatja a rendszerváltás lelkületét is: úgy őszinte, hogy nem az. Az önvalomást a szerzőpáros reflexiói követik. Gázsó L. Ferenc ugyanis a '80-as években újságíróként jó munkakapcsolatban volt az akkor már az ifjúságvédelemben a fiatal korú bűnözőkkel foglalkozó Mikus Gyulával. A történet külön érdekessége pedig, hogy a szerzőpáros másik tagja, Zelei Miklós, a '60-as években még mint tanárral találkozott s volt kapcsolatban Mikus Gyulával...

E könyv, noha a múlttal foglalkozik, a jövőnek szól. Miközben pontos orvosi – pszichiátriai és pszichológiai – antropológiai könyv, társadalom- és politika-történetként is olvasható. Az új kiadást a múlt történelmi eseményeire, szereplőire vonatkozó alapos és bőszeges jegyzetapparátus egészíti ki, illetve Magyarország XX. századi rendvédelmi törvényeinek jogtörténeti áttekintése. Mindez nem csupán szakszerűen, hanem rendkívül olvasmányosan is.

(Gázsó L. Ferenc – Zelei Miklós: *Őrjítő mandragóra*, L'Harmattan Könyvkiadó és Terjesztő Kft., Budapest, 2012. 198 oldal. Első és második kiadás: Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1989.)

EGY KÖNYV A LÁTHATÓ ÉS LÁTHATATLAN VILÁGOKRÓL,

AVAGY 500 OLDAL VILÁGUNK LÁTHATÓVÁ TÉTELÉRE

Kinek íródott, a 2002-ben és 2013-ban – kiegészítve – megjelent könyv, most már szinte 500 (497) oldalon? Azért kérdezem, hogy kinek, mert anynyi mindent meg lehet tudni belőle, s a közlések olyan technikájúak, hogy az már-már a szépirodalommal vetekedve katartikus. Márpedig ebből a könyvből az ember magáról, a saját környezetéről, jelenéről és jövőjéről szerez tudást. És ki szeretné feketén-fehéren látni sokoldalú kiszolgáltatottságát, mindennek kitettségét a háborúig és a környezeti katasztrófaig menően? Márpedig ezek is bekövetkezhetnének a könyv lehetőség-leltára szerint. De tovább megyek: belőle a gazdagok, ha elolvásnák, megtudhatnák, hogy a szegények mennyire szegények (nagyon). És még az az érzés is hatalmába keríthetné őket, hogy hiszen ezek a szegények még veszélyesebbek is rájuk nézve, mint amilyenek, s mint amilyenek érzik is őket – tehetetlenségükben vagy annak tudatában.

A szegények, ha a könyvet olvasnák – ugyanis az a gazdagság olyan pazar kelléktárát ismerteti meg – nem maradnának ellenérzelmek nélkül.

Ez merül fel az első néhány nap olvasása közben az emberben, amikor érzékeli már a könyv informatív gazdagságát, rendszerét és rendjét, amikor olvassa a látható világ tényeit és a láthatatlanok valósággá vagy a jövő valóságává írt képeit, aztán pedig következik az olvasóra: az *egy könyv által a tisztánlátás öröme, az eligazodni tudás gyönyöre*. És ezt az élményt Kapitányék már a legfiatalabb koruktól biztosítani tudták – akkor még baráti és ahhoz hasonlóan szűk ismeretségi körökben, ma már tanítványi tágasságban –, mert már akkor jellemezte őket az az értékrend, amely sajátjuk ma is, s az a ritka felkészültség, nagy tudásanyag, aminek következtében az értelmezett világban minden fontosat közölnek, s minden mellékset zárójelbe tesznek. Ahogy ez nekem

még első utazásaik utáni, vetített képes beszámolóikból, előadásaikból ismertté válhatott.

A könyv első fejezete foglalkozik a szegénység és gazdagság presztízs-jeleinek változásaival, s rögtön utána következnek az ezredforduló környéki ember félelmei, szorongásai, egészség- és természetkultusza, a gasztronómia és a test felértékelődésével, majd a lakásmódok mint a *társadalmi-kulturális folyamatok szimbolikus tükré*. A könyv közepén kerül sor az ünnepek, a játékok értelmezésére, majd következik a családformák, a férfi és női szerepek átalakulása az ezredforduló előtt és után. Az identitások és határelmosódások fejezetet követik – előbb az időben, majd a térben bemutatható modellek, amelyek felé az érdeklődés fordul, majd a jellegzetes magatartásformák és ezek változása a tömegkommunikációban, a művészet jellegzetességei a 90-es években és 2000 után, s végül egy összegzés, amelyből kiolvasható: mi mindent hozott, alakított át a kilencvenes évtized és a harmadik évezred eleje, merre tart a világ.

Kapitány Ágnes és Gábor könyve világmélelemzés. Azért egészítették ki 2000-ben írt könyvüket, mert a kor szimbolikus folyamatait követik nyomon, figyelembe véve hatásokat és hatásváltozásokat, tendenciák feltárására vállalkozva. Jelenelemzésük – jelenségek összegyűjtésével, rendszerezésével, szembesítésével – feltárja a „bennünk megnyilvánuló, mélyben zajló folyamatokat”.

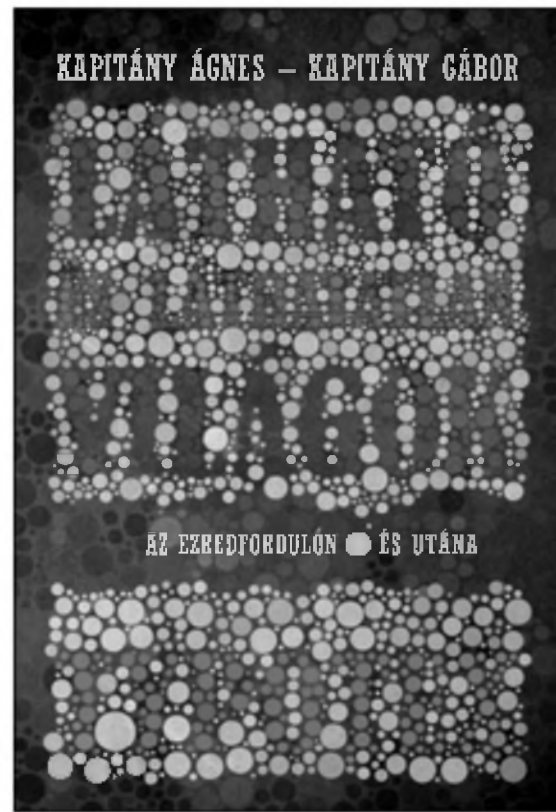
„...valószínűnek látszik, hogy – ma még meghatározhatatlan formában – történelmileg viszonylag rövid idő alatt a szellemi megújulás valamilyen (vallási, evilági, vagy a kettőt egyesítő) mozgalmá fog végigfutni a világon. Ennek valószínűsége ugyanis háromszo-

rosan is „benne van”, benne volt már a kilencvenes évek jelenségeiben. Benne van a hithiány, a perspektíva hiány, a jövőhiány, márpedig az emberiség nem tud több nemzedéken át e nélkül élni, a hitekben csalódó, hitekkel kudarcot valló nemzedékeket inkább a szkepszis vezeti; gyermekeik még hit nélkül nevelkedve jelenorientált, gyakorlatias szemlélettel vihetik tovább a világot; de a következő, harmadik nemzedéknek már ez sem marad, s a vákuum, a hiány egyre követelőbben megnyitja (legalábbis megnyithatja) az embereket az (új) hitek befogadása felé. A másik, ami ebbe az irányba mutat, az éppen a végtudat. Ha valami lezárul, valami új is kezdődik, s hiszen már jó néhány éve hirdetik is, hogy már meg is kezdődött. ... S a harmadik, ami a 90-es években ezt a szellemi megújulást igéri, az éppen a kilencvenes évek világának eklektikus jellege, minden határt ösztönös polifóniája. A nagy új hitek születését mindig ez előzi meg, éppen ez a polifónia teszi lehetővé azt, hogy az az irányzat, amely megtalálja a szin-

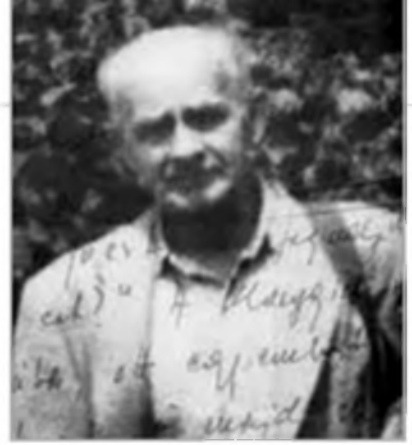
tézis kulcsát, mindezeket az elemeket valamilyen új, az emberi gondolkodást és fejlődést aztán évszázadokig, évezredekig termékenyítő rendszerré szervezze össze. Egy ilyen új irányzat megszületése a közeljövőben tehát háromszorosan is valószínű. Így hát a sötét huszadik századot lezáró évtized múltán az évtized kutatója – s ez érvényes még a huszonegyedik század első évtizede után is – bizakodással mondhatja (a tizenkilencedik század patetikus stílusában): Fel hát a huszonegyedik századba...” ...

Kapitány Ágnes és Gábor könyve tehát azoknak íródott, akik arra készülnek (egyetemisták), és arra hivatottak (a társadalom folyamatait befolyásolni képesek és készek), hogy valóságismeret alapján vitálissá tenni segítsék a társadalmat.

Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor: Látható és láthatatlan világok az ezredfordulón és utána (Typotex Kiadó, 2013)

KAPITÁNY ÁGNES (1953) és KAPITÁNY GÁBOR (1948) az ELTE BTK elvégzése után a Művelődéskutató Intézet, majd 1992-től az MTA Szociológiai Kutatóintézet tudományos főmunkatársai, 2004-től tudományos tanácsadói. Mindketten az MTA doktorai (2004). 1980 óta több egyetemen tartottak kurzusokat, jelenleg a MOME oktatói, Kapitány Ágnes egyetemi tanári, Kapitány Gábor egyetemi magántanári minőségben. Kutatási (és oktatási) területük a kulturális antropológia (saját társadalom kulturális antropológiája, vizuális antropológia) és a szociológia (értékszociológia, kultúraszociológia), illetve a szemiotika (szimbólumkutatás). E témákban eddig több mint 20 könyvük és több mint 100 cikkük, tanulmányuk jelent meg. Részt vettek több nemzetközi kutatásban, konferencián, eredményeik egy részét angol, német, francia kötetekben és folyóiratokban publikálták. Tagjai a Magyar Szociológiai Társaságnak, a Magyar Politikatudományi Társaságnak, a Tőkei Ferenc Társaságnak, az MTA Szemiotikai Munkabizottságának, alapító tagjai a Magyar Kulturális Antropológiai Társaságnak és a Magyar Szemiotikai Társaságnak. Kapitány Gábor alelnöke a Magyar Kulturális Antropológiai Társaságnak, mindketten választmányi tagjai a Magyar Szemiotikai Társaságnak. *Főbb műveik:* Értékrendszereink, Kossuth, Bp. 1983; Vonzalmaink és választásaink mélyszerkezete, Kossuth, 1989; Intézménymimika, VITA, 1989; Értékválasztás (A választási pártműsorok elemzése), Művelődéskutató Intézet, 1990; Rejtjelek, INTERART-Szoroban, 1993; Értékválasztás, 1994. Friedrich Naumann Stiftung – Societas, 1994; Rejtjelek – 2., Kossuth, 1995; Szerk.: „Jelbeszéd az életünk” (A szimbolizáció története és kutatásának módszerei), Osiris-Századvég, 1995; Kultúrák találkozása – kultúráváltás, „Átiratok”, Savaria University Press, Szombathely, 1996; Értékválasztás, 1998. (A választási kampányműsorok szimbolikus és értéküzenetei). Új Mandátum, Bp. 1998; Látható és láthatatlan világok az ezredfordulón, Új Mandátum, Bp. 2000; Beszélő házak, Kossuth, Bp. 2000; Szerk.: Jelbeszéd az életünk 2., Osiris, Bp. 2002; Magyarság-szimbólumok, Európai Folklor Intézet, Bp. 2002. (3. bővített kiadás); Értékválasztás 2002., Új Mandátum, Bp. 2003; Tárgyak szimbolikája, Új Mandátum, Bp. 2005; A tömegkommunikáció szimbolikus üzenetei. (Kommunikáció, demokrácia, média), Dialóg Campus – Sajtóház Kiadó [Studia Mediorum-sorozat], Bp. 2006; Intézménymimika 2., Új Mandátum, Bp. 2006; Türelési stratégiák (Társadalmi adaptációs módok). Kossuth, Bp. 2007; Symbolic Elements of Everyday Culture, {Studies in Sociology/Szociológiai Tanulmányok 2012/2} MTA TK SZI/Institute of Sciences, Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 2012, e-book: http://www.socio.mta.hu/dynamic/st_soc_3_kapitany.pdf; Látható és láthatatlan világok az ezredfordulón és utána, Typotex, Budapest, 2013; A szellemi termelési mód, Kossuth, Budapest, 2013.

FÁK

A fa állandó áradó növekedése, mélységekből való ömlése zavartalan, mert a táplálékkal egybenőtt. Ételével szakadatlan érintkezésben van. Növése szünet nélküli. A táplálék a föld. A fa a földet szívja, mindig mélyebbre és mélyebbre nyúl bele. De a fa nem parazita. Nem öli a földet, hanem alkalmat ad neki arra, hogy magát elajándékozza. A kötés kölcsönös, a gyökér

belefúródik a földbe, hogy kaphasson, a föld magába húzza a gyökeret, hogy adhasson. Az, hogy valami van, még nem jelent semmit, minden, ami van, csak az adásban, az elajándékozásban nyer jelentőséget. Ez minden viszony alapja, s ebben a viszonyban az, aki ad, mélyebbről van kötve, mint az, aki kap, mert nem a szükséglet köti, hanem a bőség. Az igazi kényszer sohasem a

hiányok betöltése, hanem a fölösleg elajándékozása. Aki ad, az elfogadóra jobban rá van szorulva, mint az elfogadó arra, aki ad. Hálája is mélyebb, büszkesége is, diadala is. Az adás csendes előkelősége ugyanaz, mint ami a földé.

A fa lényének élő és megnyugtató volta a földdel való megszakíthatatlan együttélése...

A vasi térség gesztenyefája. Előtte – a méretek érzékeltetésére – felfedezője, Gergye Rezső

A KÖRÖSI KÉZIRAT KÉZIRAT VÉGI FEJEZETEK

SIKERÜNK VOLT

Körbe raktuk a székeket. Azokat tele ülték a diákok és a tanárok, meg más érdeklődők, a városból. *Szenczi Árpád*, a dékán okos bevezetőt mondott, méltatta a könyvet, izgalmas volt hallani, ahogy azonosította a könyv hőseit a mai kollégával, szóval, hogy a könyvbéli szereplő mennyire azonos a ma is tanító tanárral. Volt tanítványom pedig, *Méhesné Szondy Csilla* jól kérdezett, mi meg évődünk is egymással, ahogy szoktunk, Kósa Vilma meg én, úgy hogy jól elszórakoztattuk a nagyérdeműt, jó két órán keresztül.

Nagykörösön, ahol ültünk, a fiatalok körében, „kettecskén”, ősz frizurával, tele ráncsal, de amúgy frissen, akár sztárokra is érezhettük volna magunkat, oly igen lehetett érezni a rokonszenvet, a szeretetet, s végig az érdeklődést. Mert mi is érdekelné a huszonvalahány éves, a lányokat főként, mint az: miként lehetett hatvankét évet leélni egymással két embernek, anélkül, hogy meg ne ölték volna egymást. Hogy az a puha diktatúra milyen volt, s miféle alkotások születtek közben, s a többi szakmai kérdés, mind, amiről szó esik a könyvben, most bizony háttérbe szorult.

Hogy éltünk, ez izgatott mindenkit. Az ősz haj, s a ránc az arcon, szóval a kor, ez hitelesítette a könyvet, a *Történet pedig-et*, meg minket, a könyv hőseit. Mondhatni, ettől lettünk elfogadottak.

A könyv elején és végén ott a fotóm, az egykori, meg a mostani.

– Nahát, hogy a tanár úr mennyivel jobb képű most, mint harmincyolc éves korában! – mondták a lányok, a tanítványaim, akik a színjátzóim is, mosolyogva, kedvesen, nem minden pimaszság nélkül.

HA NEM ILYEN CSALÁDBAN ÉLEK, KI TUDJA?

– Neked Apa – máskor az Anya is bele foglaltatik a megszólításba – fontosabbak a barátaid meg a tanítványaid, mint mi – mondja néha a lányom, szemrehányással a hangjában.

Noha a megállapítást igaznak nem érzem, tiltakozni is alig tudok, mivel időt tényleg sokat áldozok az említettekre, s úgy tűnik, hogy a családi együttléthez képest többet vagyok a barátaimmal a kuckóban és kirándulásokon, s a tanítványokkal a színpadi kiszállásokon, hétvégeken, itthon és külföldön. S amit a számítógép mellett töltök szerkesztéssel, meghívók írásával, e-mail-ezéssel, események szervezésével, az sem kevés.

Reggelente, míg isszuk a kávékat, s számba vesszük a teendőinket, ha nincs semmi bajunk, s békésen üldögélünk, kedvtelve megemlíjtük, hogy azért jó nekünk, mert bár érezzük az eltűnt idő nyomát, de azért komolyabb bajunk nincs, tudunk dolgozni, nem szorulunk a gyerekeinkre, sőt, a leszámazottainknak segíteni is tudunk, ha szükségeltetik. S ha éppen nem bosszantottak fel valamivel, örömmel állapítjuk meg, hogy a két gyerek igazán szép egzisztenciát épített ki, s hogy az ő gyerekeik, a mi három unokánk is – mind a hárman párban – szépen boldogul. Ilyenkor szoktunk elérzékenyülni, amikor az unokák említődnek fel, mert akkor rögtön képbe kerülnek a dédunokák, s a feleségem, Kósa Vilma – egyébként is nagy gyermekbolond – rögtön zengedezni kezd róluk. Egyébként, most hogy írom ezt a szöveget, most is kint van Nagykovács-

ban, hogy segítsen Zsófi unokánknak, hiszen ott két kicsi gyerek, Levente és Gergő igényli a szeretetet, azaz hogy Vilka mama játsszon velük, s naná, hogy játszik. Mert még bír játszani.

Játszottunk a másik két kicsivel is, Adrissal és Pankával, akik mind mostanáig egy házban laktak velünk, a valamikori Kuckóban, amit grátisz engedtünk át nekik, hogy segítsük a fiúunokánk családalapítását. (Most költöztek nagyobb lakásba, hogy nőnek a gyerekek.) A legnagyobb dédunokákkal már csak beszélgetni tudunk, Gáspár és Flóra kamaszok... Egy biztos, mind a hatan egészségesek, okosak és szépek.

Jól érzem magam a családban, a családtagjaimmal, én szeretem őket, ők is szeretnek. A két éves Gergő az előbb rikoltozott bele a telefonba; látni szeretné a papáját. Megyek is ki, a feleségem már úgyis kint van.

Szép öregkor a mienk. Hálásak lehetünk, s azok is vagyunk, hogy ez megadatik nekünk.

TÁVOZOM, DE NEM ANGOLOSAN – HATÁROZTAM EL MAGAMBAN

Miután elhatároztam, hogy befejezem a tanítást, megbeszéltem rögvest magammal, hogy csak úgy, angolosan, én el nem távozom a főiskoláról, bemutatom azt a színjátékot, melynek rendezésén becses személyem az utóbbi hónapokban munkálkodott. Aztán meglepetés gyanánt feltálatom a hallgatóimnak, meg azoknak, akik egyáltalán eljönnek erre az alkalomra, az egyik önálló estemnek, a *Különbékének* egy részletét, szere-

tem a memóriámat vers, próza gyakorlásával is ébren tartani, s még inkább szeretem a már tudott szöveget hangosan, közönség előtt elmondani. Nevezhetjük ezt közléskényszernek is, de pedagógiai szenvedélynek is: muszáj átadnom azt, amit tudok. S készülök még valamire: óhajtának tartani egy búcsúbeszédet, cseppet sem ünnepélyesen, meghatódva és fennköltén, némileg és inkább szóragoztató modorban, felemlegetvén azokat a főiskolai történeteket, melyek magamat is üdítettek annak idején, és máig is derítenek, ha rájuk gondolok. Elmondtam Szenczi Árpádnak, mint képzelem el a búcsúműsort. Ő mindennel egyetértett, s megállapodtunk az időpontban is. Az utolsó tanítási nap délelőttjére tesszük a nekem nagy eseményt, amikor tanítás már nincs, vizsga még nincs, a végzősök is elköszönnek, s ahogy én elhagyom a termet, más már nem történik, mint hogy a hallgatók és tanárok ünnepi istentiszteletra vonulnak. Az én fellépésemre meg a színpadosaim bemutatkozására a tíz órás kezdés ugyan nem túl ideális, de mit tegyünk, ennél jobb megoldás nincs, ezt kell szeretnünk.

Apropó, Árpád. A huszonhárom évet, mondhatni, vele éltem végig. Hol igazgató volt, hol tanszékvezető, hol helyettes, hol ösztöndíjas, psd-t szerző doktorjelölt, majd doktor. Most meg dékán. Becsültem az ambíciójáért, s hogy híve volt a reformpedagógiáknak, s hogy bennem mindig szövetségést látott. Meleg barna szeme megnyugtatót.

Egyébként hozzá, a szobájába mindig benyithattam, kérdéseimre barátián, tehát őszintén válaszolt, s ha gondban voltam, segített. Tiszteletbeli elnökséget szavaztatott meg számomra a nagykőrösi Karácsony Sándor Társaságban, támogatta a könyveim kiadását és véleményezte is, mindig volt jó szava a bemutatóink után, s ha úgy érezte, sérelem ér a főiskolán, mellém állt.

ÍGY KELL TUDNI BÚCSÚZNI – ÁLLAPÍTOTTAM MEG, MIUTÁN ZÚGOTT A TAPS, S KÖNNYBE LÁBADTAK A SZEMEK

Ez a meglehetősen magabiztos, mondhatjuk, nagyképű kijelentés nem fogalmazódhatott volna meg bennem, ha nem érzem magam is, hogy ennek a búcsúelőadásnak éppen ilyennek kellett lennie. Pláne, miután megláttam a feleségem elismerő, meghatódó tekintetét – ő aztán nem arról ismert, hogy en-

gem úton-útfélen dicsérget – s a kuckós titkárunk intését, hogy ez igen, s meghallgattam Szenczi Árpád szép szavú köszöntését, amely nem volt mentes bizonyos megrendültségtől, s még ki-hívták mellém Kósa Vilmát is, a hitvest – mekkora tapsot kapott és milyen virágcsokrot! –, s aztán jöttek a könnyes szemű hallgatók, jöttek a tanítványaim, a színpadosok, a színpadosaim: ezek után nem kételkedhettem. Ez a búcsú jól sikerült. Már, ha búcsú sikerülhet egyáltalán jól!

Képzeld el kedves olvasó, ez a dél-előtti szeánsz úgy kezdődött, hogy elkezdtem csevegni, mint a hivatásosok a stend-up pódiumon, s derült, kacagott a jó nép egy félórán keresztül, amíg meséltem az elmúlt évek mulatságos történeteit. Hogy mit mondtam, nem tudnám elmesélni, vázlat volt csak az agyamban, a szöveget rögtönöztem, s én, aki nem vagyok jó viccmesélő, most hoztam egyik poént a másik után. Tudatosan kezdtem ekként, jelezni akartam, lehet búcsúzni derűvel, nevetve is, történetesen, ha a búcsú nem drámai és nem végleges.

Ezután következett a színpad előadása, a *Megyék hídón által*, a régi Pont, pont, vesszőcskének egy újabb változata, ezen dolgoztunk az utóbbi időben hézagos próbákkal. Az üzenetemet, amit közvetíteni akartam a jelenlévőknek: hogy miféle lesz az új nemzedék, az jelesül rajtuk múlik, leendő pedagógusokon, leendő szülőkön.

Akik partnereim voltak, akikkel nem volt könnyű dolgozni, akik közül többen a szöveget még az előadás napján sem tudták, de akiknek köszönöm, hogy kellő empátiával asszisztáltak nekem, nos, ők: *Czékmány Szandra, Dudás Zsolt, Endreffy Kornélia, Eperjesi Ibolya, Horváth Tünde, Kolozsvári Anna, Kocsó Tamás, Nagy Brigitta, Sipos Hanna Noémi és Szilágyi Katalin*.

Az utolsó félórában ketten maradtunk a színen: Hargita Péter a zongoránál s én a pódiumon. Hogy itt mi történt, elmondani nem lehet. De nekem úgy tetszik, hogy varázslat.

S hogy ez megeshetett, kellett a zongoraművész és az előadóművész ihletettsége, de kellett az ide illő mondandó, Chopin zenéje és az irodalmi szövegek, Szabó Lőrinc és Márai Sándor, s kellett a közönség, amely nem rejtette véka-

alá, hogy szereti az előadóit, s kellett a színjátszóim, akik nem titkolták, hogy lelkesednek a mesterükért, és sajnálják, hogy nem dolgozhatnak vele többé.

MÁRAI SÁNDOR SZÖVEGE HANGZOTT EL A VÉGÉN

Utolsó leheletemmel is köszönöm a sorsnak, hogy ember voltam és az értelem egy szikrája világított az én homályos lelkemben is. Láttam a földet, az eget, az évszakot. Megismertem a szerelmet, a valóság töredékeit, a vágyakat és a csalódásokat. A földön éltem és lassan földerültem. Egy napon meghalok: s ez is milyen csodálatosan rendjén való és egyszerű! Történhetett velem más, jobb, nagyszerűbb? Nem történhetett. Megélttem a legtöbbet és a legnagyobbat, az emberi sorsot. Más és jobb nem is történhetett velem.

MÉG FELTESZEM A KÉRDÉST: MI VÉGRE SZÜLETTEM

Mire hát? Hogy a valóságot, melyet a magam élményvilágában megszínésítettem vagy éppen lecsupaszítottam, hibátlan mondatokba foglaljam, vagy, hogy megfelelő öniróniával megjelenítessem magamat a naplójegyzeteimben, és kedvező színben ábrázoljam azokat, akiket szeretek? Hogy örömet leljem egy-egy szépre sikeredett, a valóságot lebegtetni képes mondatban?

Miért? Mért (volt) fontos a pontos fogalmazás, a valóság többnyire fogalmi szinten való rögzítése?

Mindenkoron üzenetet közvetítem. Akkor is, amikor írtam. Önéletrajzi regényt, naplót, szövegelemzést, esszét, bármit. Én mindig postás voltam. Úgy tetszik énnékem, hogy erre születtem, vagy ezért születtem.

És rájövök, hogy nemcsak akkor közvetítettem, mikor írtam, akkor is, mikor tanítottam, mikor rendeztem, mikor előadóművészként pódiumra álltam.

Ha majd megkérdezi Szent Péter, mit csináltál te a földön fiam, mi mást válaszolhatnék: Közvetítettem Uram. Olyan igéket, melyekről meg voltam győződve, hogy igazak.

ROMA NAPLÓ

(2007 JÚNIUS – 2008 JÚNIUS) IX.

33.

Konferencia az Országház felsőházi termében a kisiskolák megmen-téséről.

Ez azért szép sikere az Élőláncnak. Személyesen Lányi Andrásnak, a mozgalom alapítójának és vezetőjének. Lezsák Sándor vállalta az elnökösködést, Szili Katalin meg a vendéglátó szerepét, személyesen, köszöntővel, két „igazi” képviselő pedig hozzászólt. Kormánypárti és ellenzéki oldalról. A terem zsúfolásig tele. Jöttek kis csapatok az ország minden tájáról. Kisebbségi is kisebb iskolákból. Tanítók, tanárok százai együtt. Kamerák is. Talán újságírók is. Itt történhetett volna valami! Magához ragadhatta volna a kezdeményezést a tanárság egy fájdalmas ügyben, legalább egy kiáltás, egy sóhajtás erejéig. Hallhattunk volna megannyi valódi történetet, hogy képből legyünk. Hiszen valódi hír, igazi áttekintés, pontos elbeszélés híján a kisiskolák élete mindannyiunk előtt láthatatlan. Egymásról sem tudhatunk. Alkalom lehetett volna ez a konferencia az elemzésre, hisz a legjobb hallgatóság lett volna hozzá, maguk az érintettek. És még képzelhetném, mi minden történhetett volna ahelyett, ami történt. Noha valójában nem is érttem, mi történik. Majdnem minden érthetetlen és indokolatlan volt.

Nem véletlen, hogy a három órás ülésről a hírekben úgy emlékeztek meg, mint ahol Szili Katalin azt mondta, az állam nem vonulhat ki a közoktatásból és az egészségügyből. Ami természetesen nem jelent semmit. Hiszen az állam ezt nem is tehetné. Viszont adott politikai pillanatban ez a mondat mégis csak

mintha arról szólna, hogy lám, a házelnök bátran vétőt mond az egészségügyi privatizációra, holott dehogyis mond. Csak jelzi, hogy ő azokkal is egyetért, akik ellen szavaz.

Szili Katalin természetesen a kisiskolákról egy szót sem szólt, csak az esélyegyenlőségről. Amit aztán érthettünk úgy, ha abban voltunk érdekeltek, hogy ez a kisiskolák melletti állásfoglalás, és persze ellenkezőképpen is, hiszen a kisiskolák ellenzői talán még hangosabban beszélnek az esélyegyenlőségről, mint a védelmezői.

De nem akarok egy kisiklott konferencia tartalomelemzésébe bocsátkozni. Csak sajnálkozom azon a néhány megszólalón, akik valódi iskolák valódi problémáját érintették, hogy a sok félrebeszélés közt nem lehetett már tétje megszólalásaiknak. Ahogy az egész konferencia tétje nem volt megfogható. Nem volt se eleje, se vége, nem tartottunk előbb mint előtte, utána sem, ha csak az újabb családás nem számít továbblépésnek, az embernek kétségei támadtak, kit is akar az Élőlánc megmenteni, a száz-ötszáz ezer forint pályadíjjal, amit a sikeresen pályázó kisiskoláknak ígért, őket aligha, nem ennyi pénz, nem ez a pénz hiányzik a kisiskolák fennmaradásához.

A konferencia az Élőlánc sikere volt. Ám a kisiskolák alighanem megint hoppon maradtak.

Ez a látszat keletkezett.

Minderről nem is ejtenék szót, az efféle lehangoló történeteket igyekszik minél előbb elfelejteni az ember. Csak-hogy történt még ezen a konferencián valami, ami szót érdemel, de hogy ne

tulajdonítsunk neki túlzott jelentőséget, valahogy jelezni kellett a kontextust. Egy bálon, ahonnan kifelejtették a zenét, ki veszi észre, felróható-e, hogy a hegedűtök üres.

Ezúttal arról van szó, hogy a konferenciáról kifelejtették a cigányokat. Majdnem mindenféle értelemben. Se az előadók közt nem volt roma, se az előadásokban nem esett szó róluk. És a hallgatóság közt sem láttam senkit, akit cigánynak vélhettem volna.

A kisiskolák világa, ahol a cigány gyerekek sok helyütt többségben vannak, és nem kevés helyen már csak ők vannak a padokban, a cigányság iskolai problémái nélkül nem tárgyalható. A cigányok nélkül nem tárgyalható. Egyszerűen azért, mert nem érdemes. Mert a kisiskola cigány gyerekekkel nem ugyanaz, mint nélkülük. Senki nincs, aki ezt másként gondolná.

Ezt gondolja a jogvédő is, ezért vinne be a környeti iskolákba a kistelepülések cigány diákjait, hogy integrálódhassanak. Ezt gondolja a tanár is, amikor százszor meggondolja, hogy szegregált falusi kisiskolában állást vállaljon, és a szülő is, magyar és cigány egyaránt, aki ha szeretné, hogy gyereke jó iskolai körülmények között legyen, inkább utaztatja a közeli városba. És ezt tételezi a törvény is, amikor külön pénzzel, rendeletekkel támogatja az integrációt.

Egyáltalán nem értem, hogy eshetett meg ez a hallgatás a cigányokról. Csak arra tudok gondolni, hogy a kisiskolák védelme látszólag integráció-ellenes, és a magyarárzkodás helyett a cigány szálát egyszerűen elejtették. És a megmentők olyan messze vannak a kis-

iskolák valódi problémáitól, hogy úgy hitték, ez a szál valóban elejthető. És majd máskor felvehető lesz.

Mintha arról lenne szó, hogy olykor beszélünk a cigányokról, mert kell, mert illendő, mert a kor követeli, de máskor meg nem. Mintha tőlünk függne, hogy vannak vagy nincsenek.

Feltételezhetném, hogy az Élőlánc külön tárgyalja majd ezt az aspektust, egy másik felsőházban. De miért tenné? És miért nem tette? A cigányokkal való együttes tárgyalás maga lehetett volna a tartalom, amiért érdemes lett volna még akár semmire sem jutni. De hogy a szegregáció épp a főrendi házban érje el kiteljesedtségét, hogy ide cigány be ne jusson, az azért felfoghatatlan.

A helyzet azonban ennél is kicsit rosszabb volt. A többség ugyan megállta, hogy cigányokról szó se essék, néhányan azonban elszólták magukat. Az Apáczai Kiadó vezetője például, Apáczai és Széchenyi idézetek között megemlített bizonyos „mozdonyszókéket”. Nem tudtam rá figyelni, nekem túlságosan kenetesek voltak a szavai, csak a kuncogás riasztott, hogy aztán rákérdezzek, mit is mondott. És nem is tudom, a személyes otrombaság hőkentett-e meg jobban, vagy a tréfás kifejezésnek szóló csendes kacajok. Főrendi házhoz illően, nyilván provokálnom kellett volna őt a konferencia után, de hát az efféle elintézési móddal visszamenőleg sem értek egyet. Hát csak hallgattam, hogy hallgatunk. Úgyhogy a lehangolódottsághoz jött a végére egy kis leforrázottság is.

Talán átok ül ezen a házon. Hogy annak idején tévedésből készült, és azóta is csak tévedést tűr el a falai közt. Vagy az lehet a baj, hogy az építők megfedkeztek a fekete tyúk áldozatról.

A Gój Motorosok közzétettek egy felhívást, hogy segítsünk a cigányoknak. És várják a javaslatokat, az aláírókat, hogy petíciót adjanak át a köztársasági elnöknek. A Gój Motorosoktól ez meglepő, nem lehetett erre számítani. Inkább újabb vonulásokra meg motordübörgésre. Ők meg azt mondják, a vezetőjük legalábbis, hogy hiszen ők még nem bántottak senkit, nem is akarnak bántani egyetlen cigány embert sem, senkit nem akarnak megfélemlíteni, aki ezt feltételezi róluk, az téved, nekik a szelíd tanárember lemeszárulásával volt bajuk, az ellen tiltakoztak, amiatt demonstráltak, hogy meg ne ismétlődhesen.

Hogy is viszonyuljon ehhez az ember, hiszen a Gój Motorosok mégis csak egy nagyon furcsa nevű motoros társaság, biztos van itt valami svinfli, jobb tőlük távol maradni? A felhívás különben is meglehetősen kusza, és miért célozgatnak épp a Lauderre, egy zsidó gimnáziumra, ha ők meg büszke gójok?

Vagy próbáljuk meg komolyan venni azt, amit magukról mondanak? Minden szavukat abszolút jóhiszeműen érteni. Nem gyanakodni. Hiszen ha ők valóban a társadalmat vizsgáztatnák, egy kicsit nyersen, hogy akkor ők mennének, segítenének, a fenébe is, idegesíti őket ez a cigány vircsaft, legyen már valami megoldás, történjen már valami, mindenkinek a szája, hát gyerünk, tessék megmutatni, akkor ezt az ajánlatukat nem szabad elutasítani. Hiszen végtére is, veszteni való nincs. Ami volt, az már mind elveszett. Ha a Gój Motorosok ezúttal mégis csak tréfáltak, egy némileg gonosz tréfát engedtek meg maguknak, és dehogyis akarnak ők bajlódni a cigányokkal, nem volna olyan nagy dráma, ha ez derülne ki. Naivak voltunk mostanáig, ez már nem ronthatja el a bizonyítványt, egy elégtelen már bőven bukás, a második már nem rontja az átlagot. Nincs már illúzió, amit elveszithetnénk. Viszont ahhoz a lehetőséghez képest, hogy van egy szervezet, egy szabadidős közösség, és nememes nemzeti buzgalom ébredt a szívükben, sorra látogatják a nemzeti kultúra nagy helyeit, pezseg körülöttük az élet, fiatalok és vállalkozó kedvűek, és most a cigányok pártjára állnának, abban az értelemben, hogy tegyük meg értük, ami tőlünk telik, ami tőlünk várható, hátha ők maguk is tennének magukért valamit, talán épp azt, amit elvárunk tőlük, talán nem azt, de mégis valamit, akkor hadd reménykedjünk. Hadd higgyünk egy kicsit. Mi más kellene ennek a szerencsétlen magyar glóbusznak jobban, mint egy lelkes ifjú sereg. Miért ne lehetnének éppen ők azok?

Túl sok jelentkező különben sincs.

Önként állnak egy fájdalmas és megoldatlan közügy mellé, hátha a civil társadalom végre kezd magával valamit. Az ismert szerveződések mind kicsit elvontak, kicsit magányosak, kicsit vértelenek. Éljenek a motorosok!

Vonulásaik, nevük ügyében ugyan nem sikerül szót értenem a vezetőjükkel, de ez most nem számít. Lehet, hogy belátom, milyen jó kis nevet választottak, végtére is, ha dübörgő felvonulásaikkal jó útra tévednének, még időtlen nevük is új tartalommal telítődne. És a

szótárak ettől kezdve meghatottan emlékeznének meg a gój szó efféle új jelentéséről, „cigányokkal közös hazát teremtő magyar motoros egyesület neve, tagjai közt cigányokkal és zsidókkal”.

Többre jutunk-e, ha kedves jó államunkat noszogatjuk újabb és újabb akciókra? Eddig nem vált be. Lehet, hogy éppen azért, mert civil mozgalom nélkül nem megy. Dübörgő, vagy talán mégis inkább nem dübörgő fiatalok nélkül nem megy.

Mindenesetre, amikor pályázatukra reagálva felajánlottam a motorosok vezetőjének, hogy ha elvisznek táborba cigány gyerekeket, akkor én szívesen elmegyek oda pedagógusnak, azt a választ kaptam, hogy ne szervezzek nekik programot.

Meglehet, ugyanabba a gödörbe vezet a jóhiszeműség, mint a rossz. De jóhiszeműnek mégis csak jobb lenni. Amíg lehet.

Bársony Kata mondja a Rádió C-ben, hogy Koszovóban a háború előtt az ólombánya mellé telepített és otfelejtett cigányok nyomorúsága jól példázza az európai cigányok sorsát.

Azt tenném hozzá, a kétségbejött helyzetképet nem tagadva, hogy Bársony Kata élete is immár az európai romák sorsát példázza, aki kitűnő iskolák után egészen fiatalon járhatja a világot Koszovótól Franciaorszáig, Jeruzsálemtől Spanyolországig, hogy minde-

nütt a romák reménytelen helyzetéről készítsen filmeket a Duna Televízióan.

Ami azt jelenti, hogy a cigány sorsnak ma a szokatlanul gyors karrier is jellemzője lehet, épp úgy, mint a meg-rázó nyomorúság. A szélsőségek népének az útjai is szélsőségesen elváltak egymástól.

34.

Visszatérnék a Zsigó Jenővel készült januári Magyar Narancs interjúhoz. A Magyarországi Roma Parlament elnöke súlyosan elmarasztalja a magyar politikai elitet, amely kijátszotta és kisémmizte a cigányokat, és a magyar társadalom is megkapja a magáét, hiszen csendesesen asszisztált ehhez a történehez, s most még ráadásul, gárdistái révén az áldozatokon, a cigányokon verné el a port mindennek természetes következményei miatt.

Zsigó Jenővel nem lehet nem egyet-érteni, mert ez a történet a szemünk előtt zajlott, és nagyjából így.

Zsigó Jenővel mégsem lehet egyet-érteni, mert elment Tatárszentgyörgyre és elment Kerepesre, hogy ellentünet-tőként maga is közreműködjön abban, hogy a cigány ügy ezen a pályán maradjon. Hiszen megtehette volna azt is, hogy a tatárszentgyörgyi romákkal és magyarokkal leül megvitatni a helyi roma-magyar ügyeket. Ez is lehetett volna más út, amit ő maga kezdemé-

nyezhetett volna. Neki azonban mintha sem a helyi romák, sem a helyi magyarok nem volnának partnerei. Mintha ő Tatárszentgyörgyön és Kerepesen is valójában a hazugnak mondott médiának szerepelne, az általa elátkozott politikai elitet ijesztegetné, a rettenetes Gárdáról nyilatkozna, de a helyiekkel nincs dolga. Azt mondja: „A cigányok el fogják dönteni, milyen határig tűrik el, hogy valakik odajönnek, lealázzák őket, megkérdőjelezzik alapvető emberi jogait, genetikai hulladéknak és egyénekné nevezik. A gárdistákkal helyi szinten kell megküzdeni. Ez fizikai küzdelem lesz, ezt nevezik polgárháborúnak.” Ez alighanem a legmegfelelőbb ideológia a helyi verekedni vágyóknak. Noha egyetlen eleme sem valódi. Nem ez történt Tatárszentgyörgyön. Zsigó nem bajlódik a részletekkel, hogy ideológiáját és a tényeket összeegyeztesse. Kicsit átigazít a közelmúlt legrémesebb megnyilvánulásának, Biber Józsefnek a nyilatkozatából egy gyalázatos gondolatmenetet, mintha azt a szerző minden romára vonatkoztatta volna, és mintha Tatárszentgyörgyön hangzott volna el. Mintha nem lenne elég baj az, amit Biber valójában mondott, érdemes volna azt kicsit tovább „pontosítani”. Hogy ne csak közvetve, hanem közvetlenül is provokálnak tekinthesse magát minden roma ember. Segítség ez azoknak, akik inkább verekedésben, mint tárgyalásban gondolkodnak.

Zsigó Jenő, amikor arról beszél vészjósló tárgyilagossággal, hogy a „gárdistákkal helyi szinten kell megküzdeni”, ezzel nagyjából igazolja is ezt a jövődöbéli „fizikai küzdelmet” a cigányok részéről. Hisz önvédelemről lesz szó. Polgárháborúról. Csakhogy a Gárda-körüliek ugyanezt mondják, ők cigányok magyarokat sújtó büntetetei miatt demonstrálnak. Nem általában a cigányok ellen, hanem a bűnöző cigányok ellen. Miközben persze akciójuk kiválóan alkalmas a cigányokkal kapcsolatos negatív általánosítások megerősítésére, igazolására. De hogy ez a megerősítés és általánosítás éppen cigány oldalról érkezzen, a szimbolikus hadüzenetre érkező szimbolikus ellencsapásként, az csak növeli a bajt.

Ugyanakkor ma még lehetne tárgyalni a Gárdával. Nem szabadna az utcára hártani az önvédelmet, hanem művelni kellene. Csakhogy Zsigó Jenő sosem fog szóba állni a gárdisták képviselőjével. Hiszen akkor kiderülhetne, hogy a Gárda alighanem ma még tárgyalóképes. Pedig, ha polgárháborútól

tart, mindent meg kellene próbálnia. Ha a Gárda valóban életveszély, akkor semmilyen elfogadható érv nincs arra, hogy ne próbáljunk a Gárdával szót érteni.

Ma szinte közmegegyezés van arról, hogy a Gárdát a törvény erejével szét kell zúzni. Csakhogy ezzel nem fogjuk cáfolni a gárdisták, a gárdisták ideológusainak és híveinek állításait. Együttal a gárdisták törvényen kívülieknek fogják tekinteni magukat, és féltő, hogy eszerint fognak cselekedni.

A gárdistákkal nem szabad szóba állni, nem válhatnak a közvélemény főszereplőivé. Aki szóba áll velük, az erősíti, igazolja őket. Lehetne ezzel magyarázni, hogy miért nem tárgyal, vitatkozik velük senki. Csakhogy ugyanaz a média avatta közéleti főszereplővé a Gárdát, amelyik nem áll szóba vele, amelyik finnyásan, fintorogva elhúzó-dik. Minden kis gárdista azt gondolhatja, akkorák a hazugságok, amelyek ellen vonulnak, hogy az egész ország begyulladt tőlük, félve a lelepleződéstől. Egyáltalán nem jó, hogy a gárdista így vélekedhet.

Az a téma, amit a Gárda felvetett, az Zsigó Jenőnek, s persze a médiának is alaptémája. Itt is ott is a cigányok nyomorúságáról van szó. Csakhogy Zsigó az okokról beszél, a magyarok felelősségéről, a Gárda meg a következmények miatt, a cigányok eltorzult életformája miatt demonstrál.

És az az ijesztő, mintha mindkét fél tudatosan süket volna a másik fél érveire. S mintha saját érveik dolgában sem lennének igényesek, nehogy valaki megvitathatónak vélje őket. Mintha a félreértést jobban szeretnék a megértésnél, a látomást a megoldásnál. Mintha az ügy dramatizálása volna a megoldás kulcsa.

Nem jó, hogy Zsigó Jenő a tribünt figyeli, és nem a pályát. Már-már azt gondolhatja, hogy ami a pályán történik, az valójában a tribünön lévők viselkedésének a következménye. Lapja, az Amaro Drom, talán az egyetlen elérhető roma lap, a legkevésbé sem szolgálja a cigány szellemi önszerveződést, ő megírja a vezércikket, ügyel rá, hogy annál szélsőségesebb álláspontot ne lehessen elfoglalni (decemberi publicisztikája címe: *Horogkereszt karácsonyra*) így aztán más valódi álláspont a lapban nincs is.

Zsigó a Roma Parlament elnökeként van jelen a magyar közéletben, miköz-

ben a szervezet mintha nem is működne. Pedig a roma politikai szervezetek és a magyar társadalom éles hangú kritikusaként az általa vezetett szervezettel megmutathatná, mi is volna a járható út. De ezen az úton mintha csak ő maga volna. A Roma Parlament a civil roma szerveződések fogja egybe. De a Roma Parlamenten keresztül ezek a civil szerveződések láthatatlanok. Szótlanok. Arctalanok.

Zsigó tagja a kormány által életre hívott Roma Integrációs Tanácsnak. Minden megjegyzése arról szól, hogy a kormányok elcsalták és elcsalják a pénzt a cigányoktól. Részvételével legitimálja azt a programot, melyet elfogadhatatlannak mond.

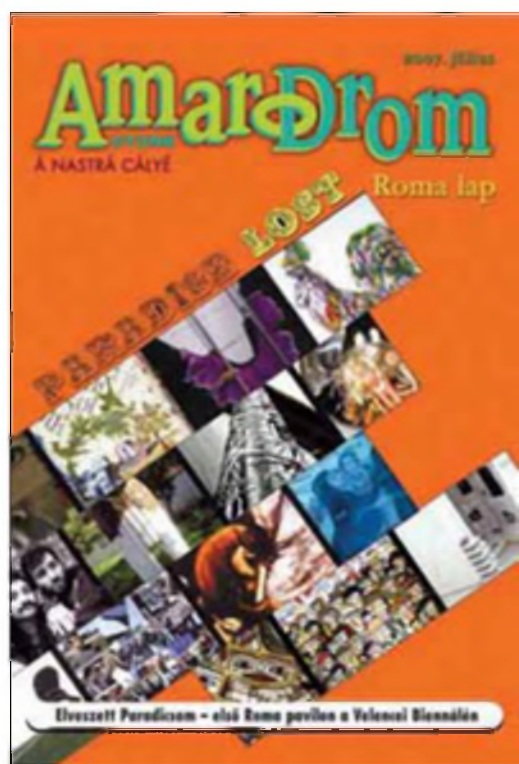
Azt mondja, hogy a falusi magyarok egy „tyúk vagy egy gyerekcsíny okán bólogatnak a rasszista, fasiszta beszédre, azonosulnak vele.” Ez a mondat a torzítás mintapéldája. Ha igaz is volna, hogy helytelen cigánybűnözésről beszélni, rasszista, fasiszta beszéd nem hangzott el sem Tatárszentgyörgyön, sem Kerepesen. A magyarok tehát, ha bólogattak is, erre nem bólogathattak. Hogy pedig a magyar lakosság sérelme egy ellopott tyúk volna, vagy egy gyerekcsíny, ez éppoly mértéktévesztés, mint az iménti, csak épp ellenkező irányba. Ahogy meg nem engedhető túlzás fasisztának bélye-

gezni azt a beszédet, mely nem volt az, noha persze volt cigányellenes éle, de a cigányellenesség még nem fasiszmus, ugyanúgy meg nem engedhető kicsinyítés a magyar lakosság sérelmeit egy tyúklopással vagy egy gyerekcsínnyel elintézni. Egyáltalán, ez a gúnyos-tréfás hang Olaszliszka óta abszurdum, de abszurdum pusztán Zsigó saját logikája szerint is, hiszen ha olyan súlyos a cigányok helyzete, mint azt állítja, s ebben nincs okunk nem egyetérteni vele, akkor ehhez a súlyos helyzethez súlyos következmények tartoznak, nemcsak a Gárda vonatkozásában, hanem a cigányság mindennapi magatartásában is. Ha félelmetes, hogy zajlik az elkülönülés minden szintéren, akkor az nem pusztán tyúklopás és nem közönséges gyerekcsíny.

Zsigó példákat hoz fel arra, és csak arra, hogy az állam mennyire nem költ a cigányokra, mennyire spórol rajtuk, hogyan hagyja saját terveit, ígéreteit is megvalósulatlan. Az olvasónak tényleg az a benyomása lehet, hogy itt egy mérhetetlenül önző és részvétlen társadalom mérhetetlenül önző és részvétlen államáról van szó. És Zsigó még magával sem tesz kivételt, holott legalább azt meg kellene ilyenkor jegyeznie, hogy ő ugyanennek az államnak a pénzéből képviseli a cigányokat, szerkeszt lapot, s azok az intézmények, szervezetek, melyekben dolgozik, nem egyéni vállalkozások, közpénzből működnek. És nagyon sokféle cigány ügyre nagyon sok milliót költ az állam. De ahogy Zsigó lapját sem kapkodják el a cigányok az újságárosoknál, sajnos ezek a milliók is felemás módon működnek.

Másfelől pedig az a jóléti állam, amelyiknek bőven futotta az esélyki-egyenlítésre, a leszakadt rétegek támogatására, az egész világon vesztésre áll. Ahol az elmúlt évtizedek jólétét kell kicsit megnyirbálni, ott ez talán kevésbé fájdalmas. Viszont ahol ez a jólét nem is volt adott, noha az állami kizárólagosság minden lyukat betömni igyekezett, adóssághegyeket hagyva maga után, ott a szociális rendszerek összeomlása elkerülhetetlen volt. Nem voltak forrásai.

Az is meglehet, semmiben nem volt speciálisan önző vagy részvétlen a magyar állam a cigányokkal szemben. Sőt, a romániai, a szlovákiai, a cseh viszony felől érkező hírek mintha még azt jelentenék, hogy Magyarország, noha általánosan rosszul teljesített, vetélytársainál rosszabbul, cigány ügyben viszont valamivel talán még jobban is a

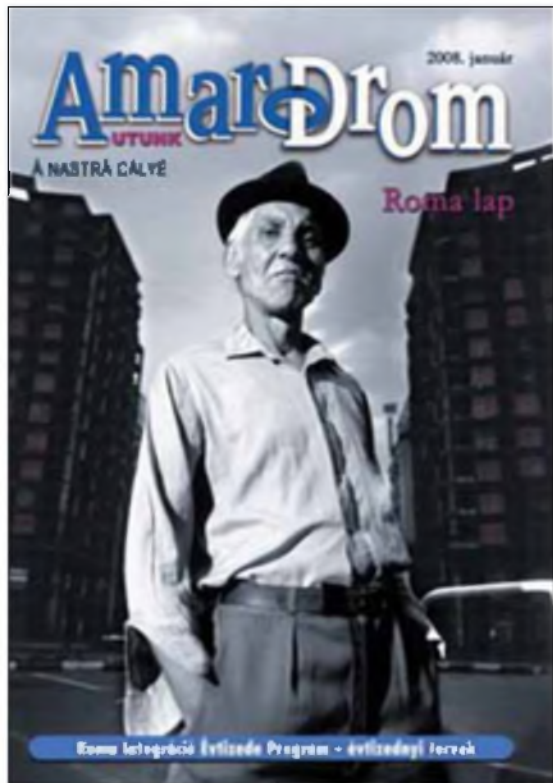

többiekénél. És még akkor is így van ez, ha mindezzel mélységesen elégedetlenek vagyunk.

A szociális köldökzsinór nincs elvágyva. Éppenséggel az a helyzet, hogy a szociális kiadások maguk is nehezítik a strukturális megoldásokat. Éppenséggel az a helyzet, hogy amit a szabad gazdaság a cigányoknak kínálni tud, az többnyire kevesebb, mint amennyit az állam juttat. Miközben a magyar gazdaság teljesítőképessége alig nő, az eltartásra szoruló cigány népesség gyarapodik. Pusztán a szinten tartás is növekvő terheket jelent, a gyökeres megoldások pedig ebből nem finanszírozhatók, azokra külön források kellenének.

Az az adat például, hogy a cigányok munkanélküliségi mutatója nem javult, amit Zsigó leleplező tételnek szán, azt is jelenti, hogy nem romlott, ami csak úgy volt lehetséges, hogy a cigányok foglalkoztatottsága abszolút számokban fokozatosan nő. A növekvő lélekszámmal arányosan. Ezt is történelmi eredménynek tekinthetnénk, de persze nem az. Hiszen rettenetes a munkanélküliségi ráta, és csak az arányok folyamatos javulása volna az elfogadható, de ehhez ennek az országnak nagyon kellene tudnia a dolgát. De hát tudja-e? És miért is nem?

Másfelől pedig a magyar gazdaság rekonstrukciója a nemzetközi kereskedelmi-pénzügyi-termelői hálózatok pénzéből és javára ment végbe. Nem

volt más jelentkező, aki ezt bonyolította volna. Akinek ez módjában állt. Ez a multinacionális cégvilág azonban fűtyül a szociális rendszerekre és költségekre. Elspórolja. „az államnak nincs már meg az a (jóléti államban gyakorolt) *pouvoirja*, hogy az eseteket támogassa, akár egyénről, akár régióról van szó, hogy korrekciós módon beleszóljon a gazdaságba, hogy amit az elront, az intervenció kijavíthassa. Mindez leépült vagy eltűnt, s vele akkora deficit támadt a korszerű demokrácia vívmányaiban, mint az ózonlyuk.” (Almási Miklós: Mi van a nemzeti után? *Mozgó Világ* 2007/10.)

Én nem vagyok megbocsátó a magyar állammal, a magyar társadalmi közösséggel szemben, nem menteném fel semmilyen világgazdasági változások miatt. De nem a pénz hiányolom, hogy keveset költött volna, hanem azt, hogy sosem bírt rendesen elszámolni, egyetlen megbízottját sem volt képes tiszteséggel elszámoltatni. Vagyis kényszerű és elkerülhetetlen szűkösségében is pazarolt és presztízsbepuházásokra költött, légvárat építtetett.

A Gandhi Gimnázium az ország egyik legszebb és legjobban felszerelt intézménye. Tudja-e bárki, mi történik a cigányok gimnáziumában? Akkor se mehetnek ott a legjobban a dolgok, ha tényleg úgy mennek, hiszen egy ilyen európai iskolalapota nem működhet rendesen a saját falai közé zárva. Oda kellene járnunk mindannyiunknak, újra érettségizni, hogy kitaláljuk a magyarok és cigányok közös államának a lehetséges működését. Hogy tudjuk és teljesítsük legalább a minimumot.

A Gandhi szinte láthatatlanul, tehát szükségképpen csak félig működik, más jeles, cigányokat szolgáló intézményekkel együtt, Zsigó Jenő sem említi őket, nem hivatkozik rájuk. Talán azért, nehogy láthatók legyenek? Vagy azért nem említi őket, mert gondolatmenetének logikája szerint nincsenek is? Nem is lehetségesek? Mintha csak a kulturális turizmusnak volnának a pecsételő helyei?

Az Amaro Drom néhány újságírója tavaly egy éjszakát a Gandhiban töltött és a csodálkozáson túl nem jutottak: hogy ez mintha egy rendes iskola volna. Hogy tehát rendesen körül kellene nézni. De

hiszen úgysem számít. Úgy sincs jelentősége, hogy egy jó pécsi iskola kifejezetten jó feltételekkel várja és nagy igyekezettel segíti a cigány diákokat, hogy érettségit szerezhessenek. Egy rendes roma lapnak a Gandhi legkisebb rezdüléseire is ügyelni kellene, Tódor János pedig Amaro Drom nevében úgy ír, mintha először járna ott.

Zsigó Jenő a cigány ügy drámáját a magyar elit és a magyar társadalom cinkos együttműködésének, cinikus közös játszmái termékének tartja. A Magyar Narancsnak erről kicsit visszafogottabban nyilatkozott, de saját lapjában valamelyest nyersebb. Ott a fekete galléros fasisztának minősített gárdista mellett megjelenik a fehér galléros gárdista, mi mindannyian, tanárok, orvosok, bírók, politikusok, tisztviselők. „Nos, a nép, látva azt, hogy a politika fehérgalléros européer jelmezben hogy bánik a cigányokkal, maga is rátett egy lapáttal. Megerősítette sorait. A gárda soraival.”

Holott ez az elit valójában épp kapcsolatai hiánya miatt tehetetlen. És torzul. És emiatt alkalmatlan a cigányok sajátos problémáinak a megoldására. A társadalom is épp kapcsolatai hiányában veszített maga is oly sokat. És vált a cigányok felé elutasítóvá. Magát mentve. Ahogy a cigányok sem boldogulnak, se másokkal, se magukkal.

A kapcsolatteremtés volna a megoldás. A legsúlyosabb helyzetben lévő cigányságnak legfőképp. Zsigó Jenő egyetemes és személyes hadjárata, mely mintha önkontroll, reflexió nélküli volna, aligha segít ebben.

György Péter, ahogy már utaltam is rá egy korábbi naplórészletben, az interjú megjelenésének hétvégén engedelmesen lerója a maga külön adóját, stréber diákként a cigányokat eláruló elitet, és az egész magyar bagázst bepanaszolja Nagyvilág tanár úrnál. Szombat délután a rádióban felhívta a figyelmet a kiváló Zsigó interjúra. Eljutva a felismeréshez, ki is mondva, hogy hiszen itt nálunk lényegében apartheid van.

Értelmezés, valóságismeret helyett minősítés.

Ha valóban arra utalt, hogy a magyarok a jogfosztott, erőszakkal féken tartott, kényszermunkásként foglalkoztatott cigány nép kizsákmányolásából élnek, akkor ez nem tűnik könnyen igazolható megállapításnak. De ha kitart mellette, hamarosan jön majd az anti-tézis, hogy tudniillik a magyarok volnának a gyarmatosító cigány kisebbség áldozatai és kiszolgáltatottjai.

A képen Tóth Roland látható, saját felvételén, a roma fiú a mánfai roma tehetséggondozó kollégium fotós szakkörére készített egy képsorozatot otthonáról, a Segesdtől nyolc kilométerre található Bertalanpusztáról. A képről azt mondta, hogy a tájat szerette volna megmutatni, ahol él. A tanya kisgyerekkorában, egy évtizede még olyan ígéretes helynek látszott, hogy külföldi is vásárolt ott ingatlan. Tíz év alatt azonban szinte minden elpusztult, és minden szörnyűség megtörtént. Izgatottan, kapkodva mutatta a házmaradványokat rögzítő képeket, mintha egy nagy kalandba avatott volna be bennünket, mesélte az elhagyatottság és a cigány beköltözések következményeit, lelkesen ecsetelte hüledező hallgatóságának – de hiszen valóban nagy történet, beláthatjuk –, hogyan számolta fel a fogyatkozó, cserélődő lakosság egyre gatlástalanabbul, egyre féktelenebbül az emberi élet civilizált kereteit. Egy nagyon rendetlen, eléggé elhanyagoltnak tűnő, sok kitűnő könyvvel zsúfolt könyvtárban álltunk a monitor körül.

35.

Van valami különös abban, hogy Debreceni József, aki oly lelkes művelője az indoktrinációnak, aki Csurka nézeteit alighanem először minősítette náci nézeteknek, segítve ezzel a magyar politikai közgondolkodás lezüllesztését rémes kocsmai szócsatára, aki a választások előtt a progresszió jegyében a magyar értelmiséget végső harcra próbálta ösztökélni Orbán Viktor ellen, hatásosan segítve a Gyurcsány-féle történelmi csel sikerét, a maga részéről végsőig feszítve a húrt, hogy az ország felosztása igazakra és történelmi söpredékre végleges legyen, aki büszke arra, hogy legelsőnek merete bátran, kockázatokkal mit sem törődve fasisztának nevezni a Magyar Gárdát, amivel megerősítette szerepét abban a két évtizede folyó országos akcióban, hogy lebeszéljék a lakosságot a gondolkodásról, elég csak mindig igent vagy nemet mondani, most az efféle indoktrináció egy másik fajtája ellen maga lépett fel. Cikkét írt a cigányságot hamis általánosításokkal védő liberális közszellem ellen. (Fejek a homokban – Népszabadság január 12. Nyíltan és őszintén – Népszabadság február 9.) Mintha elunta volna kissé a jobboldal politikai-szellemi-morális diszkreditálását, s most új szellemi családjának kellemetlenkedik.

Írását, mely lényegében abba az irányba áll, melyet magam is vallok, ilendő volna fentiekől függetlenül olvasni, hiszen ha igaza van, hát igaza van, bármennyire is nem volt igaza más ügyekben. Miért idézem ide mégis közéleti pályájának minősítését? Egyrészt azért, hogy az olvasó lássa, láthassa, miként vélekedek róla általában, tehát hogy cseppet sem vagyok vele elfogulatlan. Másrészt azért, mert erősek a kétségeim, hogy az indoktrináció bajnoka lehet-e egyúttal másféle indoktrinációk jó kritikusa?

Természetesen azt gondolom, hogy nem lehet, annál is kevésbé, hiszen ha azon kellene gondolkodnia, hogy mi is lehet a forrása a balliberális harciaságnak és elfogultságoknak a cigányság ügyében, saját gondolkodói múltja fogja akadályozni.

Tekintettel arra, hogy a rendszer-váltás óta eltelt tizennyolc évből tizet a szocialista-liberális koalíció kormánya jegyezte, és a legutóbbi hat évben a legkevésbé sem látszik a fordulat a cigányság jelentős tömegeinek katasztrofális leszakadása ügyében, nem elég megnyugtatót azt mondani, hogy „el-

fedik a bajt”. Nem elég azt írni, hogy a „politikai korrektség, kisebbségvédő és emberjogi hevület, doktrinerség stb. jegyében – szerintem gátolják a bajok valószínű dimenzióinak feltárását, következtetésként a kezelését is.” Hisz a doktrinerség tényleg gond, de miért gond a többi? A politikai korrektség vagy az emberjogi hevület? Bárcsak sok volna belőle. És főleg, ha az volna, ami.

Úgy tűnik Debreceni előadásában, mintha a „rasszista tengely” egyszerű értelmiségi tévedés volna, figyelmetlenség, téves dimenzió, pusztán csak hallgatni kellene tehát Debreceni felvilágosító, kijózanító szavaira.

Holott a történet ennél mélyebbre nyúlik. A köztársaság szocialista-liberális programjai európai nemzetben gondolkodva tervezték a magyar jövőt. Az országot az Egyesült Európai Államok egyik tagországának képzelték el. Mert egyedül ebben látták a garanciát a nemzeti provincializmus uralmával, a rettenetes magyar nacionalizmus és sovinizmus újjáéledésével szemben. (Ők éppúgy a nemzet mindennapi életétől elidegenedett osztály voltak, mint a kiegyezés után kialakult politikai osztály, vagy mint a Horthy uralkodó osztály.) Nem voltak tekintettel arra, hogy az Unió erős nemzeti tradíciókkal bíró államok szövetsége. Magyarország tehát, ha a nemzeti rekonstrukcióval nem birkózik meg, ha nem ez lesz az a sarokpont, amely révén szerveződik a társadalmi-gazdasági élet átalakulása, ha nem az lesz európai kapcsolódásának az alapkaraktere, hogy nemzetként legyen kész és méltó az elképzelt és a valóságos Európára, nem pusztán pénzügyileg, vagy papíron, akkor Európa elmoszáródott országává válik. Egy roncs-társadalom lesz. Ez a doktriner-parvenü európai gondolkodás, mely természetesen maga mögött tudhatta a tájékozatlan Európa jóindulatát, támogatását, sorra szenvedte el politikai vereségeit, miközben állhatatosan, egyre radikálisabban tört célja felé, egyre inkább hitte azt, s talán még ma is abban a hitben él, hogy radikalizálódása lehet az egyetlen megoldás azokra a bajokra, melyeket jelentős részben maga okozott. Bűnbakkeresés folyik tehát, az ingatag szellemi alapok megerősítése, s erre a cigányság sanyarú helyzete is az egyik lehetséges terület. Eleinte csak azért, mert volt egy előfeltevés, hogy a nemzet avított konstrukció, a cigányság rossz helyzete tehát ehhez köthető, egy avított társadalomhoz, az elmaradottsághoz. Aztán

ma már ott tartunk, hogy a cigányság változatlan rossz helyzetét, az általános reménytelenséget is az általános magyar romlottság számlájára kell írni. Mert valahová csak fel kell róni.

Debreceni azonban maga is a legelkessebb híve és hőse lett a jobboldal démonizálásának. Vagyis a balliberális oldal azon törekvéseinek, mellyel mindenért a nemzeti alapvetést teszik felelőssé, az „ócska” nemzetieskedést, a „nacionalista” irányt, a „gyalázatos múltból” jötteket és a „gyalázatos múltba” kapaszkodókat. Természetesen a cigányok sorsa miatt is.

Mostanában persze van némi zavar, hiszen mégis csak nehéz a cigányok bajait az ellenzék nyakába varrni, de végül is van megoldás, hiszen az önkormányzatok, az átkozott jobboldali önkormányzatok a jövő kerékkötői, meg a velejéig romlott pedagógusok.

Debreceni azonban felemeli a szavát, és azt mondja, a valódi történetről kellene végre beszélni, melyben cigányok és nem cigányok egyaránt nyakig sárosak. És vártam, hogy saját parlamenti, közírói mulasztásait, hallgatásait, tévedéseit veszi számba. Vagy hogy a kritikusan említett balliberális közszellem legjelesebbjeinél keresse a tévedések forrását. Ehelyett azokon a szakértelmiségeken veri el a port, akik a balliberális doktrínának nem a szerzői, hanem pusztán az alkalmazói. A balliberális osztály és doktrína tehát érintetlen marad. (Bíró

András, Ferge Zsuzsa, Kemény István, Ladányi János pedig még főhajtást is kapnak tőle. Holott sok meg nem gondolt gondolat indult útjára tőlük.)

Ugyanakkor képes leírni azt a mondatot, annak zord megfellebbezhetetlenségétől annyira meghatódva, hogy válaszcikkében meg is ismétli, hogy a cigányság tömegeit kisöpörte a munkaerőpiacról a globális modernizáció. Holott a globális modernizáció ott söpört, ahol söprút kapott a kezébe. Vagy még pontosabban, ahol söprögették előtte a piacot, a piacokat a hazai utcaseprők, arra hivatkozva, hogy kényszerítve vannak. Miközben ez idő tájt ő maga kormánypartí képviselő volt, és az egész politikai elittel együtt alighanem neki magának is személyes felelőssége van abban, hogy szinte bármi megtörténhetett a globális modernizáció fedezéke mögött, és alighanem meg is történt, még az is, hogy

ezt a modernizációt egyszerűen elcsalták. Nem a globálist, még a nemzetit is. Közönséges osztályönzésből.

Debreczeni szenttelen mondatával mintha a történelem szólna, hogy hatékony gazdaság kellett, viszont a cigányok nem voltak hatékonyan alkalmazható munkaerők. Most azon túl, hogy a hatékony gazdaságból semmi nem lett, nem teljesen magától értetődő, hogy a rossz hatékonyság elleni küzdelem miért épp a cigányság cserbenhagyásá-

val kezdődött? És aztán szinte rögvest abba is maradt.

És még ma is csak ábrándozunk, hogy folytatódhatna már végre. (Vagy legalább tényleg modernizálódtunk volna globálisan.) De persze ne úgy, ahogy eddig. Ne a nemzet kifosztása legyen a modernizáció, ne a legszegényebbeket kelljen bőjtre fogni a megújulásért. A szegény cigányokat. Már csak számításból sem. Hiszen amit megspórolt rajtuk a gazdaság a munkaerőpiacon, annak sokszorosát kellett és kell újra és újra az országnak kifizetnie a nyomorúság tüneteinek enyhítésére.

Egy blognaplóban találtam a következő elmélkedést, betűhíven idézem:

És Magyarországon kényes téma a cigányok helyzete és problémája. Ha azt állítanánk, hogy nincs Magyarországon cigány kérdés, akkor hazudnánk. Vagy lehet mégsem? A társadalomnak a fejek homokba dugása helyett, a rasszista ordibálás és az álszent osztogatás és felmentés nélkül kéne szembe néznünk önmagunk démonaival....

Szerveznék egy kerekasztalt, ahova különböző nemzetségű és képzettségű, mentalitású romákat ültetnék le az egyik oldalra, velük szembe pedig nem romákat. Legyen mindkét táborban úgymond szélsőségesebb is. És ennél az asztalnál mondják végre egymásba a sérelmeiket mindkét oldalról. Halljuk mi az amit az egyik rossznak és számára sértőnek tart a másikban. Fogalmazzák meg, hogy mit várnának el egymástól. Keressenek közösen kompromisszumokat. Ezt a beszélgetést sorozatra szedném és a közszolgálati televízióban rendszeresen főműsoridőben élőben közvetíteném. Ez lehetne az első lépés annak irányába, hogy kiemeljük fejünket a homokból és derüljön ki milyen sztereotípiák vakítanak el minket. Amit ez a beszélgetés sorozat felhozna, az az amiből szakemberek már érdemben tudnának dolgozni, lehetne kidolgozni a felvetett problémákra konkrét intézkedési terveket, amit szintén a sorozat szereplőivel is át lehetne beszéltetni. De végre merjünk már elkezdni beszélgetni.

TAKÁCS GÉZA (Pápa, 1953.) magyar-történelem szakos tanár. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett Szegeden, 1976-ban. 1981-ben kapott történelem szakos diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az idejét javarészt különböző iskolákban töltötte. Harminc éve ír mindenféle mindenféle, az Alföldtől, a Hajdú-Bihari Naplótól és a régi Mozgó Világtól az Új Könyvpiacig, az Iskolakultúráig és a Kommentárig. 2003-ban jelent meg az Önkonet gondozásában Iskolapíróza Egy szabad iskola problémái című könyve, majd Kiútkeresők. A cigányok iskolai reményei címmel 2009-ben jelent meg szociográfiája a Magyarország felfedezése sorozatban. Szerkesztette a Tani-Tani című alternatív pedagógiai folyóiratot, s Iskolakép címmel volt egy rövidéletű saját folyóirata. Jelenleg a monori Kossuth Lajos Általános Iskola tanára. 2013 áprilisától az Új Pedagógiai Szemle főszerkesztője.